

PREDLOG

ZAKON O

POTVRĐIVANJU UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

Član 1

Potvrđuje se Ugovor o Energetskoj povelji koji je zaključen u Lisabonu 17. decembra 1994. godine na engleskom, francuskom, njemačkom, italijanskom, ruskom i španskom jeziku.

Član 2

Protokol Energetske povelje o energetskej efikasnosti i odgovarajućim problemima životne sredine potpisan 14. jula 1995. godine u Lisabonu i Završni akt međunarodne konferencije i odluka konferencije o Energetskoj povelji o izmjeni trgovinskih odredbi Ugovora o Energetskoj povelji potpisan 24. aprila 1998. godine u Lisabonu sastavni su dio Ugovora o Energetskoj povelji.

Član 3

Tekst Ugovora o Energetskoj povelji u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na crnogorski jezik glasi:

**THE ENERGY CHARTER TREATY
PREAMBLE**

THE CONTRACTING PARTIES TO THIS TREATY,

Having regard to the Charter of Paris for a New Europe signed on 21 November 1990,

Having regard to the European Energy Charter adopted in the Concluding Document of the Hague Conference on the European Energy Charter signed at The Hague on 17 December 1991,

Recalling that all signatories to the Concluding Document of the Hague Conference undertook to pursue the objectives and principles of the European Energy Charter and implement and broaden their cooperation as soon as possible by negotiating in good faith an Energy Charter Treaty and Protocols, and desiring to place the commitments contained in that Charter on a secure and binding international legal basis;

Desiring also to establish the structural framework required to implement the principles enunciated in the European Energy Charter;

Wishing to implement the basic concept of the European Energy Charter initiative which is to catalyse economic growth by means of measures to liberalize and trade in energy;

Affirming that Contracting Parties attach the utmost importance to the effective implementation of full national treatment and most favoured nation treatment, and that these commitments will be applied to the making of investments pursuant to a supplementary treaty,

Having regard to the objective of progressive liberalization of international trade and to the principle of avoidance of discrimination in international trade as enunciated in the General Agreement on Tariffs and Trade and its Related Instruments and as otherwise provided for in this Treaty;

Determined progressively to remove technical, administrative and other barriers to trade in energy materials and products and related equipment, technologies and services;

Looking to the eventual membership in the General Agreement on Tariffs and Trade of those Contracting Parties which are not currently parties thereto and concerned to provide interim trade arrangements which will assist those Contracting Parties and not impede their preparation for such membership;

Mindful of the rights and obligations of certain Contracting Parties which are also parties to the General Agreement on Tariffs and Trade and its Related Instruments;

Having regard to competition rules concerning mergers, monopolies, anti-competitive practices and abuse of dominant position,

Having regard also to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, the Nuclear Suppliers Guidelines and other international nuclear non-proliferation obligations or understandings,

Recognizing the necessity for the most efficient exploration, production, conversion, storage, transport, distribution and use of energy;

Recalling the United Nations Framework Convention on Climate Change, the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution and its protocols, and other international environmental agreements with energy-related aspects; and

Recognizing the increasingly urgent need for measures to protect the environment, including the decommissioning of energy installations and waste disposal, and for internationally-agreed objectives and criteria for these purposes,

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

PART I.

DEFINITIONS AND PURPOSE

Article 1 *Definitions*

As used in this Treaty:

1. *Charter* means the European Energy Charter adopted in the Concluding Document of the Hague Conference on the European Energy Charter signed at The Hague on 17 December 1991; signature of the Concluding Document is considered to be signature of the Charter.

2. *Contracting Party* means a State or Regional Economic Integration Organization which has consented to be bound by this Treaty and for which the Treaty is in force.

3. *Regional Economic Integration Organization* means an organization constituted by States to which they have transferred competence over certain matters a number of which are governed by this Treaty, including the authority to take decisions binding on them in respect of those matters.

4. *Energy materials and products*, based on the Harmonized System of the Customs Cooperation Council and the combined nomenclature of the European Communities, means the items included in Annex EM.

5. *Economic activity in the energy sector* means an economic activity concerning the exploration, extraction, refining, production, storage, land transport, transmission, distribution, trade, marketing, or sale of energy materials and products except those included in Annex NI, or concerning the distribution of heat to multiple premises.

6. *Investment* means every kind of asset, owned or controlled directly or indirectly by an investor and includes:

(a) tangible and intangible, and movable and immovable, property, and any property rights such as leases, mortgages, liens, and pledges;

(b) a company or business enterprise, or shares, stock, or other forms of equity participation in a company or business enterprise, and bonds and other debt of a company or business enterprise;

(c) claims to money and claims to performance pursuant to contract having an economic value and associated with an investment;

(d) intellectual property;

(e) returns;

(f) any right conferred by law or contract or by virtue of any licences and permits granted pursuant to law to undertake any economic activity in the energy sector.

A change in the form in which assets are invested does not affect their character as investments and the term investment includes all investments, whether existing at or made after the later of the date of entry into force of this Treaty for the Contracting Party of the investor making the investment and that for the Contracting Party in the area of which the investment is made

(hereinafter referred to as the effective date) provided that the Treaty shall only apply to matters affecting such investments after the effective date.

Investment refers to any investment associated with an economic activity in the energy sector and to investments or classes of investments designated by a Contracting Party in its area as Charter efficiency projects and so notified to the Secretariat.

7. *Investor* means:

(a) with respect to a Contracting Party:

(i) a natural person having the citizenship or nationality of or who is permanently residing in that Contracting Party in accordance with its applicable law;

(ii) a company or other organization organized in accordance with the law applicable in that Contracting Party;

(b) with respect to a third State, a natural person, company or other organization which fulfils, *mutatis mutandis*, the conditions specified in subparagraph (a) for a Contracting Party.

8. *Make investments or making of investments* means establishing new investments, acquiring all or part of existing investments or moving into different fields of investment activity.

9. *Returns* means the amounts derived from or associated with an investment, irrespective of the form in which they are paid, including profits, dividends, interest, capital gains, royalty payments, management, technical assistance or other fees and payments in kind.

10. *Area* means with respect to a State that is a Contracting Party:

(a) the territory under its sovereignty, it being understood that territory includes land, internal waters and the territorial sea; and

(b) subject to and in accordance with the international law of the sea: the sea, sea-bed and its subsoil with regard to which that Contracting Party exercises sovereign rights and jurisdiction.

With respect to a Regional Economic Integration Organization which is a Contracting Party, area means the areas of the Member States of such Organization, under the provisions contained in the agreement establishing that Organization.

11. (a) *GATT means GATT 1947 or GATT 1994*, or both of them where both are applicable.

(b) *GATT 1947* means the General Agreement on Tariffs and Trade, dated 30 October 1947, annexed to the Final Act Adopted at the Conclusion of the Second Session of the Preparatory Committee of the United Nations Conference on Trade and Employment, as subsequently rectified, amended or modified.

(c) *GATT 1994* means the General Agreement on Tariffs and Trade as specified in Annex 1A of the Agreement Establishing the World Trade Organization, as subsequently rectified, amended or modified.

A party to the Agreement Establishing the World Trade Organization is considered to be a party to GATT 1994.

(d) *Related Instruments* means, as appropriate:

(i) agreements, arrangements or other legal instruments, including decisions, declarations and understandings, concluded under the auspices of GATT 1947 as subsequently rectified, amended or modified; or

(ii) the Agreement Establishing the World Trade Organization including its Annex 1 (except GATT 1994), its Annexes 2, 3 and 4, and the decisions, declarations and understandings related thereto, as subsequently rectified, amended or modified.

12. *Intellectual property* includes copyrights and related rights, trademarks, geographical indications, industrial designs, patents, layout designs of integrated circuits and the protection of undisclosed information.

13.(a) *Energy Charter Protocol or Protocol* means a treaty, the negotiation of which is authorized and the text of which is adopted by the Charter Conference, which is entered into by two or more Contracting Parties in order to complement, supplement, extend or amplify the provisions of this Treaty with respect to any specific sector or category of activity within the scope of this Treaty, or to areas of cooperation pursuant to Title III of the Charter.

(b) *Energy Charter Declaration or Declaration* means a non-binding instrument, the negotiation of which is authorized and the text of which is approved by the Charter Conference, which is entered into by two or more Contracting Parties to complement or supplement the provisions of this Treaty.

14. *Freely convertible currency* means a currency which is widely traded in international foreign exchange markets and widely used in international transactions.

Article 2

Purpose of the Treaty

This Treaty establishes a legal framework in order to promote long-term cooperation in the energy field, based on complementarities and mutual benefits, in accordance with the objectives and principles of the Charter.

PART II
COMMERCE

Article 3

International markets

The Contracting Parties shall work to promote access to international markets on commercial terms, and generally to develop an open and competitive market, for energy materials and products.

Article 4

Non-derogation from GATT and Related Instruments

Nothing in this Treaty shall derogate, as between particular Contracting Parties which are parties to the GATT, from the provisions of the GATT and Related Instruments as they are applied between those Contracting Parties.

Article 5

Trade-related investment measures

1. A Contracting Party shall not apply any trade related investment, measure that is inconsistent with the provisions of Article III or XI of the GATT; this shall be without prejudice to the Contracting Parties rights and obligations under the GATT and Related Instruments and Article 29.

2. Such measures include any investment measure which is mandatory or enforceable under domestic law or under any administrative ruling, or compliance with which is necessary to obtain an advantage, and which requires:

(a) the purchase or use by an enterprise of products of domestic origin or from any domestic source, whether specified in terms of particular products, in terms of volume or value of products, or in terms of a proportion of volume or value of its local production; or

(b) that an enterprises purchase or use of imported products be limited to an amount related to the volume or value of local products that it exports;

or which restricts:

(c) the importation by enterprise of products used in or related to its local production, generally or to an amount related to the volume or value of local production that it exports;

(d) the importation by an enterprise of products used in or related to its local production by restricting its access to foreign exchange to an amount related to the foreign exchange inflows attributable to the enterprise; or

(e) the exportation or sale for export by an enterprise of products, whether specified in terms of particular products, in terms of volume or value of products, or in terms of a proportion of volume or value of its local production.

3. Nothing in paragraph 1 shall be construed to prevent a Contracting Party from applying the trade-related investment measures described in subparagraphs 2 (a) and (c) as a condition of eligibility for export promotion, foreign aid, government procurement or preferential tariff or quota programmes.

4. Notwithstanding paragraph 1, a Contracting Party may temporarily continue to maintain trade-related investment measures which were in effect more than 180 days before its signature of this Treaty, subject to the notification and phase-out provisions set out in Annex TRM.

Article 6

Competition

1. Each Contracting Party shall work to alleviate market distortions and barriers to competition in economic activity in the energy sector.

2. Each Contracting Party shall ensure that within its jurisdiction it has and enforces such laws as are necessary and appropriate to address unilateral and concerted anti-competitive conduct in economic activity in the energy sector.

3. Contracting Parties with experience in applying competition rules shall give full consideration to providing, upon request and within available resources, technical assistance on the development and implementation of competition rules to other Contracting Parties.

4. Contracting Parties may cooperate in the enforcement of their competition rules by consulting and exchanging information.

5. If a Contracting Party considers that any specified anti-competitive conduct carried out within the area of another Contracting Party is adversely affecting an important interest relevant to the purposes identified in this Article, the Contracting Party may notify the other Contracting Party and may request that its competition authorities initiate appropriate enforcement action. The notifying Contracting Party shall include in such notification sufficient information to permit the notified Contracting Party to identify the anti-competitive conduct that is the subject of the notification and shall include an offer of such further information and cooperation as the

notifying Contracting Party is able to provide. The notified Contracting Party or, as the case may be, the relevant competition authorities may consult with the competition authorities of the notifying Contracting Party and shall accord full consideration to the request of the notifying Contracting Party in deciding whether or not to initiate enforcement action with respect to the alleged anti-competitive conduct identified in the notification. The notified Contracting Party shall inform the notifying Contracting Party of its decision or the decision of the relevant competition authorities and may if it wishes inform the notifying Contracting Party of the grounds for the decision. If enforcement action is initiated, the notified Contracting Party shall advise the notifying Contracting Party of its outcome and, to the extent possible, of any significant interim development.

6. Nothing in this Article shall require the provision of information by a Contracting Party contrary to its laws regarding disclosure of information, confidentiality or business secrecy.

7. The procedures set forth in paragraph 5 and Article 27 (1) shall be the exclusive means within this Treaty of resolving any disputes that may arise over the implementation or interpretation of this Article.

Article 7

Transit

1. Each Contracting Party shall take the necessary measures to facilitate the transit of energy materials and products consistent with the principle of freedom of transit and without distinction as to the origin, destination or ownership of such energy materials and products or discrimination as to pricing on the basis of such distinctions, and without imposing any unreasonable delays, restrictions or charges.

2. Contracting Parties shall encourage relevant entities to cooperate in:

(a) modernizing energy transport facilities necessary to the transit of energy materials and products;

(b) the development and operation of energy transport facilities serving the areas of more than one Contracting Party;

(c) measures to mitigate the effects of interruptions in the supply of energy materials and products;

(d) facilitating the interconnection of energy transport facilities.

3. Each Contracting Party undertakes that its provisions relating to transport of energy materials and products and the use of energy transport facilities shall treat energy materials and products in transit in no less favourable a manner than its provisions treat such materials and products

originating in or destined for its own area, unless an existing international agreement provides otherwise.

4. In the event that transit of energy materials and products cannot be achieved on commercial terms by means of energy transport facilities the Contracting Parties shall not place obstacles in the way of new capacity being established, except as may be otherwise provided in applicable legislation which is consistent with paragraph 1.

5. A Contracting Party through whose area energy materials and products may transit shall not be obliged to

(a) permit the construction or modification of energy transport facilities; or

(b) permit new or additional transit through existing energy transport facilities,

which it demonstrates to the other Contracting Parties concerned would endanger the security or efficiency of its energy systems, including the security of supply.

Contracting Parties shall, subject to paragraphs 6 and 7, secure established flows of energy materials and products to, from or between the areas of other Contracting Parties.

6. A Contracting Party through whose area energy materials and products transit shall not, in the event of a dispute over any matter arising from that transit, interrupt or reduce, permit any entity subject to its control to interrupt or reduce, or require any entity subject to its jurisdiction to interrupt or reduce the existing flow of energy materials and products prior to the conclusion of the dispute resolution procedures set out in paragraph 7, except where this is specifically provided for in a contract or other agreement governing such transit or permitted in accordance with the conciliators decision.

7. The following provision shall apply to a dispute described in paragraph 6, but only following the exhaustion of all relevant contractual or other dispute resolution remedies previously agreed between the Contracting Parties party to the dispute or between any entity referred to in paragraph 6 and an entity of another Contracting Party party to the dispute:

(a) A Contracting Party party to the dispute may refer it to the Secretary-General by a notification summarizing the matters in dispute. The Secretary-General shall notify all Contracting Parties of any such referral.

(b) Within 30 days of receipt of such a notification, the Secretary-General, in consultation with the parties to the dispute and the other Contracting Parties concerned, shall appoint a conciliator. Such a conciliator shall have experience in the matters subject to dispute and shall not be a national or citizen of or permanently resident in a party to the dispute or one of the other Contracting Parties concerned.

(c) The conciliator shall seek the agreement of the parties to the dispute to a resolution thereof or upon a procedure to achieve such resolution. If within 90 days of his appointment he has failed to

secure such agreement, he shall recommend a resolution to the dispute or a procedure to achieve such resolution and shall decide the interim tariffs and other terms and conditions to be observed for transit from a date which he shall specify until the dispute is resolved.

(d) The Contracting Parties undertake to observe and ensure that the entities under their control or jurisdiction observe any interim decision under subparagraph (c) on tariffs, terms and conditions for 12 months following the conciliators decision or until resolution of the dispute, whichever is earlier.

(e) Notwithstanding subparagraph (b) the Secretary-General may elect not to appoint a conciliator if in his judgement the dispute concerns transit that is or has been the subject of the dispute resolution procedures set out in subparagraphs (a) to (d) and those proceedings have not resulted in a resolution of the dispute.

(f) The Charter Conference shall adopt standard provisions concerning the conduct of conciliation and the compensation of conciliators.

8. Nothing in this Article shall derogate from a Contracting Party's rights and obligations under international law including customary international law, existing bilateral or multilateral agreements, including rules concerning submarine cables and pipelines.

9. This Article shall not be so interpreted as to oblige any Contracting Party which does not have a certain type of energy transport facilities used for transit to take any measure under this Article with respect to that type of energy transport facilities. Such a Contracting Party is, however, obliged to comply with paragraph 4.

10. For the purposes of this Article:

(a) *Transit* means:

(i) the carriage through the area of a Contracting Party, or to or from port facilities in its area for loading or unloading, of energy materials and products originating in the area of another State and destined for the area of a third State, so long as either the other State or the third State is a Contracting Party; or

(ii) the carriage through the area of a Contracting Party of energy materials and products originating in the area of another Contracting Party and destined for the area of that other Contracting Party, unless the two Contracting Parties concerned decide otherwise and record their decision by a joint entry in Annex N. The two Contracting Parties may delete their listing in Annex N by delivering a joint written notification of their intentions to the Secretariat, which shall transmit that notification to all other Contracting Parties. The deletion shall take effect four weeks after such former notification.

(b) *Energy transport facilities* consist of high-pressure gas transmission pipelines, high-voltage electricity transmission grids and lines, crude oil transmission-pipelines, coal slurry pipelines, oil

product pipelines, and other fixed facilities specifically for handling energy materials and products.

Article 8

Transfer of technology

1. The Contracting Parties agree to promote access to and transfer of energy technology on a commercial and non-discriminatory basis to assist effective trade in energy materials and products and investment and to implement the objectives of the Charter subject to their laws and regulations, and to the protection of intellectual property rights.
2. Accordingly, to the extent necessary to give effect to paragraph 1 the Contracting Parties shall eliminate existing and create no new obstacles to the transfer of technology in the field of energy materials and products and related equipment and services, subject to non-proliferation and other international obligations.

Article 9

Access to capital

1. The Contracting Parties acknowledge the importance of open capital markets in encouraging the flow of capital to finance trade in energy materials and products and for the making of and assisting with regard to investments in economic activity in the energy sector in the areas of other Contracting Parties, particularly those with economies in transition. Each Contracting Party shall accordingly endeavour to promote conditions for access to its capital market by companies and nationals of other Contracting Parties, for the purpose of financing trade in energy materials and products and for the purpose of investment in economic activity in the energy sector in the areas of those other Contracting Parties, on a basis no less favourable than that which it accords in like circumstances to its own companies and nationals or companies and nationals of any other Contracting Party or any third State, whichever is the most favourable.
2. A Contracting Party may adopt and maintain programmes providing for access to public loans, grants, guarantees or insurance for facilitating trade or investment abroad. It shall make such facilities available, consistent with the objectives, constraints and criteria of such programmes (including any objectives, constraints or criteria relating to the place of business of an applicant for any such facility or the place of delivery of goods or services supplied with the support of any such facility) for investments in the economic activity in the energy sector of other Contracting Parties or for financing trade in energy materials and products with other Contracting Parties.
3. Contracting Parties shall, in implementing programmes in economic activity in the energy sector to improve the economic stability and investment climates of the Contracting Parties, seek as appropriate to encourage the operations and take advantage of the expertise of relevant international financial institutions.
4. Nothing in this Article shall prevent:

(a) financial institutions from applying their own lending or underwriting practices based on market principles and prudential considerations; or

(b) a Contracting Party from taking measures:

(i) for prudential reasons, including the protection of investors, consumers, depositors, policyholders or persons to whom a fiduciary duty is owed by a financial service supplier; or

(ii) to ensure the integrity and stability of its financial system and capital markets.

PART III

INVESTMENT PROMOTION AND PROTECTION

Article 10

Promotion, protection and treatment of investments

1. Each Contracting Party shall, in accordance with the provisions of this Treaty, encourage and create stable, equitable, favourable and transparent conditions for investors of other Contracting Parties to make investments in its area. Such conditions shall include a commitment to accord at all times to investments of investors of other Contracting Parties fair and equitable treatment. Such investments shall also enjoy the most constant protection and security and no Contracting Party shall in any way impair by unreasonable or discriminatory measures their management, maintenance, use, enjoyment or disposal. In no case shall such investments be accorded treatment less favourable than that required by international law, including treaty obligations. Each Contracting Party shall observe any obligations it has entered into with an investor or an investment of an investor of any other Contracting Party.

2. Each Contracting Party shall endeavour to accord to investors of other Contracting Parties, as regards the making of investments in its area, the treatment described in paragraph 3.

3. For the purposes of this Article, treatment means treatment accorded by a Contracting Party which is no less favourable than that which it accords to its own investors or to investors of any other Contracting Party or any third State, whichever is the most favourable.

4. A supplementary treaty shall, subject to conditions to be laid down therein, oblige each party thereto to accord to investors of other parties, as regards the making of investments in its area, the treatment described in paragraph 3. That treaty shall be open for signature by the States and Regional Economic Integration Organizations which have signed or acceded to this Treaty. Negotiations towards the supplementary treaty shall commence not later than 1 January 1995, with a view to concluding it by 1 January 1998.

5. Each Contracting Party shall, as regards the making of investments in its area, endeavour to:

(a) limit to the minimum the exceptions to the Treatment described in paragraph 3;

(b) progressively remove existing restrictions affecting investors of other Contracting Parties.

6. (a) A Contracting Party may, as regards the making of investments in its area, at any time declare voluntarily to the Charter Conference, through the Secretariat, its intention not to introduce new exceptions to the treatment described in paragraph 3.

(b) A Contracting Party may, furthermore, at any time make a voluntary commitment to accord to investors of other contracting Parties, as regards the making of investments in some or all economic activities in the energy sector in its area, the treatment described in paragraph 3. Such commitments shall be notified to the Secretariat and listed in Annex VC and shall be binding under this Treaty.

7. Each Contracting Party shall accord to investments in its area of investors of other Contracting Parties, and their related activities including management, maintenance, use, enjoyment or disposal, treatment no less favourable than that which it accords to investments of its own investors or of the investors of any other Contracting Party or any third State and their related activities including management, maintenance, use, enjoyment or disposal, whichever is the most favourable.

8. The modalities of application of paragraph 7 in relation to programmes under which a Contracting Party provides grants or other financial assistance, or enters into contracts, for energy technology research and development, shall be reserved for the supplementary treaty described in paragraph 4. Each Contracting Party shall through the Secretariat keep the Charter Conference informed of the modalities it applies to the programmes described in this paragraph.

9. Each State or Regional Economic Integration Organization which signs or accedes to this Treaty shall, on the date it signs the Treaty or deposits its instrument of accession, submit to the Secretariat a report summarizing all laws, regulations or other measures relevant to:

(a) exceptions to paragraph 2; or

(b) the programmes referred to in paragraph 8.

A Contracting Party shall keep its report up to date by promptly submitting amendments to the Secretariat. The Charter Conference shall review these reports periodically.

In respect of subparagraph (a) the report may designate parts of the energy sector in which a Contracting Party accords to investors of other Contracting Parties the treatment described in paragraph 3.

In respect of subparagraph (b) the review by the Charter Conference may consider the effects of such programmes on competition and investments.

10. Notwithstanding any other provision of this Article, the treatment described in paragraphs 3 and 7 shall not apply to the protection of intellectual property; instead, the treatment shall be as

specified in the corresponding provisions of the applicable international agreements for the protection of intellectual property rights to which the respective Contracting Parties are parties.

11. For the purposes of Article 26, the application by a Contracting Party of a trade-related investment measure as described in Article 5 (1) and (2) to an investment of an investor of another Contracting Party existing at the time of such application shall, subject to Article 5 (3) and (4), be considered a breach of an obligation of the former Contracting Party under this part.

12. Each Contracting Party shall ensure that its domestic law provides effective means for the assertion of claims and the enforcement of rights with respect to investments, agreements, and investment authorizations.

Article 11

Key personnel

1. A Contracting Party shall, subject to its laws and regulations relating to the entry, stay and work of natural persons, examine in good faith requests by investors of another Contracting Party, and key personnel who are employed by such investors or by investments of such investors, to enter and remain temporarily in its area to engage in activities connected with the making or the development, management, maintenance, use, enjoyment or disposal of relevant investments, including the provision of advice or key technical services.

2. A Contracting Party shall permit investors of another Contracting Party which have investments in its area, and investments of such investors, to employ any key person of the investors or the investments choice regardless of nationality and citizenship provided that such key person has been permitted to enter, stay and work in the area of the former Contracting Party and that the employment concerned conforms to the terms, conditions and time limits of the permission granted to such key person.

Article 12

Compensation for losses

1. Except where Article 13 applies, an investor of any Contracting Party which suffers a loss with respect to any investment in the area of another Contracting Party owing to war or other armed conflict, state of national emergency, civil disturbance, or other similar event in that area, shall be accorded by the latter Contracting Party, as regards restitution, indemnification, compensation or other settlement, treatment which is the most favourable of that which that Contracting Party accords to any other investor, whether its own investor, the investor of any other Contracting Party, or the investor of any third State.

2. Without prejudice to paragraph 1, an investor of a Contracting Party which, in any of the situations referred to in that paragraph, suffers a loss in the area of another Contracting Party resulting from:

(a) requisitioning of its investment or part thereof by the letters forces or authorities; or

(b) destruction of its investment or part thereof by the letters forces or authorities, which was not required by the necessity of the situation;

shall be accorded restitution or compensation which in either case shall be prompt, adequate and effective.

Article 13

Expropriation

1. Investments of investors of a Contracting Party in the area of any other Contracting Party shall not be nationalized, expropriated or subjected to a measure or measures having effect equivalent to nationalization or expropriation (hereinafter referred to as expropriation) except where such expropriation is:

(a) for a purpose which is in the public interest;

(b) not discriminatory;

(c) carried out under due process of law; and

(d) accompanied by the payment of prompt, adequate and effective compensation.

Such compensation shall amount to the fair market value of the investment expropriated at the time immediately before the expropriation or impending expropriation became known in such a way as to affect the value of the investment (hereinafter referred to as the valuation date).

Such fair market value shall at the request of the investor be expressed in a freely convertible currency on the basis of the market rate of exchange existing for that currency on the valuation date. Compensation shall also include interest at a commercial rate established on a market basis from the date of expropriation until the date of payment.

2. The investor affected shall have a right to prompt review, under the law of the Contracting Party making the expropriation, by a judicial or other competent and independent authority of that Contracting Party, of its case, of the valuation of its investment, and of the payment of compensation, in accordance with the principles set out in paragraph 1.

3. For the avoidance of doubt, expropriation shall include situations where a Contracting Party expropriates the assets of a company or enterprise in its area in which an investor of any other Contracting Party has an investment, including through the ownership of shares.

Article 14

Transfers related to investments

1. Each Contracting Party shall with respect to investments in its area of investors of any other Contracting Party guarantee the freedom of transfer into and out of its area, including the transfer of:

(a) the initial capital plus any additional capital for the maintenance and development of an investment;

(b) returns;

(c) payments under a contract, including amortization of principal and accrued interest payments pursuant to a loan agreement;

(d) unspent earnings and other remuneration of personnel engaged from abroad in connection with that investment;

(e) proceeds from the sale or liquidation of all or any part of an investment;

(f) payments arising out of the settlement of a dispute;

(g) payments of compensation pursuant to Articles 12 and 13.

2. Transfers pursuant to paragraph 1 shall be effected without delay and (except in case of a return in kind) in a freely convertible currency.

3. Transfers shall be made at the market rate of exchange existing on the date of transfer with respect to spot transaction in the currency to be transferred. In the absence of a market for foreign exchange, the rate to be used will be the most recent rate applied to inward investments or the most recent exchange rate for conversion of currencies into special drawing rights, whichever is more favourable to the investor.

4. Notwithstanding paragraphs 1 to 3, a Contracting Party may protect the rights of creditors, or ensure compliance with laws on the issuing, trading and dealing in securities and the satisfaction of judgements in civil, administrative and criminal adjudicatory proceedings, through the equitable, non-discriminatory, and good faith application of its laws and regulations.

5. Notwithstanding paragraph 2, Contracting Parties which are States that were constituent parts of the former Union of Soviet Socialist Republics may provide in agreements concluded between them that transfers of payments shall be made in the currencies of such Contracting Parties, provided that such agreements do not treat investments in their areas of investors of other Contracting Parties less favourably than either investments of investors of the Contracting Parties which have entered into such agreements or investments of investors of any third State.

6. Notwithstanding subparagraph 1 (b), a Contracting Party may restrict the transfer of a return in kind in circumstances where the Contracting Party is permitted pursuant to Article 29 (2) (a) or the GATT and Related Instruments to restrict or prohibit the exportation or the sale for export of the product constituting the return in kind; provided that a Contracting Party shall permit

transfers of returns in kind to be effected as authorized or specified in an investment agreement, investment authorization, or other written agreement between the Contracting Party and either an investor of another Contracting Party or its investment.

Article 15

Subrogation

1. If a Contracting Party or its designated agency (hereinafter referred to as the Indemnifying Party) makes a payment under an indemnity or guarantee given in respect of an investment of an investor (hereinafter referred to as the Party Indemnified) in the area of another Contracting Party (hereinafter referred to as the Host Party), the Host Party shall recognize:

(a) the assignment to the Indemnifying Party of all the rights and claims in respect of such investment; and

(b) the right of the Indemnifying Party to exercise all such rights and enforce such claims by virtue of subrogation.

2. The Indemnifying Party shall be entitled in all circumstances to:

(a) the same treatment in respect of the rights and claims acquired by it by virtue of the assignment referred to in paragraph 1; and

(b) the same payments due pursuant to those rights and claims,

as the Party Indemnified was entitled to receive by virtue of this Treaty in respect of the investment concerned.

3. In any proceeding pursuant to Article 26, a Contracting Party shall not assert as a defence, counterclaim, right of set-off or for any other reason, that indemnification or other compensation for all or part of the alleged damages has been received or will be received pursuant to an insurance or guarantee contract.

Article 16

Relation to other agreements

Where two or more Contracting Parties have entered into a prior international agreement, or enter into a subsequent international agreement, whose terms in either case concern the subject matter of Part III or V of this Treaty;

1. nothing in Part III or V of this Treaty shall be construed to derogate from any provision of such terms of the other agreement or from any right to dispute resolution with respect thereto under that agreement; and

2. nothing in such terms of the other agreement shall be construed to derogate from any provision of Part III or V of this Treaty or from any right to dispute resolution with respect thereto under this Treaty;

where any such provision is more favourable to the investor or investment.

Article 17

Non-application of Part III-in certain circumstances

Each Contracting Party reserves the right to deny the advantages of this part to:

1. a legal entity if citizens or nationals of a third State own or control such entity and if that entity has no substantial business activities in the area of the Contracting Party in which it is organized; or

2. an investment, if the denying Contracting Party establishes that such investment is an investment of an investor of a third State with or as to which the denying Contracting Party:

(a) does not maintain a diplomatic relationship; or

(b) adopts or maintains measures that:

(i) prohibit transactions with investors of that State; or

(ii) would be violated or circumvented if the benefits of this part were accorded to investors of that State or to their investments.

PART IV

MISCELLANEOUS PROVISIONS

Article 18

Sovereignty over energy resources

1. The Contracting Parties recognize State sovereignty and sovereign rights over energy resources. They reaffirm that these must be exercised in accordance with and subject to the rules of international law.

2. Without affecting the objectives of promoting access to energy resources, and exploration and development thereof on a commercial basis, the Treaty shall in no way prejudice the rules in Contracting Parties governing the system of property ownership of energy resources.

3. Each State continues to hold in particular the rights to decide the geographical areas within its area to be made available for exploration and development of its energy resources, the optimalization of their recovery and the rate at which they may be depleted or otherwise exploited, to specify and enjoy any taxes, royalties or other financial payments payable by virtue of such exploration and exploitation, and to regulate the environmental and safety aspects of such exploration, development and reclamation within its area, and to participate in such exploration and exploitation, inter alia, through direct participation by the government or through State enterprises.

4. The Contracting Parties undertake to facilitate access to energy resources, inter alia, by allocating in a non-discriminatory manner on the basis of published criteria authorizations, licences, concessions and contracts to prospect and explore for or to exploit or extract energy resources.

Article 19

Environmental aspects

1. In pursuit of sustainable development and taking into account its obligations under those international agreements concerning the environment to which it is party, each Contracting Party shall strive to minimize in an economically efficient manner harmful environmental impacts occurring either within or outside its area from all operations within the energy cycle in its area, taking proper account of safety. In doing so each Contracting Party shall act in a cost-effective manner. In its policies and actions each Contracting Party shall strive to take precautionary measures to prevent or minimize environmental degradation. The Contracting Parties agree that the polluter in the areas of Contracting Parties, should, in principle, bear the cost of pollution, including transboundary pollution, with due regard to the public interest and without distorting investment in the energy cycle or international trade. Contracting Parties shall accordingly:

(a) take account of environmental considerations throughout the formulation and implementation of their energy policies;

(b) promote market-oriented price formation and a fuller reflection of environmental costs and benefits throughout the energy cycle;

(c) having regard to Article 34 (4), encourage cooperation in the attainment of the environmental objectives of the Charter and cooperation in the field of international environmental standards for the energy cycle, taking into account differences in adverse effects and abatement costs between Contracting Parties;

(d) have particular regard to improving energy efficiency, to developing and using renewable energy sources, to promoting the use of cleaner fuels and to employing technologies and technological means that reduce pollution;

(e) promote the collection and sharing among Contracting parties of information on environmentally sound and economically efficient energy policies and cost-effective practices and technologies;

(f) promote public awareness of the environmental impacts of energy systems, of the scope for the prevention or abatement of their adverse environmental impacts, and of the costs associated with various prevention or abatement measures;

(g) promote and cooperate in the research, development and application of energy efficient and environmentally sound technologies, practices and processes which will minimize harmful environmental impacts of all aspects of the energy cycle in an economically efficient manner;

(h) encourage favourable conditions for the transfer and dissemination of such technologies consistent with the adequate and effective protection of intellectual property rights;

(i) promote the transparent assessment at an early stage and prior to decision, and subsequent monitoring, of environmental impacts of environmentally significant energy investment projects;

(j) promote international awareness and information exchange on Contracting Parties relevant environmental programmes and standards and on the implementation of those programmes and standards;

(k) participate, upon request, and within their available resources, in the development and implementation of appropriate environmental programmes in the Contracting Parties.

2. At the request of one or more Contracting Parties, disputes concerning the application or interpretation of provisions for this Article shall, to the extent that arrangements for the consideration of such disputes do not exist in other appropriate international fora, be reviewed by the Charter Conference aiming at a solution.

3. For the purposes of this Article:

(a) *energy cycle* means the entire energy chain, including activities related to prospecting for, exploration, production, conversion, storage, transport, distribution and consumption of the various forms of energy, and the treatment and disposal of wastes, as well as the decommissioning, cessation or closure of these activities, minimizing harmful environmental impacts;

(b) *environmental impact* means any effect caused by a given activity on the environment, including human health and safety, flora, fauna, soil, air, water, climate, landscape and historical monuments or other physical structure or the interactions among these factors; it also includes effects on cultural heritage or socio-economic conditions resulting from alterations to those factors;

(c) *improving energy efficiency* means acting to maintain the same unit of output (of a good or service) without reducing the quality or performance of the output, while reducing the amount of energy required to produce that output;

(d) *cost-effective* means to achieve a defined objective at the lowest cost or to achieve the greatest benefit at a given cost.

Article 20

Transparency

1. Laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings of general application which affect trade in energy materials and products are, in accordance with Article 29 (2) (a), among the measures subject to the transparency disciplines of the GATT and relevant Related Instruments.

2. Laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings of general application made effective by any Contracting Party, and agreements in force between Contracting Parties, which affect other matters covered by this Treaty shall also be published promptly in such a manner as to enable Contracting Parties and investors to become acquainted with them. The provisions of this paragraph shall not require any Contracting Party to disclose confidential information which would impede law enforcement or otherwise be contrary to the public interest or would prejudice the legitimate commercial interests of any investor.

3. Each contracting Party shall designate one or more enquiry points to which requests for information about the abovementioned laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings may be addressed and shall communicate promptly such designation to the Secretariat which shall make it available on request.

Article 21

Taxation

1. Except as otherwise provided in this Article, nothing in this Treaty shall create rights or impose obligations with respect to taxation measures of the contracting Parties. In the event of any inconsistency between this Article and any other provision of the Treaty, this Article shall prevail to the extent of the inconsistency.

2. Article 7 (3) shall apply to taxation measures other than those on income or on capital, except that such provision shall not apply to:

(a) an advantage accorded by a Contracting Party pursuant to the tax provisions of any convention, agreement or arrangement described in subparagraph (7) (a) (ii); or

(b) any taxation measure aimed at ensuring the effective collection of taxes, except where the measure of a Contracting Party arbitrarily discriminates against energy materials and products

originating in, or destined for the area of another Contracting Party or arbitrarily restricts benefits accorded pursuant to Article 7 (3).

3. Article 10 (2) and (7) shall apply to taxation measures of the Contracting Parties other than those on income or on capital, except that such provisions shall not apply to:

(a) impose most favoured nation obligations with respect to advantages accorded by a Contracting Party pursuant to the tax provisions of any convention, agreement or arrangement described in subparagraph (7) (a) (ii) or resulting from membership of any Regional Economic Integration Organization; or

(b) any taxation measure aimed at ensuring the effective collection of taxes, except where the measure arbitrarily discriminates against an investor of another Contracting Party or arbitrarily restricts benefits accorded under the investment provisions of this Treaty.

4. Article 29 (2) to (6) shall apply to taxation measures other than those on income or on capital.

5. (a) Article 13 shall apply to taxes.

(b) Whenever an issue arises pursuant to Article 13, to the extent it pertains to whether a tax constitutes an expropriation or whether a tax alleged to constitute an expropriation is discriminatory, the following provisions shall apply:

(i) the investor or the Contracting Party alleging expropriation shall refer the issue of whether the tax is an expropriation or whether the tax is discriminatory to the relevant competent tax authority. Failing such referral by the investor or the Contracting Party, bodies called upon to settle disputes pursuant to Article 26 (2) (c) or 27 (2) shall make a referral to the relevant competent tax authorities;

(ii) the competent tax authorities shall, within a period of six months of such referral, strive to resolve the issues so referred. Where non-discrimination issues are concerned, the competent tax authorities shall apply the non-discrimination provisions of the relevant tax convention or, if there is no non-discrimination provision in the relevant tax convention applicable to the tax or no such tax convention is in force between the Contracting Parties concerned, they shall apply the non-discrimination principles pursuant to the Model Tax Convention on Income and Capital of the Organization for Economic Cooperation and Development;

(iii) bodies called upon to settle disputes pursuant to Article 26 (2) (c) or 27 (2) may take into account any conclusions arrived at by the competent tax authorities regarding whether the tax is an expropriation. Such bodies shall take into account any conclusions arrived at within the six-month period prescribed in subparagraph (b) (ii) by the competent tax authorities regarding whether the tax is discriminatory. Such bodies may also take into account any conclusions arrived at by the competent tax authorities after the expiry of the six-month period;

(iv) under no circumstances shall involvement of the competent tax authorities, beyond the end of the six-month period referred to in subparagraph (b) (ii), lead to a delay of proceedings pursuant to Articles 26 and 27.

6. For the avoidance of doubt, Article 14 shall not limit the right of a Contracting Party to impose or collect a tax by withholding or other means.

7. For the purposes of this Article:

(a) The term *taxation measure* includes:

(i) any provision relating to taxes of the domestic law of the Contracting Party or of a political subdivision thereof or a local authority therein; and

(ii) any provision relating to taxes of any convention for the avoidance of double taxation or of any other international agreement or arrangement by which the Contracting Party is bound.

(b) There shall be regarded as taxes on income or on capital all taxes imposed on total income, on total capital or on elements of income or of capital, including taxes on gains from the alienation of property, taxes on estates, inheritances and gifts, or substantially similar taxes, taxes on the total amounts of wages or salaries paid by enterprises, as well as taxes on capital appreciation.

(c) A *competent tax authority* means the competent authority pursuant to a double taxation agreement in force between the Contracting Parties or, when no such agreement is in force, the minister or ministry responsible for taxes or their authorized representative.

(d) For the avoidance of doubt, the terms tax provisions and taxes do not include customs duties.

Article 22

State and privileged enterprises

1. Each Contracting Party shall ensure that any State enterprise which it maintains or establishes shall conduct its activities in relation to the sale or provision of goods and services in its area in a manner consistent with the Contracting Party obligations pursuant to Part III of this Treaty.

2. No Contracting Party shall encourage or require such a State enterprise to conduct its activities in its area in a manner inconsistent with the Contracting Party obligations pursuant to other provisions of this Treaty.

3. Each Contracting Party shall ensure that if it establishes or maintains an entity and entrusts the entity with regulatory, administrative or other governmental authority, such entity shall exercise that authority in a manner consistent with the Contracting Party obligations pursuant to this Treaty.

4. No Contracting Party shall encourage or require any entity to which it grants exclusive or special privileges to conduct its activities in its area in a manner inconsistent with the Contracting Party obligations pursuant to this Treaty.

5. For the purposes of this Article, entity includes any enterprise, agency or other organization or individual.

Article 23

Observance by sub-national authorities

1. Each Contracting Party is fully responsible pursuant to this Treaty for the observance of all provisions of the Treaty, and shall take such reasonable measures as may be available to it to ensure such observance by regional and local governments and authorities within its area.

2. The dispute settlement provisions in Parts II, IV and V of this Treaty may be invoked in respect of measures affecting the observance of the Treaty by a Contracting Party which have been taken by regional or local governments or authorities within the area of the Contracting Party.

Article 24

Exceptions

1. This Article shall not apply to Articles 12, 13 and 29.

2. The provisions of this Treaty other than:

(a) those referred to in paragraph 1; and

(b) with respect to subparagraph (i), Part III of the Treaty;

shall not preclude any Contracting Party from adopting or enforcing any measure:

(i) necessary to protect human, animal or plant life or health;

(ii) essential to the acquisition or distribution of energy materials and products in conditions of short supply arising from causes outside the control of that Contracting Party, provided that any such measure shall be consistent with the principles that;

(A) all other Contracting Parties are entitled to an equitable share of the international supply of such energy materials and products; and

(B) any such measure that is inconsistent with this Treaty shall be discontinued as soon as the conditions giving rise to it have ceased to exist; or

(iii) designed to benefit investors who are aboriginal people or socially or economically disadvantaged individuals or groups or their investments and notified to the Secretariat as such, provided that such measure:

(A) has no significant impact on that Contracting Party economy; and

(B) does not discriminate between investors of any other Contracting Party and investors of that Contracting Party not included among those for whom the measure is intended;

provided that no such measure shall constitute a disguised restriction on economic activity in the energy sector, or arbitrary or unjustifiable discrimination between Contracting Parties or between investors or other interested persons of Contracting Parties. Such measures shall be duly motivated and shall not nullify or impair any benefit one or more other Contracting Parties may reasonably expect pursuant to this Treaty to an extent greater than is strictly necessary to the stated end.

3. The provisions of this Treaty other than those referred to in paragraph 1 shall not be construed to prevent any Contracting Party from taking any measure which it considers necessary:

(a) for the protection of its essential security interests including those:

(i) relating to the supply of energy materials and products to a military establishment; or

(ii) taken in time of war, armed conflict or other emergency in international relations;

(b) relating to the implementation of national policies respecting the non-proliferation of nuclear weapons or other nuclear explosive devices or needed to fulfil its obligations pursuant to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, the Nuclear Suppliers Guidelines, and other international nuclear non-proliferation obligations or understandings; or

(c) for the maintenance of public order.

Such measure shall not constitute a disguised restriction on transit.

4. The provisions of this Treaty which accord most favoured nation treatment shall not oblige any Contracting Party to extend to the investors of any other Contracting Party any preferential treatment:

(a) resulting from its membership of a free-trade area or customs union; or

(b) which is accorded by a bilateral or multilateral agreement concerning economic cooperation between States that were constituent parts of the former Union of Soviet Socialist Republics pending the establishment of their mutual economic relations on a definitive basis.

Article 25

Economic Integration Agreements

1. The provisions of this Treaty shall not be so construed as to oblige a Contracting Party which is party to an Economic Integration Agreement (hereinafter referred to as EIA) to extend, by means of most favoured nation treatment, to another Contracting Party which is not a party to that EIA, any preferential treatment applicable between the parties to that EIA as a result of their being parties thereto.
2. For the purposes of paragraph 1, EIA means an agreement substantially liberalizing, *inter alia*, trade and investment, by providing for the absence or elimination of substantially all discrimination between or among parties thereto through the elimination of existing discriminatory measures and/or the prohibition of new or more discriminatory measures, either at the entry into force of that agreement or on the basis of a reasonable time frame.
3. This Article shall not affect the application of the GATT and Related Instruments according to Article 29.

PART V

DISPUTE SETTLEMENT

Article 26

Settlement of disputes between an investor and a Contracting Party

1. Disputes between a Contracting Party and an investor of another Contracting Party relating to an investment of the latter in the area of the former, which concern an alleged breach of an obligation of the former under Part III shall, if possible, be settled amicably.
2. If such disputes can not be settled according to the provisions of paragraph 1 within a period of three months from the date on which either party to the dispute requested amicable settlement, the investor party to the dispute may choose to submit it for resolution:
  - (a) to the courts or administrative tribunals of the Contracting Party to the dispute;
  - (b) in accordance with any applicable, previously agreed dispute settlement procedure; or
  - (c) in accordance with the following paragraphs of this Article.
3. (a) Subject only to subparagraphs (b) and (c), each Contracting Party hereby gives its unconditional consent to the submission of a dispute to international arbitration or conciliation in accordance with the provisions of this Article.

(b) (i) The Contracting Parties listed in Annex ID do not give such unconditional consent where the investor has previously submitted the dispute under subparagraph (2) (a) or (b).

(ii) For the sake of transparency, each Contracting Party that is listed in Annex ID shall provide a written statement of its policies, practices and conditions in this regard to the Secretariat no later than the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval in accordance with Article 39 or the deposit of its instrument of accession in accordance with Article 41.

(c) A Contracting Party listed in Annex IA does not give such unconditional consent with respect to a dispute arising under the last sentence of Article 10(1).

4. In the event that an investor chooses to submit the dispute for resolution under subparagraph (2) (c), the investor shall further provide its consent in writing for the dispute to be submitted to:

(a) (i) the International Centre for Settlement of Investment Disputes, established pursuant to the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States opened for signature at Washington, 18. March 1965 (hereinafter referred to as the ICSID Convention) if the Contracting Party of the investor and the Contracting Party to the dispute are both parties to the ICSID Convention; or

(ii) the International Centre for Settlement of Investment Disputes, established pursuant to the Convention referred to in subparagraph (a) (i), under the rules governing the Additional Facility for the Administration of Proceedings by the Secretariat of the Centre (hereinafter referred to as the Additional Facility Rules), if the Contracting Party of the investor or the Contracting Party to the dispute, but not both, is a party to the Icsid Convention;

(b) a sole arbitrator *ad hoc* arbitration tribunal established under the Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law (hereinafter referred to as Uncitral); or

(c) an arbitral proceeding under the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce.

5. (a) The consent given in paragraph 3 together with the written consent of the investor given pursuant to paragraph 4 shall be considered to satisfy the requirement for:

(i) written consent of the parties to a dispute for purposes of Chapter II of the Icsid Convention and for purposes of the Additional Facility Rules;

(ii) an agreement in writing for purposes of Article II of the United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done at New York, 10 June 1958 (hereinafter referred to as the New York Convention); and

(iii) the parties to a contract (to) have agreed in writing for the purposes of Article 1 of the Uncitral Arbitration Rules.

(b) Any arbitration pursuant to this Article shall at the request of any party to the dispute be held in a State that is a party to the New York Convention. Claims submitted to arbitration hereunder shall be considered to arise out of a commercial relationship or transaction for the purposes of Article I of that Convention.

6. A tribunal pursuant to paragraph 4 shall decide the issues in dispute in accordance with this Treaty and applicable rules and principles of international law.

7. An investor other than a natural person which has the nationality of a Contracting Party to the dispute on the date of the consent in writing referred to in paragraph 4 and which, before a dispute between it and that Contracting Party arises, is controlled by investors of another Contracting Party, shall for the purpose of Article 25 (2) (b) of the ICSID Convention be treated as a national of another Contracting State and shall for the purpose of Article 1 (6) of the Additional Facility Rules be treated as a national of another State.

8. The awards of arbitration, which may include an award of interest, shall be final and binding upon the parties to the dispute. An award of arbitration concerning a measure of a sub-national government or authority of the disputing Contracting Party shall provide that the Contracting Party may pay monetary damages in lieu of any other remedy granted. Each Contracting Party shall carry out without delay any such award and shall make provision for the effective enforcement in its area of such awards.

Article 27

Settlement of disputes between Contracting Parties

1. Contracting Parties shall endeavour to settle disputes concerning the application or interpretation of this Treaty through diplomatic channels.

2. If a dispute has not been settled in accordance with paragraph 1 within a reasonable period of time, either party thereto may, except as otherwise provided in this Treaty or agreed in writing by the Contracting Parties, and except as concerns the application or interpretation of Article 6 or Article 19 or, for Contracting Parties listed in Annex IA, the last sentence of Article 10 (1), upon written notice to the other party to the dispute submit the matter to an *ad hoc* tribunal pursuant to this Article.

3. Such an *ad hoc* arbitral tribunal shall be constituted as follows:

(a) The Contracting Party instituting the proceedings shall appoint one member of the tribunal and inform the other Contracting Party to the dispute of its appointment within 30 days of receipt of the notice referred to in paragraph 2 by the other Contracting Party.

(b) Within 60 days of the receipt of the written notice referred to in paragraph 2, the other Contracting Party to the dispute shall appoint one member. If the appointment is not made within the time limit prescribed, the Contracting Party having instituted the proceedings may, within 90

days of the receipt of the written notice referred to in paragraph 2, request that the appointment be made in accordance with subparagraph (d).

(c) A third member, who may not be a national or citizen of a Contracting Party to the dispute, shall be appointed by the Contracting Parties to the dispute. That member shall be the President of the tribunal. If, within 150 days of the receipt of the notice referred to in paragraph 2, the Contracting Parties are unable to agree on the appointment of a third member, that appointment shall be made, in accordance with subparagraph (d), at the request of either Contracting Party submitted within 180 days of the receipt of that notice.

(d) Appointments requested to be made in accordance with this paragraph shall be made by the Secretary-General of the Permanent Court of International Arbitration within 30 days of the receipt of a request to do so. If the Secretary-General is prevented from discharging this task, the appointments shall be made by the First Secretary of the Bureau. If the latter, in turn, is prevented from discharging this task, the appointments shall be made by the most senior deputy.

(e) Appointments made in accordance with subparagraphs (a) to (d) shall be made with regard to the qualifications and experience, particularly in matters covered by this Treaty, of the members to be appointed.

(f) In the absence of an agreement to the contrary between the Contracting Parties, the Arbitration Rules of UNCITRAL shall govern, except to the extent modified by the Contracting Parties to the dispute or by the arbitrators. The tribunal shall take its decisions by a majority vote of its members.

(g) The tribunal shall decide the dispute in accordance with this Treaty and applicable rules and principles of international law.

(h) The arbitral award shall be final and binding upon the Contracting Parties to the dispute.

(i) Where, in making an award, a tribunal finds that a measure of a regional or local government or authority within the area of a Contracting Party listed in Part I of Annex P is not in conformity with this Treaty, either party to the dispute may invoke the provisions of Part II of Annex P.

(j) The expenses of the tribunal, including the remuneration of its members, shall be borne in equal shares by the Contracting Parties to the dispute. The tribunal may, however, at its discretion direct that a higher proportion of the costs be paid by one of the Contracting Parties to the dispute.

(k) Unless the Contracting Parties to the dispute agree otherwise, the tribunal shall sit in The Hague, and use the premises and facilities of the Permanent Court of Arbitration.

(l) A copy of the award shall be deposited with the Secretariat which shall make it generally available.

Article 28

Non-application of Article 27 to certain disputes

A dispute between Contracting Parties with respect to the application or interpretation of Article 5 or 29 shall not be settled pursuant to Article 27 unless the Contracting Parties to the dispute so agree.

PART VI

TRANSITIONAL PROVISIONS

Article 29

Interim provisions on trade-related matters

1. The provisions of this Article shall apply to trade in energy materials and products while any Contracting Party is not a party to the GATT and Related Instruments.

2. (a) Trade in energy materials and products between Contracting Parties at least one of which is not a party to the GATT or a relevant Related Instrument shall be governed, subject to subparagraphs (b) and (c) and to the exceptions and rules provided for in Annex G, by the provisions of GATT 1947 and Related Instruments, as applied on 1 March 1994 and practised with regard to energy materials and products by parties to GATT 1947 among themselves, as if all Contracting Parties were parties to GATT 1947 and Related Instruments.

(b) Such trade of a Contracting Party which is a State that was a constituent part of the former Union of Soviet Socialist Republics may instead be governed, subject to the provisions of Annex TFU, by an agreement between two or more such States, until 1 December 1999 or the admission of that Contracting Party to the GATT, whichever is the earlier.

(c) As concerns trade between any two parties to the GATT, subparagraph (a) shall not apply if either of those parties is not a party to GATT 1947.

3. Each signatory to this Treaty, and each State or Regional Economic Integration Organization acceding to this Treaty, shall on the date of its signature or of its deposit of its instrument of accession provide to the Secretariat a list of all tariff rates and other charges levied on energy materials and products at the time of importation or exportation, notifying the level of such rates and charges applied on such date of signature or deposit. Any changes to such rates or other charges shall be notified to the Secretariat, which shall inform the Contracting Parties of such changes.

4. Each Contracting Party shall endeavour not to increase any tariff rate or other charge levied at the time of importation or exportation:

(a) in the case of the importation of energy materials and products described in part I of the schedule relating to the Contracting Party referred to in Article II of the GATT, above the level set forth in that schedule, if the Contracting Party is a party to the GATT;

(b) in the case of the exportation of energy materials and products, and that of their importation if the Contracting Party is not a party to the GATT, above the level most recently notified to the Secretariat, except as permitted by the provisions made applicable by subparagraph 2 (a).

5. A Contracting Party may increase such tariff rate or other charge above the level referred to in paragraph 4 only if:

(a) in the case of a rate or other charge levied at the time of importation, such action is not inconsistent with the applicable provisions of the GATT other than those provisions of GATT 1947 and Related Instruments listed in Annex G and the corresponding provisions of GATT 1994 and Related Instruments; or

(b) it has, to the fullest extent practicable under its legislative procedures, notified the Secretariat of its proposal for such an increase, given other interested Contracting Parties reasonable opportunity for consultation with respect to its proposal, and accorded consideration to any representations from such Contracting Parties.

6. Signatories undertake to commence negotiations not later than 1 January 1995 with a view to concluding by 1 January 1998, as appropriate in the light of any developments in the world trading system, a text of an amendment to this Treaty which shall, subject to conditions to be laid down therein, commit each Contracting Party not to increase such tariffs or charges beyond the level prescribed under that amendment.

7. Annex D shall apply to disputes regarding compliance with provisions applicable to trade pursuant to this Article and, unless both Contracting Parties agree otherwise, to disputes regarding compliance with Article 5 between Contracting Parties at least one of which is not a party to the GATT, except that Annex D shall not apply to any dispute between Contracting Parties, the substance of which arises under an agreement that:

(a) has been notified in accordance with and meets the other requirements of subparagraph 2 (b) and Annex TFU; or

(b) establishes a free-trade area or a customs union as described in Article XXIV of the GATT.

Article 30

Developments in international trading arrangements

Contracting Parties undertake that in the light of the results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations embodied principally in the Final Act thereof done at Marrakesh, 15 April 1994, they will commence consideration not later than 1 July 1995 or the entry into force of this

Treaty, whichever is the later, of appropriate amendments to this Treaty with a view to the adoption of any such amendments by the Charter Conference.

Article 31

Energy-related equipment

The provisional Charter Conference shall at its first meeting commence examination of the inclusion of energy-related equipment in the trade provisions of this Treaty.

Article 32

Transitional arrangements

1. In recognition of the need for time to adapt to the requirements of a market economy, a Contracting Party listed in Annex T may temporarily suspend full compliance with its obligations under one or more of the following provisions of this Treaty, subject to the conditions in paragraphs 3 to 6:

Article 6 (2) and (5)

Article 7 (4)

Article 9 (1)

Article 10 (7) - specific measures

Article 14 (1) (d) - related only to transfer of unspent earnings

Article 20 (3)

Article 22 (1) and (3)

2. Other Contracting Parties shall assist any Contracting Party which has suspended full compliance pursuant to paragraph 1 to achieve the conditions under which such suspension can be terminated. This assistance may be given in whatever form the other Contracting Parties consider most effective to respond to the needs notified pursuant to subparagraph 4 (c) including, where appropriate, through bilateral or multilateral arrangements.

3. The applicable provisions, the stages towards full implementation of each, the measures to be taken and the date or, exceptionally, contingent event, by which each stage shall be completed and measure taken are listed in Annex T for each Contracting Party claiming transitional arrangements. Each such Contracting Party shall take the measure listed by the date indicated for the relevant provision and stage as set out in Annex T. Contracting Parties which have temporarily suspended full compliance pursuant to paragraph 1 undertake to comply fully with

the relevant obligations by 1 July 2001. Should a Contracting Party find it necessary, due to exceptional circumstances, to request that the period of such temporary suspension be extended or that any further temporary suspension not previously listed in Annex T be introduced, the decision on a request to amend Annex T shall be made by the Charter Conference.

4. A Contracting Party which has invoked transitional arrangements shall notify the Secretariat no less often than once every 12 months:

(a) of the implementation of any measures listed in its Annex T and of its general progress to full compliance;

(b) of the progress it expects to make during the next 12 months towards full compliance with its obligations, of any problem it foresees and of its proposals for dealing with that problem;

(c) of the need for technical assistance to facilitate completion of the stages set out in Annex T as necessary for the full implementation of this Treaty, or to deal with any problem notified pursuant to subparagraph (b) as well as to promote other necessary market-oriented reforms and modernization of its energy sector;

(d) of any possible need to make a request of the kind referred to in paragraph 3.

5. The Secretariat shall:

(a) circulate to all Contracting Parties the notifications referred to in paragraph 4;

(b) circulate and actively promote, relying where appropriate on arrangements existing within other international organizations, the matching of needs for and offers of technical assistance referred to in paragraph 2 and subparagraph 4 (c);

(c) circulate to all Contracting Parties at the end of each six-month period a summary of any notifications made pursuant to subparagraph 4 (a) or (d).

6. The Charter Conference shall annually review the progress by Contracting Parties towards implementation of the provisions of this Article and the matching of needs and offers of technical assistance referred to in paragraph 2 and subparagraph 4 (c). In the course of that review it may decide to take appropriate action.

PART VII

STRUCTURE AND INSTITUTIONS

Article 33

Energy Charter Protocols and Declarations

1. The Charter Conference may authorize the negotiation of a number of Energy Charter Protocols or Declarations in order to pursue the objectives and principles of the Charter.
2. Any signatory to the Charter may participate in such negotiation.
3. A State or Regional Economic Integration Organization shall not become a party to a Protocol or Declaration unless it is, or becomes at the same time, a signatory to the Charter and a Contracting Party to this Treaty.
4. Subject to paragraph 3 and subparagraph 6 (a), final provisions applying to a Protocol shall be defined in that Protocol.
5. A Protocol shall apply only to the Contracting Parties which consent to be bound by it, and shall not derogate from the rights and obligations of those Contracting Parties not party to the Protocol.
6. (a) A Protocol may assign duties to the Charter Conference and functions to the Secretariat, provided that no such assignment may be made by an amendment to a Protocol unless that amendment is approved by the Charter Conference, whose approval shall not be subject to any provisions of the Protocol which are authorized by subparagraph (b).

(b) A Protocol which provides for decisions there under to be taken by the Charter Conference may, subject to subparagraph (a), provide with respect to such decisions:
  - (i) for voting rules other than those contained in Article 36;
  - (ii) that only parties to the Protocol shall be considered to be Contracting Parties for the purposes of Article 36 or eligible to vote under the rules provided for in the Protocol.

Article 34

Energy Charter Conference

1. The Contracting Parties shall meet periodically in the Energy Charter Conference (referred to herein as the Charter Conference) at which each Contracting Party shall be entitled to have one representative. Ordinary meetings shall be held at intervals determined by the Charter Conference.
2. Extraordinary meetings of the Charter Conference may be held at such times as may be determined by the Charter Conference, or at the written request of any Contracting Party, provided that, within six weeks of the request being communicated to the Contracting Parties by the Secretariat, it is supported by at least one-third of the Contracting Parties.
3. The functions of the Charter Conference shall be to:
  - (a) carry out the duties assigned to it by this Treaty and any Protocols;

(b) keep under review and facilitate the implementation of the principles of the Charter and of the provisions of this Treaty and the Protocols;

(c) facilitate in accordance with this Treaty and the Protocols the coordination of appropriate general measures to carry out the principles of the Charter;

(d) consider and adopt programmes of work to be carried out by the Secretariat;

(e) consider and approve the annual accounts and budget of the Secretariat;

(f) consider and approve or adopt the terms of any headquarters or other agreement, including privileges and immunities considered necessary for the Charter Conference and the Secretariat;

(g) encourage cooperative efforts aimed at facilitating and promoting market-oriented reforms and modernization of energy sectors in those countries of central and eastern Europe and the former Union of Soviet Socialist Republics undergoing economic transition;

(h) authorize and approve the terms of reference for the negotiation of Protocols, and consider and adopt the texts thereof and of amendments thereto;

(i) authorize the negotiation of declarations, and approve their issuance;

(j) decide on accessions to this Treaty;

(k) authorize the negotiation of and consider and approve or adopt association agreements;

(l) consider and adopt texts of amendments to this Treaty;

(m) consider and approve modifications of and technical changes to the Annexes to this Treaty;

(n) appoint the Secretary-General and take all decisions necessary for the establishment and functioning of the Secretariat including the structure, staff levels and standard terms of employment of officials and employees.

4. In the performance of its duties, the Charter Conference, through the Secretariat, shall cooperate with and make as full a use possible, consistently with economy and efficiency, of the services and programmes of other institutions and organizations with established competence in matters related to the objectives of this Treaty.

5. The Charter Conference may establish such subsidiary bodies as it considers appropriate for the performance of its duties.

6. The Charter Conference shall consider and adopt rules of procedure and financial rules.

7. In 1999 and thereafter at intervals (of not more than five years) to be determined by the Charter Conference, the Charter Conference shall thoroughly review the functions provided for

in this Treaty in the light of the extent to which the provisions of the Treaty and Protocols have been implemented. At the conclusion of each review the Charter Conference may amend or abolish the functions specified in paragraph 3 and may discharge the Secretariat.

Article 35

Secretariat

1. In carrying out its duties, the Charter Conference shall have a Secretariat which shall be composed of a Secretary-General and such staff as are the minimum consistent with efficient performance.
2. The Secretary-General shall be appointed by the Charter Conference. The first such appointment shall be for a maximum period of five years.
3. In the performance of its duties the Secretariat shall be responsible to and report to the Charter Conference.
4. The Secretariat shall provide the Charter Conference with all necessary assistance for the performance of its duties and shall carry out the functions assigned to it in this Treaty or in any Protocol and any other functions assigned to it by the Charter Conference.
5. The Secretariat may enter into such administrative and contractual arrangements as may be required for the effective discharge of its functions.

Article 36

Voting

1. Unanimity of the Contracting Parties present and voting at the meeting of the Charter Conference where such matters fall to be decided shall be required for decisions by the Charter Conference to:
  - (a) adopt amendments to this Treaty other than amendments to Articles 34 and 35 and Annex T;
  - (b) approve accessions to this Treaty pursuant to Article 41 by States or Regional Economic Integration Organizations which were not signatories to the Charter as of 16 June 1995;
  - (c) authorize the negotiation of and approve or adopt the text of association agreements;
  - (d) approve modifications to Annexes EM, NI, G and B;
  - (e) approve technical changes to the Annexes to this Treaty; and

(f) approve the Secretary-Generals nominations of panellists pursuant to Annex D, paragraph 7.

The Contracting Parties shall make every effort to reach agreement by consensus on any other matter requiring their decision pursuant to this Treaty. If agreement cannot be reached by consensus, paragraphs 2 do 5 shall apply.

2. Decisions on budgetary matters referred to in Article 34 (3) (e) shall be taken by a qualified majority of Contracting Parties whose assessed contributions as specified in Annex B represent, in combination, at least three-fourths of the total assessed contributions specified therein.

3. Decisions on matters referred to in Article 34 (7) shall be taken by a three-fourths majority of the Contracting Parties.

4. Except in cases specified in subparagraphs 1 (a) to (f), paragraphs 2 and 3, and subject to paragraph 6, decisions provided for in this Treaty shall be taken by a three-fourths majority of the Contracting Parties present and voting at the meeting of the Charter Conference at which such matters fall to be decided.

5. For purposes of this Article, Contracting Parties present and voting means Contracting Parties present and casting affirmative or negative votes, provided that the Charter Conference may decide upon rules of procedure to enable such decisions to be taken by Contracting Parties by correspondence.

6. Except as provided in paragraph 2, no decision referred to in this Article shall be valid unless it has the support of a simple majority of the Contracting Parties.

7. A Regional Economic Integration Organization shall, when voting, have a number of votes equal to the number of its Member States which are Contracting Parties to this Treaty; provided that such an Organization shall not exercise its right to vote if its Member States exercise theirs, and vice versa.

8. In the event of persistent arrears in a Contracting Party discharge of financial obligations pursuant to this Treaty, the Charter Conference may suspend that Contracting Party voting rights in whole or in part.

Article 37

Funding principles

1. Each Contracting Party shall bear its own costs of representation at meetings of the Charter Conference and any subsidiary bodies.

2. The cost of meetings of the Charter Conference and any subsidiary bodies shall be regarded as a cost of the Secretariat.

3. The costs of the Secretariat shall be met by the Contracting Parties assessed according to their capacity to pay, determined as specified in Annex B, the provisions of which may be modified in accordance with Article 36 (1) (d).

4. A Protocol shall contain provisions to assure that any costs of the Secretariat arising from that Protocol are borne by the parties thereto.

5. The Charter Conference may in addition accept voluntary contributions from one or more Contracting Parties or from other sources. Costs met from such contributions shall not be considered costs of the Secretariat for the purposes of paragraph 3.

PART VIII

FINAL PROVISIONS

Article 38

Signature

This Treaty shall be open for signature at Lisbon from 17 December 1994 to 16 June 1995 by the States and Regional Economic Integration Organizations which have signed the Charter.

Article 39

Ratification, acceptance or approval

This Treaty shall be subject to ratification, acceptance or approval by signatories. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.

Article 40

Application to territories

1. Any State or Regional Economic Integration Organization may at the time signature, ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration deposited with the Depositary, declare that the Treaty shall be binding upon in with respect to all the territories for the international relations of which it is responsible, or to one or more of them. Such declaration shall take effect at the time the Treaty enters into force for that Contracting Party.

2. Any Contracting Party may at a later date, by a declaration deposited with the Depositary, bind itself under this Treaty with respect to other territory specified in the declaration. In respect

of such territory the Treaty shall enter into force on the 90th day following the receipt by the Depositary of such declaration.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification to the Depositary. The withdrawal shall, subject to the applicability of Article 47 (3), become effective upon the expiry of one year after the date of receipt of such notification by the Depositary.

4. The definition of *area* in Article 1 (10) shall be construed having regard to any declaration deposited pursuant to this Article.

Article 41

Accession

This Treaty shall be open for accession, from the date on which the Treaty is closed for signature, by States and Regional Economic Integration Organizations which have signed the Charter, on terms to be approved by the Charter Conference. The instruments of accession shall be deposited with the Depositary.

Article 42

Amendments

1. Any Contracting Party may propose amendments to this Treaty.

2. The text of any proposed amendment to this Treaty shall be communicated to the Contracting Parties by the Secretariat at least three months before the date on which it is proposed for adoption by the Charter Conference.

3. Amendments to this Treaty, texts of which have been adopted by the Charter Conference, shall be communicated by the Secretariat to the Depositary which shall submit them to all Contracting Parties for ratification, acceptance or approval.

4. Instruments of ratification, acceptance or approval of amendments to this Treaty shall be deposited with the Depositary. Amendments shall enter into force between Contracting Parties having ratified, accepted or approved them on the 90th day after deposit with the Depositary of instruments of ratification, acceptance or approval by at least three-fourths of the Contracting Parties. Thereafter the amendments shall enter into force for any other Contracting Party on the 90th day after that Contracting Party deposits its instrument of ratification, acceptance or approval of the amendments.

Article 43

Association agreements

1. The Charter Conference may authorize the negotiation of association agreements with States or Regional Economic Integration Organizations, or with international organizations, in order to pursue the objectives and principles of the Charter and the provisions of this Treaty or one or more Protocols.

2. The relationship established with and the rights enjoyed and obligations incurred by an associating State, Regional Economic Integration Organization, or international organization shall be appropriate to the particular circumstances of the association, and in each case shall be set out in the association agreement.

Article 44

Entry into force

1. This Treaty shall enter into force on the 90th day after the date of deposit of the 30th instrument of ratification, acceptance or approval thereof, or of accession thereto, by a State or Regional Economic Integration Organization which is a signatory to the Charter as of 16 June 1995.

2. For each State or Regional Economic Integration Organization which ratifies, accepts or approves this Treaty or accedes thereto after the deposit of the 30th instrument of ratification, acceptance or approval, it shall enter into force on the 90th day after the date of deposit by such State or Regional Economic Integration Organization of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

3. For the purposes of paragraph 1, any instrument deposited by a Regional Economic Integration Organization shall not be counted as additional to those deposited by Member States of such Organization.

Article 45

Provisional application

1. Each signatory agrees to apply this Treaty provisionally pending its entry into force for such signatory in accordance with Article 44, to the extent that such provisional application is not inconsistent with its constitution, laws or regulations.

2. (a) Notwithstanding paragraph 1 any signatory may, when signing, deliver to the Depositary a declaration that it is not able to accept provisional application. The obligation contained in paragraph 1 shall not apply to a signatory making such a declaration. Any such signatory may at any time withdraw that declaration by written notification to the Depositary.

(b) Neither a signatory which makes a declaration in accordance with subparagraph (a) nor investors of that signatory may claim the benefits of provisional application pursuant to paragraph 1.

(c) Notwithstanding subparagraph (a), any signatory making a declaration referred to in subparagraph (a) shall apply Part VII provisionally pending the entry into force of the Treaty for such signatory in accordance with Article 44, to the extent that such provisional application is not inconsistent with its laws or regulations.

3. (a) Any signatory may terminate its provisional application of this Treaty by written notification to the Depositary of its intention not to become a Contracting Party to the Treaty. Termination of provisional application for any signatory shall take effect upon the expiration of 60 days from the date on which such signatories written notification is received by the Depositary.

(b) In the event that a signatory terminates provisional application pursuant to subparagraph (a), the obligation of the signatory pursuant to paragraph 1 to apply Parts III and V with respect to any investments made in its area during such provisional application by investors of other signatories shall nevertheless remain in effect with respect to those investments for 20 years following the effective date of termination, except as otherwise provided in subparagraph (c).

(c) Subparagraph (b) shall not apply to any signatory listed in Annex PA. A signatory shall be removed from the list in Annex PA effective upon delivery to the Depositary of its request therefore.

4. Pending the entry into force of this Treaty the signatories shall meet periodically in the provisional Charter Conference, the first meeting of which shall be convened by the provisional Secretariat referred to in paragraph 5 not later than 180 days after the opening date for signature of the Treaty as specified in Article 38.

5. The functions of the Secretariat shall be carried out on an interim basis by a provisional Secretariat until the entry into force of this Treaty pursuant to Article 44 and the establishment of a Secretariat.

6. The signatories shall, in accordance with and subject to the provisions of paragraph 1 or subparagraph 2 (c) as appropriate, contribute to the costs of the provisional Secretariat as if the signatories were Contracting Parties pursuant to Article 37 (3). Any modifications made to Annex B by the signatories shall terminate upon the entry into force of this Treaty.

7. A State or Regional Economic Integration Organization which, prior to this Treaty's entry into force, accedes to the Treaty in accordance with Article 41 shall, pending the Treaty's entry into force, have the rights and assume the obligations of a signatory pursuant to this Article.

Article 46 ***Reservations***

No reservations may be made to this Treaty.

Article 47 ***Withdrawal***

1. At any time after five years from the date on which this Treaty has entered into force for a Contracting party, the Contracting Party may give written notification to the Depository of its withdrawal from the Treaty.
2. Any such withdrawal shall take effect upon the expiry of one year after the date of the receipt of the notification by the Depository, or on such later date as may be specified in the notification of withdrawal.
3. The provisions of this Treaty shall continue to apply to investments made in the area of a Contracting Party by investors of other Contracting Parties or in the area of other Contracting Parties by investors of that Contracting Party as of the date when that Contracting Party withdrawal from the Treaty takes effect for a period of 20 years from such date.
4. All Protocols to which a Contracting Party is party shall cease to be in force for that Contracting Party on the effective date of its withdrawal from this Treaty.

Article 48

Status of Annexes and Decisions

The Annexes to this Treaty and the Decisions set out in Annex 2 to the Final Act of the European Energy Charter Conference signed at Lisbon on 17 December 1994 are integral parts of the Treaty.

Article 49

Depository

The Government of the Portuguese Republic shall be the Depository of this Treaty.

Article 50

Authentic texts

In witness whereof the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Treaty in English, French, German, Italian, Russian and Spanish, of which every text is equally authentic, in one original, which will be deposited with the Government of the Portuguese Republic.

Done at Lisbon on the seventeenth day of December in the year one thousand nine hundred and ninety-four.

Fair - Lisbonne, le dix-sept décembre mil neuf cent quatre-vingt-quatorze.

Geschehen zu Lissabon am siebzehnten Dezember neunzehnhundertvierundneunzig.

Fatto a Lisbona il diciassettesimo giorno del mese di dicembre dell'anno millenovecentonovantaquattro.

Hecho en Lisboa, el diecisiete de diciembre de mil novecientos noventa y cuatro.

Udfærdiget i Lissabon, den syttende december nittenhundrede og fireoghalvfems.

Gedaan te Lissabon, de zeventiende december negentienhonderd vierennegentig.

Feito em Lisboa, aos dezassete de Dezembro de mil novecentos e noventa e quatro.

Për Republikën e Shqipërisë: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

For Australia: - *ovlašćeni potpisnik*

Für die Republik Österreich: - *ovlašćeni potpisnik*

Pour le royaume de Belgique

Voor het Koninkrijk België

Für das Königreich Belgien: - *ovlašćeni potpisnik*

Cette signature engage également la Communauté française de Belgique, la Communauté flamande, la Communauté germanophone de Belgique, la Région wallonne, la Région flamande et la région de Bruxelles-Capitale.

Deze handtekening bindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap van België, de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diese Unterschrift bindet ebenso die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft Belgiens, die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, die Flämische Region, die Wallonische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

For Canada

Pour le Canada: - *ovlašćeni potpisnik*

za Republiku Hrvatsku: - *ovlašćeni potpisnik*

For the Republic of Cyprus: - *ovlašćeni potpisnik*

Za Èeskou Republiku: - *ovlašćeni potpisnik*

For Kongeriget Danmark: - *ovlašćeni potpisnik*

Eesti Vabariigi nimel: - *ovlašćeni potpisnik*

Por las Comunidades Europeas

For De Europæiske Fællesskaber

Für die Europäischen Gemeinschaften

For the European Communities

Pour les Communautés européennes

Per le Comunit- europee

Voor de Europese Gemeenschappen

Pelas Comunidades Europeias: - *ovlašćeni potpisnik*

Suomen tasavallan puolesta: - *ovlašćeni potpisnik*

Pour la République fran«aise: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

Für die Bundesrepublik Deutschland: - *ovlašćeni potpisnik*

A Magyar Köztársaság nevében: - *ovlašćeni potpisnik*

Fyrir hönd Ly«veldisins íslands: - *ovlašćeni potpisnik*

Thar cheann na hÉireann

For Ireland: - *ovlašćeni potpisnik*

Per la Repubblica italiana: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

- ovlašćeni potpisnik

Latvijas Republikas varda: *- ovlašćeni potpisnik*

Für das Fürstentum Liechtenstein: *- ovlašćeni potpisnik*

Lietuvos Respublikos vardu: *- ovlašćeni potpisnik*

Pour le grand-duché de Luxembourg: *- ovlašćeni potpisnik*

For the Republic of Malta: *- ovlašćeni potpisnik*

Pentru Republica Moldova: *- ovlašćeni potpisnik*

Voor het Koninkrijk der Nederlanden: *- ovlašćeni potpisnik*

For Kongeriket Norge: *- ovlašćeni potpisnik*

Za Rzeczpospolita Polska: *- ovlašćeni potpisnik*

Pela República Portuguesa: *- ovlašćeni potpisnik*

Pentru Rômania: *- ovlašćeni potpisnik*

- ovlašćeni potpisnik

Za Slovenskú republiku: *- ovlašćeni potpisnik*

Za Republiko Slovenijo: *- ovlašćeni potpisnik*

Por el Reino de España: *- ovlašćeni potpisnik*

För Konungariket Sverige: *- ovlašćeni potpisnik*

Für die Schweizerische Eidgenossenschaft

Pour la Confédération suisse

Per la Confederazione svizzera: *- ovlašćeni potpisnik*

- ovlašćeni potpisnik

Türkiye Cumhuriyeti adına: *- ovlašćeni potpisnik*

- ovlašćeni potpisnik

- *ovlašćeni potpisnik*

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland: - *ovlašćeni potpisnik*

For the United States of America: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

ANNEXES TO THE ENERGY CHARTER TREATY

1. ANNEX EM

ENERGY MATERIAL AND PRODUCTS

(In accordance with Article 1(4))

2. ANNEX NI

NON-APPLICABLE ENERGY MATERIALS AND PRODUCTS FOR DEFINITION OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE ENERGY SECTOR

(In accordance with Article 1 (5))

3. ANNEX TRM

NOTIFICATION AND PHASE-OUT (TRIMs)

(In accordance with Article 5 (4))

4. ANNEX N

LIST OF CONTRACTING PARTIES REQUIRING AT LEAST THREE SEPARATE AREAS TO BE INVOLVED IN A TRANSIT

(In accordance with Article 7 (10) (a))

5. ANNEX VC

LIST OF CONTRACTING PARTIES WHICH HAVE MADE VOLUNTARY BINDING COMMITMENTS IN RESPECT OF ARTICLE 10 (3)

(In accordance with Article 10 (6))

6. ANNEX ID

LIST OF CONTRACTING PARTIES NOT ALLOWING AN INVESTOR TO RESUBMIT
THE SAME DISPUTE TO INTERNATIONAL ARBITRATION AT A LATER STAGE
PURSUANT TO ARTICLE 26

(In accordance with Article (3) (b) (i))

7. ANNEX IA

LIST OF CONTRACTING PARTIES NOT ALLOWING AN INVESTOR OR
CONTRACTING PARTY TO SUBMIT A DISPUTE CONCERNING THE LAST SENTENCE
OF ARTICLE 10 (1) to international arbitration

(In accordance with Articles 26 (3) (c) and 27 (2))

8. ANNEX P

SPECIAL SUB-NATIONAL DISPUTE PROCEDURE

(In accordance with Article 27 (3) (i))

9. ANNEX G

EXCEPTIONS AND RULES GOVERNING THE APPLICATION OF THE PROVISIONS OF
THE GATT AND RELATED INSTRUMENTS

(In accordance with Article 29 (2) (a))

10. ANNEX TFU

PROVISIONS REGARDING TRADE AGREEMENTS BETWEEN STATES WHICH WERE
CONSTITUENT PARTS OF THE FORMER UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS

(In accordance with Article 29 (2) (b))

11. ANNEX D

INTERIM PROVISIONS FOR TRADE DISPUTE SETTLEMENT

(In accordance with Article 29 (7))

12. ANNEX B

FORMULA FOR ALLOCATING CHARTER COSTS

(In accordance with Article 37 (3))

13. ANNEX PA

LIST OF SIGNATORIES WHICH DO NOT ACCEPT THE PROVISIONAL APPLICATION
OBLIGATION OF ARTICLE 45 (3) (b)

(In accordance with Article 45 (3) (c))

14. ANNEX T

CONTRACTING PARTIES TRANSITIONAL MEASURES

(In accordance with Article 32 (1))

1. ANNEX EM
ENERGY MATERIALS AND PRODUCTS
(In accordance with Article 1 (4))

Nuclear energy

2612 Uranium or thorium ores and concentrates.

2612 10 Uranium ores and concentrates.

2612 20 Thorium ores and concentrates.

2844 Radioactive chemical elements and radioactive isotopes (including the fissile or fertile chemical elements and isotopes) and their compounds; mixtures and residues containing these products.

2844 10 Natural uranium and its compounds.

2844 20 Uranium enriched in U235 and its compounds; plutonium and its compounds.

2844 30 Uranium depleted in U235 and its compounds; thorium and its compounds.

2844 40 Radioactive elements and isotopes and radioactive compounds other than 2844 10, 2844 20 or 2844 30.

2844 50 (Spent (irradiated) fuel elements (cartidges) of nuclear reactors.

2845 10 Heavy water (deuterium oxide).

Coal, natural gas, petroleum and petroleum products, electrical energy

2701 Coal, briquettes, ovoids and similar solid fuels manufactured from coal.

2702 Lignite, whether or not agglomerated excluding jet.

2703 Peat (including peat litter), whether or not agglomerated.

2704 Coke and semi-coke of coal, of lignite or of peat, whether or not agglomerated; retort carbon.

2705 Coal gas, water gas, producer gas and similar gases, other than petroleum gases and other gaseous hydrocarbons.

2706 Tar distilled from coal, from lignite or from peat, and other mineral tars, whether or not dehydrated or partially distilled, including reconstituted tars.

2707 Oils and other products of the distillation of high temperature coal tar; similar products in which the weight of the aromatic constituents exceeds that of the non-aromatic constituents (e. g., benzole, toluole, xylole, naphtalene, other aromatic hydrocarbon mixtures, phenols, creosote oils and others).

2708 Pitch and pitch coke, obtained from coal tar or from other mineral tars.

2709 Petroleum oils and oils obtained from bituminous minerals, crude.

2710 Petroleum oils and oils obtained from bituminous minerals, other than crude.

2711 Petroleum gases and other gaseous hydrocarbons

Liquified:

- natural gas,
- propane,
- butanes,
- ethylene, propylene, butylene and butadiene (271114),
- other.

In gaseous state:

- natural gas,
- other.

2713 Petroleum coke, petroleum bitumen and other residues of petroleum oils or of oils obtained from bituminous minerals.

2714 Bitumen and asphalt, natural; bituminous or oil shale and tar sands; asphaltites and asphaltic rocks.

2715 Bituminous mixtures based on natural asphalt, on natural bitumen, on petroleum bitumen, on mineral tar or on mineral tar pitch (e. g., bituminous mastics, cut-backs).

2716 Electrical energy.

Other energy

4401 10 Fuel wood, in logs, in billets, in twigs, in faggots or in similar forms.

4402 Charcoal (including charcoal from shells or nuts), whether or not agglomerated.

2. ANNEX NI

NON-APPLICABLE ENERGY MATERIALS AND PRODUCTS FOR DEFINITION OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE ENERGY SECTOR

(In accordance with Article 1 (5))

2707 Oils and other products of the distillation of high temperature coal tar; similar products in which the weight of the aromatic constituents exceeds that of the non-aromatic constituents (e. g., benzole, toluole, xylole, naphtalene, other aromatic hydrocarbon mixtures, phenols, creosote oils and others).

4401 10 Fuel wood, in logs, in billets, in twigs, in faggots or in similar forms.

4402 Charcoal (including charcoal from shells or nuts), whether or not agglomerated.

3. ANNEX TRM

NOTIFICATION AND PHASE-OUT (TRIMs)

(In accordance with Article 5 (4))

1. Each Contracting Party shall notify to the Secretariat all trade-related investment measures which it applies that are not in conformity with the provisions of Article 5, within:

(a) 90 days after the entry into force of this Treaty if the Contracting Party is a party to the GATT; or

(b) 12 months after the entry into force of this Treaty if the Contracting Party is not a party to the GATT.

Such trade-related investment measures of general or specific application shall be notified along with their principal features.

2. In the case of trade-related investment measures applied under discretionary authority, each specific application shall be notified. Information that would prejudice the legitimate commercial interests of particular enterprises need not be disclosed.

3. Each Contracting Party shall eliminate all trade-related investment measures which are notified under paragraph 1 within:

(a) two years from the date of entry into force of this Treaty if the Contracting Party is a party to the GATT; or

(b) three years from the date of entry into force of this Treaty if the Contracting Party is not a party to the GATT.

4. During the applicable period referred to in paragraph 3 a Contracting Party shall not modify the terms of any trade-related investment measure which it notifies pursuant to paragraph 1 from those prevailing at the date of entry into force of this Treaty so as to increase the degree of inconsistency with the provisions of Article 5 of this Treaty.

5. Notwithstanding the provisions of paragraph 4, a Contracting Party, in order not to disadvantage established enterprises which are subject to a trade-related investment measure notified pursuant to paragraph 1, may apply during the phase-out period the same trade-related investment measure to a new investment where:

(a) the products of such investment are like products to those of the established enterprises; and

(b) such application is necessary to avoid distorting the conditions of competition between the new investment and the established enterprises.

Any trade-related investment measure so applied to a new investment shall be notified to the Secretariat. The terms of such a trade-related investment measure shall be equivalent in their competitive effect to those applicable to the established enterprises, and it shall be terminated at the same time.

6. Where a State or Regional Economic Integration Organization accedes to this Treaty after the Treaty has entered into force:

(a) the notification referred to in paragraphs 1 and 2 shall be made by the later of the applicable date in paragraph 1 or the date of deposit of the instrument of accession; and

(b) the end of the phase-out period shall be the later of the applicable date in paragraph 3 or the date on which the Treaty enters into force for that State or Regional Economic Integration Organization.

4. ANNEX N
**LIST OF CONTRACTING PARTIES REQUIRING AT LEAST THREE SEPARATE
AREAS TO BE INVOLVED IN A TRANSIT**
(In accordance with Article 7 (10) (a))

1. Canada and United States of America

5. ANNEX VC
**LIST OF CONTRACTING PARTIES WHICH HAVE MADE VOLUNTARY BINDING
COMMITMENTS IN RESPECT OF ARTICLE 10 (3)**
(In accordance with Article 10 (6))

6. ANNEX ID
**LIST OF CONTRACTING PARTIES NOT ALLOWING AN INVESTITOR TO
RESUBMIT THE SAME DISPUTE TO INTERNATIONAL ARBITRATION AT A
LATER STAGE PURSUANT TO ARTICLE 26**
(In accordance with Article 26 (3) (b) (i))

1. Australia 13. Italy
2. Azerbaijan 14. Japan
3. Bulgaria 15. Kazakhstan
4. Canada 16. Norway
5. Croatia 17. Poland
6. Cyprus 18. Portugal
7. The Czech Republic 19. Romania
8. European Communities 20. The Russian Federation
9. Finland 21. Slovenia
10. Greece 22. Spain
11. Hungary 23. Sweden
12. Ireland 24. United States of America

7. ANNEX IA
**LIST OF CONTRACTING PARTIES NOT ALLOWING AN INVESTOR OR
CONTRACTING PARTY TO SUBMIT A DISPUTE CONCERNING THE LAST
SENTENCE OF ARTICLE 10 (1) TO INTERNATIONAL ARBITRATION**

(In accordance with Articles 26 (3) (c) and 27 (2))

1. Australia
2. Canada
3. Hungary
4. Norway

8. ANNEX P
SPECIAL SUB-NATIONAL DISPUTE PROCEDURE
(In accordance with Article 27 (3) (i))
PART I

1. Canada
2. Australia

PART II

1. Where, in making an award, the tribunal finds that a measure of a regional or local government or authority of a Contracting Party (hereinafter referred to as the Responsible Party) is not in conformity with a provision of this Treaty, the Responsible Party shall take such reasonable measures as may be available to it to ensure observance of the Treaty in respect of the measure.
2. The Responsible Party shall, within 30 days from the date the award is made, provide to the Secretariat written notice of its intentions as to ensuring observance of the Treaty in respect of the measure. The Secretariat shall present the notification to the Charter Conference at the earliest practicable opportunity, and no later than the meeting of the Charter Conference following receipt of the notice. If it is impracticable to ensure observance immediately, the Responsible Party shall have a reasonable period of time in which to do so. The reasonable period of time shall be agreed by both parties to the dispute. In the event that such agreement is not reached, the Responsible Party shall propose a reasonable period for approval by the Charter Conference.
3. Where the Responsible Party fails, within the reasonable period of time, to ensure observance in respect of the measure, it shall at the request of the other Contracting Party party to the dispute (hereinafter referred to as the Injured Party) endeavour to agree with the Injured Party on appropriate compensation as a mutually satisfactory resolution of the dispute.
4. If no satisfactory compensation has been agreed within 20 days of the request of the Injured Party, the Injured Party may with the authorization of the Charter Conference suspend such of its obligations to the Responsible Party under the Treaty as it considers equivalent to those denied by the measure in question, until such time as the Contracting Parties have reached agreement on

a resolution of their dispute or the non-conforming measure has been brought into conformity with the Treaty.

5. In considering what obligations to suspend, the Injured Party shall apply the following principles and procedures:

(a) The Injured Party should first seek to suspend obligations with respect to the same part of the Treaty as that in which the tribunal has found a violation.

(b) If the Injured Party considers that it is not practicable or effective to suspend obligations with respect to the same part of the Treaty, it may seek to suspend obligations in other parts of the Treaty. If the Injured Party decides to request authorization to suspend obligations under this subparagraph, it shall state the reasons therefor in its request to the Charter Conference for authorization.

6. On written request of the Responsible Party, delivered to the Injured Party and to the President of the tribunal that rendered the award, the tribunal shall determine whether the level of obligations suspended by the Injured Party is excessive, and if so, to what extent. If the tribunal cannot be reconstituted, such determination shall be made by one or more arbitrators appointed by the Secretary-General. Determinations pursuant to this paragraph shall be completed within 60 days of the request to the tribunal or the appointment by the Secretary-General. Obligations shall not be suspended pending the determination, which shall be final and binding.

7. In suspending any obligations to a Responsible Party, an Injured Party shall make every effort not to affect adversely the rights under the Treaty of any other Contracting Party.

9. ANNEX G
**EXCEPTIONS AND RULES GOVERNING THE APPLICATION OF THE
PROVISIONS OF THE GATT AND RELATED INSTRUMENTS**
(In accordance with Article 29 (2) (a))

1. The following provisions of GATT 1947 and Related Instruments shall not be applicable under Article 29 (2) (a):

(a) General Agreement on Tariffs and Trade

II Schedules of concessions (and the Schedules to the General Agreement on Tariffs and Trade)

IV Special provisions relating to cinematographic films

XV Exchange arrangements

XVIII Governmental assistance to economic development

XXII Consultation

XXIII Nullification or impairment

XXV Joint action by the Contracting Parties

XXVI Acceptance. Entry into force and registration

XXVII Withholding or withdrawal of concessions

XXVIII Modification of Schedules

XXVIIIa. Tariff negotiations

XXIX The relation of this Agreement to the Havana Charter

XXX Amendments

XXXI Withdrawal

XXXII Contracting Parties

XXXIII Accession

XXXV Non-application of the Agreement between particular Contracting Parties

XXXVI Principles and objectives

XXXVII Commitments

XXXVIII Joint action

Annex H Relating to Article XXVI

Annex I Notes and supplementary provisions (related to above GATT Articles)

Safeguard action for development purposes

Understanding regarding notification, consultation, dispute settlement and surveillance.

(b) Related Instruments

(i) Agreement on Technical Barriers to Trade (Standards Code)

Preamble (paragraphs 1, 8, 9)

1.3. General provisions

2.6.4. Preparation, adoption and application of technical regulations and standards by central government bodies

10.6. Information about technical regulations, standards and certification systems

11. Technical assistance to other Parties

12. Special and differential treatment of developing countries

13. The Committee on Technical Barriers to Trade

14. Consultation and dispute settlement

15. Final provisions (other than 15.5 and 15.13)

Annex 2 Technical Expert Groups

Annex 3 Panels

(ii) Agreement on Government Procurement

(iii) Agreement on Interpretation and Application of Articles VI, XVI and XXIII (Subsidies and Countervailing - Measures)

10. Export subsidies on certain primary products

12. Consultations

13. Conciliation, dispute settlement and authorized counter measures

14. Developing countries

16. Committee on Subsidies and Countervailing Measures

17. Conciliation

18. Dispute settlement

19.2. Acceptance and accession

19.4. Entry into force

19.5. (a) National legislation

19.6. Review

19.7. Amendments

19.8. Withdrawal

19.9. Non-application of this Agreement between particular signatories

19.11. Secretariat

19.12. Deposit

19.13. Registration

(iv) Agreement on Implementation of Article VII (Customs Valuation)

1.2. (b) (iv) Transaction value

11.1. Determination of customs value

14. Application of Annexes (second sentence)

18. Institutions (Committee on Customs Valuation)

19. Consultation

20. Dispute settlement

21. Special and differential treatment of developing countries

22. Acceptance and accession

24. Entry into force

25.1. National legislation

26. Review

27. Amendments

28. Withdrawal

29. Secretariat

30. Deposit

31. Registration

Annex II Technical Committee on Customs Valuation

Annex III Ad hoc panels

Protocol to the Agreement on Implementation of Article VII (except 1.7 and 1.8; with necessary conforming introductory language)

(v) Agreement on Import Licensing Procedures

1.4. General provisions (last sentence)

2.2. Automatic import licensing (footnote 2)

4. Institutions, consultation and dispute settlement

5. Final provisions (except paragraph 2)

(vi) Agreement on Implementation of Article VI (Antidumping Code)

13. Developing countries

14. Committee on Anti-Dumping Practices

15. Consultation, conciliation and dispute settlement

16. Final provisions (except paragraphs 1 and 3)

(vii) Arrangement regarding bovine meat

(viii) International dairy arrangement

(ix) Agreement on Trade in Civil Aircraft

(x) Declaration on trade measures taken for balance-of-payments purposes.

(c) All other provisions in the GATT or Related Instruments which relate to:

(i) governmental assistance to economic development and the treatment of developing countries, except for paragraphs 1 to 4 of the Decision of 28 November 1979 (L/4903) on differential and more favourable treatment, reciprocity and fuller participation of developing countries;

(ii) the establishment or operation of specialist committees and other subsidiary institutions;

(iii) signature, accession, entry into force, withdrawal, deposit and registration.

(d) All agreements, arrangements, decisions, understandings or other joint action pursuant to the provisions listed in subparagraphs (a) to (c).

2. Contracting Parties shall apply the provisions of the Declaration on trade measures taken for balance-of-payments purposes to measures taken by those Contracting Parties which are not parties to the GATT, to the extent practicable in the context of the other provisions of this Treaty.

3. With respect to notifications required by the provisions made applicable by Article 29 (2) (a):

(a) Contracting Parties which are not parties to the GATT or a Related Instrument shall make their notifications to the Secretariat. The Secretariat shall circulate copies of the notifications to all Contracting Parties. Notifications to the Secretariat shall be in one of the authentic languages of this Treaty. The accompanying documents may be solely in the language of the Contracting Party;

(b) such requirements shall not apply to Contracting Parties to this Treaty which are also parties to the GATT and Related Instruments, which contain their own notification requirements.

4. Trade in nuclear materials may be governed by agreements referred to in the declarations related to this paragraph contained in the Final Act of the European Energy Charter Conference.

10. ANNEX TFU

PROVISIONS REGARDING TRADE AGREEMENTS BETWEEN STATES WHICH WERE CONSTITUENT PARTS OF THE FORMER UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS

(In accordance with Article 29 (2) (b))

1. Any agreement referred to in Article 29 (2) (b) shall be notified in writing to the Secretariat by or on behalf of all of the parties to such agreement which sign or accede to this Treaty:

(a) in respect of an agreement in force as of a date three months after the date on which the first of such parties signs or deposits its instrument of accession to the Treaty, no later than six months after such date of signature or deposit; and

(b) in respect of an agreement which enters into force on a date subsequent to the date referred to in subparagraph (a), sufficiently in advance of its entry into force for other States or Regional Economic Integration Organizations which have signed or acceded to the Treaty (hereinafter referred to as the Interested Parties) to have a reasonable opportunity to review the agreement and make representations concerning it to the parties thereto and to the Charter Conference prior to such entry into force.

2. The notification shall include:

(a) copies of the original texts of the agreement in all languages in which it has been signed;

(b) a description, by reference to the items included in Annex EM, of the specific energy materials and products to which it applies;

(c) an explanation, separately for each relevant provision of the GATT and Related Instruments made applicable by Article 29 (2) (a), of the circumstances which make it impossible or impracticable for the parties to the agreement to conform fully with that provision;

(d) the specific measures to be adopted by each party to the agreement to address the circumstances referred to in subparagraph (c); and

(e) a description of the parties programmes for achieving a progressive reduction and ultimate elimination of the agreements non-conforming provisions.

3. Parties to an agreement notified in accordance with paragraph 1 shall afford to the Interested Parties a reasonable opportunity to consult with them with respect to such agreement, and shall accord consideration to their representations. Upon the request of any of the Interested Parties, the agreement shall be considered by the Charter Conference, which may adopt recommendations with respect thereto.

4. The Charter Conference shall periodically review the implementation of agreements notified pursuant to paragraph 1 and the progress having been made towards the elimination of provisions thereof that do not conform with provisions of the GATT and Related Instruments made applicable by Article 29 (2) (a). Upon the request of any of the Interested Parties, the Charter Conference may adopt recommendations with respect to such an agreement.

5. An agreement described in Article 29 (2) (b) may in case of exceptional urgency be allowed to enter into force without the notification and consultation provided for in subparagraph 1 (b), paragraphs 2 and 3, provided that such notification takes place and the opportunity for such consultation is afforded promptly. In such a case the parties to the agreement shall nevertheless notify its text in accordance with subparagraph 2 (a) promptly upon its entry into force.

6. Contracting Parties which are or become parties to an agreement described in Article 29 (2) (b) undertake to limit the non-conformities thereof with the provisions of the GATT and Related Instruments made applicable by Article 29 (2) (a) to those necessary to address the particular circumstances and to implement such an agreement so as least to deviate from those provisions. They shall make every effort to take remedial action in light of representations from the Interested Parties and of any recommendations of the Charter Conference.

11. ANNEX D
INTERIM PROVISIONS FOR TRADE DISPUTE SETTLEMENT
(In accordance with Article 29 (7))

1. (a) In their relations with one another, Contracting Parties shall make every effort through cooperation and consultations to arrive at a mutually satisfactory resolution of any dispute about

existing measures that might materially affect compliance with the provisions applicable to trade pursuant to Article 5 or 29.

(b) A Contracting Party may make a written request to any other Contracting Party for consultations regarding any existing measure of the other Contracting Party that it considers might affect materially compliance with provisions applicable to trade pursuant to Article 5 or 29. A Contracting Party which requests consultations shall to the fullest extent possible indicate the measure complained of and specify the provisions of Article 5 or 29 and of the GATT and Related Instruments that it considers relevant. Requests to consult pursuant to this paragraph shall be notified to the Secretariat, which shall periodically inform the Contracting Parties of pending consultations that have been notified.

(c) A Contracting Party shall treat any confidential or proprietary information identified as such and contained in or received in response to a written request, or received in the course of consultations, in the same manner in which it is treated by the Contracting Party providing the information.

(d) In seeking to resolve matters considered by a Contracting Party to affect compliance with provisions applicable to trade pursuant to Article 5 or 29 as between itself and another Contracting Party, the Contracting Parties participating in consultations or other dispute settlement shall make every effort to avoid a resolution that adversely affects the trade of any other Contracting Party.

2. (a) If, within 60 days from the receipt of the request for consultation referred to in subparagraph 1 (b), the Contracting Parties have not resolved their dispute or agreed to resolve it by conciliation, mediation, arbitration or other method, either Contracting Party may deliver to the Secretariat a written request for the establishment of a panel in accordance with subparagraphs (b) to (f). In its request the requesting Contracting Party shall state the substance of the dispute and indicate which provisions of Article 5 or 29 and of the GATT and Related Instruments are considered relevant. The Secretariat shall promptly deliver copies of the request to all Contracting Parties.

(b) The interests of other Contracting Parties shall be taken into account during the resolution of a dispute. Any other Contracting Party having a substantial interest in a matter shall have the right to be heard by the panel and to make written submissions to it, provided that both the disputing Contracting Parties and the Secretariat have received written notice of its interest no later than the date of establishment of the panel, as determined in accordance with subparagraph (c).

(c) A panel shall be deemed to be established 45 days after the receipt of the written request of a Contracting Party by the Secretariat pursuant to subparagraph (a).

(d) A panel shall be composed of three members who shall be chosen by the Secretary-General from the roster described in paragraph 7. Except where the disputing Contracting Parties agree otherwise, the members of a panel shall not be citizens of Contracting Parties which either are party to the dispute or have notified their interest in accordance with subparagraph (b), or

citizens of States members of a Regional Economic Integration Organization which either is party to the dispute or has notified its interest in accordance with subparagraph (b).

(e) The disputing Contracting Parties shall respond within 10 working days to the nominations of panel members and shall not oppose nominations except for compelling reasons.

(f) Panel members shall serve in their individual capacities and shall neither seek nor take instruction from any government or other body. Each Contracting Party undertakes to respect these principles and not to seek to influence panel members in the performance of their tasks. Panel members shall be selected with a view to ensuring their independence, and that a sufficient diversity of backgrounds and breadth of experience are reflected in a panel.

(g) The Secretariat shall promptly notify all Contracting Parties that a panel has been constituted.

3. (a) The Charter Conference shall adopt rules of procedure for panel proceedings consistent with this Annex. Rules of procedure shall be as close as possible to those of the GATT and Related Instruments. A panel shall also have the right to adopt additional rules of procedure not inconsistent with the rules of procedure adopted by the Charter Conference or with this Annex. In a proceeding before a panel each disputing Contracting Party and any other Contracting Party which has notified its interest in accordance with subparagraph 2 (b), shall have the right to at least one hearing before the panel and to provide a written submission. Disputing Contracting Parties shall also have the right to provide a written rebuttal. A panel may grant a request by any other Contracting Party which has notified its interest in accordance with subparagraph 2 (b) for access to any written submission made to the panel, with the consent of the Contracting Party which has made it.

The proceedings of a panel shall be confidential. A panel shall make an objective assessment of the matters before it, including the facts of the dispute and the compliance of measures with the provisions applicable to trade pursuant to Article 5 or 29. In exercising its functions, a panel shall consult with the disputing Contracting Parties and give them adequate opportunity to arrive at a mutually satisfactory solution. Unless otherwise agreed by the disputing Contracting Parties, a panel shall base its decision on the arguments and submissions of the disputing Contracting Parties. Panels shall be guided by the interpretations given to the GATT and Related Instruments within the framework of the GATT, and shall not question the compatibility with Article 5 or 29 of practices applied by any Contracting Party which is a party to the GATT to other parties to the GATT to which it applies the GATT and which have not been taken by those other parties to dispute resolution under the GATT.

Unless otherwise agreed by the disputing Contracting Parties, all procedures involving a panel, including the issuance of its final report, should be completed within 180 days of the date of establishment of the panel; however, a failure to complete all procedures within this period shall not affect the validity of a final report.

(b) A panel shall determine its jurisdiction; such determination shall be final and binding. Any objection by a disputing Contracting Party that a dispute is not within the jurisdiction of the

panel shall be considered by the panel, which shall decide whether to deal with the objection as a preliminary question or to joint it to the merits of the dispute.

(c) In the event of two or more requests for establishment of a panel in relation to disputes that are substantively similar, the Secretary-General may with the consent of all the disputing Contracting Parties appoint a single panel.

4. (a) After having considered rebuttal arguments, a panel shall submit to the disputing Contracting Parties the descriptive sections of its draft written report, including a statement of the facts and a summary of the arguments made by the disputing Contracting Parties. The disputing Contracting Parties shall be afforded an opportunity to submit written comments on the descriptive sections within a period set by the panel.

Following the date set for receipt of comments from the Contracting Parties, the panel shall issue to the disputing Contracting Parties an interim written report, including both the descriptive sections and the panels proposed findings and conclusions. Within a period set by the panel a disputing Contracting Party may submit to the panel a written request that the panel review specific aspects of the interim report before issuing a final report. Before issuing a final report the panel may, in its discretion, meet with the disputing Contracting Parties to consider the issues raised in such a request.

The final report shall include descriptive sections (including a statement of the facts and a summary of the arguments made by the disputing Contracting (Parties), the panels findings and conclusions, and a discussion of arguments made on specific aspects of the interim report at the stage of its review. The final report shall deal with every substantial issue raised before the panel and necessary to the resolution of the dispute and shall state the reasons for the panels conclusions.

A panel shall issue its final report by providing to the Secretariat and to the disputing Contracting Parties. The Secretariat shall at the earliest practicable opportunity distribute the final report, together with any written views that a disputing Contracting Party desires to have appended, to all Contracting Parties.

(b) Where a panel concludes that a measure introduced or maintained by a Contracting Party does not comply with a provision of Article 5 or 29 or with a provision of the GATT or a Related Instrument that applies pursuant to Article 29, the panel may recommend in its final report that the Contracting Party alter or abandon the measure or conduct so as to be in compliance with that provision.

(c) Panel reports shall be adopted by the Charter Conference. In order to provide sufficient time for the Charter Conference to consider panel reports, a report shall not be adopted by the Charter Conference until at least 30 days after it has been provided on all Contracting Parties by the Secretariat. Contracting Parties having objections to a panel report shall give written reasons for their objections to the Secretariat at least 10 days prior to the date on which the report is to be considered for adoption by the Charter Conference, and the Secretariat shall promptly provide them to all Contracting Parties. The disputing Contracting Parties and Contracting Parties which

notified their interest in accordance with subparagraph 2 (b) shall have the right to participate fully in the consideration of the panel report on that dispute by the Charter Conference, and their views shall be fully recorded.

(d) In order to ensure effective resolution of disputes to the benefit of all Contracting Parties, prompt compliance with rulings and recommendations of a final panel report that has been adopted by the Charter Conference is essential. A Contracting Party which is subject to a ruling or recommendation of a final panel report that has been adopted by the Charter Conference shall inform the Charter Conference of its intentions regarding compliance with such ruling or recommendation. In the event that immediate compliance is impracticable, the Contracting Party concerned shall explain its reasons for non-compliance to the Charter Conference and, in light of this explanation, shall have a reasonable period of time to effect compliance. The aim of dispute resolution is the modification or removal of inconsistent measures.

5. (a) Where a Contracting Party has failed within a reasonable period of time to comply with a ruling or recommendation of a final panel report that has been adopted by the Charter Conference, a Contracting Party to the dispute injured by such non-compliance may deliver to the non-complying Contracting Party a written request that the non-complying Contracting Party enter into negotiations with a view to agreeing upon mutually acceptable compensation. If so requested the non-complying Contracting Party shall promptly enter into such negotiations.

(b) If the non-complying Contracting Party refuses to negotiate, or if the Contracting Parties have not reached agreement within 30 days after delivery of the request for negotiations, the injured Contracting Party may make a written request for authorization of the Charter Conference to suspend obligations owed by it to the non-complying Contracting Party pursuant to Article 5 or 29.

(c) The Charter Conference may authorize the injured Contracting Party to suspend such of its obligations to the non-complying Contracting Party, under provisions of Article 5 or 29 or under provisions of the GATT or Related Instruments that apply pursuant to Article 29, as the injured Contracting Party considers equivalent in the circumstances.

(d) The suspension of obligations shall be temporary and shall be applied only such time as the measure found to be inconsistent with Article 5 or 29 has been removed, or until a mutually satisfactory solution is reached.

6. (a) Before suspending such obligations the injured Contracting Party shall inform the non-complying Contracting Party of the nature and level of its proposed suspension. If the non-complying Contracting Party delivers to the Secretary-General a written objection to the level of suspension of obligations proposed by the injured Contracting Party, the objection shall be referred to arbitration as provided below. The proposed suspension of obligations shall be stayed until the arbitration has been completed and the determination of the arbitral panel has become final and binding in accordance with subparagraph (e).

(b) The Secretary-General shall establish an arbitral panel in accordance with subparagraph 2 (d) to (f), which if practicable shall be the same panel which made the ruling or recommendation

referred to in subparagraph 4 (d), to examine the level of obligations that the injured Contracting Party proposes to suspend. Unless the Charter Conference decides otherwise the rules of procedure for panel proceedings shall be adopted in accordance with subparagraph 3 (a).

(c) The arbitral panel shall determine whether the level of obligations proposed to be suspended by the injured Contracting Party is excessive in relation to the injury it experienced, and if so, to what extent. It shall not review the nature of the obligations suspended, except in so far as this is inseparable from the determination of the level of suspended obligations.

(d) The arbitral panel shall deliver its written determination to the injured and the non-complying Contracting Parties and to the Secretariat within 60 days of the establishment of the panel or within such other period as may be agreed by the injured and the non-complying Contracting Parties. The Secretariat shall present the determination to the Charter Conference at the earliest practicable opportunity, and no later than the meeting of the Charter Conference following receipt of the determination.

(e) The determination of the arbitral panel shall become final and binding 30 days after the date of its presentation to the Charter Conference, and any level of suspension of benefits allowed thereby may thereupon be put into effect by the injured Contracting Party in such manner as that Contracting Party considers equivalent in the circumstances, unless prior to the expiration of the 30 days period the Charter Conference decides otherwise.

(f) In suspending any obligations to a non-complying Contracting Party, an injured Contracting Party shall make every effort not to affect adversely the trade of any other Contracting Party.

7. Each Contracting Party may designate two individuals who shall, in the case of Contracting Parties which are also party to the GATT, if they are willing and able to serve as panellists pursuant to this Annex, be panellists currently nominated for the purpose of GATT dispute panels. The Secretary-General may also designate, with the approval of the Charter Conference, not more than 10 individuals, who are willing and able to serve as panellists for purposes of dispute resolution in accordance with paragraphs 2 to 4. The Charter Conference may in addition decide to designate for the same purposes up to 20 individuals, who serve on dispute settlement rosters of other international bodies, who are willing and able to serve as panellists. The names of all of the individuals so designated shall constitute the dispute settlement roster. Individuals shall be designated strictly on the basis of objectivity, reliability and sound judgement and, to the greatest extent possible, shall have expertise in international trade and energy matters, in particular as relates to provisions applicable pursuant to Article 29. In fulfilling any function pursuant to this Annex, designees shall not be affiliated with or take instructions from any Contracting Party. Designees shall serve for renewable terms of five years and until their successors have been designated. A designee whose term expires shall continue to fulfil any function for which that individual has been chosen pursuant to this Annex. In the case of death, resignation or incapacity of a designee, the Contracting Party or the Secretary-General, whichever designated said designee, shall have the right to designate another individual to serve for the remainder of that designees term, the designation by the Secretary-General being subject to approval of the Charter Conference.

8. Notwithstanding the provisions contained in this Annex, Contracting Parties are encouraged to consult throughout the dispute resolution proceeding with a view to settling their dispute.

9. The Charter Conference may appoint or designate other bodies or for to perform any of the functions delegated in this Annex to the Secretariat and the Secretary-General.

12. ANNEX B
FORMULA FOR ALLOCATING CHARTER COSTS
(In accordance with Article 37 (3))

1. Contributions payable by Contracting Parties shall be determined by the Secretariat annually on the basis of their percentage contributions required under the latest available United Nations Regular Budget Scale of Assessment (supplemented by information on theoretical contributions for any Contracting Parties which are not UN members).

2. The contributions shall be adjusted as necessary to ensure that the total of all Contracting Parties contributions in 100%.

13. ANNEX PA
**LIST OF SIGNATORIES WHICH DO NOT ACCEPT THE PROVISIONAL
APPLICATION OBLIGATION OF ARTICLE 45 (3) (b)**
(In accordance with Article 45 (3) (c))

1. The Czech Republic
2. Germany
3. Hungary
4. Lithuania
5. Poland
6. The Slovak Republic

14. ANNEX T
CONTRACTING PARTIES TRANSITIONAL MEASURES
(In accordance with Article 32 (1))
List of Contracting Parties entitled to transitional arrangements

Albania Latvia

Armenia Lithuania

Azerbaijan Moldova

Belarus Poland

Bulgaria Romania

Croatia The Russian Federation

The Czech Republic Slovakia

Estonia Slovenia

Georgia Tajikistan

Hungary Turkmenistan

Kazakhstan Ukraine

Kyrgyzstan Uzbekistan

List of provisions subject to transitional arrangements

Provision

Article 6 (2)

Article 6 (5)

Article 7 (4)

Article 9 (1)

Article 10 (7)

Article 14 (1) (d)

Article 20 (3)

Article 22 (3)

Article 6 (2)

Each Contracting Party shall ensure that within its jurisdiction it has and enforces such laws as are necessary and appropriate to address unilateral and concerted anti-competitive conduct in economic activity in the energy sector.

COUNTRY: ALBANIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION: There is no law on protection of competition in Albania. The law No 7746 of 28 July 1993 on hydrocarbons and the law No 7796 of 17 February 1994 on minerals do not include such provisions. There is no law on electricity which is in the stage of preparation. This law is planned to be submitted to the Parliament by the end of 1996. In these laws Albania intends to include provisions on anti-competitive conduct.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: ARMENIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

At present a State monopoly exists in Armenia in most energy sectors. There is no law on protection of competition, thus the rules of competition are not yet being implemented. There are no laws on energy. The draft laws on energy are planned to be submitted to the Parliament in 1994. The laws are envisaged to include provisions on anti-competitive behaviour, which would be harmonized with the EC legislation on competition.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: AZERBAIJAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The anti-monopoly legislation is at the stage of elaboration.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: BELARUS

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Anti-monopoly legislation is as the stage of elaboration.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: GEORGIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Laws on demonopolization are at present at the stage of elaboration in Georgia and that is why the State has so far the monopoly for practically all energy sources and energy resources, which restricts the possibility of competition in the energy and fuel complex.

PHASE-OUT: 1 January 1999.

COUNTRY: KAZAKHSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The law on development of competition and restriction of monopolists activities (No 656 of 11 June 1991) has been adopted, but is of a general nature. It is necessary to develop the legislation further, in particular by means of adopting relevant amendments or adopting a new law.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: KYRGYZSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The law on anti-monopoly policies has already been adopted. The transitional period is needed to adapt provisions of this law to the energy sector which is now strictly regulated by the State.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: MOLDOVA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The law restriction of monopolists activities and development of competition of 29 January 1992 provides an organizational and legal basis for the development of competition, and of measures to prevent, limit and restrict monopolistic activities; it is oriented towards implementing market economy conditions. This law, however, does not provide for concrete measures of anti-competitive conduct in the energy sector, nor does it cover completely the requirements of Article 6.

In 1995 drafts of a law on competition and a State programme of demonopolization of the economy will be submitted to the Parliament. The draft law on energy which will also be submitted to the Parliament in 1995 will cover issues on demonopolization and development of competition in the energy sector.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: ROMANIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The rules of competition are not yet implemented in Romania. The draft law on protection of competition has been submitted to the Parliament and is scheduled to be adopted during 1994.

The draft contains provisions with respect to anti-competitive behaviour, harmonized with the ECs law on competition.

PHASE-OUT: 31 December 1996.

COUNTRY: THE RUSSIAN FEDERATION

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

A comprehensive framework of anti-monopoly legislation has been created in the Russian Federation but other legal and organizational measures to prevent, limit or suppress monopolistic activities and unfair competition will have to be adopted and in particular in the energy sector.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: SLOVENIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Law on protection of competition adopted in 1993 and published in Official Journal No 18/93 treats anti-competitive conduct generally. The existing law also provides for conditions for the establishment of competition authorities. At present the main competition authority is the Office of Protection of Competition in the Ministry of Economic Relations and Development. With regard to importance of energy sector a separate law in this respect is foreseen and thus more time for full compliance is needed.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: TAJIKISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

In 1993 Tajikistan passed the law on demonopolization and competition. However, due to the difficult economic situation in Tajikistan, the jurisdiction of the law has been temporarily suspended.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: TURKMENISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Under the Ruling of the President of Turkmenistan No 1532 of 21 October 1993 the Committee on Restricting Monopolistic Activities has been established and is acting now, the function of which is to protect enterprises and other entities from monopoly conduct and practices and to promote the formation of market principles on the basis of the development of competition and entrepreneurship.

Further development of legislation and regulations is needed which would regulate anti-monopoly conduct of enterprises in the economic activity in the energy sector.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: UZBEKISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION.

The law on restricting monopoly activities has been adopted in Uzbekistan and has been in force since July 1992. However, the law (as is specified in Article 1 (3) does not extend to the activities of enterprises in the energy sector.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

Article 6 (5)

»If a Contracting Party considers that any specified anti-competitive conduct carried out within the area of another Contracting Party is adversely affecting an important interest relevant to the purposes identified in this Article, the Contracting Party may notify the other Contracting Party and may request that its competition authorities initiate appropriate enforcement action. The notifying Contracting Party shall include in such notification sufficient information to permit the notified Contracting Party to identify the anti-competitive conduct that is the subject of the notification and shall include an offer of such further information and cooperation as that Contracting Party is able to provide. The notified Contracting Party or, as the case may be, the relevant competition authorities may consult with the competition authorities of the notifying Contracting Party and shall accord full consideration to the request of the notifying Contracting Party in deciding whether or not to initiate enforcement action with respect to the alleged anti-competitive conduct identified in the notification. The notified Contracting Party shall inform the notifying Contracting Party of its decision or the decision of the relevant competition authorities and may if it wishes inform the notifying Contracting Party of the grounds for the decision. If enforcement action is initiated, the notified Contracting Party shall advise the notifying Contracting Party of its outcome and, to the extent possible, of any significant interim development.«

COUNTRY: ALBANIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

In Albania there are no established institutions to enforce the competition rules. Such institutions will be provided for in the law on the protection of competition which is planned to be finalized in 1996.

PHASE-OUT: 1 January 1999.

COUNTRY: ARMENIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Institutions to enforce the provisions of this paragraph have not been established in Armenia.

The laws on energy and protection of competition are planned to include provisions to establish such institutions.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: AZERBAIJAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION.

Anti-monopoly authorities shall be established after the adoption of anti-monopoly legislation.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: BELARUS

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Anti-monopoly authorities shall be established after the adoption of anti-monopoly legislation.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: GEORGIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Laws on demonopolization are at present at the stage of elaboration in Georgia and that is why there are no competition authorities established yet.

PHASE-OUT: 1 January 1999.

COUNTRY: KAZAKHSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

An Anti-monopoly Committee has been established in Kazakhstan, but its activity needs improvement, both from legislative and organizational points of view, in order to elaborate an effective mechanism handling the complaints on anti-competitive conduct.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: KYRGYZSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

There is no mechanism in Kyrgyzstan to control the anticompetitive conduct and the relevant legislation. It is necessary to establish relevant anti-monopoly authorities.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: MOLDOVA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The Ministry of Economy is responsible for the control of competitive conduct in Moldova. Relevant amendments have been made to the law on breach of administrative rules, which envisage some penalties for violating rules of competition by monopoly enterprises.

The draft law on competition which is now at the stage of elaboration will have provisions on the enforcement of competition rules.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: ROMANIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Institutions to enforce the provisions of this paragraph have not been established in Romania.

The institutions charged with the enforcement of competition rules are provided for in the draft law on protection of competition which is scheduled to be adopted during 1994.

The draft also provides a period of nine months for enforcement, starting with the date of its publication.

According to the Europe Agreement establishing an association between Romania and the European Communities, Romania was granted a period of five years to implement competition rules.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: TAJIKISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Tajikistan has adopted laws on demonopolization and competition, but institutions to enforce competition rules are in the stage of development.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: UZBEKISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The law on restricting monopoly activities has been adopted in Uzbekistan and has been in force since July 1992. However, the law (as is specified in Article 1 (3) does not extend to the activities of the enterprises in the energy sector.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

Article 7 (4)

»In the event that transit of energy materials and products cannot be achieved on commercial terms by means of energy transport facilities the Contracting Parties shall not place obstacles in the way of new capacity being established, except as may be otherwise provided in applicable legislation which is consistent with paragraph 1.«

COUNTRY: AZERBAIJAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

It is necessary to adopt a set of laws on energy, including licensing procedures regulating transit. During a transition period it is envisaged to build and modernize power transmission lines, as well as generating capacities with the aim of bringing their technical level to the world requirements and adjusting to conditions of a market economy.

PHASE-OUT: 31 December 1999.

COUNTRY: BELARUS

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Laws on energy, land and other subjects are being worked out at present, and until their final adoption, uncertainty remains as to the conditions for establishing new transport capacities for energy carriers in the territory of Belarus.

PHASE-OUT: 31 December 1998.

COUNTRY: BULGARIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Bulgaria has no laws regulating transit of energy material and products. An overall restructuring is ongoing in the energy sector, including development of institutional framework, legislation and regulation.

PHASE-OUT:

The transitional period of seven years is necessary to bring the legislation concerning the transit of energy material and products in full compliance with this provision.

1 July 2001.

COUNTRY: GEORGIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

It is necessary to prepare a set of laws on the matter. At present there are substantially different conditions for the transport and transit of various energy sources in Georgia (electric power, natural gas, oil products, coal).

PHASE-OUT: 1 January 1999.

COUNTRY: HUNGARY

SECTOR: Electricity industry.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

According to the current legislation establishment and operation of high-voltage transmission lines is a State monopoly.

The creation of the new legal and regulatory framework for establishment, operation and ownership of high-voltage transmission lines is under preparation.

The Ministry of Industry and Trade has already taken the initiative to put forward a new Act on Electricity power, that will have its impact also on the Civil Code and on the Act on Concession. Compliance can be achieved after entering in force of the new law on electricity and related regulatory decrees.

PHASE-OUT: 31 December 1996.

COUNTRY: POLAND

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Polish law on energy, being in the final stage of coordination, stipulates for creating new legal regulations similar to those applied by free market countries (licenses to generate, transmit, distribute and trade in energy carriers). Until it is adopted by the Parliament a temporary suspension of obligations under this paragraph is required.

PHASE-OUT: 31 December 1995.

Article 9 (1)

The Contracting Parties acknowledge the importance of open capital markets in encouraging the flow of capital to finance trade in energy materials and products and for the making of and assisting with regard to investments in economic activity in the energy sector in the areas of other Contracting Parties, particularly those with economies in transition. Each Contracting Party shall accordingly endeavour to promote conditions for access to its capital market by companies and nationals of other Contracting Parties, for the purpose of financing trade in energy materials and products and for the purpose of investment in economic activity in the energy sector in the areas of those other Contracting Parties, on a basis no less favourable than that which in accords

in like circumstances to its own companies and nationals or companies and nationals of any other Contracting Party or any third State, whichever is the most favourable.

COUNTRY: AZERBAIJAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Relevant legislation is at the stage of elaboration.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: BELARUS

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Relevant legislation is at the stage of elaboration.

PHASE-OUT: 1 January 2000.

COUNTRY: GEORGIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Relevant legislation is at the stage of preparation.

PHASE-OUT: 1 January 1997.

COUNTRY: KAZAKHSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The bill on foreign investments is at the stage of authorization approval with the aim to adopt it by the Parliament in autumn 1994.

PHASE-OUT: 1 July 2001

COUNTRY: KYRGYZSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Relevant legislation is currently under preparation.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

Article 10 (7) - **Specific measures**

Each Contracting Party shall accord to investments in its area of investors of another Contracting Party, and their related activities including management, maintenance, use, enjoyment or disposal, treatment no less favourable than that which it accords to investments of its own investors or of the investors of any other Contracting Party or any third State and their related activities including management, maintenance, use, enjoyment or disposal, whichever is the most favourable.

COUNTRY: BULGARIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Foreign persons may not acquire property rights over land. A company with more than 50% of foreign persons share may not acquire property right over agricultural land.

Foreigners and foreign legal persons may not acquire property rights over land except by way of inheritance according to the law. In this case they have to make it over.

A foreign person may acquire property rights over buildings, but without property rights over the land.

Foreign persons or companies with foreign controlling participation must obtain a permit before performing the following activities:

- exploration, development and extraction of natural resources from the territorial sea, continental shelf or exclusive economic zone,
- acquisition of real estate in geographic regions designated by the Council of Ministers,
- the permits are issued by the Council of Ministers or by a body authorized by the Council of Ministers.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

Article 14 (1) (d)

Each Contracting Party shall with respect of investments in its area of investors of any other Contracting Party guarantee the freedom of transfer into and out of its area, including the transfer of:

unspent earnings and other remuneration of personnel engaged from abroad in connection with that investment;

COUNTRY: BULGARIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Foreign nationals employed by companies with more than 50% of foreign participation, or by a foreign person registered as sole trader or a branch or a representative office of a foreign company in Bulgaria, receiving their salary in Bulgarian level, may purchase foreign currency not exceeding 70% of their salary, including social security payments.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: HUNGARY

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

According to the Act on Investments of Foreigners in Hungary, Article 33, foreign top managers, executive managers, members of the Supervisory Board and foreign employees may transfer their income up to 50% of their after-tax earnings derived from the company of their employment through the bank of their company.

PHASE-OUT:

The phase out of this particular restriction depends on the progress Hungary is able to make in the implementation of the foreign exchange liberalization programme whose final target is the full convertibility of the Forint. This restriction does not create barriers to foreign investors. Phase-out is based on stipulations of Article 32.

1 July 2001.

Article 20 (3)

Each Contracting Party shall designate one or more enquiry points to which requests for information about the abovementioned laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings may be addressed and shall communicate promptly such designation to the Secretariat which shall make it available on request.

COUNTRY: ARMENIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

In Armenia there are no official enquiry points yet to which requests for information about the relevant laws and other regulations could be addressed. There is no information centre either. There is a plan to establish such a centre in 1994 to 1995. Technical assistance is required.

PHASE-OUT: 31 December 1996.

COUNTRY: AZERBAIJAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

There are no official enquiry points so far in Azerbaijan to which requests for information about relevant laws and regulations could be addressed. At present such information is concentrated in various organizations.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: BELARUS

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Official enquiry offices which could give information on laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings do not exist yet in Belarus. As far as the judicial decisions and administrative rulings are concerned there is no practice of their publishing.

PHASE-OUT: 31 December 1998.

COUNTRY: KAZAKHSTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

The process of establishing enquiry points has begun. As far as the judicial decisions and administrative rulings are concerned they are not published in Kazakhstan (except for some decisions made by the Supreme Court), because they are not considered to be sources of law. To change the existing practice will require a long transitional period.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

COUNTRY: MOLDOVA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

It is necessary to establish enquiry points.

PHASE-OUT: 31 December 1995.

COUNTRY: THE RUSSIAN FEDERATION

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT:

The Federation and the Republics constituting Federation.

DESCRIPTION:

No official enquiry points exist in the Russian Federation as of now to which requests for information about relevant laws and other regulation acts could be addressed. As far as the judicial decisions and administrative rulings are concerned they are not considered to be sources of law.

PHASE-OUT: 31 December 2000.

COUNTRY: SLOVENIA

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

In Slovenia there are no official enquiry points yet to which requests for information about relevant laws and other regulatory acts could be addressed. At present such information is available in various ministries. The law on foreign investments which is under preparation foresees establishment of such an enquiry point.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

COUNTRY: TAJIKISTAN

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

There are no enquiry points yet in Tajikistan to which requests for information about relevant laws and other regulations could be addressed. It is only a question of having available funding.

PHASE-OUT: 31 December 1997.

COUNTRY: UKRAINE

SECTOR: All energy sectors.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

Improvement of the present transparency of laws up to the level of international practice is required. Ukraine will have to establish enquiry points providing information about laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings and standards of general application.

PHASE-OUT: 1 January 1998.

Article 22 (3)

Each Contracting Party shall ensure that if it establishes or maintains a State entity and entrusts the entity with regulatory, administrative or other governmental authority, such entity shall exercise that authority in a manner consistent with the Contracting Party obligations under this Treaty.

COUNTRY: THE CZECH REPUBLIC

SECTOR: Uranium and nuclear industries.

LEVEL OF GOVERNMENT: National.

DESCRIPTION:

In order to deplete uranium ore reserves that are stocked by Administration of State Material Reserves, no imports of uranium ore and concentrates, including uranium fuel bundles containing uranium of non-Czech origin, will be licensed.

PHASE-OUT: 1 July 2001.

ANNEX 2

DECISIONS WITH RESPECT TO THE ENERGY CHARTER TREATY

The European Energy Charter Conference has adopted the following Decisions:

1. With respect to the Treaty as a whole

In the event of a conflict between the treaty concerning Spitsbergen of 9 February 1920 (the Svalbard Treaty) and the Energy Charter Treaty, the treaty concerning Spitsbergen shall prevail to the extent of the conflict, without prejudice to the positions of the Contracting Parties in respect of the Svalbard Treaty. In the event of such conflict or a dispute as to whether there is such conflict or as to its extent, Article 16 and Part V of the Energy Charter Treaty shall not apply.

2. With respect to Article 10 (7)

The Russian Federation may require that companies with foreign participation obtain legislative approval for the leasing of federally-owned property, provided that the Russian Federation shall ensure without exception that this process is not applied in a manner which discriminates among investments of investors of other Contracting Parties.

3. With respect to Article 14

1. The term freedom of transfer in Article 14 (1) does not preclude a Contracting Party (hereinafter referred to as the Limiting Party) from applying restrictions on movement of capital by its own investors, provided that:

(a) such restrictions shall not impair the rights granted pursuant to Article 14 (1) to investors of other Contracting Parties with respect to their investments;

(b) such restrictions do not affect current transactions; and

(c) the Contracting Party ensures that investments in its area of the investors of all other Contracting Parties are accorded, with respect to transfers, treatment no less favourable than that which it accords to investments of investors of any other Contracting Party or of any third State, whichever is the most favourable.

2. This Decision shall be subject to examination by the Charter Conference five years after entry into force of the Treaty, but not later than the date envisaged in Article 32 (3).

3. No Contracting Party shall be eligible to apply such restrictions unless it is a Contracting Party which is a State that was a constituent part of the former Union of Soviet Socialist Republics, which has notified the provisional Secretariat in writing no later than 1 July 1995 that it elects to be eligible to apply restrictions in accordance with this Decision.

4. For the avoidance of doubt, nothing in this Decision shall derogate, as concerns Article 16, from the rights hereunder of a Contracting Party, its investors or their investments, or from the obligations of a Contracting Party.

5. For the purposes of this Decision:

current transactions are current payments connected with the movement of goods, services or persons that are made in accordance with normal international practice, and do not include arrangements which materially constitute a combination of a current payment and a capital transaction, such as deferrals of payments and advances which is meant to circumvent respective legislation of the Limiting Party in the field.

4. With respect to Article 14 (2)

Without prejudice to the requirements of Article 14 and its other international obligations, Romania shall endeavour during the transition to full convertibility of its national currency to take appropriate steps to improve the efficiency of its procedures for the transfers of investment

returns and shall in any case guarantee such transfers in a freely convertible currency without restriction or a delay exceeding six months. Romania shall ensure that investments in its area of the investors of all other Contracting Parties are accorded, with respect to transfers, treatment no less favourable than that which it accords to investments of investors of any other Contracting Party or of any third State, whichever is the most favourable.

5. With respect to Articles 24 (4) (a) and 25

An investment of an investor referred to in Article 1 (7) (a) (ii), of a Contracting Party which is not party to an EIA or a member of a free-trade area or a customs union, shall be entitled to treatment accorded under such EIA, free-trade area or customs union, provided that the investment:

(a) has its registered office, central administration or principal place of business in the area of a party to that EIA or member of that free-trade area or customs union; or

1. in case it only has its registered office in that area, has an effective and continuous link with the economy of one of the parties to that EIA or member of that free-trade area or customs union.

ENERGY CHARTER PROTOCOL ON ENERGY EFFICIENCY AND RELATED ENVIRONMENTAL ASPECTS

PREAMBLE

THE CONTRACTING PARTIES to this Protocol,

Having regard to the European Energy Charter adopted in the Concluding Document of the Hague Conference on the European Energy Charter, signed at The Hague on 17 December 1991; and in particular to the declarations therein that cooperation is necessary in the field of energy efficiency and related environmental protection;

Having regard also to the Energy Charter Treaty, opened for signature from 17 December 1994 to 16 June 1995;

Mindful of the work undertaken by international organizations and fora in the field of energy efficiency and environmental aspects of the energy cycle;

Aware of the improvements in supply security, and of the significant economic and environmental gains, which result from the implementation of cost-effective energy efficiency measures; and aware of their importance for restructuring economies and improving living standards;

Recognizing that improvements in energy efficiency reduce negative environmental consequences of the energy cycle including global warming and acidification;

Convinced that energy prices should reflect as far as possible a competitive market, ensuring market-oriented price formation, including fuller reflection of environmental costs and benefits, and recognizing that such price formation is vital to progress in energy efficiency and associated environmental protection; Appreciating the vital role of the private sector including small and medium-sized enterprises in promoting and implementing energy efficiency measures, and intent on ensuring a favourable institutional framework for economically viable investment in energy efficiency;

Recognizing that commercial forms of cooperation may need to be complemented by intergovernmental cooperation, particularly in the area of energy policy formulation and analysis as well as in other areas which are essential to the enhancement of energy efficiency but not suitable for private funding; and Desiring to undertake cooperative and coordinated action in the field of energy efficiency and related environmental protection and to adopt a Protocol providing a framework for using energy as economically and efficiently as possible:

HAVE AGREED AS FOLLOWS

PART I

INTRODUCTION

Article 1

SCOPE AND OBJECTIVES OF THE PROTOCOL

(1) This Protocol defines policy principles for the promotion of energy efficiency as a considerable source of energy and for consequently reducing adverse Environmental Impacts of energy systems. It furthermore provides guidance on the development of energy efficiency programmes, indicates areas of cooperation and provides a framework for the development of cooperative and coordinated action. Such action may include the prospecting for, exploration, production, conversion, storage, transport, distribution, and consumption of energy, and may relate to any economic sector.

(2) The objectives of this Protocol are:

(a) the promotion of energy efficiency policies consistent with sustainable development;

(b) the creation of framework conditions which induce producers and consumers to use energy as economically, efficiently and environmentally soundly as possible, particularly through the organization of efficient energy markets and a fuller reflection of environmental costs and benefits; and

(c) the fostering of cooperation in the field of energy efficiency.

Article 2

SCOPE AND OBJECTIVES OF THE PROTOCOL As used in this Protocol:

(1) »Charter« means the European Energy Charter adopted in the Concluding Document of the Hague Conference on the European Energy Charter signed at The Hague on 17 December 1991; signature of the Concluding Document is considered to be signature of the Charter.

(Z) »Contracting Party« means a state or Regional Economic Integration Organization which has consented to be bound by this Protocol and for which the Protocol is in force.

(3) »Regional Economic Integration Organization« means an organization constituted by states to which they have transferred competence over certain matters a number of which are governed by this Protocol, including the authority to take decisions binding on them in respect of those matters.

(4) »Energy Cycle« means the entire energy chain, including activities related to prospecting for, exploration, production, conversion, storage, transport, distribution and consumption of the various forms of energy, and the treatment and disposal of wastes, as well as the decommissioning, cessation or closure of these activities, minimizing harmful Environmental Impacts.

1. »Cost-Effectiveness« means to achieve a defined objective at the lowest cost or to achieve the greatest benefit at a given cost.

(6) »Improving Energy Efficiency« means acting to maintain the same unit of output (of a good or service) without reducing the quality or performance of the output, while reducing the amount of energy required to produce that output.

(7) »Environmental Impact« means any effect caused by a given activity on the environment, including human health and safety, flora, fauna, soil, air, water, climate, landscape and historical monuments or other physical structures or the interactions among these factors; it also includes effects on cultural heritage or socio-economic conditions resulting from alterations to those factors.

PART II

POLICY PRINCIPLES

Article 3

BASIC PRINCIPLES

Contracting Parties shall be guided by the following principles:

(1) Contracting Parties shall cooperate and, as appropriate, assist each other in developing and implementing energy efficiency policies, laws and regulations.

(2) Contracting Parties shall establish energy efficiency policies and appropriate legal and regulatory frameworks which promote, inter alia:

(a) efficient functioning of market mechanisms including market-oriented price formation and a fuller reflection of environmental costs and benefits;

(b) reduction of barriers to energy efficiency, thus stimulating investments;

(c) mechanisms for financing energy efficiency initiatives; (d) education and awareness;

(e) dissemination and transfer of technologies;

(f) transparency of legal and regulatory frameworks.

(3) Contracting Parties shall strive to achieve the full benefit of energy efficiency throughout the Energy Cycle. To this end they shall, to the best of their competence, formulate and implement energy efficiency policies and cooperative or coordinated actions based on Cost-Effectiveness and economic efficiency, taking due account of environmental aspects.

(4) Energy efficiency policies shall include both short-term measures for the adjustment of previous practices and long-term measures to improve energy efficiency throughout the Energy Cycle. ,

(5) When cooperating to achieve the objectives of this Protocol, Contracting Parties shall take into account the differences in adverse effects and abatement costs between Contracting Parties.

(6) Contracting Parties recognize the vital role of the private sector. They shall encourage action by energy utilities, responsible authorities and specialised agencies, and close cooperation between industry and administrations.

(7) Cooperative or coordinated action shall take into account relevant principles adopted in international agreements, aimed at protection and improvement of the environment, to which Contracting Parties are parties.

(8) Contracting Parties shall take full advantage of the work and expertise of competent international or other bodies and shall take care to avoid duplication.

Article 4

DIVISION OF RESPONSIBILITY AND COORDINATION

Each Contracting Party shall strive to ensure that energy efficiency policies are coordinated among all of its responsible authorities.

Article 5

STRATEGIES AND POLICY AIMS

Contracting Parties shall formulate strategies and policy aims for Improving Energy Efficiency and thereby reducing Environmental Impact of the Energy Cycle as appropriate in relation to their own specific energy conditions. These strategies and policy aims shall be transparent to all interested parties:

Article 6

FINANCING AND FINANCIAL INCENTIVES

(1) Contracting Parties shall encourage the implementation of new approaches and methods for financing energy efficiency and energy-related environmental protection investments, such as joint venture arrangements between energy users and external investors (hereinafter referred to as »Third Party Financing«).

(2) Contracting Parties shall endeavour to take advantage of and promote access to private capital markets and existing international financing institutions in order to facilitate investments in Improving Energy Efficiency and in environmental protection related to energy efficiency.

(3) Contracting Parties may, subject to the provisions of the Energy Charter Treaty and to their other international legal obligations, provide fiscal or financial incentives to energy users in order to facilitate market penetration of energy efficiency technologies, products and services. They shall strive to do so in a manner that both ensures transparency and minimizes the distortion of international markets.

Article 7

PROMOTION OF ENERGY EFFICIENT TECHNOLOGY

(1) Consistent with the provisions of the Energy Charter Treaty, Contracting Parties shall encourage commercial trade and cooperation in energy efficient and environmentally sound technologies, energy-related services and management practices.

(2) Contracting Parties shall promote the use of these technologies, services and management practices throughout the Energy Cycle.

Article 8

DOMESTIC PROGRAMMES

(1) In order to achieve the policy aims formulated according to Article 5, each Contracting Party shall develop, implement and regularly update energy efficiency programmes best suited to its circumstances.

(2) These programmes may include activities such as the: (a) development of long-term energy demand and supply

scenarios to guide decision-making;

(b) assessment of the energy, environmental and economic impact of actions taken;

(c) definition of standards designed to improve the efficiency of energy using equipment, and efforts to harmonize these internationally to avoid trade distortions;

(d) development and encouragement of private initiative and industrial cooperation, including joint ventures;

(e) promotion of the use of the most energy efficient technologies that are economically viable and environmentally sound; (f) encouragement of innovative approaches for investments

in energy efficiency improvements, such as Third Party Financing and co-financing;

(g) development of appropriate energy balances and data bases, for example with data on energy demand at a sufficiently detailed level and on technologies for Improving Energy Efficiency;

(h) promotion of the creation of advisory and consultancy services which may be operated by public or private industry or utilities and which provide information about energy efficiency programmes and technologies, and assist consumers and enterprises;

(i) support and promotion of cogeneration and of measures to increase the efficiency of district heat production and distribution systems to buildings and industry;

(j) establishment of specialized energy efficiency bodies at appropriate levels, that are sufficiently funded and staffed to develop and implement policies.

(3) In implementing their energy efficiency programmes, Contracting Parties shall ensure that adequate institutional and legal infrastructures exist.

PART III

INTERNATIONAL COOPERATION

Article 9

AREAS OF COOPERATION

The cooperation between Contracting Parties may take any appropriate form. Areas of possible cooperation are listed in the Annex.

PART IV

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ARRANGEMENTS

Article 10

ROLE OF THE CHARTER CONFERENCE

(1) All decisions made by the Charter Conference in accordance with this Protocol shall be made by only those Contracting Parties to the Energy Charter Treaty who are Contracting Parties to this Protocol.

(2) The Charter Conference shall endeavour to adopt, within 180 days after the entry into force of this Protocol, procedures for keeping under review and facilitating the implementation of its provisions, including reporting requirements, as well as for identifying areas of cooperation in accordance with Article 9.

Article 11

SECRETARIAT AND FINANCING

(1) The Secretariat established under Article 35 of the Energy Charter Treaty shall provide the Charter Conference with all necessary assistance for the performance of its duties under this Protocol and provide such other services in support of the Protocol as may be required from time to time, subject to approval by the Charter Conference.

(2) The costs of the Secretariat and Charter Conference arising from this Protocol shall be met by the Contracting Parties to this Protocol according to their capacity to pay, determined according to the formula specified in Annex B to the Energy Charter Treaty.

Article 12

VOTING

(1), Unanimity of Contracting Parties Present and Voting at the meeting of the Charter Conference where such matters fall to be decided shall be required for decisions to:

(a) adopt amendments to this Protocol; and

(b) approve accessions to this Protocol under Article I6.

Contracting Parties shall make every effort to reach agreement by consensus on any other matter requiring their decision under this Protocol. If agreement cannot be reached by consensus, decisions on non-budgetary matters shall be taken by a threefourths majority of Contracting Parties Present and Voting at the meeting of the Charter Conference at which such matters fall to be decided.

Decisions on budgetary matters shall be taken by a qualified majority of Contracting Parties whose assessed contributions under Article 11(2) represent, in combination, at least three-fourths of the total assessed contributions.

(2) For purposes of the Article, »Contracting Parties Present . and Voting« means Contracting Parties to this Protocol present and casting affirmative or negative votes, provided that the Charter Conference may decide upon rules of procedure to enable such decisions to be taken by Contracting parties by correspondence.

(3) Except as provided in paragraph (1) in relation to budgetary matters, no decision referred to in this Article shall be valid unless it has the support of a simple majority of Contracting Parties:

(4) A Regional Economic Integration Organization shall, when voting, have a number of votes equal to the number of its member states which are Contracting Parties to this Protocol: provided that such an Organization shall not exercise its right to vote if its member states exercise theirs, and vice versa.

1. In the event of persistent arrears in a Contracting Party's discharge of financial obligations under this Protocol, the Charter Conference may suspend that Contracting Party's voting rights in whole or in part.

Article 13

RELATION TO THE ENERGY CHARTER TREATY

(1) In the event of inconsistency between the provisions of

this Protocol and the provisions of the Energy Charter Treaty, the provisions of the Energy Charter Treaty shall, to the extent of the inconsistency, prevail.

(2) Article 10(1) and Article 12(I) to (3) shall not apply to votes in the Charter Conference on amendments to this Protocol which assign duties or functions to the Charter Conference or the Secretariat, the establishment of which is provided for in the Energy Charter Treaty.

PART V

FINAL PROVISIONS

Article 14

SIGNATURE

This Protocol shall be open for signature at Lisbon from 17 December 1994 to 16 June 1995 by the states and Regional Economic Integration Organizations whose representatives have signed the Charter and the Energy Charter Treaty.

Article 15

RATIFICATION, ACCEPTANCE OR APPROVAL

This Protocol shall be subject to ratification, acceptance or

approval by signatories. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.

Article 16

ACCESSION

This Protocol shall be open for accession, from the date on which the Protocol is closed for signature, by states and Regional Economic Integration Organizations which have signed the Charter and are Contracting Parties to the Energy Charter Treaty, on terms to be approved by the Charter Conference. The instruments of accession shall be deposited with the Depositary.

Article 17

AMENDMENTS

(1) Any Contracting Party may propose amendments to this Protocol.

(2) The text of any proposed amendment to this Protocol shall be communicated to Contracting Parties by the Secretariat at least three months before the date on which it is proposed for adoption by the Charter Conference.

(3) Amendments to this Protocol, texts of which have been adopted by the Charter Conference, shall be communicated by the Secretariat to the Depositary which shall submit them to all Contracting Parties for ratification, acceptance or approval.

(4) Instruments of ratification, acceptance or approval of amendments to this Protocol shall be deposited with the Depositary. Amendments shall enter into force between Contracting Parties having ratified, accepted or approved them on the 30th day after deposit with the Depositary of instruments of ratification, acceptance or approval by at least three-fourths of the Contracting

Parties. Thereafter the amendments shall enter into force for any other Contracting Party on the 30th day after that Contracting Party deposits its instrument of ratification, acceptance or approval of the amendments.

Article 18

ENTRY INTO FORCE

(1) This Protocol shall enter into force on the 30th day after the date of deposit of the 15th instrument of ratification, acceptance or approval thereof, or of accession thereto, by a state or Regional Economic Integration Organization which is a signatory to the Charter and a Contracting Party to the Energy Charter Treaty or on the same date as the Energy Charter Treaty enters into force, whichever is later.

(2) For each state or Regional Economic Integration Organization for which the Energy Charter Treaty has entered into force and which ratifies, accepts, or approves this Protocol or accedes thereto after the Protocol has entered into force in accordance with paragraph (1), the Protocol shall enter into force on the 30th day after the date of deposit by such state or Regional Economic Integration Organization of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

(3) For the purposes of paragraph (1), any instrument deposited by a Regional Economic Integration Organization shall not be counted as additional to those deposited by member states of such Organization.

Article 19

RESERVATIONS

No reservations may be made to this Protocol.

Article 20

WITHDRAWAL

(1) At any time after this Protocol has entered into force for a Contracting Party, that Contracting Party may give written notificatiop to the Depository of its withdrawal from the Protocol.

(2) Any Contracting Party which withdraws from the Energy Charter Treaty shall be considered as also having withdrawn from this Protocol.

(3) The effective date of withdrawal under paragraph (1) shall be 90 days after receipt of notification by the Depositary. The effective date of withdrawal under paragraph (2) shall be the same as the effective date of withdrawal from the Energy Charter Treaty.

Article 21

DEPOSITARY

The Government of the Portuguese Republic shall be the Depositary of this Protocol.

Article 22

AUTHENTIC TEXTS

In witness whereof the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Protocol in English, French, German, Italian, Russian and Spanish, of which every text is equally authentic, in one original, which will be deposited with the Government of the Portuguese Republic.

Done at Lisbon on the seventeenth day of December in the year one thousand nine hundred and ninety-four.

ANNEX

ILLUSTRATIVE AND NON-EXHAUSTIVE LIST OF POSSIBLE AREAS OF COOPERATION PURSUANT TO ARTICLE 9

Development of energy efficiency programmes, including identifying energy efficiency barriers and potentials, and the development of energy labelling and efficiency standards;

Assessment of the Environmental Impacts of the Energy Cycle;

Development of economic, legislative and regulatory measures;

Technology transfer, technical assistance and industrial joint ventures subject to international property rights regimes and other applicable international agreements;

Research and development;

Education, training, information and statistics; Identification and assessment of measures such as fiscal or other market-based instruments, including tradeable permits to take account of external, notably environmental, costs and benefits.

Energy analysis and policy formulation:

- assessment of energy efficiency potentials; - energy demand analysis and statistics;
- development of legislative and regulatory measures;
- integrated resource planning and demand side management;
- environmental impact assessment, including major energy projects.

Evaluation of economic instruments for Improving Energy Efficiency and environmental objectives.

Energy efficiency analysis in refining, conversion, transport and distribution of hydrocarbons.

Improving Energy Efficiency in power generation and transmission:

- cogeneration;
- plant component (boilers, turbines, generators, etc); - network integration.

Improving Energy Efficiency in the building sector:

- thermal insulation standards, passive solar and ventilation; - space heating and air conditioning systems;
- high efficiency low NOx burners;
- metering technologies and individual metering; - domestic appliances and lighting.

Municipalities and local community services: - district heating systems;

- efficient gas distribution systems; - energy planning technologies;
- twinning of towns or of other relevant territorial entities; - energy management in cities and in public buildings;
- waste management and energy recovery of waste.

Improving Energy Efficiency in the industrial sector: - joint ventures;

- energy cascading, cogeneration and waste heat recovery; - energy audits.

Improving Energy Efficiency in the transport sector: - motor vehicle performance standards;

- development of efficient transport infrastructures. Information:

- awareness creation;
- data bases: access, technical specifications, information systems;
- dissemination, collection and collation of technical information;
- behavioural studies. Training and education:
- exchanges of energy managers, officials, engineers and students;
- organization of international training courses. Financing:
- development of legal framework; - Third Party Financing;
- joint ventures; - co-financing.

FINAL ACT OF THE INTERNATIONAL CONFERENCE AND DECISION BY THE ENERGY CHARTER CONFERENCE IN RESPECT OF THE AMENDMENT TO THE TRADE-RELATED PROVISIONS OF THE ENERGY CHARTER TREATY

FINAL ACT OF THE INTERNATIONAL CONFERENCE AND DECISION OF THE ENERGY CHARTER CONFERENCE

I. Between 17 December 1994 and 18 December 1997 the Provisional Energy Charter Conference met to negotiate an amendment to the trade-related provisions of the Energy Charter Treaty. A Conference to adopt the amendment was held at Brussels on 23–24 April 1998. Representatives of the Republic of Albania, the Republic of Armenia, Australia, the Republic of Austria, the Azerbaijani Republic, the Kingdom of Belgium, the Republic of Belarus, Bosnia and Herzegovina, the Republic of Bulgaria, the Republic of Croatia, the Republic of Cyprus, the Czech Republic, the Kingdom of Denmark, the Republic of Estonia, the European Communities, the Republic of Finland, the French Republic, the Republic of Georgia, the Federal Republic of Germany, the Hellenic Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Iceland, Ireland, the Italian Republic, Japan, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Kyrgyzstan, the Republic of Latvia, the Principality of Liechtenstein, the Republic of Lithuania, the Grand Duchy of Luxembourg, the Republic of Malta, the Republic of Moldova, the Kingdom of the Netherlands, the Kingdom of Norway, the Republic of Poland, the Portuguese Republic, Romania, the Russian Federation, the Slovak Republic, the Republic of Slovenia, the Kingdom of Spain, the Kingdom of Sweden, the Swiss Confederation, the Republic of Tajikistan, the former Yugoslav Republic of Macedonia, the Republic of Turkey, Turkmenistan, Ukraine, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Republic of Uzbekistan (hereinafter referred to as »the representatives«) participated in the Conference, as did invited observers from certain countries and international organizations.

II. The Energy Charter Conference, which was definitively established on the entry into force on 16 April 1998 of the Energy Charter Treaty, also met on 23 and 24 April 1998 to consider adoption of the Amendment to the Trade-Related Provisions of the Energy Charter Treaty in accordance with the provisions of the Energy Charter Treaty.

AMENDMENT TO THE TRADE-RELATED PROVISIONS OF THE ENERGY CHARTER TREATY

III. The text of the Amendment to the Trade-Related Provisions of the Energy Charter Treaty (hereinafter referred to as the »Amendment«) which is set out in Annex 1 and Decisions with respect thereto which are set out in Annex 2 were adopted in accordance with the modalities of the international conference called for this purpose and under the Energy Charter Treaty in accordance with the procedure provided for in the Treaty.

UNDERSTANDINGS

IV. The following Understandings with respect to the Amendment were adopted:

1. Understanding with respect to Article 29(2)(a) and Annex W:

Notwithstanding the listing of paragraph 6 of article XXIV of the GATT 1994 in Annex W (A)(1)(a)(i), any signatory affected by an increase in customs duties or other charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation referred to in the first sentence of that paragraph, is entitled to seek consultations in the Charter Conference.

2. Understanding with respect to Article 29(7):

In the case of a signatory, not a member of the WTO, which is listed in Annexes BR or BRQ or both, any concession offered formally in the process of its accession to the WTO with respect to Energy Materials or Products listed in Annex EM II or Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II shall, for the purpose of this Article, be regarded as a commitment under the WTO.

3. Understanding with respect to Articles 29(6) and (7) and 34(3)(o):

The Charter Conference shall conduct an annual review with respect to any possibility of moving items of Energy Materials and Products or Energy-Related Equipment from Annexes EM I or EQ I to Annexes EM II or EQ II.

DECLARATIONS

V. The following Declarations were made with respect to the Amendment:

Joint Declaration on Trade-Related Intellectual Property Rights

Signatories confirm their commitment to provide effective protection of intellectual property rights following the highest international standards.

Intellectual property rights include for the purpose of this Declaration in particular copyright and related rights (including computer programmes and data bases), trademarks, geographical indications, patents, designs, topographies of semiconductor products and undisclosed information.

Joint Declaration by the Russian Federation and the European Union

The Russian Federation has raised the issue of trade in nuclear materials. The Russian Federation and the EU agreed that the Partnership and Cooperation Agreement between the Russian Federation, the European Union and its Member States, which entered into force on 1 December 1997, is the appropriate framework to deal with this issue, as confirmed in the conclusions of 27 January 1998 Cooperation Council.

ANNEX 2

DECISIONS IN CONNECTION WITH THE ADOPTION OF THE AMENDMENT TO THE TRADE-RELATED PROVISIONS OF THE ENERGY CHARTER TREATY

1. A signatory which does not apply the Amendment adopted on 24 April 1998 provisionally may at the time that it takes action to apply that Amendment, whether on a definitive or a provisional basis, notify the Secretariat in writing that until it is listed in Annexes BR and BRQ, it will apply the Amendment as if all items of Energy Materials and Products and of Energy-Related Equipment continued to be listed in Annexes EM I and EQ I.

The Amendment shall apply accordingly to such a signatory.

Any signatory may at any time withdraw the notification referred to above in writing to the Secretariat.

2. The Final Provisions of the Amendment shall be based on Part VIII, in particular Article 42, of the Energy Charter Treaty so far as relevant.

ANNEX 1

AMENDMENT TO THE TRADE-RELATED PROVISIONS OF THE ENERGY CHARTER TREATY

Article 1

Article 29 of the Treaty shall be replaced by the following text:

Article 29

INTERIM PROVISIONS ON TRADE-RELATED MATTERS

(1) The provisions of this Article shall apply to trade in Energy Materials and Products and Energy-Related Equipment while any Contracting Party is not a member of the WTO.

(2) (a) Trade in Energy Materials and Products and Energy-Related Equipment between Contracting Parties at least one of which is not a member of the WTO shall be in Annex W, by the provisions of the WTO Agreement, as applied and practised with regard to Energy Materials and Products and Energy-Related Equipment by members of the WTO among themselves, as if all Contracting Parties were members of the WTO.

(b) Such trade off a Contracting party which is a state that was a constituent part of the former Union of Soviet Socialist Republics may instead be governed, subject to the provisions of Annex TFU, by an agreement between two or more such states, until 1 December 1999 of the admission of that Contracting Party to the WTO, whichever is the earlier.

(3) (a) Each signatory to this Treaty, and each state or Regional Economic Integration Organization acceding to this Treaty before 24 April 1998, shall on the date of its signature or of its deposit of its instrument of accession provide to the Secretariat a list of all customs duties and charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation of Energy Materials and Products, notifying the level of such customs duties and charges applied on such date of signature or deposit. Each signatory to this Treaty, and each state or Regional Economic Integration Organization acceding to this Treaty before 24 April 1998, shall on that date provide to the Secretariat a list of all customs duties and charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation of Energy-Related Equipment, notifying the level of such customs duties and charges applied on that date.

(b) Each state or Regional Economic Integration Organization acceding to this Treaty on or after 24 April 1998, shall, on the date of its deposit of its instrument of accession, provide to the Secretariat a list of all customs duties and charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation of Energy Materials and Products and Energy-Related Equipment, notifying the level of such customs duties and charges applied on such date of deposit.

Any changes to such customs duties or charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation shall be notified to the Secretariat, which shall inform the Contracting Parties of such changes.

(4) Each Contracting Party shall endeavour not to increase any customs duty or charge of any kind imposed on or in connection with importation or exportation:

(a) in the case of the importation of Energy Materials and Products listed in Annex EM I or Energy-Related Equipment listed in Annex EQ I and described in Part I of the Schedule relating to the Contracting Party referred to in article II of the GATT 1994, above the level set forth in that Schedule, if the Contracting party is a member of the WTO;

(b) in the case of the exportation of Energy Materials and Products listed in Annex EM I or Energy-Related Equipment listed in Annex EQ I, and that of their importation if the Contracting Party is not a member of the WTO, above the level most recently notified to the Secretariat, except as permitted by the provision made applicable by subparagraph (2)(a).

(5) A Contracting Party may increase such customs duty or other charge above the level referred to in paragraph (4) only if:

(a) in case of a customs duty or other charge imposed on or in connection with importation, such action is not inconsistent with the applicable provisions of the WTO Agreement, other than those provision of the WTO Agreement listed in Annex W; or

(b) it has, to the fullest extent practicable under its legislative procedures, notified the Secretariat of its proposal for such an increase, given other interested Contracting Parties reasonable opportunity for consultation with respect to its proposal, and accorded consideration to any representations from such Contracting Parties.

(6) In respect of trade between Contracting Parties at least one of which is not a member of the WTO, no such Contracting Party shall increase any customs duty or charge of any kind imposed on or in connection with importation or exportation of Energy Materials and Products listed in Annex EM II or Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II above the lowest of the levels applied on the date of the decision by the Charter Conference to list the particular item in the relevant Annex.

A Contracting Party may increase such customs duty or other charge above that level only if:

(a) in case of a customs duty or other charge imposed on or in connection with importation, such action is not inconsistent with the applicable provision of the WTO Agreement, other than those provisions of the WTO Agreement listed in Annex W; or

(b) in exceptional circumstances not elsewhere provided for in this Treaty, the Charter Conference decides to waive the obligation otherwise imposed on a Contracting Party by this paragraph, consenting to an increase in a customs duty, subject to any conditions the Charter Conference may impose.

(7) Notwithstanding paragraph (6), in the case of trade referred to in that paragraph, Contracting Parties listed in Annex BR in respect of Energy Materials and Products listed in Annex EM II, or in Annex BRQ in respect of Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II, shall not increase any customs duty or other charge above the level resulting from their commitments or any provisions applicable to them under the WTO Agreement.

(8) Other duties and charges imposed on or in connection with importation or exportation of Energy Materials and Products or Energy-Related Equipment shall be subject to the provisions of the Understanding on the Interpretation of Article II: 1(b) of the GATT 1994 as modified according to Annex W.

(9) Annex D shall apply:

(a) to disputes regarding compliance with provisions applicable to trade under this Article;

(b) to disputes regarding the application by a Contracting Party of any measure, whether or not it conflicts with the provisions of this Article, which is considered by another Contracting Party to nullify or impair any benefit accruing to it directly or indirectly under this Article; and

(c) unless the Contracting Parties parties to the dispute agree otherwise, to disputes regarding compliance with Article 5 between Contracting Parties at least one of which is not a member of the WTO,

except that Annex D shall not apply to any dispute between Contracting Parties, the substance of which arises under an agreement that:

(i) has been notified in accordance with and meets the other requirements of subparagraph (2)(b) and Annex TFU; or

(ii) establishes a free-trade area or a customs union as described in article XXIV of the GATT 1994.

Article 2

The Treaty shall be amended as follows:

In the Preamble, paragraph seven, replace »General Agreement on Tariffs and Trade and its Related Instruments« with »Agreement Establishing the World Trade Organization«.

In the Preamble, paragraph eight, replace »related equipment« with »Energy-Related Equipment«.

In the Preamble, paragraph nine, replace »General Agreement on Tariffs and Trade« and »parties thereto« with »World Trade Organization« and »members thereof«.

In the Preamble, paragraph ten, replace »parties to the General Agreement on Tariffs and Trade and its Related Instruments« with »members of the World Trade Organization«.

In Article 1, replace the text of paragraph (4) with:

»(4) »Energy Materials and Products«, based on the Harmonised System of the World Customs Organization and the Combined Nomenclature of the European Communities, means the items included in Annexes EM I or EM II.«

In Article 1, after the text of paragraph (4) insert:

»(4bis) »Energy-Related Equipment«, based on the Harmonised System of the World Customs Organization, means the items included in Annexes EQ I or EQ II.«

In Article 1, replace the text of paragraph (11) with:

»(a) »WTO« means the World Trade Organization established by the Agreement Establishing the World Trade Organization.

(b) »WTO Agreement« means the Agreement Establishing the World Trade Organization, its Annexes and the decisions, declarations and understandings related thereto, as subsequently rectified, amended and modified from time to time.

(c) »GATT 1994« means the General Agreement on Tariffs and Trade as specified in Annex 1A to the Agreement Establishing the World Trade Organization, as subsequently rectified, amended or modified from time to time.«

In Article 3, after »Energy Materials and Products« insert »and Energy-Related Equipment«.

In Article 4, title, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement« and in the text of Article 4, replace »parties to the GATT« with »members of the WTO« and replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In Article 5, paragraph (1), insert »1994« following »article III and XI of the GATT« and replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In Article 14, paragraph (6) replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In Article 20, paragraph (1), replace, »GATT and relevant Related Instruments« with »WTO Agreement«, and after »Energy Materials and Products« insert »or Energy-Related Equipment«.

In Article 21, paragraph (4), replace »Article 29(2) to (6)« with »Article 29(2) to (8)«.

In Article 25, paragraph (3), replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In Article 34, paragraph (3) add after sub-paragraph (m):

»(n) consider and approve the listing of signatories in Annexes BR or BRQ on in both these Annexes;

(o) consider and approve the addition of items to Annex EM II from Annex EM I with the corresponding deletion of those items from Annex EM I and consider and approve the addition of items to Annex EQ II from Annex EQ I with the corresponding deletion of those items from Annex EQ I;«.

In Article 34, paragraph (3) replace the denomination of sub-paragraph »(n)« with subparagraph »(p)«.

In Article 36(1)(d), replace »G« with »W«.

In Article 36, in paragraph (1) after subparagraph (f) add:

»(g) approve the addition of items to Annex EM II from Annex EM I with the corresponding deletion of those items from Annex EM I and approve the addition of items to Annex EQ II from Annex EQ I with the corresponding deletion of those items from Annex EQ I.«

In Article 36, paragraph (4) replace »(f)« with »(g)«.

In the Table of Contents of Annexes to the Energy Charter Treaty, rename »Annex EM« as »Annex EM I«, insert as 2 to 4 the additional Annexes »Annex EM II Energy Materials and Products (In accordance with Article 1(4))«, »Annex EQ I List of Energy-Related Equipment (In accordance with Article 1(4bis))«, and »Annex EQ II List of Energy-Related Equipment (In accordance with Article 1(4 bis))«.

In 9. Annex G, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«, and rename »Annex G« as »Annex W«.

Re-number Annexes 2 to 10 as Annexes 5 to 13. Insert as 14 and 15 the additional Annexes »Annex BR List of Contracting Parties which shall not increase any customs duty or other charge above the level resulting from their commitments or any provisions applicable to them under the WTO Agreement (In accordance with Article 29(7))« and »Annex BRQ List of Contracting Parties which shall not increase any customs duty or other charge above the level resulting from their commitments or any provisions applicable to them under the WTO Agreement (In accordance with Article 29(7))«.

Re-number Annexes 11 to 14 as Annexes 16 to 19.

In respect of Annex D, replace »(In accordance with Article 29(7))« with »(In accordance with Article 29(9))«.

In Annex EM, rename »EM« as »EMI«.

In Annex TRM, paragraph (1) and (b) and in paragraph (3)(a) and (b), replace »party to the GATT« with »member of the WTO«.

In Annex TFU, paragraphs (2)(c), (4), first sentence, and (6), first sentence, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

Article 3

Annex D of the Treaty shall be amended as follows:

In the heading replace »(In accordance with Article 29(7))« with »(In accordance with Article 29(9))«.

At the end of paragraph (1)(a), delete the period and add thereafter following »29«:

», or about any measures that might nullify or impair any benefit accruing to a Contracting Party directly or indirectly under the provisions applicable to trade under Article 29.«

In paragraph (1)(b), at the end of the first sentence, delete the period and insert thereafter following »29«:

», or any measure that might nullify or impair any benefit accruing to a Contracting Party directly or indirectly under the provisions applicable to trade under Article 29.«

and in the second sentence, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In paragraph (1)(d), insert after the comma before »the Contracting Parties«:

»or to nullify or impair any benefit accruing to it directly or indirectly under the provisions applicable to trade under Article 29,«

In paragraph (2)(a), second sentence, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In paragraph (3)(a), second sentence, replace »GATT and Related Instruments« with »WTO Agreement«

and replace the penultimate sentence with:

»Panels shall be guided by the interpretations given to the WTO Agreement within the framework of the WTO Agreement and shall not question the compatibility with Article 5 or 29 of practices applied by any Contracting Party which is a member of the WTO to other members of the WTO to which it applies the WTO Agreement and which have not been taken by those other members to dispute resolution under the WTO Agreement.«

In paragraph (4)(b), first sentence, replace »GATT or a Related Instrument« with »WTO Agreement«.

In paragraph (5)(c), replace »GATT or Related Instruments« with »WTO Agreement«.

In paragraph (7), first sentence, replace »party to the GATT« with »member of the WTO«

and replace »panellists currently nominated for the purpose of GATT dispute panels« with:

»persons whose names appear on the indicative list of governmental and nongovernmental individuals, referred to in article 8 of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes contained in Annex 2 to the WTO Agreement or who have in the past served as panellists on a GATT or WTO dispute settlement panel.«

Add after paragraph (9):

»(10) Where a Contracting Party invokes Article 29(9)(b), this Annex shall apply, subject to the following modifications:

(a) the complaining party shall present a detailed justification in support of any request for consultations or for the establishment of a panel regarding a measure which it considers to nullify or impair any benefit accruing to it directly or indirectly under Article 29;

(b) where a measure has been found to nullify or impair benefits under Article 29 without violation thereof, there is no obligation to withdraw the measure; however, in such a case the panel shall recommend that the Contracting Party concerned make a mutually satisfactory adjustment;

(c) the arbitral panel provided for in paragraph (6)(b), upon the request of either party, may determine the level of benefits that have been nullified or impaired, and may also suggest ways and means of reaching a mutually satisfactory adjustment; such suggestions shall not be binding upon the parties to the dispute«.

Article 4

The following Annex shall replace Annex G of the Treaty:

ANNEX W

EXCEPTIONS AND RULES GOVERNING THE APPLICATION OF THE PROVISIONS OF THE WTO AGREEMENT (in accordance with Article 29(2)(a))

(A) Exceptions to the Application of the Provisions of the WTO Agreement.

The following provisions of the WTO Agreement shall not be applicable under Article 29(2)(a):

(1) Agreement Establishing the World Trade Organization

All except article IX, paragraphs 3 and 4 and XVI, paragraphs 1, 3 and 4

(a) Annex 1A to the WTO Agreement:

Multilateral Agreements on Trade in Goods:

(i) General Agreement on Tariffs and Trade 1994

II Schedules of Concessions, paragraphs (1)(a), (1)(b), 1st sentence), (1)(c) and (7)

IV Special Provisions relating to Cinematographic Films

XV Exchange Arrangements

- XVIII Governmental Assistance to Economic Development
- XXII Consultation
- XXIII Nullification and Impairment
- XXIV Customs Unions and Free-Trade Areas, paragraph 6
- XXV Joint Action by the Contracting Parties
- XXVI Acceptance, Entry into Force and Registration
- XXVII Withholding or Withdrawal of Concessions
- XXVIII Modification of Schedules
- XXVIII bis Tariff Negotiations
- XXIX The Relation of this Agreement to the Havana Charter
- XXX Amendments
- XXXI Withdrawal
- XXXII Contracting Parties
- XXXIII Accession
- XXXV Non-application of the Agreement between Particular Contracting Parties
- XXXVI Principles and Objectives
- XXXVII Commitments
- XXXVIII Joint Action

ANNEX H

RELATING TO ARTICLE XXVI

Annex I

Notes and Supplementary Provisions (related to the abovementioned GATT provisions)

Understanding on the Interpretation of Article II: 1(b) of the GATT 1994

2 Date of incorporation of other duties and charges into the schedule

4 Challenges, (1st sentence only)

6 Dispute settlement

8 Supersession of BISD 27S/24

Understanding on the Interpretation of Article XVII of the GATT 1994

1 only the phrase »for review by the working party to be set up under paragraph (5)«

5 Working Party on state trading

Understanding on the Balance-of-Payments Provisions of the GATT 1994

5 Committee on Balance-of-Payments Restrictions, except last sentence

7 Review by the Committee, the phrase »or under paragraph 12(b) of Article XVIII«

8 Simplified consultation procedures

13 Conclusions of Balance-of-Payments consultations, first sentence, third sentence: the phrase »and XVIII: B, the 1979 Declaration« and last sentence.

Understanding on the Interpretation of Article XXIV of the GATT 1994

All except paragraph 13

Understanding in Respect of Waivers of Obligations under the GATT 1994

3 Nullification and Impairment

Understanding on the Interpretation of Article XXVIII of the GATT 1994

Marrakesh Protocol to the GATT 1994

(ii) Agreement on Agriculture

(iii) Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures

(iv) Agreement on Textiles and Clothing

(v) Agreement on Technical Barriers to Trade

Preamble (paragraphs 1, 8, 9)

1.3 General Provisions

10.5 The words »Developed country« and the words »French or Spanish« which shall be replaced by »Russian«

10.6 The phrase »and draw attention of developing country Members... interest to them.«

10.9 Information about technical regulations, standards and certification systems (languages)

11 Technical assistance to other Parties

12 Special and differential treatment of developing countries

13 The Committee on Technical Barriers to Trade

14 Consultation and Dispute Settlement

15 Final Provisions (other than 15.2 and 15.5)

Annex 2

Technical Expert Groups

(vi) Agreement on Trade-Related Investment Measures

(vii) Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994 (Antidumping)

15 Developing Country Members

16 Committee on Anti-Dumping Practices

17 Consultation and Dispute Settlement

18 Final Provisions, paragraphs 2 and 6

(viii) Agreement on Implementation of Article VII of the GATT 1994 (Customs Valuation)

Preamble, paragraph 2, the phrase »and to secure additional benefits for the international trade of developing countries«

14 Application of Annexes (second sentence except as far as it refers to Annex III paragraphs 6 and 7)

18 Institutions (Committee on Customs Valuation)

19 Consultation and Dispute Settlement

20 Special and differential treatment of developing countries

21 Reservations

23 Review

24 Secretariat

Annex II

Technical Committee on Customs Valuation

Annex III

Extra Provisions (except paragraphs 6 and 7)

(ix) Agreement on Preshipment Inspection

Preamble, paragraphs 2 and 3

3.3 Technical Assistance

6 Review

7 Consultation

8 Dispute Settlement

(x) Agreement on Rules of Origin

Preamble, 8th indent

4 Institutions

6 Review

7 Consultation

8 Dispute Settlement

9 Harmonization of Rules of Origin

Annex I

Technical Committee on Rules of Origin

(xi) Agreement on Import Licensing Procedures

1.4(a) General Provisions (last sentence)

2.2. Automatic Import Licensing (footnote 5)

3.5(iv) Non-Automatic Import Licensing (last sentence)

4 Institutions

6 Consultations and Dispute Settlement

7 Review (except paragraph 3)

8 Final provisions (except paragraph 2)

(xii) Agreement on Subsidies and Countervailing Measures

4 Remedies (except paragraphs 4.1, 4.2 and 4.3)

5 Adverse Effects, last sentence

6 Serious Prejudice (paragraphs 6.6, the phrases »subject to the provisions of paragraph 3 of Annex V« and »arising under Article 7, and to the panel established pursuant to paragraph 4 of Article 7«, 6.8 the phrase »including information submitted in accordance with provisions of Annex V« and 6.9)

7 Remedies (except paragraphs 7.1, 7.2 and 7.3)

8 Identification of Non-Actionable Subsidies, paragraph 8.5 and Footnote 25

9 Consultations and Authorised Remedies

24 Committee on Subsidies and Countervailing Measures and Subsidiary Bodies

26 Surveillance

27 Special and Differential Treatment of Developing Country Members

29 Transformation into Market Economy, paragraph 29.2 (except first sentence)

30 Dispute Settlement

31 Provisional Application

32.2, 32.7 and 32.8 (only insofar as it refers to Annexes V and VII) Final Provisions

Annex V

Procedures for Developing Information concerning Serious Prejudice

Annex VII

Developing Countries

(xiii) Agreement on Safeguards

9 Developing Country Members

12 Notification and Consultation, paragraph 10

13 Surveillance

14 Dispute Settlement

Annex Exception

(b) Annex 1B to the WTO Agreement:

General Agreement on Trade in Services

(c) Annex 1C to the WTO Agreement:

Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

(d) Annex 2 to the WTO Agreement:

Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes

(e) Annex 3 to the WTO Agreement:

Trade Policy Review Mechanism

(f) Annex 4 to the WTO Agreement:

Plurilateral Trade Agreements:

(i) Agreement on Trade in Civil Aircraft

(ii) Agreement on Government Procurement

(g) Ministerial Decisions, Declarations and Understanding:

- (i) Decision on Measures in favour of Least-Developed Countries
- (ii) Declaration on the Contribution of the WTO to Achieving Greater Coherence in Global Economic Policy Making
- (iii) Decision on Notification Procedures
- (iv) Declaration on the Relationship of the WTO with the IMF
- (v) Decision on Measures Concerning the Possible Negative Effects of the Reform Programme on Least-Developed and Net Food-Importing Developing Countries
- (vi) Decision on Notification of First Integration under Article 2.6 of the Agreement on Textiles and Clothing
- (vii) Decision on Review of the ISO/IEC Information Centre Publication
- (viii) Decision on Proposed Understanding on WTO-ISO Standards Information System
- (ix) Decision on Anti-Circumvention
- (x) Decision on Review of Article 17.6 of the Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994
- (xi) Declaration on Dispute Settlement pursuant to the Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994 or Part V of the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures
- (xii) Decision Regarding Cases Where Customs Administrations Have Reason to Doubt the Truth or Accuracy of the Declared Value
- (xiii) Decision on Texts Relating to Minimum Values and Imports by Sole Agents, Sole Distributors and Sole Concessionaires
- (xiv) Decision on Institutional Arrangements for the GATS
- (xv) Decision on certain Dispute Settlement Procedures for the GATS
- (xvi) Decision on Trade in Services and the Environment
- (xvii) Decision on Negotiations on Movement of Natural Persons
- (xviii) Decision on Financial Services
- (xix) Decision on Negotiations on Maritime Transport Services
- (xx) Decision on Negotiations on Basic Telecommunications

(xxi) Decision on Professional Services

(xxii) Decision on Accession to the Agreement on Government Procurement

(xxiv) Decision on the Application and Review of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes

(xxv) Understanding on Commitments in Financial Services

(xxvi) Decision on the Acceptance of and Accession to the Agreement Establishing the WTO

(xxvii) Decision on Trade and Environment

(xxviii) Decision on Organizational and Financial Consequences Following from Implementation of the Agreement Establishing the WTO

(xxix) Decision on the Establishment of the Preparatory Committee for the WTO

(2) All other provisions in the WTO Agreement which relate to:

(a) governmental assistance to economic development and the treatment of developing countries, except for paragraphs (1) to (4) of the Decision of 28 November 1979 (L/4903) on Differential and more Favourable Treatment, Reciprocity and Fuller Participation of Developing Countries;

(b) the establishment or operation of specialist committees and other subsidiary institutions;

(c) signature, accession, entry into force, withdrawal, deposit and registration.

(3) All agreements, arrangements, decisions, understandings or other joint action pursuant to the provisions listed as not applicable in paragraphs (1) or (2).

(4) Trade in nuclear materials may be governed by agreements referred to in the Declarations related to this paragraph contained in the Final Act of the European Energy Charter Conference.

(B) RULES GOVERNING THE APPLICATION OF PROVISIONS OF THE WTO AGREEMENT.

(1) In the absence of a relevant interpretation of the WTO Agreement adopted by the Ministerial Conference or the General Council of the World Trade Organization under paragraph 2 of article IX of the WTO Agreement concerning provisions applicable under Article 29(2)(a), the Charter Conference may adopt an interpretation.

(2) Requests for waivers under Article 29(2) and (6)(b) shall be submitted to the Charter Conference, which shall follow, in carrying out these duties, the procedures of paragraphs 3 and 4 of article IX of the WTO Agreement.

(3) Waivers of obligations in force in the WTO shall be considered in force for the purposes of Article 29 while they remain in force in the WTO.

(4) The provisions of article II of the GATT 1994 which have not been disapplied shall, without prejudice to Article 29(4), (5) and (7), be modified as follows:

(i) All Energy Materials and Products listed in Annex EM II and Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II imported from or exported to any other Contracting Party shall also be exempt from all other duties or charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation, in excess of those imposed on the date of the standstill referred to in Article 29(6), first sentence, or under Article 29(7), or those directly and mandatorily required to be imposed thereafter by legislation in force in the importing or exporting territory on the date referred to in Article 29(6), first sentence.

(ii) Nothing in article II of the GATT 1994 shall prevent any Contracting Party from imposing at any time on the importation or exportation of any product:

(a) a charge equivalent to an internal tax imposed consistently with the provisions of paragraph 2 of article III of GATT 1994 in respect of the like domestic product or in respect of an article from which the imported product has been manufactured or produced in whole or in part;

(b) any anti-dumping or countervailing duty applied consistently with the provisions of article VI of GATT 1994;

(c) fees or other charges commensurate with the cost of services rendered.

(iii) No Contracting Party shall alter its method of determining dutiable value or of converting currencies so as to impair the value of the standstill obligations provided for in Article 29(6) or (7).

(iv) If any Contracting Party establishes, maintains or authorises, formally or in effect, a monopoly of the importation or exportation of any Energy Material or Product listed in Annex EM II or in respect of Energy-Related Equipment listed in EQ II, such monopoly shall not operate so as to afford protection on the average in excess of the amount of protection permitted by the standstill obligation provided for in Article 29(6) or (7). The provisions of this paragraph shall not limit the use by Contracting Parties of any form of assistance to domestic producers permitted by other provisions of this Treaty.

(v) If any Contracting Party considers that a product is not receiving from another Contracting Party the treatment which the first Contracting Party believes to have been contemplated by the standstill obligation provided for in Article 29(6) or (7), it shall bring the matter directly to the attention of the other Contracting Party. If the latter agrees that the treatment contemplated was that claimed by the first Contracting Party, but declares that such treatment cannot be accorded because a court or other proper authority has ruled to the effect that the product involved cannot be classified under the tariff laws of such Contracting Party so as to permit the treatment contemplated in this Treaty, the two Contracting Parties, together with any other Contracting

Parties substantially interested, shall enter promptly into further negotiations with a view to a compensatory adjustment of the matter.

(vi) (a) The specific duties and charges included in the Tariff Record relating to the Contracting Parties members of the International Monetary Fund, and margins of preference in specific duties and charges maintained by such Contracting Parties, are expressed in the appropriate currency at the par value accepted or provisionally recognized by the Fund at the date of the standstill referred to in Article 29(6), first sentence, or under Article 29(7). Accordingly, in case this par value is reduced consistently with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund by more than twenty per centum, such specific duties and charges and margins of preference may be adjusted to take account of such reduction; Provided that the Conference concurs that such adjustments will not impair the value of the standstill obligation provided for in Article 29(6) or (7) or elsewhere in this Treaty, due account being taken of all factors which may influence the need for, or urgency of, such adjustments.

(b) Similar provisions shall apply to any Contracting Party not a member of the Fund, as from the date on which such Contracting Party becomes a member of the Fund or enters into a special exchange agreement in pursuance of Article XV of GATT 1994.

(vii) Each Contracting Party shall notify the Secretariat of the customs duties and charges of any kind applicable on the date of the standstill referred to in Article 29(6) first sentence. The Secretariat shall keep a Tariff Record of the customs duties and charges of any kind relevant for the purpose of the standstill on customs duties and charges of any kind under Article 29(6) or (7).

(5) The Decision of 26 March 1980 on »Introduction of a Loose-Leaf System for the Schedules of Tariff Concessions« (BISD 27S/24) shall not be applicable under Article 29(2)(a). The applicable provisions of the Understanding on the Interpretation of Article II: 1(b) of the GATT 1994 shall, without prejudice to Article 29(4), (5) or (7), apply with the following modifications:

(i) In order to ensure transparency of the legal rights and obligations deriving from paragraph 1(b) of article II of GATT 1994, the nature and level of any »other duties or charges« levied on any Energy Materials and Products listed in Annex EM II or Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II with respect to their importation or exportation, as referred to in that provision, shall be recorded in the Tariff Record at the levels applying at the date of the standstill referred to in Article 29(6), first sentence, or under Article 29(7) respectively, against the tariff item to which they apply. It is understood that such recording does not change the legal character of »other duties or charges«.

(ii) »Other duties or charges« shall be recorded in respect of all Energy Materials and Products listed in Annex EM II and Energy-Related Equipment listed in Annex EQ II.

(iii) It will be open to any Contracting Party to challenge the existence of an »other duty or charge«, on the ground that no such »other duty or charge« existed at the date of the standstill referred to in Article 29(6), first sentence, or the relevant date under Article 29(7), for the item in question, as well as the consistency of the recorded level of any »other duty or charge« with the standstill obligation provided for by Article 29(6) or (7), for a period of one year after the entry

into force of the Amendment to the trade-related provisions of this Treaty, adopted by the Charter Conference on 24 April 1998, or one year after the notification to the Secretariat of the level of customs duties and charges of any kind referred to in Article 29(6), first sentence, or Article 29(7), if that is the later.

(iv) The recording of »other duties or charges« in the Tariff Record is without prejudice to their consistency with rights and obligations under GATT 1994 other than those affected by subparagraph (iii) above. All Contracting Parties retain the right to challenge, at any time, the consistency of any »other duty or charge« with such obligations.

(v) »Other duties or charges« omitted from a notification to the Secretariat shall not subsequently be added to it and any »other duty or charge« recorded at a level lower than that prevailing on the applicable date shall not be restored to that level unless such additions or changes are made within six months of the notification to the Secretariat.

(6) Where the WTO Agreement refers to »duties inscribed in the Schedule« or to »bound duties«, there shall be substituted »the level of customs duties and charges of any kind permitted under Article 29(4) to (8)«.

(7) Where the WTO Agreement specifies the date of entry into force of the WTO Agreement (or an analogous phrase) as the reference date for an action, there shall be substituted the date of entry into force of the Amendment to the traderelated provisions of this Treaty adopted by the Charter Conference on 24 April 1998.

(8) With respect to notifications required by the provisions made applicable by Article 29(2)(a):

(a) Contracting Parties with are not members of the WTO shall make their notifications to the Secretariat. The Secretariat shall circulate copies of the notifications to all Contracting Parties. Notifications to the Secretariat shall be in one of the authentic languages of this Treaty. The accompanying documents may be solely in the language of the Contracting Party;

(b) such requirements shall not apply to Contracting Parties to this Treaty which are also members of the WTO which provides for its own notification requirements.

(9) Where Article 29(2)(a) or 6(b) applies, the Charter Conference shall carry out any applicable duties that the WTO Agreement assigned to the relevant bodies under the WTO Agreement.

(10) (a) Interpretations of the WTO Agreement adopted by the Ministerial Conference or the General Council of the WTO under paragraph 2 of article IX of the WTO Agreement insofar as they interpret provisions applicable under Article 29(2)(a) shall apply.

(b) Amendments to the WTO Agreement under article X of the WTO Agreement that are binding on all members of the WTO (other than those under paragraph 9 of article X) insofar as they amend or relate to provisions applicable under Article 29(2)(a), shall apply unless a Contracting Party requests the Charter Conference to disapply or modify such amendment. The Charter Conference shall take the decision by a three-fourths majority of the Contracting Parties

and determine the date of the disapplication or modification of such amendment. A request for the disapplication or modification of such amendment may include a request that the application of the amendment be suspended pending the decision of the Charter Conference.

A request to the Charter Conference made under this paragraph shall be made within six months of the circulation of a notification from the Secretariat that the amendment has taken effect under the WTO Agreement.

(c) Interpretations, amendments, or new instruments adopted by the WTO, other than the interpretations and amendments applied under paragraphs (a) and (b) shall not apply.

Article 5

The following Annexes shall be inserted in the Annexes to the Treaty:

2. ANNEX EM II

ENERGY MATERIALS AND PRODUCTS

(In accordance with Article 1(4))

3. ANNEX EQ I

LIST OF ENERGY-RELATED EQUIPMENT

(In accordance with Article 1(4bis))

For the purpose of this Annex, „Exž“ has been included to indicate that the product description referred to does not exhaust the entire range of products within the World Customs Organization Nomenclature headings or the Harmonized System codes listed below.

Ex 39.19   Self-adhesive plates, sheets, film, foil, tape, strip and other flat shapes, of plastics, whether or not in rolls.

Ex 3919.10   -   In rolls of a with not exceeding 20 cm

                  -- To be used for oil and gas pipelines and sea lines protection

Ex 73.04   Tubes, pipes and hollow profiles, seamless, of iron (other than cast iron) or steel.

7304.10   -   Line pipe of a kind used for oil or gas pipelines

                  -      Casing, tubing and drill pipe, of a kind used in drilling for oil or gas:¹

7304.21   -   Drill pipe

7304.29 - Other

Ex 73.05 Other tubes and pipes (for example, welded, riveted or similarly closed), having circular cross-sections, the external diameter of which exceeds 406.4 mm, of iron or steel.

- Line pipe of a kind used for oil or gas pipelines:

7305.11 - Longitudinally submerged arc welded

7305.12 - Other, longitudinally welded

7305.19 - Other

7305.20 - Casing of a kind used in drilling for oil or gas

Ex 73.06 Other tubes, pipes and hollow profiles (for example, open seam or welded, riveted or similarly closed), of iron or steel.

7306.10 - Line pipe of a kind used for oil or gas pipelines

7306.20 - Casing and tubing of a kind used in drilling for oil or gas

73.07 Tube or pipe fittings (for example, couplings, elbows, sleeves), of iron or steel.

Ex 73.08 Structures (excluding prefabricated buildings or heading No. 94.06) and parts of structures (for example, bridges, and bridge-sections, lock-gates, towers, lattice masts, roofs, roofing frameworks, doors and windows and their frames and thresholds for doors, shutters, balustrades, pillars and columns), of iron or steel; plates, rods, angles, shapes, sections, tubes and the like, prepared for use in structures, of iron or steel.

7308.20 - Towers and lattice masts

7308.40 - Equipment for scaffolding, shuttering, propping or pitpropping

Ex 7308.90 - Other

-- Parts for oil and gas drilling platforms

Ex 73.09 Reservoirs, tanks, vats and similar containers for any material (other than compressed or liquefied gas), of iron or steel, of a capacity exceeding 300 l, whether or not lined or heat-insulated, but not fitted with mechanical or thermal equipment.

Ex 7309.00 -- For liquids

-- Of a capacity exceeding 1,000,000 l, where specially designed for strategic oil reserves

- Heat insulated
- Ex 73.11 Containers for compressed or liquefied gas, of iron or steel.
  - Of more than 1,000 l
- Ex 73.12 Stranded wire, ropes, cables, plaited bands, slings and the like, of iron or steel, not electrically insulated.
- Ex 7312.10 - Stranded wires, ropes and cables
  - Ropes and cables coated, non-coated or zinc coated of a kind used in the energy sector
- Ex 73.26 Other articles of iron or steel.
- Ex 7326.90 - Other
  - Conectors for optical fire cables
- Ex 76.13 Aluminium containers for compressed or liquefied gas.
  - Of more than 1,000 l
- Ex 76.14 Stranded wire, cables, plaited bands and the like, of aluminium, not electrically insulated.
- Ex 7614.10 - With steel core
  - Of a kind used in electricity generation, transmission and distribution
- Ex 7614.90 - Other
  - Of a kind used in electricity generation, transmission and distribution
- Ex 78.06 Other articles of lead.
  - Containers with an anti-radiation lead covering, for the transport or storage of highly radioactive materials
- Ex 81.09 Zirconium and articles thereof, including waste and scrap.
- Ex 8109.90 - Other
  - Cartridges or tubes for nuclear fuel elements

Ex 82.07 Interchangeable tools for hand tools, whether or not poweroperated, or for machine-tools (for example, for pressing, stamping, punching, tapping, threading, drilling, boring, broaching, milling, turning or screw driving), including dies for drawing or extruding metal, and rock drilling or earth boring tools.

- Rock drilling or earth boring tools:

8207.13² - With working part of cermets

8207.19 - Other, including parts

Ex 83.07* Flexible tubing of base metal, with or without fittings.

-- For exclusive use in oil and gas wells

84.01 Nuclear reactors; fule elements (cartridges), non-irradiated, for nuclear reactors; machinery and apparatus for isotopic separation.

84.02 Steam or other vapour generating boilers (other than central heating hot water boilers capable also of producing low pressure steam); super-heated water boilers.

84.03 Central heating boilers other than those of heading No. 84.02.

84.04 Auxiliary plant for use with boilers of heading No. 84.02 or 84.03 (for example, economisers, super-heaters, soot removers, gas recoverers); condensers for steam or other vapour power units.

84.05 Producer gas or water gas generators, with or without their purifiers; acetylene gas generators and similar water process gas generators, with or without their purifiers.

Ex 84.06 Steam turbines and other vapour turbines.

- Other turbines.

8406.81³ - Of an output exceeding 40 MW

8406.82³ - Of an output not exceeding 40 MW

8406.90 - Parts

Ex 84.08* Compression-ignition internal combustion piston engines (diesel or semi-diesel engines).

Ex 8408.90 - Other engines

-- New, of a power exceeding 50 kW

Ex 84.09   Parts suitable for use solely or principally with the engines of heading No. 84.07 or 84.08.

8409.99   - Other

84.10 Hydraulic turbines, water wheels, and regulators therefor.

84.11* Turbo-jets, turbo-propellers and other gas turbines.

84.13* Pumps for liquids, whether or not fitted with a measuring device; liquids elevators.

Ex 84.14*   Air or vacuum pumps, air or other gas compressors and fans; ventilating or recycling hoods incorporating a fan, whether or not fitted with filters.

-      Fans:

Ex 8414.59   - Other

--   For use in mining and power plants

8414.80   -   Other

8414.90   -   Parts

84.16 Furnace burners for liquid fuel, for pulverised solid fuel or for gas; mechanical stokers, including their mechanical grates, mechanical ash dischargers and similar appliances.

Ex 84.17   Industrial or laboratory furnaces and ovens, including incinerators, non-electric.

Ex 8417.80   -   Other

--   Exclusively waste incinerators, laboratory furnaces and ovens and uranium sintering ovens

Ex 8417.90   -   Parts

--   Exclusively for waste incinerators, laboratory furnaces and ovens and uranium sintering ovens

Ex 84.18*   Refrigerators, freezers, and other refrigerating or freezing equipment, electric or other; heat pumps other than air conditioning machines of heading No. 84. 15.

-      Other refrigerating or freezing equipment; heat pumps:

8418.61   -   Compression type units whose condensers are heat exchangers

8418.69 - Other

Ex 84.19* Machinery, plant or laboratory equipment, whether or not electrically heated, for the treatment of materials by a process involving a change of temperature such as heating, cooking, roasting, distilling, rectifying, sterilising, pasteurising, steaming, drying, evaporating, vapourising, condensing or cooling, other than machinery or plant of a kind used for domestic purposes; instantaneous or storage water heaters, non-electric.

8419.50 - Heat exchange units

8419.60 - Machinery for liquefying air or other gases

- Other machinery, plant and equipment:

8419.89 - Other

Ex 84.21* Centrifuges, including centrifugal dryers; filtering or purifying machinery and apparatus, for liquids and gases.

- Filtering or purifying machinery and apparatus for liquids:

8421.21 - For filtering or purifying water

- Filtering or purifying machinery and apparatus for gases:

8421.39 - Other

Ex 84.25* Pulley tackle and hoists other than skip hoists; winches and capstans; jacks.

8425.20 - Pit-head winding gear; winches specially designed for use underground

Ex 84.26* Ships' derricks; cranes, including cable cranes; mobile lifting frames, straddle carriers and works trucks fitted with a crane.

Ex 8426.20 - Tower cranes

-- For offshore platforms and onshore rigs

- Other machinery:

Ex 8426.91 - Designed for mounting on road vehicles

-- Lifting equipment for repairing and completion of wells

Ex 84.29 Self-propelled bulldozers, angledozers, graders, levellers, scrapers, mechanical shovels, excavators, shovel loaders, tamping machines and road rollers.

- Mechanical shovels, excavators and shovel loaders:
  - Ex 8429.51 - Front-end shovel loaders
    - Loaders specially designed for underground use
  - Ex 84.30 Other moving, grading, levelling, scraping, excavating, tamping, compacting, extracting or boring machinery, for earth, minerals or ores; pile-drivers and pile-extractors; snow-ploughs and show-blowers.
    - Coal or rock cutters and tunnelling machinery:
      - 8430.31 - Self-propelled
      - 8430.39 - Other
    - Other boring or sinking machinery:
      - Ex 8430.41 - Self-propelled
        - For the discovery or exploitation of deposits of oil and gas
      - Ex 8430.49 - Other
        - For the discovery or exploitation of deposits of oil and gas
  - Ex 84.31 Parts suitable for use solely or principally with the machinery of heading Nos. 84.25 to 84.30.
    - Only for machinery covered
- 84.71* Automatic data processing machines and units thereof; magnetic or optical readers, machines for transcribing data onto data media in coded form and machines for processing such data, not elsewhere specified or included.
  - Ex 84.74 Machinery for sorting, screening, separating, washing, crushing, grinding, mixing or kneading earth, stone, ores or other mineral substances, in solid (including powder or paste) form; machinery for agglomerating, shaping or moulding solid mineral fuels, ceramic paste, unhardened cements, plastering materials or other mineral products in powder or paste form; machines for forming foundry moulds of sand.
    - 8474.10 - Sorting, screening, separating or washing machines
    - 8474.20 - Crushing or grinding machines
    - Ex 8474.90 - Parts

-- Of cast iron or cast steel

Ex 84.79* Machines and mechanical appliances having individual functions, not specified or included elsewhere in this Chapter.⁴

- Other machines and mechanical appliances:

Ex 8479.89 - Other

-- Mobile hydraulic powered mine roof support

Ex 84.81 Taps, cocks, valves and similar appliances for pipes, boiler shells, tanks, vats or the like, including pressure-reducing valves and thermostatically controlled valves.

8481.10 - Pressure-reducing valves

8481.20 - Valves for oleohydraulic or pneumatic transmissions

8481.40 - Safety or relief valves

8481.80 - Other appliances

8481.90 - Parts

Ex 84.83 Transmission shafts (including cam shafts and crank shafts) and cranks; bearing housings and plain shaft bearings; gears and gearing; ball or roller screws; gear boxes and other speed changers, including torque converters; flywheels and pulleys, including pulley blocks; clutches and shaft couplings (including universal joints).

Ex 8483.40 - Gears and gearing, other than toothed wheels, chain sprockets and other transmission elements presented separately; ball or roller screws; gear boxes and other speed changers; including torque converters

-- Transmission elements exclusively for use in sucker rod pumping units in the oil and gas industry

Ex 84.84* Gaskets and similar joints of metal sheeting combined with other material or of two or more layers of metal; sets or assortments of gaskets and similar joints, dissimilar in composition, put up in pouches, envelopes or similar packings; mechanical seals.

8484.10 - Gaskets and similar joints of metal sheeting combined with other material or of two or more layers of metal

8484.20⁵ - Mechanical seals

85.01* Electric motors and generators (excluding generating sets).

85.02* Electric generating sets and rotary converters.

85.03* Parts suitable for use solely or principally with the machines of heading No.85.01 or 85.02.

Ex 85.04* Electrical transformers, static converters (for example, rectifiers) and inductors.

- Liquid dielectric transformers:

8504.21 - Having a power handling capacity not exceeding 650 kVA

8504.22 - Having a power handling capacity exceeding 650 kVA but not exceeding 10,000 kVA

8504.23 - Having a power handling capacity exceeding 10,000 kVA

- Other transformers:

8504.33 - Having a power handling capacity exceeding 16 kVA but not exceeding 500 kVA

8504.34 - Having a power handling capacity exceeding 500 kVA

8504.40 - Static converters

8504.50 - Other inductors

8504.90 - Parts

Ex 85.07* Electric accumulators, including separators therefor, whether or not rectangular (including square).

- - Excluding the use for non-energy sectors

85.14 Industrial or laboratory electric (including induction or dielectric) furnaces and ovens; other industrial or laboratory induction or dielectric heating equipment.

Ex 85.26* Radar apparatus, radio navigational aid apparatus and radio remote control apparatus.

8526.10 - Radar apparatus

- Other:

8526.91 - Radio navigational aid apparatus

85.31* Electric sound or visual signalling apparatus (for example bells, sirens, indicator panels, burglar or fire alarms), other than those of heading No. 85.12 or 85.30.

Ex 85.32 Electrical capacitors, fixed, variable or adjustable (pre-set).

8532.10 - Fixed capacitors designed for use in 50/60 Hz circuits and having a reactive power handling capacity of not less than 0.5 kvar (power capacitors)

85.35 Electrical apparatus for switching or protecting electrical circuits, or for making connections to or in electrical circuits (for example, switches, fuses, lightning arresters, voltage limiters, surge suppressors, plugs, junction boxes), for a voltage exceeding 1,000 volts.

85.36 Electrical apparatus for switching or protecting electrical circuits, or for making connections to or in electrical circuits (for example, switches, relays, fuses, surge suppressors, plugs, sockets, lamp-holders, junction boxes), for a voltage not exceeding 1,000 volts.

Ex 8536.10 - Fuses
-- Exceeding 63 ampere

Ex 8536.20 - Automatic circuit breakers
-- Exceeding 63 ampere

Ex 8536.30 - Other apparatus for protecting electrical circuits
-- Exceeding 16 ampere

- Relays:
8536.41 For a voltage not exceeding 60 V

8536.49 - Other

Ex 8536.50 - Other switches
-- For a voltage exceeding 60 V

85.37 Boards, panels, consoles, desks, cabinets and other bases, equipped with two or more apparatus of heading No. 85.35 or 85.36, for electric control or the distribution of electricity, including those incorporating instruments or apparatus of Chapter 90, and numerical control apparatus, other than switching apparatus of heading No. 85.17.

85.38 Parts suitable for use solely or principally with the apparatus of heading No. 85.35, 85.36 or 85.37.

Ex 85.41 Diodes, transistors and similar semiconductor devices; photosensitive semiconductor devices, including photovoltaic cells whether or not assembled in modules or made up into panels; light emitting diodes; mounted piezo-electric crystals.

Ex 8541.40 - Photosensitive semiconductor devices, including photovoltaic cells whether or not assembled in modules or made up into panels; light emitting diodes

-- Photosensitive semiconductor devices, including photovoltaic cells whether or not assembled in modules or made up into panels

Ex 85.44 Insulated (including enamelled or anodised) wire, cable (including co-axial cable) and other insulated electric conductors, whether or not fitted with connectors; optical fibre cables, made up of individually sheathed fibres, whether or not assembled with electric conductors or fitted with connectors.

8544.60 - Other electric conductors, for a voltage exceeding 1,000 V

8544.70 - Optical fibre cables

Ex 85.45 Carbon electrodes, carbon brushes, lamp carbons, battery carbons and other articles of graphite or other carbon, with or without metal, of a kind used for electrical purposes.

8545.20 - Brushes

85.46 - Electrical insulators of any material.

85.47 Insulating fittings for electrical machines, appliances or equipment, being fittings wholly of insulating material apart from any minor components of metal (for example, threaded sockets) incorporated during moulding solely for purposes of assembly, other than insulators of heading No. 85.46; electrical conduit tubing and joints therefor, of base metal lined with insulating material.

Ex 87.04 Motor vehicles for the transport of goods.

- Other, with compression-ignition internal combustion piston engine (diesel or semi-diesel):

Ex 8704.21 - g.v.w. not exceeding 5 tonnes

-- Specially designed for the transport of highly radioactive materials

Ex 8704.22 - g.v.w. exceeding 5 tonnes but not exceeding 20 tonnes

-- Specially designed for the transport of highly radioactive materials

Ex 8704.23 - g.v.w. exceeding 20 tonnes

- Specially designed for the transport of highly radioactive materials
- Other, with spark-ignition internal combustion piston engine:
  - Ex 8704.31 - g.v.w. not exceeding 5 tonnes
    - Specially designed for the transport of highly radioactive materials
  - Ex 8704.32 - g.v.w. exceeding 5 tonnes
    - Specially designed for the transport of highly radioactive materials
- Ex 87.05 Special purpose motor vehicles, other than those principally designed for the transport of persons or goods (for example, breakdown, lorries, crane lorries, fire fighting vehicles, concrete mixer lorries, road sweeper lorries, spraying lorries, mobile workshops, mobile radiological units).
- 8705.20 - Mobile drilling derricks
- Ex 87.09 Works trucks, self-propelled, not fitted with lifting or handling equipment, of the type used in factories, warehouses, dock areas or airports for short distance transport of goods; tractors of the type used on railway station platforms; parts of the foregoing vehicles.
  - Vehicles:
    - Ex 8709.11 - Electrical
      - Specially designed for the transport of highly radioactive materials
    - Ex 8709.19 - Other
      - Specially designed for the transport of highly radioactive materials
- Ex 89.05 Light-vessels, fire-floats, dredgers, floating cranes, and other vessels the navigability of which is subsidiary to their main function; floating docks; floating or submersible drilling or production platforms.
- 8905.20 - Floating or submersible drilling or production platforms
- Ex 90.15 Surveying (including photogrammetrical surveying), hydrographic, oceanographic, hydrological, meteorological or geophysical instruments and appliances, excluding compasses; rangefinders.
- Ex 9015.80 - Other instruments and appliances
  - Geophysical instruments only

9015.90 - Parts and accessories

Ex 90.26* Instruments and apparatus for measuring or checking the flow, level, pressure or other variables of liquids or gases (for example, flow meters, level gauges, manometers, heat meters), excluding instruments and apparatus of heading No. 90.14, 90.15, 90.28 or 90.32.

-- Except for use in the water distribution industry

90.27 Instruments and apparatus for physical or chemical analysis (for example polarimeters, refractometers, spectrometers, gas or smoke analysis apparatus); instruments and apparatus for measuring or checking viscosity, porosity, expansion, surface tension or the like; instruments and apparatus for measuring or checking quantities of heat, sound or light (including exposure meters); microtomes.

90.28 Gas, liquid or electricity supply or production meters, including calibrating meters therefor.

Ex 90.29* Revolution counters, production counters, taximeters, mileometers, pedometers and the like; speed indicators and tachometers, other than those of heading No. 90.14 or 90.15; stroboscopes.

Ex 9029.10 - Revolution counters, production counters, taximeters, mileometers, pedometers and the like

-- Production counters

Ex 9029.90 - Parts and accessories

-- For production counters

Ex 90.30* Oscilloscopes, spectrum analysers and other instruments and apparatus for measuring or checking electrical quantities, excluding meters of heading No. 90.28; instruments and apparatus for measuring or detecting alpha, beta, gamma, X-ray, cosmic or other ionising radiations.

Ex 9030.10 - Instruments and apparatus for measuring or detecting ionising radiations

-- For use in the energy sector

- Other instruments and apparatus, for measuring or checking voltage, current, resistance or power, without a recording device:

9030.31 - Multimeters

9030.39 - Other

- Other instruments and apparatus:
  - Ex 9030.83⁶ - Other, with a recording device
    - For use in the energy sector
  - Ex 9030.89 - Other
    - For use in the energy sector
  - Ex 9030.90 - Parts and accessories
    - For use in the energy sector

90.32* Automatic regulating or controlling instruments and apparatus.

4. ANNEX EQ II

LIST OF ENERGY-RELATED EQUIPMENT

(In accordance with Article 1(4 bis))

14. ANNEX BR

LIST OF CONTRACTING PARTIES WHICH SHALL NOT INCREASE ANY CUSTOMS DUTY OR OTHER CHARGE ABOVE THE LEVEL RESULTING FROM THEIR COMMITMENTS OR ANY PROVISIONS APPLICABLE TO THEM UNDER THE WTO AGREEMENT.

(In accordance with Article 29 (7))

15. ANNEX BRQ

LIST OF CONTRACTING PARTIES WHICH SHALL NOT INCREASE ANY CUSTOMS DUTY OR OTHER CHARGE ABOVE THE LEVEL RESULTING FROM THEIR COMMITMENTS OR ANY PROVISIONS APPLICABLE TO THEM UNDER THE WTO AGREEMENT.

(In accordance with Article 29 (7))

Article 6

PROVISIONAL APPLICATION

(1) Each signatory which applies the Energy Charter Treaty provisionally in accordance with Article 45(1) and each Contracting Party agrees to apply this Amendment provisionally pending

its entry into force for such signatory or Contracting Party to the extent that such provisional application is not inconsistent with its constitution, laws or regulations.

(2) (a) Notwithstanding paragraph (1):

(i) any signatory which applies the Energy Charter Treaty provisionally or Contracting Party may deliver to the Depository within 90 days from the date of the adoption of this Amendment by the Charter Conference a declaration that it is not able to accept the provisional application of this Amendment;

(ii) any signatory which does not apply the Energy Charter Treaty provisionally in accordance with Article 45(2) may deliver to the Depository not later than the date on which it becomes a Contracting Party or begins to apply the Treaty provisionally a declaration that it is not able to accept the provisional application of this Amendment.

The obligation contained in paragraph (1) shall not apply to a signatory or Contracting Party making such a declaration. Any such signatory or Contracting Party may at any time withdraw that declaration by written notification to the Depository.

(b) Neither a signatory or Contracting Party which makes a declaration in accordance with subparagraph (a) nor Investors of that signatory or Contracting Party may claim the benefits of provisional application under paragraph (1).

(3) Any signatory or Contracting Party may terminate its provisional application of this Amendment by written notification to the Depository of its intention not to ratify, accept or approve this Amendment. Termination of provisional application for any signatory or Contracting Party shall take effect upon the expiration of 60 days from the date on which such signatory or Contracting Party's written notification is received by the Depository. Any signatory which terminates its provisional application of the Energy Charter Treaty in accordance with Article (45/3)(a) shall be considered as also having terminated its provisional application of this Amendment with the same date of effect.

Article 7

STATUS OF DECISIONS

The Decisions adopted in connection with the adoption of this Amendment are an integral part of the Energy Charter Treaty.

DECISIONS IN CONNECTION WITH THE ADOPTION OF THE AMENDMENT TO THE TRADE-RELATED PROVISIONS OF THE ENERGY CHARTER TREATY

1. A signatory which does not apply the Amendment adopted on 24 April 1998 provisionally may at the time that it takes action to apply that Amendment, whether on a definitive or a

provisional basis, notify the Secretariat in writing that until it is listed in Annexes BR and BRQ, it will apply the Amendment as if all items of Energy Materials and Products and of Energy-Related Equipment continued to be listed in Annexes EM I and EQ I.

The Amendment shall apply accordingly to such a signatory.

Any signatory may at any time withdraw the notification referred to above in writing to the Secretariat.

2. The 'Final Provisions' of the Amendment shall be based on Part VIII, in particular Article 42, of the Energy Charter Treaty so far as relevant.

UGOVOR O ENERGETSKOJ POVELJI

Preambula

UGOVORNE STRANE OVOG UGOVORA,

uzimajući u obzir Parišku povelju za novu Evropu potpisanu 21. novembra 1990. godine,

uzimajući u obzir Evropsku energetska povelju usvojenu u Zaključnom dokumentu Haške konferencije o Evropskoj energetska povelji koji je potpisan u Hagu 17. decembra 1991. godine,

podsjecajući da su se sve potpisnice Zaključnog dokumenta Haške konferencije obavezale da će slijediti ciljeve i načela Evropske energetske povelje te da će što je prije moguće ostvarivati i proširivati svoju saradnju pregovarajući u dobroj vjeri o Ugovoru o Energetska povelji i o protokolima, te u želji da obaveze sadržane u toj Povelji postave na pouzdane i obavezujuće međunarodnopravne temelje,

želeći takođe uspostaviti strukturni okvir potreban za ostvarivanje načela proglašanih u Evropskoj energetska povelji,

u želji za implementacijom osnovne zamisli inicijative Evropske energetske povelje, koja se sastoji u posticanju ekonomskog rasta putem mjera za liberalizaciju investiranja i trgovine u oblasti energetike,

potvrđujući da ugovorne strane pridaju najveće značenje efikasnoj primjeni punog nacionalnog tretmana i tretmana najpovlašćenije nacije te da će se te obaveze primjenjivati na izvršavanje investiranja u skladu s dodatnim ugovorom,

uzimajući u obzir cilj postepene liberalizacije međunarodne trgovine te načelo izbjegavanja diskriminacije u međunarodnoj trgovini kako je proglašeno u Opštem sporazumu o carinama i trgovini i s njim povezanim instrumentima te kako je inače predviđeno u ovom Ugovoru,

odlučne da će postepeno ukloniti tehničke, administrativne i ostale prepreke u trgovini energetskim materijalima i proizvodima te s njima povezanom opremom, tehnologijama i uslugama,

očekujući da će one ugovorne strane koje još nisu strane Opšteg sporazuma o carinama i trgovini postati njegove strane te zauzimajući se za osiguravanje privremenih trgovinskih dogovora koji će pomoći tim ugovornim stranama ne sprečavajući njihovu pripremu za članstvo,

vodeći računa o pravima i obavezama određenih ugovornih strana koje su takođe strane Opšteg sporazuma o carinama i trgovini i s njim povezanih instrumenata,

uzimajući u obzir pravila tržišne konkurencije u vezi sa spajanjima, monopolom, postupanjima suprotnima tržišnoj konkurenciji i zloupotrebom vladajućeg položaja,

uzimajući takođe u obzir Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, Smjernice za nuklearne isporučitelje te druge međunarodne obaveze ili dogovore o neširenju u nuklearnom teritoriji,

prepoznajući potrebu za najefikasnijim istraživanjem, proizvodnjom, konverzijom, skladištenjem, prevozom, distribucijom i korištenjem energije,

podsjecajući na Okvirnu konvenciju Ujedinjenih nacija o promjeni klime, Konvenciju o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha i njene protokole te druge međunarodne sporazume o životnoj sredini koji se odnose na pitanja povezana s energijom,

prepoznajući sve hitniju potrebu za mjerama zaštite sredine, uključujući zatvaranje energetskih postrojenja i odlaganje otpada te potrebu za međunarodno dogovorenim ciljevima i mjerilima u te svrhe,

SPORAZUMJELE SU SE O SLJEDEĆEM:

DIO I

DEFINICIJE I SVRHA

Član 1.

Definicije

Za potrebe ovog Ugovora:

1. „Povelja” znači Evropsku energetska povelju usvojenu u Zaključnom dokumentu Haške konferencije o Evropskoj energetska povelji koji je potpisan u Hagu 17. decembra 1991. godine; potpisivanje Zaključnog dokumenta smatra se potpisivanjem Povelje.

2. „Ugovorna strana” znači državu ili organizaciju regionalne ekonomske integracije koja je pristala biti obavezana ovim Ugovorom i za koju je Ugovor na snazi.

3. „Organizacija regionalne ekonomske integracije” znači organizaciju koju su osnovale države koje su na nju prenijele nadležnosti u vezi s određenim pitanjima, od kojih su mnoga uređena ovim Ugovorom, uključujući ovlaštenje za donošenje odluka koje ih obavezuju u pogledu tih pitanja.

4. „Energetski materijali i proizvodi”, koji se temelje na Harmonizovanom sistemu Savjet za carinsku saradnju te na kombiniranoj nomenklaturi Evropskih zajednica, znače stavovi navedeni u Aneksu EM.

5. „Ekonomska djelatnost u energetskom sektoru” znači ekonomsku djelatnost u vezi s istraživanjem, vađenjem, preradom, proizvodnjom, skladištenjem, kopnenim prevozom, prenosom, distribucijom, trgovinom, stavljanjem na tržište ili prodajom energetskih materijala i proizvoda, osim onih navedenih u Aneksu NI, ili u vezi s distribucijom toplote u zgradi s više objekata.

6. „Investiranje” znači svaku vrstu imovine, koju neposredno ili posredno posjeduje ili nadzire investitor, a koja obuhvata:

(a) materijalnu i nematerijalnu, pokretnu i nepokretnu imovinu, kao i sva vlasnička prava kao što su zakup, hipoteke i založna prava;

(b) trgovačko društvo ili poslovno preduzeće ili dionice, udjele ili druge oblike učešća u kapitalu trgovačkog društva ili poslovnog preduzeća, kao i obveznice i druge potražnje trgovačkog društva ili poslovnog preduzeća;

(c) novčane potražnje i zahtjeve za ispunjenjem na temelju ugovora koji imaju ekonomsku vrijednost i povezani su s investiranjem;

(d) intelektualna svojina;

(e) prihod;

(f) svako pravo dodijeljeno zakonom ili ugovorom ili na temelju dozvola i odobrenja, datih u skladu sa zakonom, za obavljanje ekonomske djelatnosti u energetskom sektoru.

Promjena oblika u kojem se imovina ulaže ne utiče na njezino svojstvo investiranja te pojam „investiranje” obuhvata sva investiranja, nezavisno od toga postoje li na dan stupanja na snagu ovog Ugovora ili se izvršavaju nakon dana stupanja na snagu ovog Ugovora za ugovornu stranu investitora koji izvršava investiranje, odnosno za ugovornu stranu na čijem se teritoriji izvršava investiranje, zavisno o tome koji je od tih dvaju dana kasniji (dalje u tekstu „dan stupanja na snagu”), pod uslovom da se Ugovor primjenjuje samo na pitanja koja utiču na takva investiranja nakon dana stupanja na snagu.

„Investiranje” se odnosi na svako investiranje povezano s ekonomskom djelatnošću u energetskom sektoru te na investiranja ili vrste investiranja koje je ugovorna strana na svojem teritoriji označila kao „projekte za efikasno sprovođenje Povelje” te ih je kao takve pripisala Sekretarijatu.

7. „Investitor” znači:

(a) u odnosu na ugovornu stranu:

i. fizičku osobu koja ima državljanstvo te ugovorne strane ili stalno boravi u toj ugovornoj strani u skladu s njenim važećim zakonodavstvom;

ii. trgovačko društvo ili drugu organizaciju organizovanu u skladu sa zakonodavstvom važećim u toj ugovornoj strani;

(b) u odnosu na „treću državu”, fizičku osobu, trgovačko društvo ili drugu organizaciju koja, *mutatis mutandis*, ispunjava uslove iz podtačke (a) za ugovornu stranu.

8. „Ulagati” ili „izvršavati investiranja” znači izvršavanje novih investiranja, sticanje svih ili dijela postojećih investiranja ili pomicanje u druga područja investitorke aktivnosti.

9. „Prihodi” znače iznose koji potiču iz nekog investiranja ili su s njim povezani, nezavisno u kojem se obliku isplaćuju, uključujući dobit, dividende, kamate, kapitalnu dobit, licencijske naknade, naknade za upravljanje, tehničku pomoć ili druge naknade i plaćanja u naravi.

10. „Područje” znači, u odnosu na državu koja je ugovorna strana:

(a) državno područje pod njezinim suverenitetom, podrazumijevajući da državno područje uključuje kopno, unutrašnje vode i teritorijalno more; i

(b) podložno međunarodnom pravu mora i u skladu s njim: more, morsko dno, i njegovo podzemlje nad kojima ta ugovorna strana ostvaruje svoja suverena prava i jurisdikciju.

U pogledu organizacije regionalne ekonomske integracije, koja je ugovorna strana, „područje” znači područja država članica takve organizacije, u skladu s odredbama sadržanima u sporazumu o osnivanju takve organizacije.

11. (a) „GATT” znači „GATT 1947.” ili „GATT 1994.” ili oba, u slučaju kada su oba primjenjiva.

(b) „GATT 1947.” znači Opšti sporazum o carinama i trgovini od 30. oktobra 1947. godine, priložen Završnom aktu usvojenom na zaključenju druge sjednice Pripremnog odbora Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i zapošljavanju, kako je kasnije ispravljen, dopunjen ili izmijenjen.

(c) „GATT 1994.” znači Opšti sporazum o carinama i trgovini, naveden u Aneksu 1.A Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, kako je kasnije ispravljen, dopunjen ili izmijenjen.

Strana Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije smatra se stranom GATT-a 1994.

(d) „Povezani instrumenti” znače, prema potrebi,:

i. sporazume, dogovore ili druge pravne instrumente, uključujući odluke, izjave i objašnjenja, sklopljene pod okriljem GATT-a 1947., kako su kasnije ispravljeni, dopunjeni ili izmijenjeni ili

ii. Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije uključujući njegov Aneks 1. (osim GATT-a 1994.), njegove Anekse 2.,3. i 4. te s njim povezane odluke, izjave i objašnjenja, kako su kasnije ispravljeni, dopunjeni ili izmijenjeni.

12. „Intelektualna svojina” obuhvata autorsko pravo i srodna prava, žigove, oznake geografskog porijekla, industrijski dizajn, patente, planove rasporeda integriranih sklopova i zaštitu neobjavljenih podataka.

13. (a) „Protokol uz Energetsku povelju” ili „protokol” znači ugovor čije je pregovaranje odobrila i čiji je tekst usvojila Konferencija o Povelji, a koji su sklopile dvije ili više ugovornih strana kako bi dopunile, proširile ili pojačale odredbe ovog Ugovora u pogledu bilo kojeg posebnog područja ili kategorije aktivnosti unutar područja primjene ovog Ugovora ili u pogledu područja saradnje u skladu s glavom III Povelje.

(b) „Izjava o Energetskoj povelji” ili „izjava” znači neobavezujući instrument čije je pregovaranje i tekst odobrila Konferencija o Povelji, a koji su sklopile dvije ili više ugovornih strana kako bi dopunile odredbe ovog Ugovora.

14. „Slobodno konvertibilna valuta” znači valutu kojom se u velikoj mjeri trguje na međunarodnom deviznom tržištu i koja se u velikoj mjeri koristi u međunarodnim transakcijama.

Član 2.

Svrha Ugovora

Ovim se Ugovorom uspostavlja pravni okvir za unapređenje dugoročne saradnje u oblasti energetike, na temelju dopunjavanja i uzajamnih koristi, u skladu s ciljevima i načelima Povelje.

DIO II

TRGOVINA

Član 3.

Međunarodna tržišta

Ugovorne strane rade na promovisanju pristupa međunarodnim tržištima po trgovinskim uslovima te uopšteno na razvoju otvorenog i konkurentnog tržišta za energetske materijale i proizvode.

Član 4.

Neodstupanje od GATT-a i povezanih instrumenata

Ničim u ovom Ugovoru ne odstupaju se, između pojedinih ugovornih strana koje su strane GATT-a, od odredaba GATT-a i povezanih instrumenata, kako se primjenjuju između tih ugovornih strana.

Član 5.

Mjere investiranja u vezi s trgovinom

1. Ugovorna strana ne primjenjuje niti jednu mjeru investiranja u vezi s trgovinom koja nije u skladu s odredbama Člana III ili XI GATT-a; time se ne dovode u pitanje prava i obaveze ugovorne strane u okviru GATT-a i povezanih instrumenata te člana 29.

2. Takve mjere uključuju svaku mjeru investiranja koja je obavezna i izvršiva na temelju domaćeg prava ili bilo koje administrativne odluke, ili čije je poštovanje nužno za sticanje pogodnosti, te kojom se zahtijeva:

(a) od nekog preduzeća da kupuje ili koristi proizvode domaćeg porijekla ili iz nekog domaćeg izvora, nezavisno o tome je li to izraženo u određenim proizvodima, u količini ili vrijednosti proizvoda ili u udjelu količine ili vrijednosti njegove domaće proizvodnje; ili

(b) od nekog preduzeća da kupuje ili koristi uvozne proizvode u ograničenom iznosu, koji odgovara količini ili vrijednosti domaćih proizvoda koje izvozi;

ili kojom se ograničuje:

(c) nekom preduzeću da uvozi proizvode koji se koriste u njegovj domaćoj proizvodnji ili su s njom u vezi, uopšteno ili u ograničenom iznosu koji odgovara količini ili vrijednosti domaće proizvodnje koju izvozi;

(d) nekom preduzeću da uvozi proizvode koji se koriste u njegovj domaćoj proizvodnji ili su s njom u vezi, ograničivanjem njegova pristupa devizama na iznos koji odgovara deviznom prilivu koji se pripisuje tom preduzeću; ili

(e) nekom preduzeću da izvozi ili prodaje proizvode za izvoz, nezavisno o tome je li to izraženo u određenim proizvodima, u količini ili vrijednosti proizvoda ili u udjelu količine ili vrijednosti njegove domaće proizvodnje.

3. Ništa u stavu 1. ne tumači se kao sprečavanje ugovorne strane da primjenjuje mjere investiranja u vezi s trgovinom, opisane u stavu 2. tačkama (a) i (c), kao uslov prihvatljivosti za promovisanje izvoza, stranu pomoć, javnu nabavku ili programe povlašćenih carinskih stopa ili kvota.

4. Nezavisno od stava 1., ugovorna strana može privremeno zadržati mjere investiranja u vezi s trgovinom koje su bile na snazi više od 180 dana prije potpisivanja ovog Ugovora, podložno odredbama o obavještanju i postepenom ukidanju iz Aneksa TRM.

Član 6.

Konkurencija

1. Svaka ugovorna strana radi na uklanjanju poremećaja na tržištu i prepreka konkurenciji u ekonomskoj djelatnosti u energetsom sektoru.

2. Svaka ugovorna strana osigurava da u okviru svoje nadležnosti ima i sprovodi propise koji su potrebni i prikladni za suprotstavljanje jednostranom i usklađenom postupanju suprotnom tržišnoj konkurenciji u ekonomskoj djelatnosti u energetsom sektoru.

3. Ugovorne strane s iskustvom u primjeni pravila tržišne konkurencije s pažnjom razmatraju mogućnost pružanja drugim ugovornim stranama, na zahtjev i u okviru raspoloživih sredstava, tehničke pomoći za razvoj i sprovođenje pravila tržišne konkurencije.

4. Ugovorne strane mogu saradivati u sprovođenju svojih pravila tržišne konkurencije putem savjetovanja i razmjene informacija.

5. Ako ugovorna strana smatra da određeno postupanje suprotno konkurenciji na teritoriji druge ugovorne strane nepovoljno utiče na važan interes koji je u vezi s ciljevima navedenima u ovom članu, ta ugovorna strana može o tome obavještavati drugu ugovornu stranu i zatražiti da njena tijela nadležna za konkurenciju preduzmu odgovarajuće prinudne mjere. Ugovorna strana koja upućuje obavještenje treba da navodi dovoljno podataka kako bi obaviještena ugovorna strana mogla utvrditi postupanje suprotno tržišnoj konkurenciji koje je predmet tog obavještenja te istovremeno nudi dodatne podatke i saradnju, u mjeri u kojoj ih ugovorna strana koja upućuje obavještenje može pružiti. Obaviještena ugovorna strana ili, zavisno o slučaju, njezina tijela nadležna za tržišno takmičenje mogu se savjetovati s tijelima nadležnima za tržišno takmičenje ugovorne strane koja je uputila obavještenje, a prilikom odlučivanja o preduzimanju prinudnih

mjera u vezi s navodnim postupanjem suprotnim tržišnoj konkurenciji detaljno ispituju zahtjev ugovorne strane koja je uputila obavještenje. Obavještena ugovorna strana o svojoj odluci ili odluci svojih tijela nadležnih za konkurenciju obavještava ugovornu stranu koja je uputila obavještenje te je može, ako to želi, obavještavati i o razlozima za takvu odluku. Ako se preduzmu prinudne mjere, obaviještena ugovorna strana izvještava ugovornu stranu koja je uputila obavještenje o njihovom rezultatu te, u mjeri u kojoj je to moguće, o svakom značajnijem razvoju događaja u međuvremenu.

6. Ničim se u ovom članu ne zahtjeva od ugovorne strane dostavljanje informacija u suprotnosti njena zakonima o odavanju informacija, povjerljivosti ili poslovnim tajnama.

7. Postupci iz stava 5. i člana 27. stava 1. jedini su način u okviru ovog Ugovora za rješavanje sporova koji mogu nastati u vezi sa implementacijom ili tumačenjem ovog člana.

Član 7.

Tranzit

1. Svaka ugovorna strana preduzima potrebne mjere radi olakšavanja tranzita energetskih materijala i proizvoda, u skladu s načelom slobode tranzita i bez razlike u pogledu porijekla, odredišta ili vlasništva tih energetskih materijala i proizvoda ili diskriminacije u pogledu određivanja cijena na temelju takvih razlika te bez neopravdanih kašnjenja, ograničenja ili davanja.

2. Ugovorne strane podstiču nadležne subjekte na saradnju u:

(a) modernizaciji objekata za prenos energije potrebnih za tranzit energetskih materijala i proizvoda;

(b) razvoju i radu objekata za prenos energije koji služe područjima više od jedne ugovorne strane;

(c) mjerama za ublažavanje posljedica prekida u snabdjevanju energetskim materijalima i proizvodima;

(d) olakšavanju međusobnog povezivanja objekata za prenos energije.

3. Svaka se ugovorna strana obavezuje da svojim propisima o prenosu energetskih materijala i proizvoda i korištenju objekata za prenos energije ne predviđa nepovoljnije postupanje prema energetskim materijalima i proizvodima u tranzitu od postupanja prema takvim materijalima i proizvodima koji su porijeklom iz njenog vlastitog područja ili su za njega namijenjeni, osim ako je drugačije predviđeno važećim međunarodnim sporazumom.

4. Ako se tranzit energetskih materijala i proizvoda ne može postići po trgovinskim uslovima pomoću objekata za prenos energije, ugovorne strane ne stvaraju prepreke uspostavljanju novih kapaciteta, osim ako je drugačije predviđeno važećim zakonodavstvom koje je u skladu sa stavom 1.

5. Ugovorna strana kroz čije je područje dopušten tranzit energetskih materijala i proizvoda nije obavezna:

(a) dopustiti izgradnju ili izmjenu objekata za prenos energije; ili

(b) odobriti novi ili dodatni tranzit kroz postojeće objekte za prenos energije,

ako dokaže drugim zainteresiranim ugovornim stranama da bi to ugrozilo sigurnost ili efikasnost njenih energetskih sistema, uključujući sigurnost snabdjevanja.

Ugovorne strane osiguravaju, podložno stavovima 6. i 7., uspostavljene tokove energetskih materijala i proizvoda prema područjima, iz ili između područja drugih ugovornih strana.

6. Ugovorna strana kroz čije se područje odvija tranzit energetskih materijala i proizvoda, u slučaju spora u vezi s bilo kojim pitanjem koje proizlazi iz tog tranzita, ne smije prije završetka postupka rješavanja spora iz stava 7. prekinuti ni smanjiti, niti dozvoliti ijednom subjektu podvrgnutom njenom nadzoru da prekine ili smanji, niti zahtijevati od ijednog subjekta podvrgnutog njezinoj nadležnosti da prekine ili smanji, postojeći protok energetskih materijala i proizvoda, osim ako je to izričito predviđeno u ugovoru ili drugom sporazumu kojim se uređuje takav tranzit ili ako je to dopušteno u skladu s odlukom miritelja.

7. Na spor opisan u stavu 6. primjenjuju se sljedeće odredbe, ali samo nakon što se iscrpe sva odgovarajuća ugovorna ili druga pravna sredstva za rješavanje sporova koja su ranije dogovorile ugovorne strane koje su strane u sporu ili bilo koji subjekt iz stav 6. i subjekt druge ugovorne strane koja je strana u sporu:

(a) Ugovorna strana koja je strana u sporu može predmet uputiti Generalnom sekretaru putem obavještenja u kojoj ukratko iznosi sporna pitanja. Generalni sekretar obavještava sve ugovorne strane o takvom obavještenju.

(b) Generalni sekretar imenuje miritelja u roku od 30 dana od primanja takvog obavještenja, uz savjetovanje sa stranama u sporu i ostalim zainteresiranim ugovornim stranama. Takav miritelj mora imati iskustvo u pitanjima koja su predmet spora i ne smije imati ni državljanstvo ni nacionalnost strane u sporu ni jedne od drugih zainteresiranih ugovornih strana, niti smije u njima imati stalno boravište.

(c) Miritelj nastoji postići sporazum strana u sporu o njegovu rješenju ili o postupku za njegovo rješavanje. Ako u roku od 90 dana od svojeg imenovanja ne uspije osigurati takav sporazum, predlaže rješenje spora ili postupak za njegovo rješavanje i određuje privremene tarife i druge uslove za tranzit koje je potrebno poštovati od datuma kojeg miritelj odredi do rješenja spora.

(d) Ugovorne strane obavezuju se poštovati i osigurati da subjekti koji su podvrgnuti njihovom nadzoru ili nadležnosti poštuju svaku privremenu odluku iz tačke (c) o tarifama i uslovima tokom 12 mjeseci od odluke miritelja ili do rješenja spora, zavisno o tome što nastupi ranije.

(e) Nezavisno o tački (b), Generalni sekretar može odlučiti da neće imenovati miritelja ako procijeni da se spor odnosi na tranzit koji jest ili je već bio predmetom postupka rješavanja spora predviđenog u tačkama od (a) do (d), a taj postupak nije rezultirao rješenjem spora;

(f) Konferencija o Povelji usvaja pravila o vođenju postupka mirenja i naknadi za miritelje.

8. Ničim u ovom članu ne odstupa se od prava i obaveza ugovornih strana u okviru međunarodnog prava, uključujući međunarodno običajno pravo, postojeće dvostrane i višestrane sporazume, uključujući pravila o podmorskim kablovima i cjevovodima.

9. Ovaj se član ne može tumačiti tako da obavezuje bilo koju ugovornu stranu, koja nema određenu vrstu objekata za prenos energije za potrebe tranzita, da u pogledu takve vrste objekata za prenos energije preduzme bilo kakve mjere na temelju ovog člana. Takva je ugovorna strana, međutim, obavezna postupati u skladu sa stavom 4.

10. Za potrebe ovog člana:

(a) „Tranzit” znači:

i. prevoz kroz područje ugovorne strane, ili prema lučkim postrojenjima na njegovoj teritoriji za utovar ili istovar ili iz njih, energetskih materijala i proizvoda porijeklom s područja druge države i namijenjenih za područje treće države, sve dok je ili druga država ili treća država ugovorna strana; ili

ii. prevoz kroz područje ugovorne strane energetskih materijala i proizvoda porijeklom s područja druge ugovorne strane i namijenjenih za područje te druge ugovorne strane, osim ako dotične dvije ugovorne strane odluče drugačije i svoju odluku zabilježe zajedničkim upisom u Aneks N. Dvije ugovorne strane mogu izbrisati svoj upis u Aneksu N tako da zajednički pisanim putem o svojoj namjeri obavijeste Sekretarijat, koje to obavještenje dostavlja svim ostalim ugovornim stranama. Brisanje stupa na snagu četiri nedelje od prvog obavještenja.

(b) „Objekti za prenos energije” sastoje se od gasovoda pod visokim pritiskom, visokonaponske mreže i dalekovoda za prenos električne energije, naftovoda za sirovu naftu, cjevovoda za žitki ugalj, cjevovoda za naftne derivate te od drugih nepokretnih objekata namijenjenih posebno za rukovanje energetskim materijalima i proizvodima.

Član 8.

Prenos tehnologije

1. Ugovorne strane saglasne su da će promovisati pristup energetske tehnologiji i njen prenos na trgovinskoj i nediskriminatornoj osnovi, u svrhu podupiranja efikasne trgovine energetskim materijalima i proizvodima te investiranja, kao i ostvarenja ciljeva Povelje, podložno svojim zakonima i drugim propisima te podložno zaštiti prava intelektualne svojine.

2. U skladu s tim i u mjeri u kojoj je to potrebno za ostvarenje stava 1., ugovorne strane uklanjaju postojeće i ne stvaraju nove prepreke za prenos tehnologije u teritoriji energetskih materijala i proizvoda te povezane opreme i usluga, podložno obavezama o neširenju i drugim međunarodnim obavezama.

Član 9.

Pristup kapitalu

1. Ugovorne strane priznaju značaj otvorenih tržišta kapitala za posticanje tokova kapitala u svrhu finansiranja trgovine energetskim materijalima i proizvodima te za izvršavanje investiranja i pomoć u ulaganjima u ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru na područjima drugih ugovornih strana, posebno onih čije su privrede u tranziciji. Svaka ugovorna strana, u skladu sa tim, nastoji unaprijediti uslove pristupa njenom tržištu kapitala trgovačkim društvima i državljanima drugih ugovornih strana u svrhu finansiranja trgovine energetskim materijalima i proizvodima te u svrhu investiranja u ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru na područjima tih drugih ugovornih strana, na temeljima koji nisu nepovoljniji od onih koje u sličnim okolnostima pruža vlastitim trgovačkim društvima i državljanima ili trgovačkim društvima i državljanima bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.

2. Ugovorna strana može usvojiti i održavati programe kojima se omogućava pristup javnim zajmovima, subvencijama, jemstvima ili osiguranju, radi olakšavanja trgovine ili investiranja u inostranstvu. Ona stavlja na raspolaganje ta sredstva, u skladu sa ciljevima, ograničenjima i kriterijumima takvih programa (uključujući ciljeve, ograničenja ili kriterijume koji se odnose na sjedište poslovanja podnosioca zahtjeva za takva sredstva ili mjesto dostave robe ili usluga koje se pružaju u okviru takvih mjera), za investiranja u ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru drugih ugovornih strana ili za finansiranje trgovine energetskim materijalima i proizvodima s drugim ugovornim stranama.

3. Ugovorne strane nastoje u sprovođenju programa za ekonomske djelatnosti u energetskom sektoru namijenjenih poboljšanju ekonomske stabilnosti i investicione klime u ugovornim stranama, prema potrebi, podstaknuti djelovanje i iskoristiti stručno znanje odgovarajućih međunarodnih finansijskih institucija.

4. Ništa u ovom članu ne sprečava:

(a) finansijske institucije da primjenjuju vlastite prakse kreditiranja ili osiguranja, zasnovane na tržišnim načelima i bonitetnim razlozima; ili

(b) ugovornu stranu da preduzme mjere:

i. iz bonitetnih razloga, uključujući zaštitu investitora, potrošača, deponenata, osiguranika ili osoba prema kojima pružatelj financijske usluge ima fiducijarnu obavezu; ili

ii. radi osiguranja cjelovitosti i stabilnosti njenog financijskog sistema i tržišta kapitala.

DIO III

PROMOVISANJE I ZAŠTITA INVESTICIJA

Član 10.

Promovisanje, zaštita i postupanje s investicijama

1. Svaka ugovorna strana podstiče i stvara, u skladu s odredbama ovog Ugovora, stabilne, pravedne, povoljne i transparentne uslove za investitore drugih ugovornih strana za izvršavanje investiranja na njenoj teritoriji. Takvi uslovi uključuju obavezu osiguranja, u svako doba, poštenog i pravednog postupanja s ulaganjima investitora drugih ugovornih strana. Takva investiranja također uživaju najstalniju zaštitu i sigurnost i nijedna ugovorna strana ni na koji način ne smije nerazumnim ili diskriminatornim mjerama ometati njihovo upravljanje, održavanje, korištenje, uživanje ili raspolaganje. Postupanje s takvim ulaganjima ni u kojem slučaju ne smije biti nepovoljnije nego što se to zahtijeva međunarodnim pravom, uključujući ugovorne obaveze. Svaka se ugovorna strana mora pridržavati svih obaveza koje je preuzela prema investitoru ili u vezi s investiranjem investitora neke druge ugovorne strane.

2. Svaka ugovorna strana nastoji postupati prema investitorima iz drugih ugovornih strana, u pogledu izvršavanja investiranja na njenoj teritoriji, na način opisan u stavu 3.

3. Za potrebe ovog člana „postupanje” znači postupanje koje primjenjuje ugovorna strana i koje nije nepovoljnije od onog koje primjenjuje prema vlastitim investitorima ili investitorima bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.

4. Dodatnim ugovorom, podložno u njemu utvrđenim uslovima, svaka se strana tog ugovora obavezuje da prema investitorima drugih strana postupa, u pogledu izvršavanja investiranja na njenoj teritoriji, na način opisan u stavu 3. Taj je ugovor otvoren za potpisivanje državama i organizacijama regionalne ekonomske integracije koje su potpisale ovaj Ugovor ili su mu pristupile. Pregovori u vezi s dodatnim ugovorom započinju najkasnije 1. januara 1995. godine, s ciljem njegova sklapanja do 1. januara 1998. godine.

5. Svaka ugovorna strana nastoji u pogledu izvršavanja investiranja na njenoj teritoriji:

(a) ograničiti na najmanju mjeru izuzeća od postupanja opisanog u stavu 3.;

(b) postepeno ukloniti postojeća ograničenja koja utiču na investitore drugih ugovornih strana.

6. (a) Ugovorna strana može, u pogledu izvršavanja investiranja na njenoj teritoriji, u svako doba putem Sekretarijata dobrovoljno izjaviti Konferenciji o Povelji svoju namjeru neuvođenja novih izuzetaka od postupanja opisanog u stavu 3.

(b) Ugovorna strana može se, nadalje, u svako doba dobrovoljno obavezati da će prema investitorima drugih ugovornih strana, u pogledu izvršavanja investiranja u nekim ili u svim ekonomskim djelatnostima u energetsom sektoru na njenu teritoriji, postupati na način opisan u stavu 3. O takvim se obavezama obavještava Sekretarijat i one se navode u Aneksu VC; one su obavezujuće na temelju ovog Ugovora.

7. Svaka ugovorna strana postupa na svojoj teritoriji prema ulaganjima investitora drugih ugovornih strana i s ulaganjima povezanim aktivnostima, uključujući upravljanje, održavanje, korištenje, uživanje ili raspolaganje, na način koji nije nepovoljniji od onog postupanja koje primjenjuje prema ulaganjima vlastitih investitora ili investitora bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države i s ulaganjima povezanim aktivnostima, uključujući upravljanje, održavanje, korištenje, uživanje ili raspolaganje, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.

8. Modaliteti primjene stava 7. u vezi s programima za istraživanje i razvoj energetske tehnologije u okviru kojih ugovorna strana osigurava subvencije ili drugu finansijsku pomoć ili sklapa ugovore, utvrđuju se u dodatnom ugovoru opisanom u stavu 4. Svaka ugovorna strana putem Sekretarijata obavještava Konferenciju o Povelji o modalitetima koje primjenjuje na programe opisane u ovom stavu.

9. Svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja potpiše ovaj Ugovor ili mu pristupi, na dan potpisivanja Ugovora ili polaganja svoje isprave o pristupu, podnosi Sekretarijatu izvještaj u kojem ukratko navodi sve zakone, druge propisi ili druge mjere koji se odnose na:

(a) izuzeća od stava 2.; ili

(b) programe iz stava 8.

Ugovorna strana dopunjuje svoje izvještaje najnovijim podacima, tako da Sekretarijatu bez odlaganja podnosi izmjene. Konferencija o Povelji periodično provjerava ta izvještaje.

U odnosu na tačku (a), u izvještaju se mogu odrediti dijelovi energetskog sektora u kojima ugovorna strana prema investitorima drugih ugovornih strana primjenjuje postupanje opisano u stavu 3.

U odnosu na tačku (b), u provjeri koju izvršava Konferencija o Povelji mogu se razmotriti rezultati takvih programa na konkurenciju i investiranja.

10. Nezavisno od bilo koje druge odredbe ovog člana, postupanje opisano u stavovima 3. i 7. ne primjenjuje se na zaštitu prava intelektualne svojine; umjesto toga, primjenjuje se postupanje propisano u odgovarajućim odredbama važećih međunarodnih sporazuma o zaštiti prava intelektualne svojine, kojih su strane dotične ugovorne strane.

11. Za potrebe člana 26. smatra se da je primjena, od strane ugovorne strane, mjere investiranja u vezi s trgovinom opisane u članu 5. stavovima 1. i 2. na investiranje investitora druge ugovorne strane, a koja postoji u vrijeme takve primjene, podložno članu 5. stavovima 3. i 4., kršenje obaveze prve ugovorne strane iz ovog dijela Ugovora.

12. Svaka ugovorna strana osigurava da njeno domaće pravo pruža efikasna sredstva za isticanje zahtjeva i ostvarenje prava u pogledu investiranja, sporazuma o ulaganju i odobrenja za investiranje.

Član 11.

Ključno osoblje

1. Podložno svojim zakonima i drugim propisima u vezi s ulaskom, boravkom i radom fizičkih lica, ugovorna strana provjerava u dobroj vjeri zahtjeve za ulazak i privremeni boravak na njenu teritoriju investitora druge ugovorne strane i ključnog osoblja koje zapošljavaju takvi investitori ili se zapošljavaju u okviru ulaganja takvih investitora, radi obavljanja aktivnosti povezanih s izvršavanjem ili razvojem, upravljanjem, održavanjem, korištenjem, uživanjem ili raspolaganjem odgovarajućim ulaganjima, uključujući pružanje usluga savjetovanja ili ključnih tehničkih usluga.

2. Ugovorna strana dozvoljava investitorima druge ugovorne strane koji imaju investiranja na njenu teritoriju te ulaganjima tih investitora zaposlenje bilo koje ključne osobe po izboru investitora ili investiranja, nezavisno od državljanstva ili nacionalnosti, pod uslovom da je takvoj ključnoj osobi dozvoljen ulazak, boravak i rad na teritoriji prve ugovorne strane i da je dotično zaposlenje u skladu s uslovima i rokovima dozvole izdane takvoj ključnoj osobi.

Član 12.

Naknada gubitaka

1. Osim u slučaju primjene člana 13., prema investitoru ugovorne strane koji je pretrpio gubitak u vezi s investiranjem na teritoriji druge ugovorne strane zbog rata ili drugog oružanog sukoba, izvanrednog stanja, građanskih nemira ili drugih sličnih događaja na toj teritoriji, druga ugovorna strana postupa u pogledu restitucije, naknade štete, kompenzacije ili drugog namirenja na način koji je najpovoljniji od onih koje ta ugovorna strana primjenjuje prema bilo kojem drugom investitoru, nezavisno od toga radi li se o njenom vlastitom investitoru, investitoru druge ugovorne strane ili investitoru treće države.

2. Ne dovodeći u pitanje stav 1., investitoru ugovorne strane koji u bilo kojoj od situacija navedenih u tom stavu pretrpi gubitak na teritoriji druge ugovorne strane zbog:

(a) potpune ili djelomične rekvizicije njenog investiranja od strane snaga ili tijela druge ugovorne strane; ili

(b) potpunog ili djelomičnog uništenja njenog investiranja od strane snaga ili tijela druge ugovorne strane, koje u danim okolnostima nije bilo potrebno;

odobrava se restitucija ili naknada koja u oba slučaja mora biti brza, primjerena i efikasna.

Član 13.

Ekspropriacija

1. Ulaganje investitora ugovorne strane na teritoriji neke druge ugovorne strane ne smiju se nacionalizovati, ekspropriatisati ili podvrgnuti mjeri ili mjerama s efektom jednakim nacionalizaciji ili ekspropriaciji (dalje u tekstu „ekspropriacija”), osim ako je takva ekspropriacija:

(a) u svrhu koja je u javnom interesu;

(b) nediskriminatorna;

(c) sprovedena na temelju zakonitog postupanja; i

(d) popraćeno brzom, odgovarajućom i efikasnom naknadom.

Ta naknada odgovara pravednoj tržišnoj vrijednosti investiranja koje je predmet ekspropriacije u trenutku koji neposredno prethodi ekspropriaciji ili kada predstojeće izvlaštenje postane poznato tako da utiče na vrijednost investiranja (dalje u tekstu „dan vrednovanja”).

Ta se pravedna tržišna vrijednost, na zahtjev investitora, izražava u slobodno konvertibilnoj valuti na temelju tržišnog kursa važećeg za tu valutu na dan vrednovanja. Naknada uključuje i kamate prema trgovinskoj stopi utvrđenoj na tržišnim temeljima od dana ekspropriacije do dana isplate.

2. Dotični investitor ima pravo, na osnovu prava ugovorne strane koja sprovodi ekspropriaciju, da sudsko ili neko drugo nadležno i nezavisno tijelo te ugovorne strane bez odlaganja preispita njegov slučaj, vrednovanje njegova investiranja te plaćanje naknade, u skladu s načelima navedenima u stavu 1.

3. Da bi se izbjegla sumnja, ekspropriacija obuhvata situacije u kojima ugovorna strana koja vrši ekspropriaciju imovine trgovačkog društva ili preduzeća na svojem teritoriji u kojem investitor neke druge ugovorne strane ima investiranje, uključujući putem vlasništva nad dionicama.

Član 14.

Prenosi u vezi s investicijama

1. Svaka ugovorna strana jamči, u odnosu na ulaganja investitora neke druge ugovorne strane na njenu teritoriju, slobodu prenosa na njeno područje i s njega, uključujući prenos:

(a) početnog kapitala te svakog dodatnog kapitala za održavanje i razvoj investiranja;

(b) prihoda;

(c) plaćanja u okviru ugovora, uključujući amortizaciju glavnice i plaćanja dospjelih kamata u skladu sa ugovorom o zajmu;

(d) nepotrošenih primanja i ostalih naknada osoblja angažiranog iz inostranstva u vezi s tim investiranjem;

(e) prihoda od prodaje ili likvidacije cijelog investiranja ili dijela investiranja;

(f) plaćanja koja proizlaze iz rješenja spora;

(g) plaćanja naknada na temelju člana 12. i 13.

2. Prenosi na temelju stava 1. izvršavaju se bez odlaganja i (osim u slučaju prihoda u naravi) u slobodno konvertibilnoj valuti.

3. Prenosi se obavljaju prema tržišnom kursu važećem na dan prenosa za promptne transakcije u valuti prenosa. U nedostatku deviznog tržišta primjenjuje se zadnji važeći kurs koji se primjenjuje za unutrašnja investiranja ili zadnji važeći kurs za konverziju valuta u posebna prava vučenja, zavisno od toga što je povoljnije za investitora.

4. Nezavisno od stavova 1. do 3., ugovorna strana može štititi prava kreditera ili osigurati postupanje u skladu sa zakonima o izdavanju, trgovanju i postupanju s vrijednosnim papirima i izvršenje presuda u građanskim, upravnim i kaznenim postupcima, tako da svoje zakone i druge propise primjenjuje na pravičan i nediskriminatorni način te u dobroj vjeri.

5. Nezavisno od stava 2., ugovorne strane koje su države koje su bile sastavni dijelovi bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika mogu u međusobno sklopljenim sporazumima predvidjeti da se prenos plaćanja izvršavaju u valutama tih ugovornih strana, pod uslovom da se takvim sporazumima ne predviđa nepovoljnije postupanje prema ulaganjima investitora drugih ugovornih strana na njihovoj teritoriji u odnosu ulaganja investitora ugovornih strana koje su sklopile takve sporazume ili u odnosu na ulaganja investitora neke treće države.

6. Nezavisno od stava 1. tački (b), ugovorna strana može ograničiti prenos prihoda u naravi u okolnostima kada je ugovornoj stranci članom 29. stavom 2. tačkom (a) ili na temelju GATT-a i povezanih instrumenata dopušteno ograničiti ili zabraniti izvoz ili prodaju za izvoz proizvoda koji čine prihod u naravi, ali pod uslovom da ugovorna strana dozvoljava prenos prihoda u naravi na način kako je odobreno ili utvrđeno u sporazumu o ulaganju, odobrenju investiranja ili

drugom pisanom sporazumu između ugovorne strane i investitora druge ugovorne strane ili njegova investiranja.

Član 15.

Subrogacija

1. Ako ugovorna strana ili tijelo koje ona odredi (dalje u tekstu „strana koja nadoknađuje štetu”) izvrši plaćanje u okviru naknade štete ili jamstva datog u odnosu na ulaganja investitora (dalje u tekstu „strana kojoj se nadoknađuje šteta”) na teritoriji druge ugovorne strane (dalje u tekstu „strana domaćin”), strana domaćin priznaje:

- (a) ustupanje strani koja nadoknađuje štetu svih prava i potražnja u vezi s takvim investiranjem; i
- (b) pravo strane koja nadoknađuje štetu da ostvari sva takva prava i naplati takve potražnje na temelju subrogacije.

2. Strana koja nadoknađuje štetu u svim okolnostima ima pravo na:

- (a) jednako postupanje u pogledu prava i potražnja stečenih na temelju ustupanja iz stav 1.; i
- (b) ista plaćanja dospjela na temelju takvih prava i potražnja,

na koja je pravo imala strana kojoj se nadoknađuje šteta na temelju ovog Ugovora u vezi s dotičnim ulaganjima.

3. Ni u jednom postupku na temelju člana 26. ugovorna se strana ne smije u svojoj odbrani, postavljanju protivzahtjeva, ostvarivanju prava na kompenzaciju ili iz nekog drugog razloga pozivati na to da je naknada štete ili druga kompenzacija za cijelu ili dio navodne štete primljena ili da će biti primljena na temelju ugovora o osiguranju ili ugovora o jamstvu.

Član 16.

Odnos prema drugim sporazumima

Ako su dvije ili više ugovornih strana prethodno sklopile međunarodni sporazum ili naknadno sklapaju međunarodni sporazum, čiji se uslovi u oba slučaja odnose na predmet dijela III. ili dijela V. ovog Ugovora:

1. ništa u dijelu III. ni dijelu V. ovog Ugovora ne smije se tumačiti kao odstupanje od bilo koje odredbe iz drugog sporazuma ili od bilo kojeg prava na rješenje spora u vezi s tim na temelju tog sporazuma; i

2. ništa se u tim odredbama iz drugog sporazuma ne smije tumačiti kao odstupanje od bilo koje odredbe iz dijela III. ili dijela V. ovog Ugovora ili od bilo kojeg prava na rješenje spora u vezi s tim na temelju ovog Ugovora,

ako je bilo koja takva odredba povoljnija za investitora ili investiranje.

Član 17.

Neprimjenjivanje dijela III u određenim okolnostima

Svaka ugovorna strana pridržava pravo uskrate pogodnosti iz ovog dijela:

1. pravnoj osobi, ako je takva pravna osoba u vlasništvu ili pod kontrolom osoba koje imaju državljanstvo ili nacionalnost treće države te ako takva pravna osoba ne obavlja značajne poslovne aktivnosti na teritoriji ugovorne strane u kojoj je osnovana; ili

2. ulaganju, ako ugovorna strana koja uskraćuje pogodnosti ustanovi da se radi o ulaganju investitora iz treće države s kojom ili u odnosu na koju ugovorna strana koja uskraćuje pogodnosti:

(a) ne održava diplomatske odnose; ili

(b) usvaja ili održava mjere:

i. kojima se zabranjuju transakcije s investitorima te države; ili

ii. koje bi se prekršile ili bi se zaobišla njihova primjena ako bi se pogodnosti iz ovog dijela priznale investitorima te države ili njihovim ulaganjima.

DIO IV

RAZNE ODREDBE

Član 18.

Suverenitet nad energetske izvorima

1. Ugovorne strane priznaju državni suverenitet i suverena prava nad energetske izvorima. One ponovo potvrđuju da se oni moraju izvršavati u skladu s i podložno pravilima međunarodnog prava.

2. Ne utičući na ciljeve promovisanja pristupa energetske izvorima i njihova istraživanja i razvoja na komercijalnoj osnovi, ovaj Ugovor ni na koji način ne dovodi u pitanje pravila kojima se u ugovornim stranama uređuje sistem vlasništva nad energetske izvorima.

3. Svaka država i dalje posebno zadržava pravo odlučivanja o geografskim područjima na svojoj teritoriji raspoloživima za istraživanje i razvoj njenih energetske izvora, optimizaciji njihova obnavljanja i nivou do koje ih može iscrpljivati ili na drugi način iskorištavati, pravo određivati i ubirati poreze, licencijske naknade ili druga finansijska plaćanja plativa na temelju takvog istraživanja i iskorištavanja te propisima uređivati životnu sredinu i sigurnosne aspekte takvog istraživanja, razvoja i iskorištavanja na njenu teritoriji te učestvovati u takvom istraživanju i iskorištavanju, među ostalim direktnim učešćem vlade ili putem državnih preduzeća.

4. Ugovorne strane obavezuju se olakšati pristup energetske izvorima, među ostalim davanjem, na nediskriminatorni način i na temelju objavljenih kriterijuma, odobrenja, licenci, koncesija i ugovora za traženje i istraživanje, kao i za iskorištavanje ili vađenje energetske izvora.

Član 19.

Aspekti životne sredine

1. Nastojeći postići održivi razvoj te uzimajući u obzir svoje obaveze koje proizlaze iz međunarodnih sporazuma o životnoj sredini kojih je strana, svaka ugovorna strana nastoji na ekonomski efikasan način minimalizovati štetne uticaje na sredinu unutar ili izvan njenog područja, koji su posljedica svih djelatnosti u okviru energetske ciklusa na njenu teritoriju, primjereno vodeći računa o sigurnosti. Pritom se svaka ugovorna strana rukovodi načelom troškovne efikasnosti. U svojoj politici i djelovanju svaka ugovorna strana nastoji preduzimati mjere opreza kako bi spriječila ili minimalizovala uništavanje životne sredine. Ugovorne strane saglasne su da bi zagađivač na područjima ugovornih strana, u načelu, trebao snositi troškove zagađivača, uključujući prekogranično zagađenje, vodeći računa o javnom interesu i bez narušavanja investiranja u energetske ciklus ili međunarodne trgovine. Ugovorne strane stoga:

(a) uzimaju u obzir aspekte životne sredine prilikom izrade i sprovođenja svoje energetske politike;

(b) promovišu tržišno usmjereno stvaranje cijena i opsežnije razmatranje životnu sredinunih troškova i koristi u cjelokupnom energetske ciklusu;

(c) uzimajući u obzir Član 34. stav 4., podstiču saradnju u postizanju ciljeva životne sredine Povelje i saradnju u teritoriji međunarodnih normi životne sredine za energetske ciklus, vodeći računa o razlikama u pogledu štetnih uticaja i troškova njihova smanjenja između ugovornih strana;

(d) posebno vode računa o poboljšanju energetske efikasnosti, razvoju i korištenju obnovljivih izvora energije, promovisanju korištenja čistih goriva i primjeni tehnologija i tehnoloških sredstava koja smanjuju zagađenje;

(e) promovišu prikupljanje i razmjenu informacija među ugovornim stranama o životnu sredinuno prihvatljivoj i ekonomski efikasnoj energetske politici te o troškovno efikasnim postupcima i tehnologijama;

(f) promovišu svijest javnosti o uticajima energetske sistema na životnu sredinu, o važnosti sprečavanja ili smanjenja njihovih štetnih uticaja na životnu sredinu, kao i o troškovima povezanim s različitim mjerama sprečavanja ili smanjenja takvih uticaja;

(g) promovišu i surađuju u istraživanju, razvoju i primjeni energetske učinkovitih i životnu sredinu prihvatljivih tehnologija, prakse i postupaka koji će na ekonomski učinkovit način minimalizirati štetne uticaje na životne sredine u svim aspektima energetske ciklusa;

(h) podstiču povoljne uslove za prenos i širenje takvih tehnologija, u skladu s odgovarajućom i efikasnom zaštitom prava intelektualne svojine;

(i) promovišu transparentnu procjenu, u ranoj fazi i prije donošenja odluke, te kasnije praćenje uticaja na životnu sredinu investicionih projekata na teritoriji energetike koji su značajni za životnu sredinu;

(j) promovišu međunarodnu svijest i razmjenu informacija o relevantnim životnu sredinim programima i normama ugovornih strana, kao i o sprovođenju tih programa i normi;

(k) sudjeluju, na zahtjev i u okviru svojih raspoloživih sredstava, u razvoju i sprovođenju odgovarajućih programa zaštite životne sredine u ugovornim stranama.

2. Na zahtjev jedne ili više ugovornih strana, Konferencija o Povelji, u svrhu pronalazjenja rješenja, razmatra sporove u vezi s primjenom ili tumačenjem odredbi ovog člana, u mjeri u kojoj se takvi sporovi ne razmatraju u okviru drugih odgovarajućih međunarodnih foruma.

3. Za potrebe ovog člana:

(a) „energetski ciklus” znači cijeli energetski lanac, uključujući aktivnosti u vezi s traženjem, istraživanjem, proizvodnjom, pretvaranjem, skladištenjem, prevozom, distribucijom i potrošnjom različitih oblika energije, obradu i odlaganje otpada, kao i stavljanje van pogona, prestanak ili zatvaranje tih aktivnosti, uz minimalizovanje štetnih uticaja na životnu sredinu;

(b) „uticaj na životnu sredinu” znači svaki učinak koji određena aktivnost ima na životnu sredinu, uključujući zdravlje i sigurnost ljudi, floru, faunu, tlo, vazduh, vodu, klimu, okolinu i istorijske spomenike ili druge fizičke tvorevine, ili međudjelovanje tih faktora; pojam takođe uključuje učinke na kulturnu baštinu ili društveno-ekonomske uslove koji proizlaze iz promjena tih faktora;

(c) „poboljšanje energetske efikasnosti” znači djelovanje kojim se održava isti obim proizvodnje (dobra ili usluge) bez smanjenja kvaliteta ili učinka proizvodnje, uz istovremeno smanjenje količine energije koja je potrebna za proizvodnju takvog obima;

(d) „troškovno efikasan” znači postići utvrđeni cilj uz najniže troškove ili postići najveću korist u odnosu na uloženi trošak.

Član 20.

Transparentnost

1. U skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (a), mjere koje podležu pravilima transparentnosti GATT-a i povezanih instrumenata uključuju zakone, druge propise, sudske i upravne odluke opšte primjene, koji se odnose na trgovinu energetske materijalima i proizvodima.
2. Zakoni, drugi propisi, sudske i upravne odluke opšte primjene koje primjenjuje bilo koja ugovorna strana te važeći sporazumi među ugovornim stranama, koji utiču na druga pitanja obuhvaćena ovim Ugovorom, bez odlaganja se objavljuju tako da se ugovorne strane i investitori s njima mogu upoznati. Odredbama ovog stav ne zahtijeva se od ugovorne strane otkrivanje povjerljivih informacija koje bi ometale implementaciju zakona ili bi na neki drugi način bile u suprotnosti s javnim interesom ili bi štetile zakonitim komercijalnim interesima bilo kojeg investitora.
3. Svaka ugovorna strana određuje jedno ili više informacionih mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s gore spomenutim zakonima, drugim propisima, sudskim i upravnim odlukama te o takvim mjestima bez odlaganja obavještava Sekretarijat koje ih na zahtjev stavlja na raspolaganje.

Član 21.

Oporezivanje

1. Osim ako je u ovom članu drugačije predviđeno, ničim se u ovom Ugovoru ne stvaraju prava niti nameću obaveze u pogledu poreznih mjera ugovornih strana. U slučaju postojanja neusklađenosti između ovog člana i bilo koje druge odredbe ovog Ugovora, primjenjuje se ovaj Član u mjeri u kojoj postoji neusklađenost.
2. Član 7. stav 3. primjenjuje se na porezne mjere, osim mjera u vezi s porezom na dohodak ili kapital; međutim, ta se odredba ne primjenjuje na:
  - (a) olakšicu koju dodjeljuje ugovorna strana na temelju odredaba o oporezivanju bilo koje konvencije, sporazuma ili dogovora opisanog u stavu 7. tački (a) podtački ii.; ili
  - (b) porezne mjere čija je svrha osiguranje efikasnog ubiranja poreza, osim ako takvom mjerom jedna ugovorna strana samovoljno diskriminiše energetske materijale i proizvode koji su porijeklom iz područja druge ugovorne strane ili su za njega namijenjeni, ili ako samovoljno ograničuje pogodnosti date na temelju člana 7. stav 3.
3. Član 10. stavci 2. i 7. primjenjuju se na porezne mjere ugovornih strana, osim mjera u vezi s porezom na dohodak ili kapital; međutim, te se odredbe ne primjenjuju na:

(a) nametanje obaveza najpovlašćenije nacije u pogledu olakšica koje ugovorna strana dodjeljuje na temelju odredbi o oporezivanju bilo koje konvencije, sporazuma ili dogovora opisanog u stavu 7. tački (a) podtački ii., ili koje proizlaze iz članstva u bilo kojoj organizaciji regionalne ekonomske integracije; ili

(b) poreske mjere čija je svrha osiguranje efikasnog ubiranja poreza, osim ako se takvom mjerom samovoljno diskriminiše investitora druge ugovorne strane ili samovoljno ograničava pogodnosti date na temelju odredbi o ulaganju iz ovog Ugovora.

4. Član 29. stavci od 2. do 6. primjenjuju se na poreske mjere, osim mjera u vezi s porezom na dohodak ili kapital.

5. (a) Član 13. primjenjuje se na poreze.

(b) Ako se skladno članu 13. pojavi pitanje predstavlja li porez izvlaštenje ili je li porez, koji navodno predstavlja izvlaštenje, diskriminišući, primjenjuju se sljedeće odredbe:

i. investitor ili ugovorna strana koja tvrdi da se radi o ekspropriaciji upućuje pitanje predstavlja li porez izvlaštenje ili je li porez diskriminišući nadležnom poreskom tijelu. Ako investitor ili ugovorna strana to ne učini, tijela za rješavanje sporova skladno članu 26. stavu 2. tački (c) ili članu 27. stavu 2. upućuju to pitanje nadležnim poreskim tijelima.

II. Nadležna poreska tijela nastoje riješiti tako upućena pitanja u roku od šest mjeseci od njihov upućivanja. Ako se radi o pitanju nediskriminacije, nadležna poreska tijela primjenjuju odredbe o nediskriminaciji odgovarajuće poreske konvencije ili, ako u odgovarajućoj poreskoj konvenciji primjenjivoj na predmetni porez ne postoje odredbe o nediskriminaciji ili ako nijedna takva konvencija nije na snazi između dotičnih ugovornih strana, ona primjenjuju načela nediskriminacije iz modela konvencije o porezu na dohodak i kapital Organizacije za Ekonomsku saradnju i razvoj.

III. Tijela za rješavanje sporova skladno članu 26. stavu 2. tački (c) ili članu 27. stavu 2. mogu uzeti u obzir bilo koji zaključak nadležnih poreskih tijela o pitanju radi li se u slučaju poreza o ekspropriaciji. Takva tijela uzimaju u obzir sve zaključke do kojih su nadležna poreska tijela došla unutar šestomjesečnog razdoblja propisanog u tački (b) podtački II. u vezi s pitanjem je li porez diskriminišući. Takva tijela mogu takođe uzeti u obzir svaki zaključak do kojeg su nadležna porezna tijela došla po isteku šestomjesečnog razdoblja.

IV. Uključivanje nadležnih poreskih tijela po isteku šestomjesečnog razdoblja iz tačke (b) podtačke II. ni u kojem slučaju ne dovodi do odugovlačenja postupka iz Člana 26. i 27.

6. Da bi se izbjegla sumnja, Član 14. ni u kojem slučaju ne ograničuje pravo ugovorne strane da propisuje ili ubire porez odbijanjem ili na neki drugi način.

7. Za potrebe ovog člana:

(a) pojam „poreska mjera” obuhvata:

I. svaku odredbu u vezi s porezima nacionalnog prava ugovorne strane ili njenih političko-upravnih jedinica ili njenih lokalnih tijela; i

II. svaku odredbu u vezi s porezima iz bilo koje konvencije o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili iz bilo kojeg drugog međunarodnog sporazuma ili dogovora koji obavezuje ugovornu stranu.

(b) Porezom na dohodak ili kapital smatraju se svi porezi na ukupni dohodak ili kapital ili na dijelove dohotka ili kapitala, uključujući poreze na prihode od otuđenja imovine, poreze na nekretnine, nasljedstvo i darove ili tome u bitnom slične poreze, poreze na ukupne iznose nadnica ili plata koje isplaćuju preduzeća, kao i poreze na povećanu vrijednost kapitala.

(c) „Nadležno poresko tijelo” znači nadležno tijelo na temelju sporazuma o dvostrukom oporezivanju koji je na snazi između ugovornih strana ili, ako takav sporazum nije na snazi, ministar ili ministarstvo nadležno za poreze ili njihovi ovlašćeni predstavnici.

(d) Da bi se izbjegla sumnja, pojmovi „poreske odredbe” i „porezi” ni u kojem slučaju ne obuhvataju carine.

Član 22.

Državna i povlašćena preduzeća

1. Svaka ugovorna strana osigurava da svako državno preduzeće koje ona vodi ili kojeg osniva obavlja svoje aktivnosti u vezi s prodajom ili pružanjem robe i usluga na njenoj teritoriji na način koji je u skladu s obavezama ugovorne strane iz dijela III. ovog Ugovora.

2. Nijedna ugovorna strana ne smije poticati takvo državno preduzeće ni od njega zahtijevati da obavlja svoje aktivnosti na njenoj teritoriji na način koji nije u skladu s obavezama ugovorne strane iz ostalih odredbi ovog Ugovora.

3. Svaka ugovorna strana osigurava da, ako osniva ili vodi neki subjekt te tom subjektu povjerava regulatorne, upravne ili druge državne ovlasti, takav subjekt izvršava svoja ovlašćenja na način koji je u skladu s obavezama ugovorne strane iz ovog Ugovora.

4. Nijedna ugovorna strana ne smije poticati bilo koji subjekt kojem dodjeljuje isključiva ili posebna prava, ni od njega zahtijevati, da obavlja svoje aktivnosti na njenu teritoriji na način koji nije u skladu s obavezama ugovorne strane iz ovog Ugovora.

5. Za potrebe ovog člana pojam „subjekt” obuhvata svako preduzeće, agenciju ili drugu organizaciju ili pojedinca.

Član 23.

Poštovanje odredbi od strane tijela ispod nacionalnog nivoa

1. Svaka je ugovorna strana u potpunosti odgovorna, u okviru ovog Ugovora, za poštovanje svih odredbi Ugovora i preuzima sve razumne mjere koje su joj na raspolaganju kako bi osigurala da regionalne i lokalne vlasti i druga tijela na njenoj teritoriji poštuju te odredbe.

2. Odredbe u vezi s rješavanjem sporova u dijelovima II., IV. i V. ovog Ugovora mogu se primijeniti i u pogledu mjera koje su poduzele regionalne ili lokalne vlasti ili druga tijela na teritoriji ugovorne strane, a koje utiču na poštovanje ovog Ugovora od strane ugovorne strane.

Član 24.

Izuzeća

1. Ovaj se član ne primjenjuje na članke 12., 13. i 29.

2. Odredbe ovog Ugovora, osim:

(a) onih iz stav 1.; i

(b) u odnosu na podtačku i., dijela III. Ugovora

ne sprečavaju nijednu ugovornu stranu da usvoji ili sprovede mjere:

I koje su potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka;

II koje su bitne za sticanje ili distribuciju energetske materijala i proizvoda u uslovima nestašice, nastalima iz uzroka nad kojima takva ugovorna strana nema uticaj, pod uslovom da su takve mjere u skladu sa sljedećim načelima:

(A) da sve ostale ugovorne strane imaju pravo na pravični udio u međunarodnoj snabdjevanju takvim energetske materijalima i proizvodima; i

(B) da se svaka takva mjera koja nije u skladu s ovim Ugovorom obustavlja čim prestanu postojati uslovi zbog kojih su bile donesene; ili

III koje su namijenjene kao potpora investitorima koji pripadaju starosjedilačkom stanovništvu ili su socijalno ili ekonomski zapostavljene osobe ili grupe, ili njihovim ulaganjima, te o kojima je obaviješten Sekretarijat, pod uslovom da takve mjere:

(A) nemaju značajniji uticaj na privredu i ugovorne strane; i

(B) ne prave razliku između investitora bilo koje druge ugovorne strane i onih investitora te ugovorne strane koji ne spadaju u skupinu onih kojima je ta mjera namijenjena;

pod uslovom da takve mjere ne predstavljaju prikriveno ograničenje za Ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru ili samovoljno ili neopravdano pravljenje razlike između ugovornih strana ili između investitora ili drugih zainteresovanih osoba ugovornih strana. Takve mjere moraju biti valjano utemeljene i ne smiju poništavati ni ometati, više nego što je potrebno za ispunjenje navedene svrhe, nijednu pogodnost koju jedna ili više ugovornih strana može opravdano očekivati na temelju ovog Ugovora.

3. Odredbe ovog Ugovora, osim onih iz stav 1., ne tumače se kao sprečavanje bilo koje ugovorne strane da preduzme bilo koju mjeru koju smatra potrebnom:

(a) za zaštitu njenih bitnih sigurnosnih interesa uključujući one:

I koje se odnose na snadbijevanje vojnih snaga energetskim materijalima i proizvodima; ili

II koje se preduzimaju u vrijeme rata, oružanog sukoba ili drugog vanrednog stanja u međunarodnim odnosima;

(b) u vezi s implementacijom nacionalne politike poštovanja neširenja nuklearnog oružja ili drugih nuklearnih eksplozivnih naprava ili za potrebe ispunjenja njenih obaveza iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, Smjernica za nuklearne isporučitelje i drugih međunarodnih obaveza ili dogovora o neširenju u nuklearnoj teritoriji; ili

(c) za održavanje javnog reda.

Takve mjere ne smiju predstavljati prikriveno ograničenje za tranzit.

4. Odredbe ovog Ugovora kojima se osigurava tretman najpovlašćenije nacije ne obavezuju nijednu ugovornu stranu da na investitore bilo koje druge ugovorne strane proširi povlašćeni tretman koji proizlazi iz:

(a) njenog članstva u zoni slobodne trgovine ili carinskoj uniji; ili

(b) dvostranog ili višestranog ugovora o privrednoj saradnji među državama koje su bile sastavni dijelovi Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, do konačne uspostave njihovih uzajamnih ekonomskih odnosa.

Član 25.

Sporazumi o privrednoj integraciji

1. Odredbe ovog Ugovora ne tumače se tako da obavezuju ugovornu stranu koja je strana nekog sporazuma o privrednoj integraciji (dalje u tekstu „SPI”) da, putem tretmana najpovlašćenije nacije, na drugu ugovornu stranu koja nije strana tog SPI-a proširi povlašćeni tretman koji se primjenjuje među stranama tog SPI-a kao rezultat činjenice da su one strane tog SPI-a.

2. Za potrebe stav 1. „SPI” znači sporazum kojim se značajno liberalizuje, među ostalim, trgovina i investiranje, predviđajući, u trenutku stupanja na snagu tog sporazuma ili u razumnom vremenskom okviru, nepostojanje ili uklanjanje svakog značajnijeg pravljenja razlike među njegovim stranama, uklanjanjem postojećih diskriminatorskih mjera i/ili zabranom novih ili dodatno diskriminirajućih mjera.

3. Ovaj član ne utiče na primjenu GATT-a i povezanih instrumenata u skladu sa članom 29.

DIO V

RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 26.

Rješavanje sporova između investitora i ugovorne strane

1. Sporovi između ugovorne strane i investitora neke druge ugovorne strane u vezi s investiranjem tog investitora na teritoriji prve ugovorne strane, a koji se odnose na navodno kršenje obaveze prve ugovorne strane iz dijela III., rješavaju se, ako je to moguće, mirnim putem.

2. Ako se takvi sporovi ne mogu riješiti u skladu s odredbama stav 1. u roku od tri mjeseca od dana kada je jedna od strana u sporu zatražila rješavanje spora mirnim putem, investitor koji je strana u sporu može po svojem izboru podnijeti spor na rješavanje:

(a) sudovima ili upravnim sudovima ugovorne strane koja je strana u sporu;

(b) u skladu s bilo kojim primjenjivim, unaprijed dogovorenim postupkom rješavanja sporova; ili

(c) u skladu sa sljedećim stavovima ovog člana.

3. (a) Podložno samo tačkama (b) i (c), svaka ugovorna strana ovim daje svoju bezuslovnu saglasnost na podnošenje spora međunarodnoj arbitraži ili mirenju u skladu s odredbama ovog člana.

(b) i. Ugovorne strane navedene u Aneksu ID ne daju takvu bezuslovnu saglasnost ako je investitor prethodno podnio spor u skladu sa stavom 2. tačkom (a) ili (b).

ii. Radi preglednosti, svaka ugovorna strana navedena u Aneksu ID dostavlja Sekretarijatu pisanu izjavu o svojoj politici, praksi i uslovima s tim u vezi, najkasnije do dana polaganja svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu ili odobrenju u skladu s članom 39. ili polaganja svoje isprave o pristupu u skladu s članom 41.

(c) Ugovorna strana navedena u Aneksu IA ne daje takvu bezuslovnu saglasnost u slučaju spora koji proizlazi iz člana 10. stav 1. zadnje rečenice.

4. Ako se investitor odluči podnijeti spor na rješavanje u skladu sa stavom 2. tačkom (c), on dostavlja svoju pisanu saglasnost da se spor podnese na rješavanje:

(a) i. Međunarodnom centru za rješavanje sporova o ulaganju, osnovanom skladno Konvenciji o rješavanju sporova o ulaganju između država i državljana drugih država, koja je otvorena za potpisivanje u Washingtonu 18.marta 1965. (dalje u tekstu „Konvencija ICSID”), ako su i ugovorna strana investitora i ugovorna strana koja je strana u sporu strane Konvencije ICSID; ili

ii. Međunarodnom centru za rješavanje sporova o ulaganju, osnovanom skladno Konvenciji iz tačke (a) podtačke i., u skladu s pravilima kojima se uređuju dodatna sredstva za upravljanje postupcima od strane sekretarijata Centra (dalje u tekstu „pravila o dodatnim sredstvima”), ako su ugovorna strana investitora ili ugovorna strana koja je strana u sporu, ali ne obje, strane Konvencije ICSID;

(b) arbitražnom sudiji pojedincu ili *ad hoc* arbitražnom sudu osnovanom u skladu s Pravilima o arbitraži Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo (dalje u tekstu „UNCITRAL”); ili

(c) u skladu s arbitražnim postupkom u okviru Arbitražnog instituta Stockholmske trgovačke komore.

5. (a) Smatra se da saglasnost dana skladno stavu 3., zajedno s pisanom saglasnošću investitora koja je data u skladu sa stavom 4., ispunjava zahtjeve za:

i. pisanu saglasnost strana u sporu u smislu poglavlja II. Konvencije ICSID te u smislu pravila o dodatnim sredstvima;

ii. „pisani sporazum” u smislu člana II. Konvencije Ujedinjenih nacija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, sastavljene u New Yorku 10. juna 1958. (dalje u tekstu „Njujorška konvencija”); i

iii. pisanu suglasnost ugovornih strana u smislu člana 1. Pravila o arbitraži UNCITRAL-a.

(b) Svaka arbitraža u okviru ovog člana održava se na zahtjev bilo koje strane u sporu u državi koja je strana Njujorške konvencije. Smatra se da zahtjevi, koji su u skladu s ovim odredbama predmetom arbitražnog postupka, proizlaze iz trgovinskog odnosa ili transakcije u smislu člana I. spomenute Konvencije.

6. Sud osnovan skladno stavu 4. odlučuje o spornim pitanjima u skladu s ovim Ugovorom te važećim pravilima i načelima međunarodnog prava.

7. S investitorom koji nije fizičko lice i ima državnu pripadnost ugovorne strane koja je strana u sporu na dan pisane suglasnosti iz stav 4. te kojeg, prije nastanka spora između njega i te ugovorne strane, kontrolišu investitori druge ugovorne strane, za potrebe člana 25. stav 2. tačke (b) Konvencije ICSID postupa se kao s „državljaninom druge ugovorne strane”, a za potrebe člana 1. stav 6. pravila o dodatnim sredstvima postupa se kao s „državljaninom druge države”.

8. Arbitražne odluke, koje mogu uključivati i odluku o kamatama, konačne su i obavezujuće za strane u sporu. Arbitražna odluka, koja se odnosi na mjeru vlade ili tijela ispod nacionalnog nivoa ugovorne strane u sporu, predviđa da ugovorna strana može štetu naknaditi u novcu umjesto bilo kakve druge dodijeljene naknade. Svaka ugovorna strana bez odlaganja provodi svaku takvu odluku i osigurava efikasno izvršenje takvih arbitražnih odluka na svojoj teritoriji.

Član 27.

Rješavanje sporova između ugovornih strana

1. Ugovorne strane nastoje diplomatskim putem riješiti sporove u vezi s primjenom ili tumačenjem ovog Ugovora.

2. Ako se spor u skladu sa stavom 1. ne riješi u razumnom roku, svaka strana u sporu može, osim ako je u ovom Ugovoru drugačije predviđeno ili osim ako su se ugovorne strane drugačije dogovorile pisanim putem te osim ako se tiče primjene ili tumačenja člana 6. ili člana 19. ili, za ugovorne strane navedene u Aneksu IA, člana 10. stav 1. zadnje rečenice, nakon upućivanja pisane obavještenja drugoj stranci u sporu, podnijeti spor na rješavanje *ad hoc* sudu u skladu s ovim članom.

3. Takav *ad hoc* sud sastavljen je na sljedeći način:

(a) Ugovorna strana koja pokreće postupak imenuje jednog člana suda i obavještava drugu ugovornu stranu u sporu o svojem imenovanju u roku od 30 dana od dana kada druga ugovorna strana primi obavještenje iz stav 2.

(b) U roku od 60 dana od primanja pisanog obavještenja iz stav 2., druga ugovorna strana u sporu imenuje jednog člana. Ako se imenovanje ne provede u propisanom roku, ugovorna strana koja je pokrenula postupak može u roku od 90 dana od primanja pisanog obavještenja iz stav 2. zatražiti da se imenovanje provede u skladu s tačkom (d).

(c) Trećeg člana, koji ne smije imati nacionalnost ni državljanstvo ugovorne strane u sporu, imenuju ugovorne strane u sporu. On je član predsjednik suda. Ako se ugovorne strane u roku od 150 dana od primanja obavještenja iz stav 2. ne mogu saglasiti o imenovanju trećeg člana, to se imenovanje provodi, u skladu s tačkom (d), na zahtjev bilo koje od ugovornih strana podnesen u roku od 180 dana od primanja takvog obavještenja.

(d) Imenovanja koja se zahtijevaju u skladu s ovim stavom provodi Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda u roku od 30 dana od primitka zahtjeva. Ako je Generalni sekretar spriječen u izvršenju tog zadatka, imenovanja provodi prvi tajnik ureda. Ako je i on spriječen u izvršenju zadatka, imenovanja provodi najviše rangirani zamjenik.

(e) Imenovanja izvršena u skladu s tačkama od (a) do (d) provode se vodeći računa o kvalifikacijama i iskustvu članova koje treba imenovati, posebno u teritoriji pitanja koja pokriva ovaj Ugovor.

(f) Ako se ugovorne strane ne dogovore drugačije, primjenjuju se arbitražna pravila UNCITRAL-a, osim u mjeri u kojoj ih izmijene ugovorne strane u sporu ili arbitražne sudije. Sud svoje odluke donosi većinom glasova svojih članova.

(g) Sud odlučuje o sporu u skladu s ovim Ugovorom te važećim pravilima i načelima međunarodnog prava.

(h) Arbitražna odluka konačna je i obavezujuća za ugovorne strane u sporu.

(i) Ako prilikom donošenja odluke sud utvrdi da mjera regionalne ili lokalne vlade ili tijela na teritoriji ugovorne strane navedene u Aneksu P dijelu I. nije u skladu s ovim Ugovorom, svaka se strana u sporu može pozvati na odredbe Aneksa P dijela II.

(j) Troškove suda, uključujući naknade za njegove članove, u jednakim dijelovima snose ugovorne strane u sporu. Sud međutim može na temelju svoje slobodne odluke odlučiti da jedna od ugovornih strana u sporu plati veći dio troškova.

(k) Ako se ugovorne strane u sporu ne dogovore drugačije, sud zasjeda u Hagu i koristi prostorije i opremu Stalnog arbitražnog suda.

(l) Primjerak arbitražne odluke čuva se u Sekretarijatu, koje osigurava njenu opštu dostupnost.

Član 28.

Neprijmjenjivanje člana 27. na određene sporove

Spor između ugovornih strana u vezi s primjenom ili tumačenjem člana 5. ili člana 29. ne rješava se u skladu s članom 27., osim ako se tako dogovore ugovorne strane u sporu.

DIO VI

PRELAZNE ODREDBE

Član 29.

Privremene odredbe o pitanjima u vezi s trgovinom

1. Odredbe ovog člana primjenjuju se na trgovinu energetskim materijalima i proizvodima sve dok neka ugovorna strana nije strana GATT-a i povezanih instrumenata.

2. (a) Trgovina energetskim materijalima i proizvodima između ugovornih strana od kojih najmanje jedna nije strana GATT-a ili povezanog instrumenta uređuje se, podložno tačkama (b) i (c) te izuzećema i pravilima predviđenima u Aneksu G, odredbama GATT-a 1947. i povezanih instrumenata kako su se primjenjivale 1. marta 1994. i koje su strane GATT-a 1947. međusobno

provodile u pogledu energetskih materijala i proizvoda, na način kao da su sve ugovorne strane ujedno strane GATT-a 1947. i povezanih instrumenata.

(b) Umjesto toga, za ugovornu stranu koja je država koja je bila sastavni dio bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika takva se trgovina može uređivati, u skladu sa odredbama Aneksa TFU, sporazumom između dvije ili više takvih država do 1. decembra 1999. ili do pristupa takve ugovorne strane GATT-u, zavisno od toga šta nastupi ranije.

(c) U odnosu na trgovinu između bilo kojih dviju strana GATT-a, tačka (a) ne primjenjuje se ako bilo koja od tih strana nije strana GATT-a 1947.

3. Svaka potpisnica ovog Ugovora i svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja pristupa ovom Ugovoru, na dan svog potpisivanja ili dan polaganja svoje isprave o pristupu, Sekretarijatu dostavlja popis svih carinskih stopa i ostalih davanja koja se naplaćuju za energetske materijale i proizvode prilikom uvoza ili izvoza i saopštava visinu tih stopa i davanja koja se primjenjuju na dan potpisivanja ili polaganja. Sve izmjene tih stopa ili ostalih davanja saopštava se Sekretarijatu koje o tome obavještava ugovorne strane.

4. Svaka ugovorna strana nastoji da ne povećava carinske stope ili ostala davanja koja se naplaćuju prilikom uvoza ili izvoza:

(a) u slučaju uvoza energetskih materijala i proizvoda opisanih u dijelu I. popisa koji se odnosi na ugovornu stranu iz člana II. GATT-a, iznad nivoa predviđenog u tom popisu, ako je ugovorna strana ujedno strana GATT-a;

(b) u slučaju izvoza energetskih materijala i proizvoda ili u slučaju njihovog uvoza ako ugovorna strana nije ujedno strana GATT-a, iznad nivoa navedenog u zadnjem saopštenju upućenom Sekretarijatu, osim ako je to dopušteno odredbama koje se primjenjuju skladno stavu 2. tački (a).

5. Ugovorna strana može povećati takvu carinsku stopu ili drugo davanje iznad nivoa navedenog u stavu 4. samo:

(a) ako, u slučaju carinske stope ili drugog davanja koje se naplaćuje prilikom uvoza, takvo djelovanje nije u suprotnosti s važećim odredbama GATT-a, osim odredbi GATT-a 1947. i povezanih instrumenata nabrojanih u Aneksu G te odgovarajućih odredbi GATT-a 1994. i povezanih instrumenata; ili

(b) ako je, u najvećoj mogućoj mjeri na temelju svojeg zakonodavnog postupka, obavještavala Sekretarijat o svojem predlogu za takvim povećanjem, pružila drugim zainteresovanim ugovornim stranama razumnu priliku za savjetovanjem u pogledu svojeg predloga i razmotrila primjedbe tih ugovornih strana.

6. Potpisnice se obavezuju da će najkasnije 1. januara 1995. započeti pregovore s ciljem da, prema potrebi s obzirom na razvoj u svjetskom trgovinskom sistemu, do 1. januara 1998. dovrše tekst izmjene ovog Ugovora kojim se, podložno u njemu utvrđenim uslovima, svaka ugovorna

strana obavezuje da neće povećati takve carine ili davanja iznad nivoa propisanog tom izmjenom.

7. Aneks D primjenjuje se na sporove u vezi s poštovanjem odredbi primjenjivih na trgovinu skladno ovom članu i, osim ako se obje ugovorne strane dogovore drugačije, na sporove u vezi s poštovanjem člana 5. između ugovornih strana od kojih najmanje jedna nije strana GATT-a; međutim, Aneks D ne primjenjuje se na spor između ugovornih strana čija svrha proizlazi iz sporazuma:

(a) koji je bio saopšten u skladu sa stavom 2. tačkom (b) i Aneksom TFU te koji ispunjava druge zahtjeve iz stav 2. tačke (b) i Aneksa TFU; ili

(b) kojim se osniva područje slobodne trgovine ili carinska unija, kako je opisano u članu XXIV. GATT-a.

Član 30.

Razvoj međunarodnih trgovinskih dogovora

Ugovorne strane obavezuju se, u svjetlu rezultata Urugvajске runde multilateralnih pregovora o trgovini, koji su uglavnom sadržani u Završnom aktu sastavljenom 15. aprila 1994. u Marakešu, da će najkasnije 1. jula 1995. ili na dan stupanja na snagu ovog Ugovora, zavisno o tome što nastupi kasnije, započeti s razmatranjem odgovarajućih izmjena ovog Ugovora, s ciljem da se takve izmjene usvoje na Konferenciji o Povelji.

Član 31.

Energetska oprema

1. Privremena Konferencija o Povelji na svom prvom sastanku započinje s razmatranjem uključivanja energetske opreme u trgovinske odredbe ovog Ugovora.

Član 32.

Prelazni aranžmani

1. Prepoznajući da je potrebno vrijeme za prilagođavanje zahtjevima tržišne privrede, ugovorna strana navedena u Aneksu T može privremeno suspendovati potpuno ispunjavanje svojih obaveza iz jedne ili više sljedećih odredbi ovog Ugovora, podložno uslovima u stavovima od 3. do 6.:

Član 6. stavove 2. i 5.

Član 7. stav 4.

Član 9. stav 1.

Član 10. stav 7. – posebne mjere

Član 14. stav 1. tačka (d) – odnosi se samo na prenos nepotrošenih primanja

Član 20. stav 3.

Član 22. stavovi 1. i 3.

2. Druge ugovorne strane pomažu svakoj ugovornoj strani koja je suspendovala potpuno ispunjavanje obaveza na temelju stav 1. kako bi ostvarila uslove za prestanak takve suspenzije. Takva se pomoć može pružati u bilo kojem obliku koji druge ugovorne strane smatraju najefikasnijim kao odgovor na potrebe koje su predmetom obavještenja iz stav 4. tačke (c), uključujući, prema potrebi, dvostrane ili višestrane dogovore.

3. Važeće odredbe, faze do potpune primjene svake od njih, mjere koje treba preuzeti i datum ili, izuzetno, potencijalni događaj do kojeg se svaka pojedina faza završava i mjera preduzima, navedeni su u Aneksu T za svaku ugovornu stranu koja se poziva na prelazne aranžmane. Svaka takva ugovorna strana preduzima navedene mjere do datuma koji je za odgovarajuću odredbu i fazu naveden u Aneksu T. Ugovorne strane koje su privremeno suspendovale potpuno ispunjavanje obaveza na temelju stav 1., obavezuju se u potpunosti ispunjavati takve obaveze do 1. jula 2001. Ako ugovorna strana zbog izuzetnih okolnosti smatra potrebnim zatražiti produžetak razdoblja takve privremene suspenzije ili uvođenje bilo kakve dodatne privremene suspenzije koja nije prethodno navedena u Aneksu T, odluku o zahtjevu za izmjenom Aneksa T donosi Konferencija o Povelji.

4. Ugovorna strana koja se poziva na prelazne aranžmane najmanje jednom u 12 mjeseci obavještava Sekretarijat:

(a) o sprovođenju svih mjera navedenih u Aneksu T i o svojem Opštem napretku prema potpunom ispunjavanju obaveza;

(b) o očekivanom napretku tokom sljedećih 12 mjeseci prema potpunom ispunjavanju svojih obaveza, o svakom problemu koji predviđa te o svojim prijedlozima za rješavanje takvog problema;

(c) o potrebi za tehničkom pomoći radi olakšanja završetka faza navedenih u Aneksu T, koje su potrebne za potpunu implementaciju ovog Ugovora ili radi rješavanja bilo kojeg problema koji je predmetom obavještenja iz tačke (b), kao i radi promovisanja drugih potrebnih tržišno usmjerenih reformi te modernizacije svog energetskog sektora;

(d) o bilo kakvoj potrebi za podnošenjem zahtjeva iz stav 3.

5. Sekretarijat:

(a) dostavlja svim ugovornim stranama obavještenja iz stav 4.;

(b) obavještava o potrebama i ponudama za tehničku pomoć iz stav 2. i stav 4. tačke (c) te aktivno potiče usklađivanje tih potreba i ponuda oslanjajući se, gdje je moguće, na postojeće dogovore unutar drugih međunarodnih organizacija;

(c) dostavlja svim ugovornim stranama na kraju svakog šestomjesečnog razdoblja sažetak svih obavještenja iz podstava 4. tačke (a) ili (d).

6. Konferencija o Povelji godišnje razmatra napredak ugovornih strana prema sprovođenju odredbi ovog člana te usklađivanje potreba i ponuda za tehničku pomoć iz stav 2. i stav 4. tačke (c). Tokom tog razmatranja Konferencija se može odlučiti na preduzimanje odgovarajućih mjera.

DIO VII

UREĐENJE I INSTITUCIJE

Član 33.

Protokoli uz Energetsku povelju i izjave o Energetskoj povelji

1. Konferencija o Povelji može odobriti pregovore o određenom broju protokola uz Energetsku povelju i izjava o Energetskoj povelji radi ostvarivanja ciljeva i načela Povelje.

2. Svaka potpisnica Povelje može učestvovati u takvim pregovorima.

3. Država ili organizacija regionalne ekonomske integracije može postati strana protokola ili izjave jedino ako je potpisnica Povelje i ugovorna strana ovog Ugovora ili ako to istovremeno postane.

4. U skladu sa stavom 3. i stavom 6. tački (a), završne odredbe koje se primjenjuju na protokol određuju se u tom protokolu.

5. Protokol se primjenjuje samo na ugovorne strane koje su saglasne da ih taj protokol obavezuje i njime se ne odstupa od prava i obaveza onih ugovornih strana koje nisu strane protokola.

6. (a) Protokolom se mogu dodijeliti zadaci Konferenciji o Povelji te funkcije Sekretarijatu, uz uslov da se takvo dodjeljivanje ne može izvršiti putem izmjene protokola, osim ako je tu izmjenu odobrila Konferencija o Povelji, čije odobrenje ne podliježe nijednoj odredbi protokola odobreno na temelju tačke (b).

(b) Protokolom kojim se predviđaju odluke koje treba donijeti Konferencija o Povelji može se, podložno tački (a), u odnosu na takve odluke predvidjeti sljedeće:

i. pravila glasanja, osim pravila sadržanih u članu 36.;

ii. da se samo strane protokola smatraju ugovornim stranama za potrebe člana 36. ili da imaju pravo glasa na temelju pravila predviđenih u protokolu.

Član 34.

Konferencija o Energetskoj povelji

1. Ugovorne strane periodično sastaju na Konferenciji o Energetskoj povelji (dalje u tekstu „Konferencija o Povelji”) na kojoj svaka ugovorna strana može imati jednog predstavnika. Redovna zasjedanja održavaju se u razmacima koje određuje Konferencija o Povelji.

2. Vanredna zasjedanja Konferencije o Povelji mogu se održati kada to odredi Konferencija o Povelji ili na pisani zahtjev bilo koje ugovorne strane, pod uslovom da, u roku od šest sedmica od dana na koji je Sekretarijat o zahtjevu obavjestilo ugovorne strane, najmanje jedna trećina ugovornih strana podrži takav zahtjev.

3. Zadaci Konferencije o Povelji:

(a) obavljanje zadataka koje su joj dodijeljene ovim Ugovorom i protokolima;

(b) nadzor i olakšavanje primjene načela Povelje i odredbi ovog Ugovora i protokolâ;

(c) olakšavanje, u skladu s ovim Ugovorom i protokolima, koordinacije odgovarajućih Opštih mjera za primjenu načela Povelje;

(d) razmatranje i usvajanje programa rada koje treba izvesti Sekretarijat;

(e) razmatranje i odobravanje godišnjih finansijskih izvještaja i proračuna Sekretarijata;

(f) razmatranje i odobravanje ili usvajanje uslova sporazuma o sjedištu ili drugog sporazuma, uključujući povlastice i imunitete koji se smatraju potrebnima za Konferenciju o Povelji i Sekretarijatu;

(g) postizanje zajedničkih napora s ciljem olakšavanja i promovisanja tržišno usmjerenih reformi i modernizacije energetskih sektora u onim zemljama srednje i istočne Evrope i bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika čija su privrede u tranziciji;

(h) davanje ovlašćenja i odobravanje mandata za pregovore o protokolima i razmatranje i usvajanje tekstova protokola, kao i njihovih izmjena;

(i) davanje ovlašćenja za pregovore o izjavama i odobravanje njihova izdavanja;

(j) odlučivanje o pristupu ovom Ugovoru;

(k) davanju ovlasti za pregovore o sporazumima o udruživanju te razmatranje, odobravanje ili usvajanje tih sporazuma;

(l) razmatranje i usvajanje tekstova izmjena ovog Ugovora;

(m) razmatranje i odobravanje promjena i tehničkih izmjena u prilogima ovom Ugovoru;

(n) imenovanje glavnog sekretara i donošenje svih odluka potrebnih za osnivanje i rad Sekretarijata, uključujući uređenje, kvalifikacije osoblja i standardne uslove zaposlenja službenika i zaposlenika.

4. Pri obavljanju svojih zadataka Konferencija o Povelji putem Sekretarijata surađuje s drugim institucijama i organizacijama koje raspolažu dugogodišnjim iskustvom u područjima povezanim s ciljevima ovog Ugovora i koristi u najvećoj mogućoj mjeri, uvijek na ekonomičan i efikasan način, njihove usluge i programe.

5. Konferencija o Povelji može osnivati pomoćna tijela za koja smatra da su joj potrebna za izvršavanje njenih zadataka.

6. Konferencija o Povelji razmatra i usvaja poslovnik i finansijska pravila.

7. U 1999. godini i kasnije, u razmacima (od najviše pet godina) koje treba odrediti Konferencija o Povelji, Konferencija o Povelji temeljno preispituje zadatke predviđene u ovom Ugovoru, u svjetlu opsega primjene odredbi ovog Ugovora i protokolâ. Prilikom zaključivanja svakog preispitivanja Konferencija o Povelji može izmijeniti ili ukinuti zadatke navedene u stavu 3. i može raspustiti Sekretarijat.

Član 35.

Sekretarijat

1. Za obavljanje njenih zadataka Konferenciji o Povelji na raspolaganju je Sekretarijat koje čine Generalni sekretar i osoblje čiji broj članova odgovara najmanjem broju potrebnom za efikasan rad.

2. Glavnog sekretara imenuje Konferencija o Povelji. Prvo takvo imenovanje može biti na razdoblje od najviše pet godina.

3. U obavljanju svojih zadataka Sekretarijat je odgovoran i podnosi izvještaje Konferenciji o Povelji.

4. Sekretarijat osigurava Konferenciji o Povelji svu pomoć koja joj je potrebna za obavljanje njenih zadataka i izvršava funkcije koje su mu dodijeljene ovim Ugovorom ili protokolima, kao i sve druge funkcije koje mu dodijeli Konferencija o Povelji.

5. Sekretarijat može sklapati upravne i ugovorne dogovore koji se pokažu potrebnima za efikasno obavljanje njegovih zadataka.

Član 36.

Glasanje

1. Jednoglasnost ugovornih strana koje su prisutne i glasuju na zasjedanju Konferencije o Povelji na kojem se odlučuje o tim pitanjima zahtijeva se za odluke Konferencije o Povelji o:

(a) usvajanju izmjena ovog Ugovora, osim izmjena Člana 34. i 35. te Aneksa T;

(b) odobrenju pristupa ovom Ugovoru u skladu s članom 41. državama ili organizacijama regionalne ekonomske integracije koje nisu bile potpisnice Povelje na dan 16. juna 1995.;

(c) davanju ovlaštenja za pregovore o sporazumima o udruživanju, kao i odobrenju ili usvajanju teksta tih sporazuma;

(d) odobrenju promjena u prilogima EM, NI, G i B;

(e) odobrenju tehničkih izmjena u prilogima ovom Ugovoru;

(f) odobrenju imenovanja, od strane glavnog sekretara, članova panela, skladno Aneksu D stavu 7.

Ugovorne strane ulažu napore da postignu dogovor konsenzusom o svim pitanjima o kojima moraju odlučivati u okviru ovog Ugovora. Ako se dogovor ne može postići konsenzusom, primjenjuju se stavke od 2. do 5.

2. Odluke o proračunskim pitanjima iz člana 34. stav 3. tačke (e) donose se kvalifikovanom većinom ugovornih strana čiji izračunani doprinosi prema Aneksu B zajedno predstavljaju najmanje tri četvrtine od ukupno izračunanih doprinosa prema tom Aneksu.

3. Odluke o pitanjima iz člana 34. stav 7. donose se tročetvrtinskom većinom ugovornih strana.

4. Osim u slučajevima navedenima u stavu 1. tačkama od (a) do (f), stavovima 2. i 3. te u skladu sa stavom 6., odluke predviđene u ovom Ugovoru donose se tročetvrtinskom većinom ugovornih strana koje su prisutne i glasuju na zasjedanju Konferencije o Povelji na kojem se odlučuje o tim pitanjima.

5. Za potrebe ovog člana, „ugovorne strane koje su prisutne i glasuju” znači ugovorne strane koje su prisutne i koje glasuju za ili protiv, s tim da Konferencija o Povelji može donijeti poslovnik kojim se omogućava ugovornim stranama da takve odluke donose i pisanim putem.

6. Osim u slučaju predviđenom u stavu 2., odluke iz ovog člana važeće su samo ako imaju podršku obične većine ugovornih strana.

7. Organizacija regionalne ekonomske integracije ima prilikom glasanja broj glasova koji odgovara broju njenih država članica koje su ugovorne strane ovog Ugovora, pod uslovom da takva organizacija ne koristi svoje pravo na glasanje ako njene države članice koriste svoje pravo na glasanje, i obrnuto.

8. U slučaju da ugovorna strana trajno kasni s ispunjavanjem svojih finansijskih obaveza iz ovog Ugovora, Konferencija o Povelji može u cijelosti ili djelimično suspendovati pravo na glasanje te ugovorne strane.

Član 37.

Načela finansiranja

1. Svaka ugovorna strana snosi svoje troškove učešća na zasjedanjima Konferencije o Povelji i svih pomoćnih tijela.

2. Troškovi zasjedanja Konferencije o Povelji i svih pomoćnih tijela smatraju se troškovima Sekretarijata.

3. Troškovi Sekretarijata snose ugovorne strane u skladu sa svojim platnim sposobnostima kako je utvrđeno u Aneksu B, čije se odredbe mogu izmijeniti u skladu s članom 36. stavom 1. tačkom (d).

4. Protokol sadrži odredbe kojima se osigurava da sve troškove Tajništva koji proizlaze iz tog protokola snose njegove strane.

5. Konferencija o Povelji može dodatno prihvatiti dobrovoljne doprinose jedne ili više ugovornih strana ili iz drugih izvora. Troškovi koji se podmiruju iz takvih doprinosa ne smatraju se troškovima Sekretarijata u smislu stav 3.

DIO VIII

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 38.

Potpisivanje

Ovaj je Ugovor otvoren za potpisivanje u Lisabonu od 17. decembra 1994. do 16. juna 1995. državama i organizacijama regionalne ekonomske integracije koje su potpisale Povelju.

Član 39.

Ratifikacija, prihvatanje ili odobrenje

Ovaj Ugovor podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju potpisnica. Dokumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju polažu se kod depozitara.

Član 40.

Primjena na teritorije

1. Svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije može, u vrijeme potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupa, izjavom koju polaže kod depozitara, izjaviti da je Ugovor obavezuje za sve teritorije za koje je odgovorna u teritoriji međunarodnih odnosa, ili za jedan ili više takvih teritorija. Takva izjava stupa na snagu u trenutku stupanja na snagu Ugovora za tu ugovornu stranu.
2. Svaka se ugovorna strana može naknadno, izjavom koju polaže kod depozitara, obavezati u okviru ovog Ugovora u pogledu druge teritorije navedene u izjavi. U pogledu takve teritorije Ugovor stupa na snagu devedesetog dana od primanja takve izjave od strane depozitara.
3. Svaka izjava danta u skladu s dva prethodna stava može se, u pogledu svake teritorije navedene u takvoj izjavi, povući putem obavještenja upućene depozitaru. U skladu sa mogućnostima primjene člana 47. stav 3., povlačenje stupa na snagu nakon isteka jedne godine od dana primanja takvog obavještenja od strane depozitara.
4. Definicija pojma „područje” u članu 1. tački 10. tumači se uzimajući u obzir svaku izjavu koja je položena skladno ovom članu.

Član 41.

Pristup

Ovaj je Ugovor, od dana kada je završeno njegovo potpisivanje, otvoren za pristup državama članicama i organizacijama regionalne ekonomske integracije koje su potpisale Povelju, pod uslovima koje treba odobriti Konferencija o Povelji. Isprave o pristupu polažu se kod depozitara.

Član 42.

Izmjene

1. Svaka ugovorna strana može predložiti izmjene ovog Ugovora.
2. Tekst svake predložene izmjene ovog Ugovora Sekretarijat dostavlja ugovornim stranama najmanje tri mjeseca prije dana na koji se predlaže za usvajanje na Konferenciji Povelje.
3. Izmjene ovog Ugovora, čiji je tekst usvojila Konferencija o Povelji, Sekretarijat dostavlja depozitaru koji ih podnosi svim ugovornim stranama na ratifikaciju, prihvatanje ili odobrenje.
4. Isprave o ratifikaciji, prihvatanju i odobrenju izmjena ovog Ugovora polažu se kod depozitara. Izmjene stupaju na snagu među ugovornim stranama koje su ih ratifikovale, prihvatile ili odobrile devedesetog dana od dana kada je najmanje tri četvrtine ugovornih strana položilo kod

depozitara isprave o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Nakon toga izmjene stupaju na snagu za svaku drugu ugovornu stranu devedesetog dana od dana kada je ta ugovorna strana položila svoju ispravu o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju izmjena.

Član 43.

Sporazumi o pridruživanju

1. Konferencija o Povelji može odobriti pregovore o sporazumima o pridruživanju s državama ili organizacijama regionalne ekonomske integracije, ili s međunarodnim organizacijama, radi ostvarivanja ciljeva i načela Povelje te odredbi ovog Ugovora ili jednog ili više protokola.

2. Odnos uspostavljen s pridruženom državom, organizacijom regionalne ekonomske integracije ili međunarodnom organizacijom i prava i obaveze tih država i organizacija odgovaraju posebnim okolnostima pridruživanja i u svakom se slučaju utvrđuju u sporazumu o pridruživanju.

Član 44.

Stupanje na snagu

1. Ovaj Ugovor stupa na snagu devedesetog dana od dana polaganja tridesete isprave o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju ovog Ugovora, ili isprave o pristupu ovom Ugovoru, od strane države ili organizacije regionalne ekonomske integracije koja je potpisnica Povelje na dan 16. juna 1995. godine.

2. Za svaku državu ili organizaciju regionalne ekonomske integracije koja ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Ugovor ili mu pristupi nakon polaganja tridesete isprave o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju, ovaj Ugovor stupa na snagu devedesetog dana od dana kada je ta država ili organizacija regionalne ekonomske integracije položila svoju ispravu o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupu.

3. Za potrebe stav 1., svaka isprava koju položi organizacija regionalne ekonomske integracije ne računa se kao dodatna isprava uz one koje su položile države članice takve organizacije.

Član 45.

Privremena primjena

1. Svaka je potpisnica suglasna da će privremeno primjenjivati ovaj Ugovor do njegova stupanja na snagu za takvu potpisnicu u skladu s članom 44., u mjeri u kojoj takva privremena primjena nije u suprotnosti s njenim ustavom, zakonima ili drugim propisima.

2. (a) Nezavisno od stava 1., svaka potpisnica može prilikom potpisivanja dostaviti depozitaru izjavu da nije u stanju prihvatiti privremenu primjenu. Obaveza sadržana u stavu 1. ne primjenjuje se na potpisnicu koja da takvu izjavu. Svaka takva potpisnica može u bilo koje doba pisanim obavještenje, upućenom depozitaru povući tu izjavu.

(b) Ni potpisnica koja da izjavu u skladu s tačkom (a) ni investitori te potpisnice ne mogu se koristiti pogodnostima privremene primjene u skladu sa stavom 1.

(c) Nezavisno od tačke (a), svaka potpisnica koja da izjavu iz tačke (a) privremeno primjenjuje dio VII. do stupanja na snagu ovog Ugovora za takvu potpisnicu u skladu s članom 44., u mjeri u kojoj takva privremena primjena nije u suprotnosti s njenim zakonima ili drugim propisima.

3. (a) Svaka potpisnica može prestati s privremenom primjenom ovog Ugovora putem pisane obavještenja upućene depozitaru o svojoj namjeri da ne želi postati ugovorna strana ovog Ugovora. Prestanak privremene primjene za svaku potpisnicu stupa na snagu istekom 60 dana od dana kada depozitar primi pisanu obavijest takve potpisnice.

(b) Ako potpisnica prestane s privremenom primjenom Ugovora skladno tački (a), njena obaveza iz stava 1. da primjenjuje dijelove III. i V. na sva investiranja na njenoj teritoriji koja su tokom privremene primjene izvršili strani investitori drugih potpisnica, ostaje na snazi u odnosu na ta investiranja, i to tokom razdoblja od 20 godina od dana stupanja prestanka na snagu, osim ako je drugačije predviđeno u tački (c).

(c) Tačka (b) ne primjenjuje se ni na jednu potpisnicu navedenu u Aneksu PA. Potpisnica može biti izbrisana s popisa iz Aneksa PA, pri čemu to brisanje stupa na snagu dostavom odgovarajućeg zahtjeva potpisnice depozitaru.

4. Do stupanja na snagu ovog Ugovora potpisnice se periodično sastaju na privremenoj Konferenciji o Povelji, čije prvo zasjedanje saziva privremeno Sekretarijat iz stav 5., najkasnije 180 dana od dana otvaranja ovog Ugovora za potpisivanje, kako je predviđeno u članu 38.

5. Do stupanja na snagu ovog Ugovora sukladno članu 44. i do osnivanja Sekretarijata, funkcije privremeno obavlja privremeni Sekretarijat.

6. U skladu sa odredbama stav 1. ili, zavisno od slučaja, stav 2. tačke (c), potpisnice doprinose troškovima privremenog Sekretarijata kao da su ugovorne strane shodno članu 37. stavu 3. Sve izmjene koje potpisnice izvrše u Aneksu B prestaju stupanjem na snagu ovog Ugovora.

7. Država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja pristupi ovom Ugovoru u skladu s članom 41. prije njegova stupanja na snagu, do stupanja na snagu Ugovora ima prava i preuzima obaveze potpisnice skladno ovom članu.

Član 46.

Rezerve

Nisu dopuštene nikakve rezerve na ovaj Ugovor.

Član 47.

Povlačenje

1. Ugovorna strana može u svako doba, nakon proteka razdoblja od pet godina od dana kada je ovaj Ugovor stupio na snagu za tu ugovornu stranu, uputiti pisano obavještenje depozitaru o svom povlačenju iz Ugovora.
2. Povlačenje stupa na snagu godinu dana od dana kada je depozitar primio obavještenje, ili na neki kasniji dan koji je naznačen u obavještenju o povlačenju.
3. Odredbe ovog Ugovora i dalje se primjenjuju na investiranja koja su na teritoriji jedne ugovorne strane izvršili investitori drugih ugovornih strana ili koja su investitori te ugovorne strane izvršili na teritoriji drugih ugovornih strana, i to tokom razdoblja od 20 godina od dana kada je povlačenje te ugovorne strane iz Ugovora stupilo na snagu.
4. Svi protokoli kojih je strana ugovorna strana prestaju važiti za tu ugovornu stranu na dan stupanja na snagu njenog povlačenja iz ovog Ugovora.

Član 48.

Pravni položaj Aneksa i odluka

Prilozi ovom Ugovoru i odluke navedene u Aneksu 2. Završnom aktu Konferencije o Evropskoj energetskej povelji, potpisanom u Lisabonu 17. decembra 1994., čine sastavni dio ovog Ugovora.

Član 49.

Depozitar

Vlada Portugalske Republike depozitar je ovog Ugovora.

Član 50.

Vjerodostojni tekstovi

U potvrdu toga, niže potpisani, propisno za to ovlašćeni, potpisali su ovaj Ugovor na engleskom, francuskom, njemačkom, ruskom, španskom i italijanskom jeziku, pri čemu je svaki tekst jednako vjerodostojan, u jednom originalu, koji se čuva kod Vlade Portugalske Republike.

Sastavljeno u Lisabonu sedamnaestog decembra hiljadu devetsto devedeset četvrte.

Fair - Lisbonne, le dix-sept décembre mil neuf cent quatre-vingt-quatorze.

Geschehen zu Lissabon am siebzehnten Dezember neunzehnhundertvierundneunzig.

Fatto a Lisbona il diciassettesimo giorno del mese di dicembre dell'anno millenovecentonovantaquattro.

Hecho en Lisboa, el diecisiete de diciembre de mil novecientos noventa y cuatro.

Udfærdiget i Lissabon, den syttende december nittenhundrede og fireoghalvfems.

Gedaan te Lissabon, de zeventiende december negentienhonderd vierenneentig.

Feito em Lisboa, aos dezassete de Dezembro de mil novecentos e noventa e quatro.

Për Republikën e Shqipërisë: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

For Australia: - *ovlašćeni potpisnik*

Für die Republik Österreich: - *ovlašćeni potpisnik*

Pour le royaume de Belgique

Voor het Koninkrijk België

Für das Königreich Belgien: - *ovlašćeni potpisnik*

Cette signature engage également la Communauté française de Belgique, la Communauté flamande, la Communauté germanophone de Belgique, la Région wallonne, la Région flamande et la région de Bruxelles-Capitale.

Deze handtekening bindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap van België, de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diese Unterschrift bindet ebenso die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft Belgiens, die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, die Flämische Region, die Wallonische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

For Canada

Pour le Canada: - *ovlašćeni potpisnik*

za Republiku Hrvatsku: - *ovlašćeni potpisnik*

For the Republic of Cyprus: - *ovlašćeni potpisnik*

Za Èeskou Republiku: - *ovlašćeni potpisnik*

For Kongeriget Danmark: - *ovlašćeni potpisnik*

Eesti Vabariigi nimel: - *ovlašćeni potpisnik*

Por las Comunidades Europeas

For De Europæiske Fællesskaber

Für die Europäischen Gemeinschaften

For the European Communities

Pour les Communautés européennes

Per le Comunit- europee

Voor de Europese Gemeenschappen

Pelas Comunidades Europeias: - *ovlašćeni potpisnik*

Suomen tasavallan puolesta: - *ovlašćeni potpisnik*

Pour la République fran«aise: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

Für die Bundesrepublik Deutschland: - *ovlašćeni potpisnik*

A Magyar Köztársaság nevében: - *ovlašćeni potpisnik*

Fyrir hönd Ly«veldisins íslands: - *ovlašćeni potpisnik*

Thar cheann na hÉireann

For Ireland: - *ovlašćeni potpisnik*

Per la Repubblica italiana: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

Latvijas Republikas varda: - *ovlašćeni potpisnik*

Für das Fürstentum Liechtenstein: - *ovlašćeni potpisnik*

Lietuvos Respublikos vardu: - *ovlašćeni potpisnik*

Pour le grand-duché de Luxembourg: - *ovlašćeni potpisnik*

For the Republic of Malta: - *ovlašćeni potpisnik*

Pentru Republica Moldova: - *ovlašćeni potpisnik*

Voor het Koninkrijk der Nederlanden: - *ovlašćeni potpisnik*

For Kongeriket Norge: - *ovlašćeni potpisnik*

Za Rzeczpospolita Polska: - *ovlašćeni potpisnik*

Pela República Portuguesa: - *ovlašćeni potpisnik*

Pentru Rômania: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

Za Slovenskú republiku: - *ovlašćeni potpisnik*

Za Republiko Slovenijo: - *ovlašćeni potpisnik*

Por el Reino de España: - *ovlašćeni potpisnik*

För Konungariket Sverige: - *ovlašćeni potpisnik*

Für die Schweizerische Eidgenossenschaft

Pour la Confédération suisse

Per la Confederazione svizzera: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

Türkiye Cumhuriyeti adına: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland: - *ovlašćeni potpisnik*

For the United States of America: - *ovlašćeni potpisnik*

- *ovlašćeni potpisnik*

ANEKSI UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

SADRŽAJ

1. Aneks EM

Energetski materijali i proizvodi
(u skladu s članom 1. tačkom 4.)

2. Aneks NI

Energetski materijali i proizvodi na koje se ne odnosi definicija „Ekonomska djelatnost u energetsom sektoru” (u skladu s članom 1. tačkom 5.)

3. Aneks TRM

Obavješćavanje i postepeno ukidanje (mjere investiranja u vezi s trgovinom)
(u skladu s članom 5. stavom 4.)

4. Aneks N

Popis ugovornih strana koje zahtijevaju da u tranzit budu uključena najmanje tri odvojena područja (u skladu s članom 7. stavom 10. tačkom (a))

5. Aneks VC

Popis ugovornih strana koje su dobrovoljno preuzele obaveze u vezi s članom 10. stavom 3.
(u skladu s članom 10. stavom 6.)

6. Aneks ID

Popis ugovornih strana koje ne dopuštaju investitoru da isti spor naknadno ponovno podnese međunarodnoj arbitraži na temelju člana 26.
(u skladu s članom 26. stavom 3. tačkom (b) podtačkom i.)

7. Aneks IA

Popis ugovornih strana koje ne dopuštaju investitoru ili ugovornoj stranci da međunarodnoj arbitraži podnesu spor u vezi s članom 10. stavom 1. zadnjom rečenicom.
(u skladu s članom 26. stavom 3. tačkom (c) i članom 27. stavom 2.)

8. Aneks P

Posebni postupak za rješavanje sporova na regionalnim i lokalnim razinama
(u skladu s članom 27. stavom 3. tačkom (i))

9. Aneks G

Izuzeća i pravila kojima se uređuje primjena odredaba GATT-a i povezanih instrumenata
(u skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (a))

10. Aneks TFU

Odredbe o trgovinskim sporazumima između država koje su bile sastavni dijelovi bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika
(u skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (b))

11. Aneks D

Privremene odredbe za rješavanje trgovinskih sporova
(u skladu s članom 29. stavom 7.)

12. Aneks B

Formula za raspodjelu troškova Povelje
(u skladu s članom 37. stavom 3.)

13. Aneks PA

Popis potpisnica koje ne prihvataju obavezu privremene primjene iz člana 45. stav 3. tačke (b)
(u skladu s članom 45. stavom 3. tačkom (c))

14. Aneks T

Prelazne mjere ugovornih strana
(u skladu s članom 32. stavom 1.)

1. Aneks EM

ENERGETSKI MATERIJALI I PROIZVODI

(u skladu s članom 1. tačkom 4.)

Nuklearna energija

2612 Rude i koncentracije uranijuma ili torijuma

2612 10 Rude i koncentracije uranijuma.

2612 20 Rude i koncentracije torijuma.

2844 Radioaktivni hemijski elementi i radioaktivni izotopi (uključujući fisiske ili oplodujuće hemijske elemente i izotope) i njihova jedinjenja, mješavine i ostaci koji sadrže te proizvode.

2844 10 Prirodni uranijum i njegova jedinjenja.

2844 20 Uranijum obogaćen izotopom U235 i njegova jedinjenja; plutonijum i njegova jedinjenja.

2844 30 Uranijum osiromašen izotopom U235 i njegova jedinjenja; torijum i njegova jedinjenja.

2844 40 Radioaktivni elementi i izotopi i radioaktivna jedinjenja, osim onih iz brojeva 2844 10, 2844 20 ili 2844 30.

2844 50 Istrošeni (ozračeni) gorivni elementi (patrone) nuklearnih reaktora.

2845 10 Teška voda (deuterijev oksid).

Ugalj, prirodni gas, nafta i naftni derivati, električna energija

2701 Kameni ugalj, briketi i slična čvrsta goriva dobijena od kamenog uglja.

2702 Mrki ugalj, aglomerirani ili neaglomerirani, osim gagata.

2703 Treset (uključujući tresetnu slamu), aglomerirani ili neaglomerirani.

2704 Koks i polukoks od kamenog uglja, mrkog uglja ili treseta, neaglomerirani ili aglomerirani; retortni ugalj.

2705 Gas od kamenog uglja, vodeni gas, generatorski gas i slični gasovi, osim naftnih gasova i ostalih gasovnih ugljovodonika.

2706 Katran dobijen destilacijom kamenog uglja, mrkog uglja ili treseta i ostali mineralni katrani, dehidratizovani ili nedehtidratizovani ili djelomično destilovani ili nedehtilovani, uključujući rekonstruirane katrane.

2707 Ulja i drugi proizvodi destilacije katrana kamenog uglja na visokoj temperaturi; slični proizvodi kod kojih je masa aromatskih sastojaka veća od mase nearomatskih sastojaka (npr. benzol, toluol, ksilol, naftalen, mješavine ostalih aromatskih ugljenovodonika, fenoli, kreozotna ulja i ostalo).

2708 Smola i koks od smole, dobijeni od katrana kamenog ugljena ili od drugih mineralnih katrana.

2709 Nafta i ulja dobivjeni od bitumenoznih minerala, sirovi.

2710 Nafta i ulja dobijena od bitumenoznih minerala, osim sirovih.

2711 Naftni gasovi i ostaligasovni ugljenovodonici
u tečnom stanju:

- prirodni gas,
- propan,
- butan,
- etilen, propilen, butilen i butadien (2711 14),
- ostalo.

U gasovitim stanju:

- prirodni gas,
- ostalo.

2713 Naftni koks, naftni bitumen i drugi ostaci iz nafte ili ulja od bitumenskih minerala.

2714 Bitumen i asfalt, prirodni; bitumenski i uljni škrljeveci i katranski pijesak; asfaltiti i asfaltne stijene.

2715 Bitumenske mješavine na bazi prirodnog asfalta, prirodnog bitumena, naftnog bitumena, mineralnog katrana ili mineralne katranske smole (npr. bitumenozni kit, *cutback*).

2716 Električna energija.

Druga energija

4401 10 Ogrjevno drvo, u oblicama, cjepanicama, granama, snopovima ili sličnim oblicima.

4402 Drveni ugalj (uključujući drveni ugalj od ljsaka), aglomerirani ili neaglomerirani

2. Aneks NI

ENERGETSKI MATERIJALI I PROIZVODI NA KOJE SE NE ODNOSI DEFINICIJA „EKONOMSKA DJELATNOST U ENERGETSKOM SEKTORU”

(u skladu s članom 1. tačkom 5.)

2707 Ulja i drugi proizvodi destilacije katrana kamenog uglja na visokoj temperaturi; slični proizvodi kod kojih je masa aromatskih sastojaka veća od mase nearomatskih sastojaka (npr. benzol, toluol, ksilol, naftalen, mješavine ostalih aromatskih ugljenovodonika, fenoli, kreozotna ulja i ostalo).

4401 10 Ogrjevno drvo, u oblicama, cjepanicama, granama, snopovima ili sličnim oblicima.

4402 Drveni ugalj (uključujući drveni ugalj od ljasaka), aglomerirani ili neaglomerirani

3. Aneks TRM

OBAVJŠTAVANJE I POSTEPENO UKIDANJE (MJERE INVESTIRANJA U VEZI S TRGOVINOM)

(u skladu s članom 5. stavom 4.)

1. Svaka ugovorna strana obavještava Sekretarijat o svim mjerama investiranja u vezi s trgovinom koje primjenjuje, a koje nisu u skladu s odredbama člana 5., u roku od:

(a) 90 dana od stupanja na snagu ovog Ugovora, ako je ugovorna strana ujedno strana GATT-a; ili

(b) 12 mjeseci od stupanja na snagu ovog Ugovora, ako ugovorna strana nije strana GATT-a.

O takvim mjerama investiranja u vezi s trgovinom, opšte ili posebne primjene, obavještava se zajedno s opisom njihovih glavnih značajnosti.

2. U slučaju mjera investiranja u vezi s trgovinom koje se primjenjuju na temelju diskriminatorskih ovlašćenja, obavještava se o svakoj posebnoj primjeni. Informacije koje bi dovele u pitanje opravdane trgovinske interese pojedinih preduzeća nije potrebno objaviti.

3. Svaka ugovorna strana ukida sve mjere investiranja u vezi s trgovinom koje su predmetom obavještenja u skladu sa stavom 1., u roku od:

(a) dvije godine od dana stupanja na snagu ovog Ugovora, ako je ugovorna strana ujedno strana GATT-a; ili

(b) tri godine od dana stupanja na snagu ovog Ugovora, ako ugovorna strana nije strana GATT-a.

4. Tokom razdoblja primjene iz stav 3., ugovorna strana ne mijenja uslove nijedne mjere investiranja u vezi s trgovinom koja je predmetom obavještenja u skladu sa stavom 1. u odnosu na one koji prevladavaju na dan stupanja na snagu ovog Ugovora, na način da se time poveća stepen neusklađenosti s odredbama člana 5. ovog Ugovora.

5. Nezavisno o odredbama stav 4., kako ne bi dovela u nepovoljan položaj postojeća preduzeća koja podliježu mjerama investiranja u vezi s trgovinom koje su bile predmetom obavještenja u skladu sa stavom 1., ugovorna strana može tokom razdoblja postepenog ukidanja primijeniti istu mjeru investiranja u vezi s trgovinom na novo investiranje:

(a) ako su proizvodi takvog investiranja slični proizvodima postojećih preduzeća; i

(b) ako je takva primjena potrebna da bi se spriječilo narušavanje uslova tržišne konkurencije između novog investiranja i postojećih preduzeća.

Sekretarijat se obavještava o svakoj mjeri investiranja u vezi s trgovinom koja je tako primijenjena na novo investiranje. Uslovi takve mjere investiranja u vezi s trgovinom, u pogledu učinka na tržišno takmičenje, jednaki su uslovima koji se primjenjuju na postojeća preduzeća te se ukidaju u isto vrijeme.

6. Ako država ili organizacija regionalne ekonomske integracije pristupi ovom Ugovoru nakon što je on stupio na snagu:

(a) obavješćivanje iz stava 1. i 2. obavlja se do dana koji se primjenjuje na temelju stav 1. ili do dana polaganja isprave o pristupu, zavisno o tome koji je od tih dviju dana kasniji; i

(b) kraj razdoblja postepenog ukidanja nastupa na dan koji se primjenjuje na temelju stav 3. ili na dan stupanja na snagu Ugovora za takvu državu ili organizaciju regionalne ekonomske integracije, zavisno o tome koji je od tih dvaju dana kasniji.

4. Aneks N

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE ZAHTIJEVAJU DA U TRANZIT BUDU UKLJUČENA NAJMANJE TRI ODVOJENA PODRUČJA

(u skladu s članom 7. stavom 10. tačkom (a))

1. Kanada i Sjedinjene Američke Države

5. Aneks VC

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE SU DOBROVOLJNO PREUZELE OBAVEZE U VEZI S ČLANOM 10. STAVOM 3.

(u skladu s članom 10. stavom 6.)

6. Aneks ID

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE NE DOPUŠTAJU INVESTITORU DA ISTI SPOR NAKNADNO PONOVO PODNESE MEĐUNARODNOJ ARBITRAŽI NA TEMELJU ČLANA 26.

(u skladu s članom 26. stavom 3. tačkom (b) podtačkom i.)

1. Australija
2. Azerbajdžan
3. Bugarska
4. Kanada
5. Hrvatska
6. Kipar
7. Češka
8. Zemlje Evropske zajednice
9. Finska
10. Grčka
11. Mađarska
12. Irska
13. Italija
14. Japan
15. Kazakstan
16. Norveška
17. Poljska
18. Portugal
19. Rumunija
20. Ruska Federacija
21. Slovenija
22. Španija
23. Švedska
24. Sjedinjene Američke Države

7. Aneks IA

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE NE DOPUŠTAJU INVESTITORU ILI UGOVORNOJ STRANCI DA MEĐUNARODNOJ ARBITRAŽI PODNESU SPOR U VEZI S ČLANOM 10. STAVOM 1. ZADNJOM REČENICOM

(u skladu s članom 26. stavom 3. tačkom (c) i članom 27. stavom 2.)

1. Australija
2. Kanada
3. Mađarska
4. Norveška

8. Aneks P

POSEBNI POSTUPAK ZA RJEŠAVANJE SPOROVA NA REGIONALNIM I LOKALNIM RAZINAMA

(u skladu s članom 27. stavom 3. tačkom (i))

DIO I.

1. Kanada
2. Australija

DIO II.

1. Ako prilikom donošenja odluke sud utvrdi da mjera regionalne ili lokalne vlade ili tijela ugovorne strane (dalje u tekstu „odgovorna strana”) nije u skladu s nekom odredbom ovog Ugovora, odgovorna strana preduzima razumne mjere koje su joj na raspolaganju kako bi osigurala poštovanje Ugovora u pogledu te mjere.

2. Odgovorna strana, u roku od 30 dana od dana donošenja odluke, dostavlja Sekretarijatu pisano obavještenje o svojim namjerama u vezi s osiguranjem poštovanja Ugovora u pogledu te mjere. Sekretarijat podnosi obavještenje Konferenciji o Povelji prvom mogućom prilikom, a najkasnije na zasjedanju Konferencije o Povelji koje slijedi nakon primanja obavještenja. Ako nije moguće odmah osigurati poštovanje Ugovora, odgovorna strana osigurava takvo postupanje u razumnom vremenskom roku. Razumni vremenski rok dogovaraju obje strane u sporu. Ako se ne postigne takav dogovor, odgovorna strana predlaže razumni vremenski rok na odobrenje Konferenciji o Povelji.

3. Ako odgovorna strana ne uspije u razumnom vremenskom roku osigurati poštovanje u pogledu mjere, ona na zahtjev druge ugovorne strane koja je strana u sporu (dalje u tekstu „oštećena strana”) nastoji dogovoriti s oštećenom strankom odgovarajuću naknadu kao obostrano zadovoljavajuće rješenje spora.

4. Ako se dogovor o zadovoljavajućoj naknadi ne postigne u roku od 20 dana od zahtjeva oštećene strane, ta strana može uz odobrenje Konferencije o Povelji suspendirati svoje obaveze u okviru Ugovora prema odgovornoj stranci, koje smatra ekvivalentnima onim obavezama koje dotična mjera negira, sve dok ugovorne strane ne postignu sporazum o rješenju njihova spora ili dok se sporna mjera ne uskladi s ovim Ugovorom.

5. Prilikom razmatranja koje će obaveze suspendovati, oštećena strana primjenjuje sljedeća načela i postupke:

(a) Oštećena bi strana trebala najprije nastojati suspendovati obaveze u pogledu onog dijela Ugovora u kojem je sud utvrdio kršenje.

(b) Ako oštećena strana smatra da nije moguće ili nije efikasno suspendovati obaveze u pogledu istog dijela Ugovora, može nastojati suspendovati obaveze iz drugih dijelova Ugovora. Ako oštećena strana odluči zatražiti odobrenje za suspendovanje obaveza u okviru ove tačke, ona navodi odgovarajuće razloge u svojem zahtjevu koji upućuje Konferenciji o povelji na odobrenje.

6. Na pisani zahtjev odgovorne strane koji se dostavlja oštećenoj stranci i predsjedniku suda koji je donio odluku, sud odlučuje je li opseg obaveza suspendovanih od strane oštećene strane prekomjeran i, ako jeste, do koje mjere. Ako se sud ne može ponovno sastaviti, takvu odluku donosi jedan ili više arbitražnih sudaca koje imenuje Generalni sekretar. Odluke u skladu s ovim stavom donose se u roku od 60 dana od zahtjeva sudu ili od imenovanja od strane glavnog sekretara. Obaveze se ne suspenduju do donošenja odluke, koja je konačna i obavezujuća.

7. Prilikom suspendovanja bilo koje obaveze prema odgovornoj stranci, oštećena strana ulaže napore da pritom ne utiče nepovoljno na prava bilo koje druge ugovorne strane iz ovog Ugovora.

9. Aneks G

IZUZEĆA I PRAVILA KOJIMA SE UREĐUJE PRIMJENA ODREDNI GATT-A I POVEZANIH INSTRUMENATA (u skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (a))

1. Skladno članu 29. stavu 2. tački (a), ne primjenjuju se sljedeće odredbe GATT-a 1947. i povezanih instrumenata:

(a) Opšti sporazum o carinama i trgovini

II Popisi koncesija (i popisi u vezi s Opštim sporazumom o carinama i trgovini)

IV Posebne odredbe o kinematografskim filmovima

XV Devizni aranžmani

XVIII Državna pomoć ekonomskom razvoju

XXII. Savjetovanje

XXIII Poništenje ili umanjenje

XXV Zajedničko djelovanje ugovornih strana

XXVI Prihvat. Stupanje na snagu i registracija

XXVII Zadržavanje ili povlačenje koncesija

XXVIII Izmjena popisa

XXVIII a Pregovori o carinama

XXIX Odnos ovog Sporazuma prema Havanskoj povelji

XXX Izmjene

XXXI Povlačenje

XXXII Ugovorne strane

XXXIII Pristup

XXXV Neprimjenjivanje Sporazuma među pojedinim ugovornim stranama

XXXVI Načela i ciljevi

XXXVII Obaveze

XXXVIII Zajedničko djelovanje

Aneks H U vezi s članom XXVI

Aneks I. Napomene i dodatne odredbe (u vezi s gore navedenim člancima GATT-a)

Zaštitne mjere za potrebe razvoja

Dogovori u vezi s obavještanjem, savjetovanjem, rješavanjem sporova i nadzorom.

(b) Povezani instrumenti

I Sporazum o tehničkim preprekama u trgovini (Kodeks normi)

Preambula (prvi, osmi i deveti stav)

1.3. Opšte odredbe

2.6.4. Priprema, usvajanje i primjena tehničkih propisa i normi od strane središnjih vladinih tijela

10.6. Informacije o tehničkim propisima, normama i o sistemima sertifikovanja

11. Tehnička pomoć drugim stranama

12. Posebno i različito postupanje prema zemljama u razvoju

13. Odbor za tehničke prepreke u trgovini

14. Savjetovanje i rješavanje sporova

15. Završne odredbe (osim 15.5. i 15.13.)

Aneks 2. Skupine tehničkih stručnjaka

Aneks 3. Paneli

ii. Sporazum o javnim nabavama

iii. Sporazum o tumačenju i primjeni Člana VI, XVI i XXIII (subvencije i kompenzatorske mjere)

10. Izvozne subvencije za određene primarne proizvode

12. Savjetovanja

13. Mirenje, rješavanje sporova i ovlaštene protivmjere

14. Zemlje u razvoju

16. Odbor za subvencije i kompenzatorske mjere

17. Mirenje

18. Rješavanje sporova

19.2. Prihvat i pristup

19.4. Stupanje na snagu

19.5. (a) Nacionalno zakonodavstvo

19.6. Preispitivanje

19.7. Izmjene

19.8. Povlačenje

19.9. Neprimjenjivanje ovog Sporazuma među pojedinim potpisnicama

19.11. Sekretarijat

19.12. Polaganje

19.13. Registracija

IV Sporazum o sprovođenju člana VII (određivanje carinske vrijednosti)

1.2. (b) IV Vrijednost transakcija

11.1. Određivanje carinske vrijednosti

14. Primjena Aneksâ (druga rečenica)

18. Institucije (Odbor za određivanje carinske vrijednosti)

19. Savjetovanje

20. Rješavanje sporova

21. Posebno i različito postupanje prema zemljama u razvoju

22. Prihvat i pristup

24. Stupanje na snagu

25.1. Nacionalno zakonodavstvo

26. Preispitivanje

27. Izmjene

28. Povlačenje

29. Sekretarijat

30. Polaganje

31. Registracija

Aneks II Tehnički odbor za određivanje carinske vrijednosti

Aneks III. *Ad hoc* paneli

Protokol uz Sporazum o sprovođenju člana VII (osim I.7. i I.8., s nužno prilagođenim uvodnim jezikom)

V Sporazum o postupcima izdavanja uvoznih dozvola

1.4. Opšte odredbe (zadnja rečenica)

2.2. Automatsko izdavanje uvoznih dozvola (bilješka 2.)

4. Institucije, savjetovanje i rješavanje sporova

5. Završne odredbe (osim stav 2.)

VI Sporazum o sprovođenju člana VI. (Antidampinški kodeks)

13. Zemlje u razvoju

14. Odbor za antidampinške postupke

15. Savjetovanje, mirenje i rješavanje sporova

16. Završne odredbe (osim stavki 1. i 3.)

VII Dogovor o govedem mesu

VIII Međunarodni dogovor o mliječnim proizvodima

IX Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima

X Izjava o trgovinskim mjerama preduzetim u svrhu platnog bilansa.

(c) Sve ostale odredbe GATT-a ili povezanih instrumenata koje se odnose na:

I državnu pomoć ekonomskom razvoju i postupanje prema zemljama u razvoju, osim za stavke od 1. do 4. Odluke od 28. novembra 1979. (L/4903) o različitom i povoljnijem postupanju, uzajamnosti i potpunijem djelovanju zemalja u razvoju;

II osnivanje ili rad odbora stručnjaka i drugih pomoćnih institucija;

III potpisivanje, pristup, stupanje na snagu, povlačenje, polaganje i registraciju.

(d) Svi sporazumi, dogovori, odluke, objašnjenja ili ostali oblici zajedničkog djelovanja u skladu s odredbama navedenima u tačkama od (a) do (c).

2. Ugovorne strane primjenjuju odredbe „Izjave o trgovinskim mjerama poduzetima u svrhu platnog bilansa” na mjere koje su preduzele one ugovorne strane koje nisu strane GATT-a, u mjeri u kojoj je to moguće u kontekstu ostalih odredbi ovog Ugovora.

3. U pogledu obavještanja koje se zahtijeva odredbama važećima skladno članu 29. stavu 2. tački (a):

(a) ugovorne strane koje nisu strane GATT-a ili povezanog instrumenta upućuju svoje obavještenje Sekretarijatu. Sekretarijat dostavlja primjerke obavještenja svim ugovornim stranama. Obavještenja Sekretarijatu na jednom su od vjerodostojnih jezika ovog Ugovora. Prateći dokumenti mogu biti isključivo na jeziku ugovorne strane;

(b) takvi se zahtjevi ne primjenjuju na ugovorne strane ovog Ugovora koje su ujedno strane GATT-a i povezanih instrumenata, koji sadrže vlastite zahtjeve u pogledu obavještanje.

4. Trgovina nuklearnim materijalima može se uređivati sporazumima navedenima u izjavama u vezi s ovim stavom, sadržanima u Završnom aktu Konferencije o Evropskoj energetskej povelji.

10. Aneks TFU

ODREDBE O TRGOVINSKIM SPORAZUMIMA IZMEĐU DRŽAVA KOJE SU BILE SASTAVNI DIO BIVŠEG SAVEZA SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

(u skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (b))

1. O svakom sporazumu iz člana 29. stav 2. tačke (b) dostavlja se pisano obavještenje Sekretarijatu od strane ili u ime svih strana takvog sporazuma koje potpisuju ovaj Ugovor ili mu pristupaju:

(a) u pogledu sporazuma koji je na snazi tri mjeseca od dana na koji je prva takva strana potpisala ili položila svoju ispravu o pristupu Ugovoru, najkasnije šest mjeseci od tog dana potpisivanja ili polaganja; i

(b) u pogledu sporazuma koji stupa na snagu na kasniji dan od dana navedenog u tački (a), prvobitno prije njegovog stupanja na snagu, kako bi druge države ili organizacije regionalne ekonomske integracije koje su potpisale ovaj Ugovor ili su mu pristupile (dalje u tekstu „zainteresovane strane”) imale razumnu mogućnost pregledati sporazum i iznijeti svoje primjedbe s tim u vezi stranama tog sporazuma te Konferenciji o Povelji prije njegovog stupanja na snagu.

2. Obavještenje sadrži:

(a) kopije originalnih tekstova sporazuma na svim jezicima na kojima je potpisan;

(b) opis, pozivanjem na stavke sadržane u Aneksu EM, posebnih energetskih materijala i proizvoda na koje se primjenjuje;

(c) objašnjenje, zasebno u pogledu svake odgovarajuće odredbe GATT-a i povezanih instrumenata koja se primjenjuje na temelju člana 29. stav 2. tački (a), okolnosti zbog kojih je za strane sporazuma nemoguće ili neostvarivo potpuno poštovanje te odredbe;

(d) posebne mjere koje svaka strana sporazuma treba usvojiti radi suočavanja s okolnostima iz tačke (c); i

(e) opis programâ strana za postizanje postepenog smanjenja i konačnog ukidanja neusklađenih odredaba sporazuma.

3. Strane sporazuma koji je predmetom obavještenja u skladu sa stavom 1. pružaju zainteresiranim stranama razumnu priliku za savjetovanjem u pogledu takvog sporazuma te razmatraju njihove primjedbe. Na zahtjev zainteresirane strane sporazum razmatra Konferencija o Povelji, koja u pogledu njega može usvojiti preporuke.

4. Konferencija o Povelji periodično provjerava primjenu sporazuma koji su predmetom obavještenja u skladu sa stavom 1. i napredak koji je postignut u ukidanju njihovih odredbi koje nisu u skladu s odredbama GATT-a i povezanih instrumenata koje se primjenjuju na temelju člana 29. stav 2. tačke (a). Na zahtjev zainteresirane strane, Konferencija o Povelji može usvojiti preporuke u pogledu takvog sporazuma.

5. Sporazum opisan u članu 29. stavu 2. tački (b) može u slučaju izuzetne hitnosti stupiti na snagu bez obavještanja i savjetovanja predviđenih u stavu 1. tački (b) i stavovima 2. i 3., pod uslovom da se bez odlaganja izvrši takvo obavještanje i pruži prilika za takvo savjetovanje. U tom slučaju strane sporazuma svejedno bez odlaganja dostavljaju tekst sporazuma nakon njegovog stupanja na snagu, u skladu sa stavom 2. tačkom (a).

6. Ugovorne strane koje jesu ili postanu strane sporazuma opisanog u članu 29. stavu 2. tački (b) obavezuju se da će ograničiti njegovu neusklađenost s odredbama GATT-a i povezanih instrumenata, koje se primjenjuju na temelju člana 29. stav 2. tačke (a), na mjeru koja je nužna za suočavanje s posebnim okolnostima te provoditi takav sporazum na način da se što je manje moguće odstupa od navedenih odredbi. One ulažu napore kako bi preuzele korektivne mjere u svjetlu primjedbi zainteresovanih strana i preporuka Konferencije o Povelji.

11. Aneks D

PRIVREMENE ODREDBE ZA RJEŠAVANJE TRGOVINSKIH SPOROVA

(u skladu s članom 29. stavom 7.)

1. (a) U svojim međusobnim odnosima ugovorne strane ulažu napore da putem saradnje i savjetovanja dođu do obostrano zadovoljavajućeg rješenja bilo kojeg spora o postojećim mjerama koje bi mogle bitno uticati na poštovanje odredb primjenjivih na trgovinu skladno članu 5. ili 29.

(b) Ugovorna strana može bilo kojoj drugoj ugovornoj stranci uputiti pisani zahtjev za savjetovanje o bilo kojoj postojećoj mjeri druge ugovorne strane, za koju smatra da bi mogla bitno utjecati na poštovanje odredaba primjenjivih na trgovinu sukladno članu 5. ili 29. Ugovorna strana koja zahtijeva savjetovanje što je moguće više iscrpno opisuje mjeru na koju se žali i navodi odredbe člana 5. ili 29. GATT-a i povezanih instrumenata koje smatra relevantnima. O zahtjevima za savjetovanje sukladno ovom stavu obavještava se Sekretarijat, koje periodično izvještajuje ugovorne strane o savjetovanjima o kojima je obaviješteno i koja su u toku.

(c) Ugovorna strana postupa sa svakom povjerljivom ili zaštićenom informacijom, koja je označena kao takva i koja je sadržana ili primljena u odgovoru na pisani zahtjev ili primljena tokom savjetovanja, na isti način kao što s njom postupa ugovorna strana koja dostavlja takvu informaciju.

(d) Pri traženju rješenja pitanja za koja ugovorna strana smatra da utiču na poštovanje odredbi primjenjivih na trgovinu sukladno članu 5. ili 29. između nje i druge ugovorne strane, ugovorne strane koje djeluju u savjetovanju ili u drugom obliku rješavanja spora ulažu napore kako bi izbjegle rješenje koje nepovoljno utiče na trgovinu bilo koje druge ugovorne strane.

2. (a) Ako u roku od 60 dana od primanja zahtjeva za savjetovanje iz stav 1. tačke (b) ugovorne strane ne riješe spor ili ne dogovore njegovo rješavanje putem mirenja, posredovanja, arbitraže ili drugog postupka, bilo koja od ugovornih strana može uputiti Sekretarijatu pisani zahtjev za osnivanje panela u skladu s tačkama od (b) do (f). U svojem zahtjevu ugovorna strana podnositeljica zahtjeva navodi predmet spora i naznačuje koje odredbe člana 5. ili 29. GATT-a i povezanih instrumenata smatra relevantnima. Sekretarijat bez odlaganja dostavlja primjerke zahtjeva svim ugovornim stranama.

(b) Tokom rješavanja spora uzimaju se u obzir interesi drugih ugovornih strana. Svaka druga ugovorna strana koja ima značajan interes u predmetu ima pravo biti saslušana pred panelom te mu podnositi pisane podneske, pod uslovom da su ugovorne strane u sporu i Sekretarijat primili pisano obaveštenje o njenom interesu najkasnije na dan osnivanja panela u skladu s tačkom (c).

(c) Panel se smatra osnovanim 45 dana od primanja pisanog zahtjeva ugovorne strane od strane Sekretarijata skladno tački (a).

(d) Panel čine tri člana koje izabire Generalni sekretar s popisa opisanog u stavu 7. Osim ako se ugovorne strane u sporu dogovore drugačije, članovi panela ne mogu biti državljani ugovornih strana koje su strane u sporu ili koje su obavještavale o svom interesu u skladu s tačkom (b) ni državljani država članica organizacije regionalne ekonomske integracije koje su strane u sporu ili koje su obavještavale o svojem interesu u skladu s tačkom (b).

(e) Ugovorne strane u sporu izjašnjavaju se u roku od 10 radnih dana o imenovanjima članova panela i ne protive se imenovanjima, osim u slučaju imperativnih razloga.

(f) Članovi panela postupaju u svojstvu pojedinaca i ne traže ni primaju uputstva od bilo koje vlade ili drugog tijela. Svaka se ugovorna stanka obavezuje da će poštovati ova načela i da neće nastojati da utiče na članove panela u obavljanju njihovih zadataka. Pri izboru članova panela vodi se računa o tome da se osigura njihova nezavisnost i da sastav panela odražava dovoljnu raznolikost obrazovanja i širinu iskustva.

(g) Sekretarijat odlaganja obavještava sve ugovorne strane o osnivanju panela.

3. (a) Konferencija o Povelji usvaja poslovnik za postupak pred panelom u skladu s ovim Aneksom. Poslovnik se u što je moguće većoj mjeri naslanja na poslovnik GATT-a i povezanih

instrumenata. Panel također ima pravo da usvoji dodatne odredbe poslovnika koje nisu protivne poslovniku koji je usvojila Konferencija o Povelji ni ovom Aneksu. U postupku pred panelom svaka ugovorna strana u sporu i svaka druga ugovorna strana koja je obavještavala o svom interesu u skladu sa stavom 2. tačkom (b) imaju pravo na najmanje jedno saslušanje pred panelom i pravo na pisani zahtjev. Ugovorne strane u sporu također imaju pravo na podnošenje pisanog odbijanja. Panel može prihvatiti zahtjev bilo koje druge ugovorne strane, koja je obavještavala o svom interesu u skladu sa stavom 2. tačkom (b), za pristupom bilo kojem pisanom zahtjevu koji je podnesen panelu, uz pristanak ugovorne strane koja ga je podnijela.

Postupak pred panelom je povjerljiv. Panel provodi objektivnu procjenu pitanja koja su mu podnesena, uključujući činjenice o sporu i usklađenost mjera s odredbama primjenjivima na trgovinu skladno članu 5. ili 29. U obavljanju svojih zadataka panel se savjetuje s ugovornim stranama u sporu i pruža im odgovarajuću mogućnost postizanja obostrano zadovoljavajućeg rješenja. Osim ako se ugovorne strane u sporu dogovore drugačije, panel temelji svoju odluku na argumentima i zahtjevima ugovornih strana u sporu. Paneli se rukovode tumačenjima GATT-a i povezanih instrumenata u okviru GATT-a i ne dovode u pitanje usklađenost s članom 5. ili 29. postupaka koje primjenjuje bilo koja ugovorna strana koja je strana GATT-a prema drugim stranama GATT-a na koje ona primjenjuje GATT, a koje ne primjenjuju druge strane u sporu u okviru GATT-a.

Osim ako se ugovorne strane u sporu drugačije dogovore, svi postupci koji uključuju panel, uključujući objavljivanje njegovih konačnih izvještaja, trebali bi da se dovrše u roku od 180 dana od dana osnivanja panela; međutim, ako se svi postupci ne dovrše u navedenom roku, to ne utiče na valjanost konačnog izvještaja.

(b) Panel utvrđuje svoju nadležnost; ta je odluka konačna i obavezujuća. Panel razmatra svaki prigovor ugovorne strane u sporu da spor nije u nadležnosti panela i odlučuje hoće li odlučiti o prigovoru kao o prethodnom pitanju ili u okviru odlučivanja o glavnoj stvari.

(c) U slučaju dva ili više zahtjeva za osnivanje panela u pogledu bitno sličnih sporova, Generalni sekretar može, uz suglasnost svih ugovornih strana u sporu, imenovati jedinstveni panel.

4. (a) Nakon razmatranja argumenata pobijanja, panel dostavlja ugovornim stranama u sporu opisne dijelove svojeg pisanog izvještaja, uključujući iznošenje činjeničnog stanja i sažetak argumenata ugovornih strana u sporu. Ugovornim se stranama u sporu pruža mogućnost podnošenja pisanih komentara na opisne dijelove u roku koji odredi panel.

Nakon isteka roka određenog za primanje komentara ugovornih strana, panel izdaje ugovornim stranama u sporu privremeno pisani izvještaj, koji uključuje opisne dijelove i predložene nalaze i zaključke panela. U roku koji odredi panel, ugovorna strana u sporu može podnijeti panelu pisani zahtjev da preispita pojedine aspekte privremenog izvještaja, prije izdavanja konačnog izvještaja. Prije izdavanja konačnog izvještaja panel se može, po svojoj slobodnoj ocjeni, sastati s ugovornim stranama u sporu kako bi razmotrio pitanja postavljena u takvom zahtjevu.

Konačno izvještaj sadržava opisne dijelove (uključujući iznošenje činjeničnog stanja i sažetak argumenata ugovornih strana u sporu), nalaze i zaključke panela i raspravu o argumentima

iznesenima u vezi s pojedinim aspektima privremenog izvještaja u fazi njegovog preispitivanja. Konačno se izvještaj bavi svakim bitnim pitanjem koje je postavljeno pred panel i koje je nužno za rješenje spora i navodi razloge za zaključke panela.

Panel izdaje svoj konačni izvještaj tako da ga bez odlaganja dostavlja Sekretarijatu i ugovornim stranama u sporu. Sekretarijat prvom mogućom prilikom dostavlja svim ugovornim stranama konačni izvještaj zajedno sa svakim pisanim mišljenjem za koje ugovorna strana u sporu želi da bude priloženo.

(b) Ako panel zaključi da mjera koju uvodi ili provodi ugovorna strana nije u skladu s odredbom člana 5. ili 29. ili s odredbom GATT-a ili povezanog instrumenta koja se primjenjuje sukladno članu 29., panel može preporučiti u svojem konačnom izvještaju da ugovorna strana izmijeni ili odustane od mjere ili ponašanja kako bi bila u skladu s tom odredbom.

(c) Konferencija o Povelji usvaja izvještaje panela. Kako bi se osiguralo dovoljno vremena Konferenciji o Povelji za razmatranje izvještaje panela, Konferencija o Povelji usvaja izvještaj najranije 30 dana od njegovog dostavljanja svim ugovornim stranama od strane Sekretarijata. Ugovorne strane koje imaju primjedbe na izvještaj panela dostavljaju pisano obrazloženje svojih primjedbi Sekretarijatu najmanje 10 dana prije dana na koji Konferencija o Povelji treba razmatrati usvajanje izvještaja, a Sekretarijat ga bez odlaganja dostavlja svim ugovornim stranama. Ugovorne strane u sporu i ugovorne strane koje su obavještavale o svom interesu u skladu sa stavom 2. tačkom (b) imaju pravo u potpunosti djelovati u razmatranju izvještaj panela o tom sporu od strane Konferencije o Povelji, a njihova se gledišta bilježe u potpunosti.

(d) Kako bi se osiguralo efikasno rješavanje sporova u korist svih ugovornih strana, ključno je da se bez odlaganja poštuju odluke i preporuke konačnog izvještaje panela koji je usvojila Konferencija o Povelji. Ugovorna strana, koja podliježe odluci ili preporuci konačnog izvještaja panela koji je usvojila Konferencija o Povelji, obavještava Konferenciju o Povelji o svojim namjerama u pogledu usklađivanja s takvom odlukom ili preporukom. Ako takva usklađenost bez odlaganja nije moguća, dotična ugovorna strana objašnjava svoje razloge za to Konferenciji o Povelji i, u svjetlu tog objašnjenja, odobrava joj se razuman rok za postizanje usklađenosti. Cilj rješavanja spora je izmjena ili ukidanje neusklađenih mjera.

5. (a) Ako se ugovorna strana u razumnom roku ne uskladi s odlukom ili preporukom konačnog izvještaje panela koji je usvojila Konferencija o Povelji, ugovorna strana u sporu koja je oštećena takvom neusklađenošću može ugovornoj stranci koja se nije uskladila uputiti pisani zahtjev da započne pregovore radi dogovora oko obostrano prihvatljive naknade. Ako primi takav zahtjev, ugovorna strana koja se nije uskladila bez odlaganja započinje takve pregovore.

(b) Ako ugovorna strana koja se nije uskladila odbije pregovaranje ili ako ugovorne strane ne uspiju postići dogovor u roku od 30 dana od dostavljanja zahtjeva za pregovore, oštećena ugovorna strana može podnijeti pisani zahtjev Konferenciji o Povelji da joj se odobri suspenzija njenih obaveza u okviru člana 5. ili 29. prema ugovornoj stranci koja se nije uskladila.

(c) Konferencija o Povelji može odobriti oštećenoj ugovornoj stranci da suspenduje one svoje obaveze prema ugovornoj stranci koja se nije uskladila, u okviru člana 5. ili 29. ili u okviru

odredbi GATT-a ili povezanih instrumenata koje se primjenjuju skladno članu 29., koje oštećena ugovorna strana u datim okolnostima smatra ekvivalentnima.

(d) Suspenzija obaveza je privremena i primjenjuje se samo do trenutka ukidanja mjere za koju je utvrđeno da nije u skladu s članom 5. ili 29., ili do trenutka postizanja obostrano prihvatljivog rješenja.

6. (a) Prije suspendovanja takvih obaveza oštećena ugovorna strana obavještava ugovornu stranu koja se nije uskladila o prirodi i opsegu namjeravane suspenzije. Ako ugovorna strana koja se nije uskladila dostavi glavnom sekretaru pisani prigovor protiv opsega namjeravane suspenzije obaveza od strane oštećene strane, prigovor se upućuje arbitraži, kako je niže predviđeno. Namjeravana suspenzija obaveza odlaže se dok se ne završi arbitražni postupak i dok odluka arbitražnog panela ne postane konačna i obavezujuća u skladu s tačkom (e).

(b) Generalni sekretar osniva arbitražni panel u skladu sa stavom 2. tačkama od (d) do (f), koji je po mogućnosti isti panel koji je donio odluku ili preporuku iz stav 4. tačke (d), radi ispitivanja opsega u kojem oštećena strana namjerava suspendovati obaveze. Osim ako Konferencija o Povelji odluči drugačije, poslovnik za postupak pred panelom usvaja se u skladu sa stavom 3. tačkom (a).

(c) Arbitražni panel utvrđuje je li širina u kojem oštećena ugovorna strana namjerava suspendovati obaveze prekomjeran u odnosu na pretrpljenu štetu i, ako jeste, u kojoj mjeri. Panel ne preispituje prirodu suspendovanih obaveza, osim u mjeri u kojoj je to neodvojivo od utvrđivanja širine suspendovanih obaveza.

(d) Arbitražni panel dostavlja svoju pisanu odluku oštećenoj ugovornoj stranci i ugovornoj stranci koja se nije uskladila, kao i Sekretarijatu, u roku od 60 dana od osnivanja panela ili u drugom roku koji dogovore oštećena ugovorna strana i ugovorna strana koja se nije uskladila. Sekretarijat podnosi odluku Konferenciji o Povelji prvom mogućom prilikom, a najkasnije na zasjedanju Konferencije o Povelji koje slijedi nakon primanja odluke.

(e) Odluka arbitražnog panela postaja konačna i obavezujuća 30 dana od dana njenog podnošenja Konferenciji o Povelji i oštećena ugovorna strana može nakon toga primijeniti svaki u njemu dopušteni opseg suspenzije pogodnosti na način na koji ta ugovorna strana u datim okolnostima smatra ekvivalentnim, osim ako prije isteka roka od 30 dana Konferencija o Povelji odluči drugačije.

(f) Prilikom suspendovanja bilo koje obaveze prema ugovornoj stranci koja se nije uskladila, oštećena ugovorna strana ulaže napore da pritom ne utiče nepovoljno na trgovinu bilo koje druge ugovorne strane.

7. Svaka ugovorna strana, u slučaju ugovornih strana koje su ujedno strane GATT-a, može imenovati dvije osobe koje će, ako su voljne i sposobne obavljati dužnost članova panela skladno ovom Aneksu, postati članovi panela imenovani za rješavanje sporova u vezi s GATT-om. Generalni sekretar takođe može imenovati, uz odobrenje Konferencije o Povelji, najviše 10 osoba koje su voljne i sposobne da obavljaju dužnost članova panela u svrhu rješavanja sporova

u skladu sa stavovima od 2. do 4. Konferencija o Povelji može, osim toga, odlučiti imenovati u istu svrhu do 20 osoba koje se nalaze na popisima drugih međunarodnih tijela za rješavanje sporova i koje su voljne i sposobne obavljati dužnost članova panela. Imena svih na takav način imenovanih osoba čine popis članova panela za rješavanje sporova. Osobe se imenuju isključivo na temelju objektivnosti, pouzdanosti i sposobnosti dobrog rasuđivanja i, u najvećoj mogućoj mjeri, imaju stručnost u područjima međunarodne trgovine i energetike, posebno u pogledu odredbi koje se primjenjuju skladno članu 29. Pri obavljanju bilo koje funkcije u skladu s ovim Aneksom, imenovane osobe ne smiju biti povezane ni s jednom ugovornom strankom niti smiju od njih primati uputstva. Mandat imenovanih osoba traje pet godina i može se obnoviti, sve dok se ne imenuju njihovi nasljednici. Imenovana osoba čiji mandat ističe nastavlja obavljati sve funkcije zbog kojih je izabrana u skladu s ovim Aneksom. U slučaju smrti, ostavke ili nesposobnosti imenovane osobe, ugovorna strana ili Generalni sekretar, zavisno o tome tko je imenovao tu osobu, ima pravo imenovati drugu osobu za preostalo trajanje mandata, pri čemu je imenovanje od strane glavnog sekretara zavisno odobrenju Konferencije o Povelji.

8. Nezavisno od odredbi sadržanima u ovom Aneksu, ugovorne strane podstiče se na savjetovanje tokom cijelog postupka rješavanja spora u svrhu rješavanja njihova spora.

9. Konferencija o Povelji može imenovati ili odrediti druga tijela ili forume za obavljanje bilo koje funkcije koja je ovim Aneksom dodijeljena Sekretarijatu i glavnom sekretaru.

12. Aneks B

FORMULA ZA RASPODJELU TROŠKOVA POVELJE

(u skladu s članom 37. stavom 3.)

1. Doprinosi koje ugovorne strane trebaju platiti utvrđuje Sekretarijat svake godine na temelju procenta doprinosa koji se zahtijevaju prema zadnjoj raspoloživoj ljestvici procjene za doprinose u redovni proračun Ujedinjenih nacija (dopunjenoj podacima o teoretskim doprinosima za sve ugovorne strane koje nisu članice UN-a).

2. Doprinosi se prema potrebi prilagođavaju, kako bi se osiguralo da je ukupni iznos svih doprinosa 100 %.

13. Aneks PA

POPIS POTPISNICA KOJE NE PRIHVATAJU OBAVEZU PRIVREMENE PRIMJENE IZ ČLANA 45. STAV 3. TAČKE (b)

(u skladu s članom 45. stavom 3. tačkom (c))

1. Češka

2. Njemačka

3. Mađarska

4. Litvanija

5. Poljska

6. Slovačka

14. Aneks T

PRELAZNE MJERE UGOVORNIH STRANA

(u skladu s članom 32. stavom 1.)

Popis ugovornih strana koje imaju pravo na prelazne aranžmane

Albanija

Jermenija

Azerbejdžan

Bjelorusija

Bugarska

Hrvatska

Češka

Estonija

Gruzija

Mađarska

Kazahstan

Kirgistan

Litvanija

Letonija

Moldavija

Poljska

Rumunija

Ruska Federacija

Slovačka

Slovenija

Tadžikistan

Turkmenistan

Ukrajina

Uzbekistan

Popis odredbi koje podliježu prelaznim aranžmanima

Odredba

Član 6. stavka 2.

Član 6. stavka 5.

Član 7. stavka 4.

Član 9. stavka 1.

Član 10. stavka 7.

Član 14. stavka 1. tačka (d) 86.

Član 20. stavka 3.

Član 22. stavka 3.

Član 6. stavka 2.

„Svaka ugovorna strana osigurava da u okviru svoje nadležnosti ima i provodi propise koji su potrebni i prikladni za suprotstavljanje jednostranom i usklađenom postupanju suprotnom tržišnoj konkurenciji u privrednoj djelatnosti u energetsom sektoru.”

ZEMLJA: ALBANIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti

Nacionalna.

Opis

U Albaniji ne postoji zakon o zaštiti tržišne konkurencije. Zakon br. 7746 od 28. jula 1993. o ugljenovodonicima i zakon br. 7796 od 17. veljače 1994. godine mineralima ne sadržavaju takve odredbe. Zakon o električnoj energiji u fazi je pripreme. Podnošenje ovog zakona parlamentu predviđa se do kraja 1996. godine. U ove zakone Albanija namjerava uključiti odredbe o postupanju suprotnom tržišnoj konkurenciji.

Postepeno ukidanje

1. januar 1998. godine

ZEMLJA: JERMENIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti

Nacionalna.

Opis

Trenutačno u Jermeniji postoji državni monopol u većini energetske sektora. Ne postoji zakon o zaštiti tržišne konkurencije, tako da se još ne provode pravila o tržišnoj konkurenciji. Ne postoje zakoni o energetici. Podnošenje nacrtâ zakonâ o energetici parlamentu predviđa se u 1994. godini. Predviđa se da ti zakoni sadržavaju odredbe o postupanju suprotnom tržišnoj konkurenciji, koje bi bile usklađene sa zakonodavstvom EZ-a o tržišnoj konkurenciji.

Postepeno ukidanje

31. decembra 1997. godin

ZEMLJA: AZERBEJDŽAN

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti

Nacionalna.

Opis

Protimonopolsko zakonodavstvo u fazi je izrade.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: BJELORUSIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Protumonopolsko zakonodavstvo u fazi je izrade.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: GRUZIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakoni o demonopolizaciji trenutno su u Gruziji u fazi izrade te stoga država i nadalje ima monopol nad praktički svim energetske izvorima i energetske resursima, čime se ograničava mogućnost tržišne konkurencije u teritoriji energetike i goriva.

Postepeno ukidanje
1. januara 1999. godine

ZEMLJA: KAZAHSTAN

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Donesen je zakon o razvoju tržišne konkurencije i ograničivanju monopolističkih aktivnosti (br. 656 od 11. juna 1991.), ali je opšte namjene. Potreban je daljnji razvoj zakonodavstva, posebno donošenjem odgovarajućih izmjena ili donošenjem novog zakona.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: KIRGISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakon o antimonopolskoj politici već je donesen. Potrebno je prelazno razdoblje kako bi se odredbe tog zakona prilagodile energetske sektoru, koji je trenutno pod strogim uređenjem države.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: MOLDAVIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakon o ograničivanju monopolističkih aktivnosti i razvoju tržišne konkurencije od 29. januara 1992. godine osigurava organizacioni i pravni temelj za razvoj tržišne konkurencije i mjera sprečavanja, ograničavanja i suzbijanja monopolističkih aktivnosti; usmjeren je prema uvođenju uslova tržišne privrede. Ovaj zakon, međutim, ne predviđa konkretne mjere protiv postupanja suprotnog tržišnoj konkurenciji u energetske sektoru niti u potpunosti pokriva zahtjeve iz člana 6.

Parlamentu će se 1995. godine podnijeti zakon o tržišnoj konkurenciji i državni program demonopolizacije privrede. Nacrt zakona o energetici, koji će se takođe podnijeti parlamentu 1995. godine, obuhvatiće pitanja ukidanja monopola i razvoja tržišne konkurencije u energetsom sektoru.

Postepeno ukidanje
1. januar 1998. godine

ZEMLJA: RUMUNIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Pravila tržišne konkurencije još se ne provode u Rumuniji. Nacrt zakona o zaštiti tržišne konkurencije podnesen je parlamentu i njegovo se donošenje očekuje tokom 1994. godine.

Nacrt zakona sadrži odredbe o postupanju suprotnom tržišnoj konkurenciji, koje su usklađene sa zakonodavstvom EZ-a o tržišnoj konkurenciji.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1996. godine

ZEMLJA: RUSKA FEDERACIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Federacija.

Opis

U Ruskoj Federaciji je stvoren sveobuhvatni okvir antimonopolskog zakonodavstva, ali moraće se usvojiti daljnje pravne i organizacione mjere za sprečavanje, ograničavanje ili suzbijanje monopolističkih aktivnosti i nepoštene tržišne konkurencije, posebno u energetsom sektoru.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: SLOVENIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakon o zaštiti tržišne konkurencije, donesen 1993. godine i objavljen u Službenom listu br. 18/93, uopšteno obrađuje postupanje suprotno tržišnoj konkurenciji. Postojeće pravo takođe predviđa uslove za osnivanje tijela nadležnih za tržišnu konkurenciju. Glavno tijelo nadležno za tržišnu konkurenciju trenutno je Kancelarija za zaštitu konkurencije u Ministarstvu za ekonomske odnose i razvoj. Zbog važnosti energetske sektora predviđa se posebni zakon za to područje te je stoga potrebno dodatno vrijeme za potpunu usklađenost.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: TADŽIKISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Tadžikistan je 1993. godine donio zakon o demonopolizaciji i tržišnoj konkurenciji. Međutim, zbog teškog ekonomskog stanja u Tadžikistanu sprovođenje zakona privremeno je suspendovano.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1997. godine

ZEMLJA: TURKMENISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Na temelju odluke predsjednika Turkmenistana br. 1532 od 21. oktobra 1993. osnovan je i sada djeluje Odbor za ograničivanje monopolističkih aktivnosti, čiji je zadatak zaštita preduzeća i ostalih subjekata od monopolističkog postupanja i prakse, kao i promovisanje stvaranja tržišnih načela na temelju razvoja tržišne konkurencije i preduzetništva.

Potreban je daljnji razvoj zakona i drugih propisa kojima bi se uređivalo anti-monopolsko postupanje preduzeća u privrednoj djelatnosti u energetsom sektoru.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: UZBEKISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Uzbekistanu je donesen zakon o ograničivanju monopolističkih aktivnosti i na snazi je od jula 1992. godine. Međutim, zakon se (kako je navedeno u članu 1. stavu 3.) ne odnosi na aktivnosti preduzeća u energetsom sektoru.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

Član 6. stav 5.

„Ako ugovorna strana smatra da određeno postupanje suprotno tržišnoj konkurenciji na teritoriji druge ugovorne strane nepovoljno utiče na važan interes koji je u vezi s ciljevima navedenima u ovom članu, ta ugovorna strana može o tome obavještavati drugu ugovornu stranu i zatražiti da njena tijela nadležna za tržišno takmičenje preduzmu odgovarajuće prinudne mjere. Ugovorna strana koja upućuje obavijest u toj obavještenja navodi dovoljno podataka kako bi obavještana ugovorna strana mogla utvrditi postupanje suprotno tržišnoj konkurenciji koje je predmet tog obavještenja i istovremeno nudi dodatne podatke i saradnju, u mjeri u kojoj ih ugovorna strana koja upućuje obavještenje može pružiti. Obavještana ugovorna strana ili, zavisno o slučaju, njena tijela nadležna za tržišno takmičenje mogu se savjetovati s tijelima nadležnima za tržišnu konkurenciju ugovorne strane koja je uputila obavještenje, a prilikom odlučivanja o preduzimanju prinudnih mjera u vezi s navodnim postupanjem suprotnim tržišnoj konkurenciji detaljno ispituju zahtjev ugovorne strane koja je uputila obavještenje. Obavještana ugovorna strana o svojoj odluci ili odluci svojih tijela nadležnih za tržišnu konkurenciju obavještava ugovornu stranu koja je uputila obavještenje te je može, ako to želi, obavještavati i o razlozima

za takvu odluku. Ako se preduzmu prinudne mjere, obavještena ugovorna strana izvještava ugovornu stranu koja je uputila obavještenje o njihovom rezultatu te, u mjeri u kojoj je to moguće, o svakom značajnijem razvoju događaja u međuvremenu.”

ZEMLJA: ALBANIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Albaniji ne postoje institucije nadležne za sprovođenje pravila tržišne konkurencije. Takve će se institucije predvidjeti u zakonu o zaštiti tržišne konkurencije čiji se završetak planira u 1996. godini.

Postepeno ukidanje
1. januara 1999. godine

ZEMLJA: JERMENIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Jermeniji ne postoje institucije nadležne za sprovođenje odredbi ovog stava.

U zakone o energetici i zaštiti tržišne konkurencije planira se uključiti odredbe o osnivanju takvih institucija.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1997. godine

ZEMLJA: AZERBEJDŽAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivoa vlasti

Nacionalna.

Opis

Nakon donošenja antimonopolskog zakonodavstva osnovaće se odgovarajuća antimonopolska tijela.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: BJELORUSIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Nakon donošenja antimonopolskog zakonodavstva osnovaće se odgovarajuća antimonopolska tijela.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: GRUZIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakoni o demonopolizaciji trenutno su u Gruziji u fazi izrade te stoga još nisu osnovana tijela nadležna za tržišnu konkurenciju.

Postepeno ukidanje
1. januara 1999. godine

ZEMLJA: KAZAHSTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Kazahstanu je osnovan Antimonopolski odbor, ali je njegovu aktivnost potrebno poboljšati u zakonodavnom i organizacionom pogledu, s ciljem razrade efikasnog mehanizma za obradu pritužbi na postupanje suprotno tržišnoj konkurenciji.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: KIRGISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Kirgistanu ne postoji mehanizam za nadzor postupanja suprotnog tržišnoj konkurenciji niti odgovarajuće zakonodavstvo. Potrebno je osnovati odgovarajuća antimonopolska tijela.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: MOLDAVIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Moldaviji je za nadzor tržišne konkurencije nadležno ministarstvo privrede. Donesene su odgovarajuće izmjene zakona o kršenju upravnih pravila kojima se predviđaju određene kazne za monopolistička preduzeća koja krše pravila tržišne konkurencije.

Nacrt zakona o tržišnoj konkurenciji, koji je sada u fazi izrade, sadržavat će odredbe o sprovođenju pravila tržišne konkurencije.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: RUMUNIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Rumuniji ne postoje institucije nadležne za sprovođenje odredbi ovog stava.

Institucije nadležne za sprovođenje pravila tržišne konkurencije predviđene su u nacrtu zakona o zaštiti tržišne konkurencije čije se donošenje očekuje tokom 1994. godine.

Nacrtom je takođe predviđeno razdoblje od devet mjeseci za njegov sprovođenje, počevši od dana njegove objave.

Skladno Evropskom sporazumu o pridruživanju između Rumunije i Evropskih zajednica, Rumuniji je odobreno razdoblje od pet godina za sprovođenje pravila tržišne konkurencije.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: TADŽIKISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Tadžikistan je donio zakone o demonopolizaciji i tržišnoj konkurenciji, ali su institucije za sprovođenje pravila tržišne konkurencije u fazi razvoja.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1997. godine

ZEMLJA: UZBEKISTAN

Sektor

Svi energetska sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Uzbekistanu je donesen zakon o ograničivanju monopolističkih aktivnosti i na snazi je od jula 1992. Međutim, zakon se (kako je navedeno u članu 1. stavu 3.) ne odnosi na aktivnosti preduzeća u energetska sektoru.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

Član 7. stav 4.

„Ako se tranzit energetska materijala i proizvoda ne može postići po trgovinska uslovima pomoću objekata za prenos energije, ugovorne strane ne stvaraju prepreke uspostavljanju novih kapaciteta, osim ako je drukčije predviđeno važećim zakonodavstvom koje je u skladu sa stavom 1.”

ZEMLJA: AZERBEJDŽAN

Sektor
Svi energetska sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Potrebno je donijeti niz zakona u teritoriji energetike, uključujući postupke za izdavanje dozvola kojima se uređuje tranzit. Tokom prelaznog razdoblja predviđena je izgradnja i modernizacija energetska prenosnih mreža, kao i proizvodnih kapaciteta s ciljem dovođenja njihove tehničke spremnosti na nivo svjetska zahtjeva i prilagođavanje uslovima tržišne privrede.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1999. godine

ZEMLJA: BJELORUSIJA

Sektor
Svi energetska sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Zakoni o energetici, zemljištu i drugim područjima u fazi su izrade, a do njihovog konačnog donošenja i dalje vlada nesigurnost u pogledu uslova za stvaranje novih prenosnih kapaciteta za nosioce energije na teritoriji Bjelorusije.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1998. godine

ZEMLJA: BUGARSKA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Bugarska nema zakone kojima se uređuje tranzit energetske materijala i proizvoda. U toku je Opšta reorganizacija u energetske sektoru, uključujući razvoj institucionalnog okvira, zakona i drugih propisa.

Postepeno ukidanje

Potrebno je prelazno razdoblje od sedam godina kako bi se postigla potpuna usklađenost zakonodavstva o tranzitu energetske materijala i proizvoda s ovom odredbom.

1. jula 2001. godine

ZEMLJA: GRUZIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Potrebno je pripremiti niz propisa u vezi s ovim pitanjem. U Gruziji trenutno postoje bitno različiti uslovi za prenos i tranzit pojedinih energetske izvora (električna energija, prirodni gas, naftni derivati, ugalje).

Postepeno ukidanje

1. januara 1999. godine

ZEMLJA: MAĐARSKA

Sektor
Elektroenergetski sektor.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Prema zakonodavstvu koje je trenutno na snazi, izgradnja i rad visokonaponske prenosne mreže u monopolu je države.

U pripremi je stvaranje novog zakonskog i regulatornog okvira u vezi s izgradnjom i radom visokonaponske prenosne mreže te vlasništva nad njom.

Ministarstvo industrije i trgovine već je preuzelo inicijativu predlaganjem novog zakona o električnoj energiji, koji će uticati na građanski zakonik i na zakon o koncesijama. Usklađenost se može postići nakon stupanja na snagu novog zakona o električnoj energiji i povezanih podzakonskih propisa.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1996. godine

ZEMLJA: POLJSKA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Poljski zakon o energetici, koji je u završnoj fazi usklađivanja, predviđa stvaranje novih pravnih pravila sličnih onima koja se primjenjuju u zemljama sa slobodnim tržišnim privredama (dozvole za proizvodnju, prenos i distribuciju nositelja energije te za trgovinu njima). Do njegova donošenja u parlamentu zahtijeva se privremena suspenzija obaveza iz ovog stava.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1995. godine

Član 9. stav 1.

„Ugovorne strane priznaju značaj otvorenih tržišta kapitala za posticanje tokova kapitala u svrhu finansiranja trgovine energetske materijalima i proizvodima te za izvršavanje investiranja i pomoć u ulaganjima u Ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru na područjima drugih ugovornih strana, posebno onih čija su privrede u tranziciji. Svaka ugovorna strana, u skladu sa tim, nastoji unaprijediti uslove pristupa njenu tržištu kapitala trgovačkim društvima i državljanima drugih ugovornih strana u svrhu finansiranja trgovine energetske materijalima i proizvodima te u svrhu investiranja u Ekonomsku djelatnost u energetskom sektoru na područjima tih drugih ugovornih strana, na temeljima koji nisu nepovoljniji od onih koje u sličnim okolnostima pruža vlastitim trgovačkim društvima i državljanima ili trgovačkim društvima i državljanima bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.”

ZEMLJA: AZERBEJDŽAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Odgovarajuće zakonodavstvo u fazi je izrade.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: BJELORUSIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Odgovarajuće zakonodavstvo u fazi je izrade.

Postepeno ukidanje
1. januara 2000. godine

ZEMLJA: GRUZIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Odgovarajuće zakonodavstvo u fazi je izrade.

Postepeno ukidanje
1. januara 1997. godine

ZEMLJA: KAZAHSTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Prijedlog zakona o stranim ulaganjima u postupku je odobravanja, s ciljem da ga parlament donese u jesen 1994. godine

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: KIRGISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Razina
Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Odgovarajuće zakonodavstvo trenutno je u fazi izrade.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

Član 10. stav 7. – Posebne mjere

„Svaka ugovorna strana postupa na svojem teritoriji prema ulaganjima investitora drugih ugovornih strana i s ulaganjima povezanim aktivnostima, uključujući upravljanje, održavanje, korištenje, uživanje ili raspolaganje, na način koji nije nepovoljniji od onog postupanja koje primjenjuje prema ulaganjima vlastitih investitora ili investitora bio koje druge ugovorne strane ili bio koje treće države i s investiranjem povezanim aktivnostima, uključujući upravljanje, održavanje, korišćenje, uživanje ili raspolaganje, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.”

ZEMLJA: BUGARSKA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti

Nacionalna.

Opis

Stranci ne mogu sticati pravo vlasništva nad zemljištem. Trgovačko društvo koje je više od 50 % u stranom vlasništvu ne može sticati pravo vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem.

Stranci i strane pravne osobe ne mogu sticati pravo vlasništva nad zemljištem, osim nasljeđivanjem u skladu sa zakonom. U tom slučaju moraju prenijeti pravo vlasništva.

Stranac može sticati pravo vlasništva nad zgradama, ali bez prava vlasništva nad zemljištem.

Stranci ili trgovačka društva sa stranim kontrolnim udjelom moraju dobiti odobrenje prije obavljanja sljedećih aktivnosti:

- istraživanje, razvoj i vađenje prirodnih bogatstava iz teritorijalnog mora, epikontinentalnog pojasa ili isključivog ekonomskog pojasa,
- sticanje nekretnina u geografskim područjima koje određuje Savjet ministara,
- odobrenja izdaje Savjet ministara ili tijelo koje Savjet ministara ovlasti.

Postepeno ukidanje

1. jula 2001. godine

Član 14. stav 1. tačka (d)

„Svaka ugovorna strana garantuje, u odnosu na investiranja investitora neke druge ugovorne strane na njenoj teritoriji, slobodu prenosa na njenom području i s njega, uključujući prenos:

nepotrošenih primanja i ostalih naknada osoblja angažovanog iz inostranstva u vezi s tim investiranjem;”

ZEMLJA: BUGARSKA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Strani državljani zaposleni u trgovačkim društvima s više od 50 % stranog udjela ili kod strane osobe koja je registrovana kao samostalni trgovac ili u podružnici ili predstavništvu stranog trgovačkog društva u Bugarskoj, koji svoju platu primaju u bugarskim levima, mogu kupovati stranu valutu u iznosu koji ne prelazi 70 % njihove plate, uključujući uplate za socijalno osiguranje.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: MAĐARSKA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis:

Prema zakonu o ulaganjima stranaca u Mađarskoj, članu 33., strani vodeći menadžeri, izvršni menadžeri, članovi nadzornih odbora i stani zaposleni mogu prenijeti svoj prihod u iznosu do 50 % neto dohotka ostvarenog u trgovačkom društvu svojeg zaposlenja, putem banke njihovog trgovačkog društva.

Postepeno ukidanje

Postepeno ukidanje ovog posebnog ograničenja zavisi o napretku koji je Mađarska u stanju ostvariti u sprovođenju programa liberalizacije deviznog tržišta, čiji je krajnji cilj potpuna konvertibilnost forinte. Ovo ograničenje ne stvara prepreke stranim investitorima. Postepeno ukidanje temelji se na odredbama člana 32.

1. jula 2001. godine

Član 20. stav 3.

„Svaka ugovorna strana određuje jedno ili više informacionih mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s gore spomenutim zakonima, drugim propisima, sudskim i upravnim odlukama te o takvim mjestima bez odlaganja obavještava Sekretarijat koje ih na zahtjev stavlja na raspolaganje.”

ZEMLJA: JERMENIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Jermeniji još ne postoje službena informaciona mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Takođe ne postoji informativni centar. Postoji plan o osnivanju takvog centra 1994. – 1995. godine. Za to je potrebna tehnička pomoć.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1996. godine

ZEMLJA: AZERBEJDŽAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Azerbejdžanu još ne postoje službena informaciona mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Trenutno su takve informacije koncentrisane u različitim organizacijama.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1997. godine

ZEMLJA: BJELORUSIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti

Nacionalna.

Opis

U Bjelorusiji još ne postoje službena informaciona mjesta koja bi mogla davati informacije o zakonima, drugim propisima, sudskim i upravnim odlukama. Ne postoji praksa objavljivanja sudskih i upravnih odluka.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1998. godine

ZEMLJA: KAZAHSTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Započeo je proces osnivanja informacionih mjesta. Ne postoji praksa objavljivanja sudskih i upravnih odluka u Kazahstanu (osim pojedinih odluka Vrhovnog suda) jer se one ne smatraju izvorima prava. Za promjenu postojeće prakse biće potrebno dugo prelazno razdoblje.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ZEMLJA: MOLDAVIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Potrebno je osnovati informaciona mjesta.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1995. godine

ZEMLJA: RUSKA FEDERACIJA

Sektor

Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Federacija i republike koje čine federaciju.

Opis

U Ruskoj Federaciji još ne postoje službena informacijska mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Sudske i upravne odluke ne smatraju se izvorima prava.

Postepeno ukidanje
31. decembra 2000. godine

ZEMLJA: SLOVENIJA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Sloveniji još ne postoje službena informacijska mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Trenutno su takve informacije dostupne u različitim ministarstvima. Zakon o stranim ulaganjima koji je u pripremi predviđa osnivanje takvog informacijskog mjesta.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998. godine

ZEMLJA: TADŽIKISTAN

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

U Tadžikistanu još ne postoje službena informacijska mjesta kojima se mogu uputiti zahtjevi za dostavu informacija u vezi s odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Radi se samo o pitanju raspoloživosti finansijskih sredstava.

Postepeno ukidanje
31. decembra 1997. godine

ZEMLJA: UKRAJINA

Sektor
Svi energetske sektori.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Potrebno je poboljšati transparentnost propisa do nivoa međunarodne prakse. Ukrajina će morati osnovati informaciona mjesta koja će davati informacije o zakonima, drugim propisima, sudskim i upravnim odlukama, kao i o normama opšte primjene.

Postepeno ukidanje
1. januara 1998.

Član 22. stav 3.

„Svaka ugovorna strana osigurava da, ako osniva ili vodi neki subjekt te tom subjektu povjerava regulatorne, upravne ili druge državne vlasti, takav subjekt izvršava svoje vlasti na način koji je u skladu s obavezama ugovorne strane iz ovog Ugovora.”

ZEMLJA: ČEŠKA REPUBLIKA

Sektor
Industrija urana i nuklearna industrija.

Nivo vlasti
Nacionalna.

Opis

Kako bi se iscrpile rezerve uranske rude koje skladišti Uprava za državne materijalne rezerve, neće se izdavati dozvole za uvoz uranske rude i koncentrata, uključujući snopove uranskih gorivih štapova koji sadrže uran koji nije češkog porijekla.

Postepeno ukidanje
1. jula 2001. godine

ANEKS 2.

ODLUKE U VEZI S UGOVOROM O ENERGETSKOJ POVELJI

Konferencija o Evropskoj energetskej povelji donijela je sljedeće odluke:

1. S obzirom na Ugovor kao cjelinu

U slučaju sukoba između Ugovora o Spitsbergenu od 9. februara 1920. (Svalbardski ugovor) i Ugovora o energetskej povelji, primjenjuje se Ugovor o Spitsbergenu u opsegu u kojem postoji sukob, ne dovodeći u pitanje polazišta ugovornih strana u pogledu Svalbardskog ugovora. U slučaju takvog sukoba ili spora o postojanju takvog sukoba ili njegovu opsegu, ne primjenjuju se Član 16. i dio V. Ugovora o energetskej povelji.

2. S obzirom na Član 10. stav 7.

Ruska Federacija može zahtijevati da trgovačka društva sa stranim udjelom dobiju zakonsko odobrenje za zakup imovine u federalnom vlasništvu, pod uslovom da Ruska Federacija bez izuzeća osigura da se taj postupak ne primjenjuje na način kojim se pravi razlika među ulaganjima investitora drugih ugovornih strana.

3. S obzirom na Član 14. stava 1. ¹

1. Izraz „sloboda prenosa” u članu 14. stavu 1. ne sprečava ugovornu stranu (dalje u tekstu „strana koja ograničuje”) da primjenjuje ograničenja na kretanje kapitala svojih vlastitih investitora pod uslovom da:

(a) takva ograničenja ne ometaju prava dodijeljena na temelju člana 14. stav 1. investitorima drugih ugovornih strana u odnosu na njihova investiranja;

(b) takva ograničenja ne utiču na tekuće transakcije; i

(c) ugovorna strana osigurava da se prema ulaganjima investitora svih drugih ugovornih strana na njenoj teritoriji postupa, u pogledu prenosa, na način koji nije nepovoljniji od onog postupanja koje primjenjuje prema ulaganjima investitora bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.

2. Ovu Odluku ispituje Konferencija o Povelji pet godina od stupanja Ugovora na snagu, ali najkasnije do dana predviđenog u članu 32. stav 3.

3. Nijedna ugovorna strana nema pravo primijeniti takva ograničenja, osim ako se radi o ugovornoj stranci koja je država koja je bila sastavni dio bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih

---

¹ Ova je Odluka sastavljena uz saglasnost da će ugovorne strane, koje se namjeravaju na nju pozivati i koje su s Evropskim zajednicama i njihovim državama članicama sklopile sporazume o partnerstvu i saradnji koji sadrže član prema kojem se ti sporazumi ne primjenjuju u korist Ugovora, razmijeniti pisma o razumijevanju čiji je pravni učinak taj da se član 16. Ugovora primjenjuje među njima u pogledu ove Odluke. Razmjena pisama dovršava se pravodobno prije potpisivanja.

Republika te ako je obavještenjala Sekretarijat pisanim putem najkasnije do 1. jula 1995. da se odlučila za primjenu ograničenja u skladu s ovom Odlukom.

4. Da bi se izbjegla sumnja, ničim u ovoj Odluci ne odstupa se, u pogledu člana 16., od prava koja iz njega proizlaze za ugovornu stranu, njene investitore ili njihova investiranja, ni od obaveza ugovorne strane.

5. Za potrebe ove Odluke:

„tekuće transakcije” su tekuća plaćanja povezana s kretanjem robe, usluga ili osoba, koje se provode u skladu s uobičajenom međunarodnom praksom i ne sadrže dogovore koji faktički predstavljaju kombinaciju tekućeg plaćanja i transakcije kapitala, kao što su odlaganja plaćanja i avansi, kojima se želi izbjeći primjena odgovarajućeg zakonodavstva strane koja ograničuje u toj teritoriji.

4. S obzirom na Član 14. stava 2.

Ne dovodeći u pitanje zahtjeve člana 14. i njene druge međunarodne obaveze, Rumunija nastoji, za vrijeme prelaska na potpunu konvertibilnost svoje nacionalne valute, preuzeti odgovarajuće korake za poboljšanje efikasnosti svojih postupaka za prenose prihoda od investiranja, jamčeći u svakom slučaju takve prenose u slobodno konvertibilnoj valuti, bez ograničenja ili odlaganja dužeg od šest mjeseci. Rumunija osigurava da se prema ulaganjima investitora svih drugih ugovornih strana na njenoj teritoriji postupa, u pogledu prenosâ, na način koji nije nepovoljniji od onog postupanja koje primjenjuje prema ulaganjima investitora bilo koje druge ugovorne strane ili bilo koje treće države, zavisno o tome što je od toga najpovoljnije.

5. S obzirom na Član 24. stav 4. tačku (a) i Član 25.

Ulaganje investitora, iz člana 1. tačke 7. podtačke (a) ii., ugovorne strane koja nije strana SGI-a niti članica zone slobodne trgovine ili carinske unije, ima pravo na postupanje osigurano u okviru takvog SGI-a, zone slobodne trgovine ili carinske unije, pod uslovom:

(a) da investiranje ima svoje registrovano sjedište, središnju upravu ili glavno mjesto poslovanja na teritoriji strane tog SGI-a ili članice te zone slobodne trgovine ili carinske unije; ili

(b) da je investiranje, u slučaju da samo ima svoje registrovano sjedište na toj teritoriji, stvarno i trajno povezano sa privredom jedne od strana tog SGI-a ili članice te zone slobodne trgovine ili carinske unije.

PROTOKOL ENERGETSKE POVELJE O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI I ODGOVARAJUĆIM PROBLEMIMA ŽIVOTNE SREDINE

PREDGOVOR

UGOVORNE STRANE ovog Protokola,

imajući u vidu Evropsku Energetsku povelju, usvojenu Završnim dokumentom Haške konferencije o Evropskoj energetskoj povelji, potpisanu u Haagu, 17. decembra 1991. godine, i posebno tamo sadržane izjave o važnosti saradnje na teritoriji energetske efikasnosti i odgovarajuće zaštite okoline;

Imajući takođe u vidu Ugovor o Energetskoj povelji, otvoren za potpisivanje od 17. decembra 1994. do 16. juna 1995. godine;

Uzevši u obzir djelatnost preduzetu od međunarodnih organizacija i foruma na teritoriji energetske efikasnosti i problema okoline u vezi s energetskim ciklusom;

Svjesne poboljšanja u sigurnost napajanja, značajnih privrednih dobiti, koristi za okolinu kao posljedica primjene finansijski isplativih efikasnih mjera na teritoriji energetike, te svjesne njihovog značenja za restrukturiranje privrede i poboljšanje životnog standarda;

Uviđajući da poboljšanja u energetskoj efikasnosti smanjuju negativne posljedice za okolinu nastale zbog energetskog ciklusa, uključujući tu i globalno zagrijavanje i kisele kiše;

Uvjerene da cijene energije trebaju što je više moguće odražavati konkurentno tržište, osiguravanjem tržišno usmjerenim oblikovanjem cijena, uključujući potpunije odražavanje troškova i koristi zaštite okoline, te uviđajući da je takvo oblikovanje cijena vitalno za napredak u energetskoj efikasnosti i pridružene zaštite okoline;

Cijeneći vitalnu ulogu privatnog sektora, uključujući tu i mala i srednja preduzeća, u promovisanju i primjeni energetski efikasnih mjera, i nastojeći osigurati povoljni institucionalni okvir za privredno održive investicije na teritoriji energetske efikasnosti;

Uviđajući da trgovinski oblici saradnje trebaju biti upotpunjeni međuvladinom saradnjom, posebno u teritoriji oblikovanja i analize energetske politike, kao i na drugim područjima koja su bitna za povećanje energetske efikasnosti, a nisu pogodna za privatno finansiranje; i

Želeći preduzeti usklađenu akciju saradnje na teritoriji energetske efikasnosti i pripadajuće zaštite okoline, i usvojiti Protokol koji će osigurati okvir za što je moguće ekonomičnije i efikasnije korištenje energije,

USAGLASILE SU SE KAKO SLIJEDI:

I DIO

UVOD

Član 1.

NADLEŽNOSTI I CILJEVI PROTOKOLA

(1) Ovaj Protokol određuje načela politike za promoviranje energetske efikasnosti kao značajnog energetskog izvora, te načela za dosljedno smanjivanje negativnih uticaja energetskih sastava na okolinu. Nadalje, on osigurava smjernice za razvoj programa energetske efikasnosti, ukazuje na područja saradnje i osigurava okvir za stvaranje usklađenih akcija saradnje. Takva akcija može uključivati traženje, vađenje, proizvodnju, pretvaranje, uskladištenje, transport, distribuciju i potrošnju energije i može se odnositi na bilo koji energetski sektor.

(2) Ciljevi Protokola su:

(a) promovisanje politike energetske efikasnosti dosljedno održivom razvoju;

(b) stvaranje okvirnih uslova koji potiču proizvođače i potrošače da što ekonomičnije koriste energiju u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i pogodnosti za okolinu, posebno kroz organizaciju efikasnog energetskog tržišta i kroz potpunije održavanje troškova i dobiti zaštite životne sredine; i

(c) pospješivanje saradnje na teritoriji energetske efikasnosti.

Član 2.

DEFINICIJE

Za svrhe ovog Protokola:

(1) »Povelja« znači Evropsku energetsku povelju usvojenu u Zaključnom dokumentu Haške konferencije o Evropskoj energetskoj povelji i potpisanoj u Haagu, 17. januara 1991. godine. Potpisivanje Zaključnog dokumenta se smatra potpisivanjem Povelje.

(2) »Ugovorna strana« znači državu ili Regionalnu zajednicu privrednog udruživanja sačinjenu od država na koju su one prenijele nadležnost u vezi sa sadržajima od kojih su mnogi regulisani ovim Protokolom, uključujući i ovlašćenje za donošenje odluka koje ih obvezuju u pogledu tih sadržaja.

(3) »Regionalna zajednica privrednog udruživanja« znači organizaciju koja se sastoji od država kojoj su te države prenijele nadležnost u vezi s određenim pitanjima, od kojih su mnoga regulisana ovim Protokolom, uključujući ovlašćenja za donošenje odluka koje ih obavezuju u pogledu tih pitanja.

(4) »Energetski ciklus« znači cijeli energetski lanac, uključujući djelatnosti traženja, vađenja, proizvodnje, pretvaranje, uskladištenja, transporta, distribucije i potrošnje različitih oblika energije, postupanje s otpadom i njegovo odlaganje, kao i dekomisiju, prestanak ili zatvaranje ovih djelatnosti, minimaliziraju štetneog uticaje na životnu sredinu.

1. »Finansijska efikasnost« znači postizanje određenih ciljeva uz najniže troškove ili postizavanje najveće dobiti uz zadate troškove.

(6) »Poboljšanje energetske efikasnosti« znači djelovanje radi održavanja istog broja jedinica izlaza (dobara ili usluga) bez da se smanjuje kakvoća ili svojstvo izlaza, a uz istovremeno smanjenje energije potrebne za proizvodnju tog izlaza.

(7) »Utjecaj na okolinu« znači bilo koji učinak uzrokovan datom djelatnošću na životnu sredinu, uključujući tu ljudsko zdravlje i sigurnost, floru, faunu, zemljište, vazduh, vodu, klimu, okolinu i istorijske spomenike ili druge fizičke strukture ili međudjelovanja između tih činilaca. To također uključuje učinke na kulturnu baštinu, ili na društveno privredne uslove, koji su posljedica promjena tih činilaca.

II DIO

NAČELA POLITIKE

Član 3.

TEMELJNA NAČELA

Ugovorne strane rukovodiće se sljedećim načelima:

(1) Ugovorne strane će saradivati i na odgovarajući način pomagati jedne drugoj u razvoju i primjeni politike, zakona i propisa u vezi s energetsom efikasnošću.

(2) Ugovorne strane će utemeljiti politiku u vezi s energetsom efikasnošću, te odgovarajuće zakonske i regulativne okvire, koji, između ostalog, promovišu:

(a) efikasno djelovanje tržišnih mehanizama uključujući oblikovanje tržišno orijentisanih cijena i puniji odraz troškova i dobiti u vezi s životnom sredinom;

(b) smanjenje prepreka za energetsku efikasnost tako da se podstiču investicije;

(c) mehanizme za finansiranje inicijative i u vezi s energetsom efikasnošću;

(d) školovanje i znanje;

(e) širenje i prenos tehnologija;

(f) jasnost zakonskih i regulativnih okvira.

(3) Ugovorne strane će težiti postizavanju pune koristi od energetske efikasnosti unutar energetskog ciklusa. Za taj će cilj koliko im najviše stručnost omogućava, oblikovati i primijeniti politiku u svezi s energetsom efikasnošću, te saradnju i usklađene akcije, na temelju troškovne efikasnosti i privredne efikasnosti, uzimajući primjereno u obzir probleme životne sredine.

(4) Politika energetske efikasnosti uključuje kratkoročne mjere za usklađivanje prethodne prakse, ali i dugoročne mjere radi poboljšanja energetske efikasnosti unutar cijelog energetskog ciklusa.

(5) U okviru suradnje na postizavanju ciljeva ovog Protokola, Ugovorne će strane uzeti u obzir razlike u štetnim rezultatima i smanjenje troškova između Ugovornih strana.

(6) Ugovorne strane uviđaju vitalni značaj privatnog sektora. One će podsticati akcije energetskih preduzeća, odgovornih vlasti i specijalizovanih agencija, te usku saradnju između industrije i uprava.

1. Pri saradnji, ili usklađenom djelovanju, uzeće se u obzir i relevantna načela usvojena u međunarodnim sporazumima kojih su Ugovorne strane članice, i koja su namijenjena zaštiti i poboljšanju okoline.

(8) Ugovorne strane posvetiće punu pažnju radu i stručnosti nadležnih međunarodnih ili drugih tijela pazeći da ne dolazi do udvostručenja.

Član 4.

RASPODJELA ODGOVORNOSTI I SARADNJE

Svaka Ugovorna strana će nastojati da osigura politiku energetske efikasnosti bude usklađena između svih njenih odgovornih struktura vlasti.

Član 5.

STRATEGIJA I CILJEVI POLITIKE

Ugovorne strane će oblikovati strategiju i ciljeve politike za poboljšanje energetske efikasnosti i tako smanjiti uticaj na životnu sredinu u energetskom ciklusu prema svojim vlastitim energetskim uslovima. Strategija i ciljevi politike trebaju biti jasni za sve zainteresovane članice.

Član 6.

FINANSIRANJE I FINANSIJSKI PODSTICAJI

(1) Ugovorne strane će podsticati primjenu novih pristupa i metoda za finansiranje investicija vezanih uz energetske efikasnost i zaštitu životne sredine vezano za energetiku, kao što su dogovori o zajedničkom ulaganju između korisnika energije ispoljnih ih investitora (u daljem tekstu »Treća strana u finansiranju«).

(2) Ugovorne strane će nastojati koristiti i promovisati pristup privatnom tržištu kapitala i postojećim međunarodnim finansijskim ustanovama da bi olakšale investicije za poboljšanje energetske efikasnosti i zaštite životne sredine u vezi s energetskom efikasnošću.

(3) Ugovorne strane mogu, zavisn od odredbi Ugovora o Energetskoj povelji, i njihovim drugim međunarodnim zakonskim obvezama, osigurati proračunske ili finansijske podsticaje za korisnike energije, da bi se olakšao ulazak na tržište energetski efikasnih tehnologija, proizvoda i usluga. One će to nastojati učiniti na način koji osigurava jasnost i koji minimalizuje poremećaj međunarodnih tržišta.

Član 7.

PROMOVISANJE ENERGETSKI EFIKASNE TEHNOLOGIJE

(1) U skladu s odredbama Ugovora o Energetskoj povelji

Ugovorne strane će podsticati komercijalnu trgovinu i saradnju u vezi s energetski efikasnim, i za povoljnostima za životnu sredinu, tehnologijama, uslugama povezani s energijom, te rezultatima upravljanja.

(2) Ugovorne strane će promovisati korištenje tih tehnologija, usluga i načina upravljanja u okviru energetskog ciklusa.

Član 8.

NACIONALNI PROGRAMI

(1) Da. bi se , postigli ciljevi politike navedeni u članu 5., svaka će Ugovorna strana razviti, primijeniti i redovno obnavljati programme u pogledu energetske efikasnosti na najprimjereniji način za njene okolnosti.

(2) Takvi programi mogu obuhvatati djelatnosti poput:

(a) razvoja dugoročnih scenarija ponude i tražnje energije na temelju kojih će se donositi odluke;

(b) procjene uticaja poduzetih mjera na energetiku i privredu i na životnu sredinu;

(c) određivanja standard namijenjenih za poboljšanje energetske efikasnosti opreme, i nastojanja da se standardi međunarodno usklade i tako spriječe poremećaji u trgovini;

(d) razvoja i podsticanja privatne industrijske saradnje, uključujući zajednička investiranja;

(e) promovisanje korišćenja energetski najefikasnijih tehnologija koje su privredno održive i pogodne za životnu sredinu;

(f) podsticanja inovativnih pristupa za investicije u poboljšanja energetske efikasnosti, kao što je finansiranje od treće strane ili sufinansiranje;

(g) razvoja pogodnih energetskih bilansa i baza podataka, primjeri s podacima o potrošnji energije na dovoljno detaljnom nivou i o tehnologiji za poboljšanje energetske efikasnosti;

(h) promovisanja stvaranja savjetodavnih institucija, koje mogu nadzirati javnu ili privatnu industriju ili komunalne službe, i koje će davati obavještenja o programima energetske efikasnosti i tehnologija, te pomagati potrošačima i preduzećima;

(i) podrške i promovisanja kogeneracije te mjera za povećanje efikasnosti u proizvodnji topline za neko područje, te distribucijskih sastava za zgrade i industriju;

(j) osnivanja specijalizovanih tijela za energetske efikasnosti na odgovarajućim nivoima, koja će biti finansijski zbrinuta s osobljem za razvojnu politiku i njeno sprovođenje.

(3) U sprovođenju svojih programa energetske efikasnosti Ugovorne strane će osigurati postojanje odgovarajućih institucionalnih i zakonskih infrastruktura.

III DIO

MEĐUNARODNA SARADNJA

Član 9.

PODRUČJA SARADNJE

Saradnja između Ugovornih strana može biti u bilo kojem pogodnom obliku. Područja moguće saradnje navedena su u Aneksu.

IV DIO

UPRAVNA I ZAKONSKA UTANAČENJA

Član 10.

ULOGA KONFERENCIJE POVELJE

(I) Sve odluke koje donosi Konferencija Povelje, a u skladu s ovim Protokolom, donosit će samo one Ugovorne strane Ugovora o Energetskoj povelji, koje su Ugovorne strane i ovom Protokolu.

(2) Konferencija Povelje će nastojati usvojiti u roku od 180 dana poslije stupanja na snagu ovog Protokola, postupke za nadzor u smislu ocjenjivanja i olakšavanja sprovođenja njenih odredbi, uključujući izvještaje o potrebama, kao i postupke za određivanje područja saradnje u skladu sa člankom 9.

Član 11.

SEKRETARIJAT I FINANSIRANJE

(1) Sekretarijat osnovano prema članu 35. Ugovora o Energetskoj povelji osiguraće Konferenciji Povelje svu potrebnu pomoć za sprovođenje njenih obveza prema ovom Protokolu i osiguraće sve druge usluge za podršku Protokolu, koje se s vremena na vrijeme mogu zahtijevati, a podložno odobrenju Konferencije Povelje.

(2) Troškove Sekretarijata i Konferencije Povelje nastale u svezi s ovim Protokolom namirće Ugovorne strane ovog Protokola u skladu s njihovim platežnim sposobnostima, određeno prema formuli navedenoj u Aneksu B Ugovora o Energetskoj povelji.

Član 12.

GLASANJE

(1) Od Ugovornih strana koje su prisutne i koje glasuju na Konferenciji Povelje zahtijeva se jednoglasnost u slučajevima kad treba donijeti odluke za:

(a) usvajanje izmjena i dopuna ovom Protokolu; i

(b) odobravanje pristupanja ovom Protokolu prema članu 16.

Ugovorne strane će se na najbolji mogući način potruditi da bi se postigao dogovor konsenzusom u pogledu bilo kojeg pitanja koje zahtijeva odluku u okviru ovog Protokola. Ako se dogovor ne može postići konsenzusom, odluke o neproračunskim pitanjima donosiće se tročetvrtinskom većinom glasova Ugovornih strana prisutnih i koje glasuju na sastanku Konferencije Povelje na kojem se treba donijeti odluka o takvim pitanjima.

Odluke o pitanjima proračuna donose se kvalifikovanom većinom Ugovornih strana čiji doprinosi, razrezani prema članu 11. (2), čine u kombinaciji najmanje tri četvrtine od ukupno razrezanih doprinosa.

(2) U svrhu ovog člana, »Ugovorne strane prisutne i koje glasaju« znači Ugovorne strane ovog Protokola koje su prisutne i koje sudjeluju u glasanju, prihvatajući ili odbijajući, s tim da Konferencija Povelje može donijeti Pravilnik o postupku, da bi se tako omogućilo da se odluke donose i pismenim putem od Ugovornih strana.

(3) Osim, kao što je određeno u stavu (1) u odnosu na pitanja proračuna, odluka navedena u ovom članu neće biti punovažna ako nema podršku jednostavne većine glasova Ugovornih strana.

(4) Regionalna zajednica privrednog udruživanja će kod glasanja imati broj glasova jednak broju država članica koje su Ugovorne strane ovog Protokolu, pod uslovom da takva organizacija neće koristiti pravo glasanja ako to čine njene države članice i obratno.

(č) U slučaju trajnog neizvršavanja finansijskih obveza neke Ugovorne strane u okviru ovog Protokola, Konferencija Povelje može u cijelosti, ili djelomično, ukinuti pravo te Ugovorne strane da glasa.

Član 13.

ODNOS PREMA UGOVORU O ENERGETSKOJ POVELJI

(1) U slučaju protivuslovljavanja između odredbi ovog Protokola i odredbi Ugovora o Energetskoj povelji, odredbe Ugovora o Energetskoj povelji će prevladati do opsega tog protivuslovljavanja.

(2) Član 10. (1) i Član 12. (1) do (3) neće se primjenjivati za glasanje na Konferenciji Povelje za izmijene i dopune ovom Protokolu, koje određuju dužnosti ili funkcije Konferenciji Povelje ili Sekretarijatu, postavljanje kojih je predviđeno u Ugovoru o Energetskoj povelji.

V. DIO

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 14.

POTPISIVANJE

Ovaj Protokol je otvoren za potpisivanje u Lisabonu od 17. decembra 1994. do 16. jula 1995. godine za države i Regionalne zajednice privrednog udruživanja čiji su predstavnici potpisali Povelju i Ugovor o Energetskoj povelji.

Član 5

RATIFIKACIJA, PRIHVATANJE ILI ODOBRAVANJE

Ovaj Protokol podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju od potpisnika. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja čuvaju se se kod Depozitara.

Član 16.

GLASANJE

Protokol je otvoren za pristupanje, od datuma na koji je Protokol zatvoren za potpis, državama, ili Regionalnim zajednicama privrednog udruživanja, koje su potpisale Povelju i koje su Ugovorne strane Ugovora o Energetskoj povelji pod uslovima koje će odobriti Konferencija Povelje. Instrumenti pristupanja čuvaju se kod Depozitara.

Član 17.

IZMJENE I DOPUNE

(1) Svaka Ugovorna strana može predložiti izmjene i dopune ovom Protokolu.

(2) Tekst svake predložene izmjene i dopune ovom Protokolu bit će dostavljen Ugovornim stranama od Sekretarijata najmanje tri mjeseca prije datuma na koji se predlaže Konferenciji Povelje na usvajanje.

(3) Izmjene i dopune ovog Protokola, čije je tekstove usvojila Konferencija Povelje, bit će poslate od Sekretarijata Depozitaru, koji će ih proslijediti svim Ugovornim, stranama na ratifikaciju, prihvatanje ili odobravanje.

(4) Depozitara će se pismeno obavještavati o ratifikaciji, prihvaćanju ili odobravanju izmjena i dopuna ovom Protokolu. Izmjene i dopune stupaju na snagu, između Ugovornih strana koje su ga ratifikovale, prihvatile ili odobrile, na trideseti dan nakon primanja obavještenja o njihovoj ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju kod Depozitara i to od najmanje od strane tri četvrtine ugovornih strana. Poslije toga izmjene i dopune stupaju na snagu za svaku drugu Ugovornu stranu na trideseti dan poslije čuvanja od strane tih Ugovornih strana njihovog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja ili odobravanja izmjena i dopuna.

Član 18.

STUPANJE NA SNAGU

(1) Ovaj Protokol stupa na snagu na trideseti dan nakon dana čuvanja petnaestog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja ili odobravanja, ili pristupanjem države, ili Regionalne zajednice privrednog udruživanja, koja je potpisnica Povelje i Ugovorna strana Ugovora o Energetskoj povelji, ili na isti datum kad na snagu stupa Ugovor o Energetskoj povelji, zavisno što je kasnije.

(2) Za svaku državu, ili Regionalnu zajednicu privrednog udruživanja, za koju je Ugovor o Energetskoj povelji stupio na snagu, i koja ratifikuje, prihvata ili odobrava ovaj Protokol, ili pristupa Protokol nakon što je Protokol već stupio na snagu u skladu sa svakom (1), Protokol stupa na snagu tridesetog dana nakon datuma čuvanja od te države, ili Regionalne zajednice privrednog udruživanja, njenog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja, odobravanja ili pristupanja.

(3) U svrhu stav (1) svaki instrument čuvan od Regionalne zajednice privrednog udruživanja ne računa se kao dodatni onima već čuvanim od država članica takve organizacije.

Član 19.

PRIDRŽAVANJE PRAVA

U ovom Protokolu nema nikakvih pridržavanja prava.

Član 20.

ODUSTAJANJE

(1) U svako doba, nakon što je Protokol stupio na snagu za Ugovornu stranu, ta Ugovorna strana može dati pismen obavještenje Depozitaru o svom odustajanju od ovog Protokola.

(2) Za svaku Ugovornu stranu koja odustaje od Ugovora o Energetskoj povelji, smatraće se da odustaje i od ovog Protokola.

(3) Efektivni datum odustajanja u okviru stav (1) biće devedeseti dan poslije primanja obavještenja kod Depozitara. Efektivni datum odustajanja u okviru stav (2) je isti kao i efektivni datum odustajanja od Ugovora o Energetskoj povelji.

Član 21.

DEPOZITAR

Vlada Portugalske Republike je Depozitar ovog Protokola.

Član 22.

IZVORNI TEKSTOVI

Uz svjedočenje gornjeg, dolje potpisani, koji su pravovaljano ovlašćeni za to, potpisali su ovaj Protokol u jednom originalu na engleskom, francuskom, njemačkom, italijanskom, ruskom i španskom jeziku, od kojih je svaki tekst jednako izvoran i bićečuvani i kod Vlade Portugalske Republike.

Sastavljeno u Lisabonu na sedamnaesti dan decembra u godini hiljadu devetsto devedeset i četvrtoj.

U potvrdu navedenog opunomoćenici su potpisali ovaj međunarodni ugovor.

ANEKS

ILUSTRATIVNI, ALI NE I POTPUNI, POPIS MOGUĆIH PODRUČJA SARADNJE U SKLADU SA ČLANOM 9.

Razvoj programa energetske efikasnosti, uključujući ustanovljavanje prepreka i mogućnosti u vezi s energetsom efikasnošću, razvoj standarda za energetske efikasnost i naljepnica;

Procjena uticaja energetskog ciklusa na životnu sredinu; Razvoj privrednih, zakonskih i upravnih mjera;

Prenos tehnologije, tehnička pomoć i industrijska zajednička investiranja zavisno o režimu međunarodnog prava vlasništva i drugim mjerodavnim međunarodnim ugovorima;

Istraživanje i razvoj;

Školovanje, obrazovanje, obavještanje i statistika;

Određivanje i procjena mjera kao što su proračunski, ili drugi tržišno orijentirani zasnovani instrumenti, uključujući trgovinske dozvole koje uzimaju u obzir spoljne značenje za životnu okolinu, troškove i koristi.

Oblikovanje energetske politike i analize:

- procjenjivanje mogućnosti energetske efikasnosti; - analiza energetske potrošnje i statistike;

- razvoj zakonskih mjera i propisa;

- cjelovito planiranje izvora i upravljanje na strani potrošnje; - procjenjivanje uticaja na životnu sredinu, uključujući glavne energetske projekte.

Procjena privrednih instrumenata za poboljšanje energetske efikasnosti i ciljeva u vezi sa životnom sredinom

Analiza energetske efikasnosti u oplemenjivanju, transportu i distribuciji ugljenohidrata;

Poboljšanje energetske efikasnosti u proizvodnji električne energije i prenosu:

- kogeneracija,

- dijelovi elektrane (kotlovi, turbine, generatori itd.), - povezivanje mreža.

Poboljšanje energetske efikasnosti u građevinarstvu:

- norme za termičku izolaciju, pasivni solami elementi i ventilacija;

- sastavi grijanja i klimatizacija prostora; - visokoučinski plamenici s niskim NOx;

- tehnologije mjerenja i pojedinačna mjerenja; - kućni aparati i rasvjeta;

Gradske i usluge lokalnih zajednica: - grijanje područja,

- efikasni sustavi za distribuciju gasa, - tehnologije za energetske planiranje,

- povezivanje gradskih ili drugih važnijih teritorijalnih cjelina

- energetske upravljanje u gradovima i u javnim zgradama, - upravljanje otpadom i energetske obnavljanje otpada.

Poboljšanje energetske efikasnosti u industriji: - zajednička investiranja,

- energetska lanac, kogeneracija i korištenje izgubljene topline,
- energetske provjere.

Poboljšanje energetske efikasnosti u transportu: - norme za motorna vozila,

- razvoj efikasne etransportne infrastrukture. Obavješćavanje:
- stvaranje svijesti,
- baze podataka: pristup, tehničke specifikacije, informacijski sastavi,
- širenje, prikupljanje i upoređivanje tehničkih informacija,
- studije ponašanja.

Školovanje i obučavanje:

- razmjene energetske menadžera, službenika, inženjera i studenata,
- organizovanje međunarodnih kurseva za obučavanje.

Finansiranje: - razvoj zakonskih okvira,

- finansiranje od treće strane, - zajednička investiranja,
- sufinansiranje.

ZAVRŠNI AKT MEĐUNARODNE KONFERENCIJE I ODLUKA KONFERENCIJE O ENERGETSKOJ POVELJI O IZMJENI TRGOVINSKIH ODREDBI UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

ZAVRŠNI AKT MEĐUNARODNE KONFERENCIJE I ODLUKA KONFERENCIJE O ENERGETSKOJ POVELJI

I Između 17. decembra 1994. godine i 18. decembra 1997. godine sastajala se Privremena konferencija o Energetskoj povelji radi pregovaranja o izmjeni trgovinskih odredbi Ugovora o Energetskoj povelji Konferencija za usvajanje izmjena održana je u Briselu 23. i 24. april 1998. godine. Predstavnicima Republike Albanije, Republike Armenije, Australije, Republike Austrije, Azerbajdžanske Republike, Kraljevine Belgije, Republike Bjelorusa, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Republike Kipra, Češke Republike, Kraljevine Danske, Republike Estonije, Evropskih zajednica, Republike Finske, Francuske

Republike, Republike Gruzije, Savezne Republike Njemačke, Grčke Republike, Republike Mađarske, Republike Islanda, Irske, Republike Italije, Japana, Republike Kazakstana, Kirgijske Republike, Republike Latvije, Kneževine Lihtenštajna, Republike Litvanije, Luksemburga, Republike Malte, Republike Moldove, Kraljevine Holandije, Kraljevine Norveške, Republike Poljske, Portugalske Republike, Rumunije, Ruske Federacije, Slovačke Republike, Republike Slovenije, Kraljevine Španije, Kraljevine Švedske, Švajcarske Konfederacije, Republike Tadžikistana, bivše jugoslavenske republike Makedonije, Republike Turske, Turkmenistana, Ukrajine, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske i Republike Uzbekistana (dalje u tekstu „predstavnicima”) učestvovali su na Konferenciji, kao i pozvani promatrači iz određenih zemalja i međunarodnih organizacija.

II Konferencija o Energetskoj povelji, koja je konačno utemeljena stupanjem na snagu 16. aprila 1998. godine. Ugovora o Energetskoj povelji iz 1994. godine, također se sastala 23. i 24. aprila 1998. godine radi razmatranja usvajanja izmjene trgovinskih odredbi Energetske povelje u skladu s odredbama Ugovora o Energetskoj povelji.

IZMJENA TRGOVINSKIH ODREDBI UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

III Tekst izmjene trgovinskih odredbi Ugovora o energetskoj povelji (dalje u tekstu „izmjena”) koji se navodi u Aneksu I i s tim povezane odluke koje se navode u Aneksu II, usvojeni su u skladu s modalitetima međunarodne konferencije sazvane u tu svrhu i na osnovu Ugovora o Energetskoj povelji u skladu s postupkom predviđenim u Ugovoru.

OBJAŠNENJA

IV. Usvojena su sljedeća objašnjenja s obzirom na izmjenu:

1. objašnjenje s obzirom na član 29. stav 2. tačku (a) i Aneks W:

Nezavisno od navođenja člana XXIV stava 6. GATT-a 1994. godine u Aneksu W dijelu A, tački 1., podtački (a) I, svaka potpisnica na koju utiče povećanje carina ili drugih davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom iz prve rečenice tog stava, ima pravo zatražiti savjetovanje na Konferenciji o Povelji.

2. objašnjenje s obzirom na član 29. stav 7.:

U slučaju potpisnice koja nije članica Svjetske trgovinske organizacije (STO), a nalazi se na popisu u prilogima BR ili BRQ, ili na oba, svaka koncesija formalno ponuđena u procesu njenog pristupanja za energetske materijale ili proizvode navedene u Aneksu EM II ili energetsku opremu navedenu u Aneksu EQ II, za potrebe ovog člana smatra se obvezom u okviru STO.

3. objašnjenje s obzirom na član 29. stavova 6. i 7. i član 34. stav 3. tačku (o):

Konferencija o Povelji provodi godišnji pregled u vezi s mogućnošću prenosa stavova energetskih materijala i proizvoda ili energetske opreme iz Aneksa EM I ili EQ I u Anekse EM II ili EQ II

IZJAVE

V. Date su sljedeće izjave s obzirom na izmjenu:

Zajednička izjava o pravima intelektualne svojine povezanim s trgovinom

Potpisnice potvrđuju svoju obavezu osiguravanja efikasne zaštite prava intelektualne svojine uz poštovanje najviših međunarodnih standarda.

Za potrebe ove izjave, prava intelektualne svojine posebno uključuju autorsko pravo i srodna prava (uključujući kompjuterske programe i baze podataka), žigove, oznake geografskog porijekla, patente, dizajn, topografije poluvodičkih proizvoda i neobjavljene podatke.

Zajednička izjava Ruske Federacije i Evropske unije

Ruska Federacija je postavila pitanje trgovine nuklearnim materijalima. Ruska Federacija i EU saglasile su se da sporazum o partnerstvu i saradnji između Ruske Federacije, Evropske unije i njenih država članica, koji je stupio na snagu 1. decembra 1997. godine, predstavlja odgovarajući okvir za postupanje po tom pitanju, kako je potvrđeno u zaključcima Savjeta za saradnju od 27. januara 1998. godine.

ANEKS I

IZMJENA TRGOVINSKIH ODREDBI UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

Član 1.

Član 29. Ugovora zamjenjuje se sljedećim tekstom:

„Član 29.

Privremene odredbe o pitanjima u vezi s trgovinom

1. Odredbe ovog člana primjenjuju se na trgovinu energetskim materijalima i proizvodima te energetskom opremom sve dok neka ugovorna strana ne postane članicom STO-a.

2. (a) Trgovina energetskim materijalima i proizvodima te energetskom opremom između ugovornih strana od kojih najmanje jedna nije članica STO-a uređuje se, u skladu sa tačkom (b) te izuzecima i pravilima predviđenima u Aneksu W, odredbama Sporazuma o STO-u kako ih

članice STO-a međusobno primjenjuju i sprovode u odnosu na energetske materijale i proizvode te energetske opremu, kao da su sve ugovorne strane članice STO-a;

(b) Takva se trgovina za ugovornu stranu koja je država koja je bila sastavni dio bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika može umjesto toga uređivati, u skladu sa odredbama Aneksa TFU, sporazumom između dvije ili više takvih država do 1. decembra 1999. godine ili do pristupa takve ugovorne strane STO-u, zavisno od toga šta nastupi ranije;

3. (a) Svaka potpisnica ovog Ugovora i svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja pristupa ovom Ugovoru prije 24. aprila 1998. godine, na dan svojeg potpisivanja ili na dan polaganja svoje isprave o pristupu Sekretarijatu dostavlja popis svih carina i drugih davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom energetske materijala i proizvoda te saopštava visinu tih carina i davanja koja se primjenjuju na dan potpisivanja ili polaganja. Svaka potpisnica ovog Ugovora i svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja pristupa ovom Ugovoru prije 24. aprila 1998. godine, na taj dan Sekretarijatu dostavlja popis svih carina i drugih davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom energetske opreme te saopštava visinu tih carina i davanja koja se primjenjuju na taj dan;

(b) Svaka država ili organizacija regionalne ekonomske integracije koja pristupa ovom Ugovoru na dan 24. aprila 1998. godine ili kasnije, na dan polaganja svoje isprave o pristupu Sekretarijatu dostavlja popis svih carina i drugih davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom energetske materijala i proizvoda te energetske opreme te saopštava visinu tih carina i davanja koja se primjenjuju na dan polaganja.

Sve izmjene tih carina ili drugih davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom saopštavaju se Sekretarijatu koje o tome obavještava ugovorne strane.

4. Svaka ugovorna strana nastoji ne povećavati carine ni druga davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom:

(a) u slučaju uvoza energetske materijala i proizvoda navedenih u Aneksu EM I ili energetske opreme navedene u Aneksu EQ I i opisanih u dijelu I popisa koji se odnosi na ugovornu stranu iz člana II GATT-a 1994. godine, iznad visine predviđene u tom popisu, ako je ugovorna strana članica STO-a;

(b) u slučaju izvoza energetske materijala i proizvoda navedenih u Aneksu EM I ili energetske opreme navedene u Aneksu EQ I, ili u slučaju njihovog uvoza ako ugovorna strana nije članica STO-a, iznad visine navedene u zadnjem saopštenju upućenom Sekretarijatu, osim ako je to dopušteno odredbama koje se primjenjuju u skladu stavu 2. tački (a).

5. Ugovorna strana može povećati takvu carinu ili drugo davanje iznad visine navedene u stavu 4. samo:

(a) ako, u slučaju carine ili drugog davanja koje se primjenjuje ili je u vezi s uvozom, takvo djelovanje nije u suprotnosti s važećim odredbama Sporazuma o STO-u, osim onih odredbi Sporazuma o STO-u navedenih u Aneksu W; ili

(b) ako je, u najvećoj mogućoj mjeri, na temelju svojih zakonodavnih postupaka, obavijestila Sekretarijat o svojem prijedlogu za takvim povećanjem, pružila drugim zainteresiranim ugovornim stranama razumnu priliku za savjetovanjem u pogledu svojeg prijedloga te razmotrila primjedbe tih ugovornih strana.

6. U pogledu trgovine između ugovornih strana od kojih najmanje jedna nije članica STO-a, nijedna takva ugovorna strana ne povećava carine ni druga davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom energetske materijala i proizvoda navedenih u Aneksu EM II ili energetske opreme navedene u Aneksu EQ II iznad najniže visine koja se primjenjuje na dan odluke Konferencije o Povelji o uvrštavanju dotične stavke u odgovarajući Aneks.

Ugovorna strana može povećati takvu carinu ili drugo davanje iznad te visine samo:

(a) ako, u slučaju carine ili drugog davanja koje se primjenjuje ili je u vezi s uvozom, takvo djelovanje nije u suprotnosti s važećim odredbama Sporazuma o STO-u, osim onih odredbi Sporazuma o STO-u navedenih u Aneksu W; ili

(b) ako, u izuzetnim okolnostima koje nisu drugdje predviđene u ovom Ugovoru, Konferencija o Povelji odluči osloboditi od obaveze koja se inače ugovornoj strani nameće ovim stavom, dajući svoj pristanak na povećanje carine, u skladu sa uslovima koje Konferencija o Povelji može nametnuti.

7. Nezavisno od stava 6., u slučaju trgovine iz tog stava, ugovorne strane navedene u Aneksu BR u pogledu energetske materijala i proizvoda navedenih u Aneksu EM II, ili u Aneksu BRQ u pogledu energetske opreme navedene u Aneksu EQ II, ne povećavaju carine ni druga davanja iznad visine koja proizlazi iz njihovih obaveza ili bilo kojih odredbi koje se primjenjuju na njih na temelju Sporazuma o STO-u.

8. Ostale carine i davanja koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom energetske materijala i proizvoda ili energetske opreme podliježu odredbama objašnjenja o tumačenju člana II stava 1. tačke (b) GATT-a 1994. godine godine, kako je izmijenjen u skladu s Aneksom W.

9. Aneks D primjenjuje se:

(a) na sporove u vezi s poštovanjem odredbi primjenjivih na trgovinu u skladu sa ovim članom;

(b) na sporove u vezi s primjenom bilo koje mjere od strane ugovorne strane, bez obzira na to je li ona u suprotnosti s odredbama ovog člana ili ne, za koju neka druga ugovorna strana smatra da poništava ili umanjuje bilo koju pogodnost koja joj direktno ili indirektno pripada u skladu s ovim članom; i

(c) osim ako se ugovorne strane u sporu dogovore drugačije, na sporove u vezi s poštovanjem člana 5. između ugovornih strana od kojih najmanje jedna nije članica STO-a;

međutim, Aneks D ne primjenjuje se na sporove između ugovornih strana čije postojanje proizlazi iz sporazuma:

I koji je bio saošten u skladu sa stavom 2. tačkom (b) i Aneksom TFU te koji ispunjava druge zahtjeve iz stava 2. tačke (b) i Aneksa TFU; ili

ii kojim se osniva područje slobodne trgovine ili carinska unija, kako je opisano u članu XXIV. GATT-a 1994. godine god”

Član 2.

Ugovor se mijenja kako slijedi:

U Preambuli, sedmom stavu, riječi „Opštem sporazumu o carinama i trgovini i s njim povezanim instrumentima” zamjenjuju se riječima „Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije”.

U Preambuli, osmom stavu, riječi „s njima povezanom opremom” zamjenjuju se riječima „energetskom opremom”.

U Preambuli, devetom stavu, riječi „strane Opšteg sporazuma o carinama i trgovini” zamjenjuju se riječima „članice Svjetske trgovinske organizacije”, a riječi „njegove strane” zamjenjuju se riječima „njene članice”.

U Preambuli, desetom stavu, riječi „strane Opšteg sporazuma o carinama i trgovini i s njim povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „članice Svjetske trgovinske organizacije”.

U članu 1. tačka 4. zamjenjuje se sljedećim:

„4. ‚Energetski materijali i proizvodi’, koji se temelje na Harmonizovanom sistemu Svjetske carinske organizacije te na kombinovanju nomenklature Evropskih zajednica, znače stavovi navedeni u prilogima EM I ili EM II”

U članu 1. iza tačke 4. umeće se sljedeće:

„4.a ‚Energetska oprema’, koja se temelji na Harmonizovanom sistemu Svjetske carinske organizacije, znači stavove navedene u prilogima EQ I ili EQ II”

U članu 1. tačka 11. zamjenjuje se sljedećim:

„11. (a) ‚STO’ znači Svjetsku trgovinsku organizaciju utemeljenu Sporazumom o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije;

(b) „Sporazum o STO-u” znači Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, njegove Aneks te s njim povezane odluke, izjave i objašnjenja, kako su kasnije povremeno ispravljeni, dopunjeni ili izmijenjeni.

(c) „GATT 1994. godine” znači Opšti sporazum o carinama i trgovini, naveden u Aneksu 1.A Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, kako je kasnije povremeno ispravljen, dopunjen ili izmijenjen.”

U članu 3. iza riječi „energetske materijale i proizvode” umeću se riječi „te energetske opremu”.

U članu 4. u naslovu riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”, a u tekstu člana 4. riječi „strane GATT-a” zamjenjuju se riječima „članice STO-a” te se riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju riječima „Sporazuma o STO-u”.

U članu 5. stavu 1. iza riječi „člana III ili XI GATT-a” umeće se broj „1994. godine”, a riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

U članu 14. stavu 6. riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

U članu 20. stavu 1. riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”, a iza riječi „energetskim materijalima i proizvodima” umeću se riječi „te energetske opremom”.

U članu 21. stavu 4. riječi „Član 29. stavci od 2. do 6.” zamjenjuju se riječima „Član 29. stavci od 2. do 8.”.

U članu 25. stavu 3. riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

U članu 34. stavu 3. iza tačke (m) dodaje se sljedeće:

„(n) razmatranje i odobravanje popisa potpisnica u prilogima BR ili BRQ ili u oba Aneksa;

(o) razmatranje i odobravanje dodavanja stavova u Aneks EM II iz Aneksa EM I s odgovarajućim brisanjem tih stavova iz Aneksa EM I te razmatranje i odobravanje dodavanja stavova u Aneks EQ II iz Aneksa EQ I s odgovarajućim brisanjem tih stavova iz Aneksa EQ I;”.

U članu 34. stavu 3. dosadašnja tačka „(n)” postaje tačka „(p)”.

U članu 36. stavu 1. tački (d) slovo „G” zamjenjuje se slovom „W”.

U članu 36. stavu 1. iza tačke (f) dodaje se sljedeće:

„(g) odobrenju dodavanja stavova u Aneks EM II iz Aneksa EM I s odgovarajućim brisanjem tih stavova iz Aneksa EM I te odobrenju dodavanja stavova u Aneks EQ II iz Aneksa EQ I s odgovarajućim brisanjem tih stavova iz Aneksa EQ I”

U članu 36. stavu 4. slovo „(f)” zamjenjuje se slovom „(g)”.

U „Sadržaju” Aneksâ Ugovoru o Energetskoj povelji riječi „Aneks EM” zamjenjuju se riječima „Aneks EM I” te se kao prilozi od 2. do 4. umeću dodatni prilozi „Aneks EM II Energetski materijali i proizvodi (u skladu s članom 1. tačkom 4.)”, „Aneks EQ I Popis energetske opreme (u skladu članom 1. tačkom 4.a)” i „Aneks EQ II Popis energetske opreme (u skladu s članom 1. tačkom 4.a)”.

Pod brojem 9. riječi „Aneks G” zamjenjuju se riječima „Aneks W”, a riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

Dosadašnji prilozi od 2. do 10. postaju prilozi od 5. do 13. Umeću se kao prilozi 14. i 15. dodatni prilozi „Aneks BR Popis ugovornih strana koje ne povećavaju carine ni druga davanja iznad visine koja proizlazi iz njihovih obaveza ili bilo kojih odredbi koje se primjenjuju na njih na temelju Sporazuma o STO-u (u skladu s članom 29. stavom 7.)” i „Aneks BRQ Popis ugovornih strana koje ne povećavaju carine ni druga davanja iznad visine koja proizlazi iz njihovih obaveza ili bilo kojih odredbi koje se primjenjuju na njih na temelju Sporazuma o STO-u (u skladu s članom 29. stavom 7.)”.

Dosadašnji prilozi od 11. do 14. postaju prilozi od 16. do 19.

U odnosu na Aneks D, riječi „(u skladu s članom 29. stavom 7.)” zamjenjuju se riječima „(u skladu s članom 29. stavom 9.)”

U Aneksu EM tekst „EM” zamjenjuje se tekстом „EM I”

U Aneksu TRM u stavu 1. tačkama (a) i (b) te u stavu 3. tačkama (a) i (b) riječi „strana GATT-a” zamjenjuju se riječima „članica STO-a”.

U Aneksu TRM u stavu 2. tački (c), stavu 4. prvoj rečenici i stavu 6. prvoj rečenici riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

Član 3.

Aneks D Ugovoru mijenja se kako slijedi:

U naslovu se riječi „(u skladu s članom 29. stavom 7.)” zamjenjuju riječima „(u skladu s članom 29. stavom 9.)”.

Na kraju stava 1. tačke (a) iza broja „29.” dodaje se sljedeće:

„ili o bilo kojoj mjeri koja bi mogla poništiti ili umanjiti bilo koju pogodnost koja ugovornoj strani direktno ili indirektno pripada u okviru odredbi primjenjivih na trgovinu u skladu sa članom 29.”

U stavu 1. tački (b) na kraju prve rečenice iza broja „29.” dodaje se sljedeće:

„, ili o bilo kojoj mjeri koja bi mogla poništiti ili umanjiti bilo koju pogodnost koja ugovornoj strani direktno ili indirektno pripada u okviru odredbi primjenjivih na trgovinu u skladu članu 29.”,

a u drugoj rečenici riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „te Sporazuma o STO-u”.

U stavu 1. tački (d) iza zareza koji se nalazi ispred riječi „ugovorne strane” umeće se sljedeće:

„,ili da poništavaju ili umanjuju bilo koju pogodnost koja joj direktno ili indirektno pripada u okviru odredbi primjenjivih na trgovinu u skladu članu 29.,”.

U stavu 2. tački (a) drugoj rečenici riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „te Sporazuma o STO-u”.

U stavu 3. tački (a) drugoj rečenici riječi „GATT-a i povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”,

a predzadnja rečenica zamjenjuje se sljedećim:

„Paneli se rukovode tumačenjima Sporazuma o STO-u u okviru Sporazuma o STO-u i ne dovode u pitanje usklađenost s članom 5. ili 29. postupaka koje primjenjuje bilo koja ugovorna strana koja je članica STO-a prema drugim članicama STO-a na koje ona primjenjuje Sporazum o STO-u, a koje ne primjenjuju druge članice u sporu u okviru Sporazuma o STO-u.”

U stavu 4. tački (b) prvoj rečenici riječi „GATT-a ili povezanog instrumenta” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

U stavu 5. tački (c) riječi „GATT-a ili povezanih instrumenata” zamjenjuju se riječima „Sporazuma o STO-u”.

U stavu 7. prvoj rečenici riječi „strane GATT-a” zamjenjuju se riječima „članice STO-a”,

a riječi „postati članovi panela imenovani za rješavanje sporova u vezi s GATT-om” zamjenjuju se sljedećim:

„biti osobe čija se imena pojavljuju na indikativnom popisu vladinih i nevladinih pojedinaca iz člana 8. dogovora o pravilima i postupcima za rješavanje sporova iz Aneksa 2. Sporazumu o STO-u, ili koje su u prošlosti obavljale dužnost članova panela za rješavanje sporova u okviru GATT-a ili STO-a.”

Iza stava 9. dodaje se sljedeće:

„10. Kada se ugovorna strana poziva na član 29. stav 9. tačku (b), ovaj se Aneks primjenjuje u skladu sa sljedećim izmjenama:

(a) strana koja se žali podnosi detaljno obrazloženje kako bi poduprla bilo koji zahtjev za savjetovanje ili za osnivanje panela u vezi s mjerom za koju smatra da poništava ili umanjuje bilo koju pogodnost koja joj direktno ili indirektno pripada u skladu s članom 29.;

(b) kada se utvrdi da mjera poništava ili umanjuje pogodnosti u skladu sa članom 29. bez kršenja tog člana, ne postoji obaveza povlačenja mjere; međutim, u tom slučaju panel daje preporuku da dotična ugovorna strana izvrši prilagođavanje na obostrano zadovoljstvo;

(c) arbitražni panel predviđen u stavu 6. tački (b) može, na zahtjev bilo koje strane, odrediti visinu pogodnosti koje su poništene ili umanjene te može takođe predložiti načine i sredstva postizanja prilagođavanja na obostrano zadovoljstvo; takvi predlozi nisu obavezujući za strane u sporu.”

Član 4.

Aneks G Ugovoru zamjenjuje se sljedećim Aneksom:

„Aneks W

IZUZECI I PRAVILA KOJIMA SE UREĐUJE PRIMJENA ODREDBI SPORAZUMA O STO-U

(u skladu s članom 29. stavom 2. tčkom (a))

A. Izuzeci od primjene odredbi Sporazuma o STO-u.

U skladu članu 29. stavu 2. tački (a), ne primjenjuju se sljedeće odredbe Sporazuma o STO-u:

1. Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije
Sve osim člana IX stava 3. i 4. te člana XVI stava 1., 3. i 4.

(a) **Aneks 1A Sporazumu o STO-u:**
Multilateralni sporazumi o trgovini robom:

I Opšti sporazum o carinama i trgovini 1994. godine

II Popisi koncesija, stav 1. tačka (a), stav 1. tačka (b) prva rečenica, stav 1. tačka (c) i stav 7.

IV. Posebne odredbe o kinematografskim filmovima

XV. Devizni aranžmani

XVIII Državna pomoć u ekonomskom razvoju

XXII Savjetovanje

XXIII Poništenje i umanjenje

XXIV. Carinske unije i područja slobodne trgovine, stav 6.

XXV. Zajedničko djelovanje ugovornih strana

XXVI Prihvat, stupanje na snagu i registracija

XXVII Zadržavanje ili povlačenje koncesija

XXVIII Izmjena popisa

XXVIIIa Pregovori o carinama

XXIX. Odnos ovog Sporazuma prema Havanskoj povelji

XXX. Izmjene

XXXI Povlačenje

XXXII Ugovorne strane

XXXIII Pristup

XXXV. Neprimjenjivanje Sporazuma među pojedinim ugovornim stranama

XXXVI Načela i ciljevi

XXXVII Obaveze

XXXVIII Zajedničko djelovanje

Aneks H U vezi s članom XXVI

Aneks I Napomene i dodatne odredbe (u vezi s gore navedenim člancima GATT-a)

Objašnjenje o tumačenju člana II stava 1. tačke (b) GATT-a 1994. godine

2. Datum uključenja na popis ostalih carina i davanja.

4. Prigovori, (samo prva rečenica).

6. Rješavanje sporova.

8. Nadomještanje BISD-a 27S/24.

Objašnjenje o tumačenju člana XVII GATT-a 1994. godine godine

1. Samo fraza, za pregled od strane radne grupe koja se osniva u skladu sa stavom 5.'

5. Radna grupa o trgovini države.

Objašnjenje o odredbama platnog bilansa GATT-a 1994. godine godine

5. Odbor za ograničenja platnog bilansa, osim zadnje rečenice.

7. Pregled od strane odbora, fraza, ili u okviru člana XVIII stava 12. tačke (b).'

8. Pojednostavljeni postupci savjetovanja.

13. Zaključci savjetovanja o platnom bilansu, prva rečenica, treća rečenica: fraza, i XVIII, odjeljak B, Deklaracija iz 1979. godine' i zadnja rečenica.

Objašnjenje o tumačenju člana XXIV GATT-a 1994. godine godine

Sve osim stava 13.

Objašnjenje u vezi s oslobođenjem od obaveza prema GATT-u 1994. godine godine

3. Poništenje i umanjenje.

Objašnjenje o tumačenju člana XXVIII GATT-a 1994. godine godine

Protokol iz Marakeša uz GATT 1994. godine godine

ii Sporazum o poljoprivredi;

iii Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera;

iv. Sporazum o tekstilu i odjeći;

v. Sporazum o tehničkim preprekama u trgovini

Preambula (prvi, osmi i deveti stav)

1.3. Opšte odredbe.

10.5. Riječi ‚razvijena zemlja‘ i riječi ‚francuskom ili španskm‘ zamjenjuju se riječju ‚ruskom‘.

10.6. Fraza ‚skrenuti pažnju članicama zemljama u razvoju ... od njihovog interesa.‘

10.9. Informacije o tehničkim propisima, normama i o sistemima sertifikovanja (jezici).

11. Tehnička pomoć drugim stranama.

12. Posebno i različito postupanje prema zemlje u razvoju.

13. Odbor za tehničke prepreke u trgovinu

14. Savjetovanje i rješavanje sporova.

15. Završne odredbe (osim 15.2. i 15.5.).

Aneks 1. Grupe tehničkih stručnjaka;

vi Sporazum o mjerama ulaganja u vezi s trgovinom;

viI Sporazum o provedbi člana VI GATT-a 1994. godine (antidampinški)

15. Članice zemlje u razvoju.

16. Odbor za antidampinške postupke.

17. Savjetovanje i rješavanje sporova.

18. Završne odredbe, stavovi 2. i 6.;

viiI Sporazum o provedbi člana VII GATT-a 1994. godine (određivanje carinske vrijednosti)

Preambula, stav 2. fraza ‚i kako bi se osigurale dodatne pogodnosti za međunarodnu trgovinu zemalja u razvoju‘.

14. Primjena Aneksa (druga rečenica, osim ako se odnosi na Aneks III stavove 6. i 7.)

18. Institucije (Odbor za određivanje carinske vrijednosti).

19. Savjetovanje i rješavanje sporova.

20. Posebno i različito postupanje prema zemljama u razvoju.

21. Rezerve.

23. Pregled.

24. Sekretarijat.

Aneks II Tehnički odbor za određivanje carinske vrijednosti

Aneks III Dodatne odredbe (osim stava 6. i 7.);

ix. Sporazum o pregledu robe prije isporuke

Preambula, stavovi 2. i 3.

3.3 Tehnička pomoć.

6. Pregled.

7. Savjetovanje.

8. Rješavanje sporova.

x. Sporazum o pravilima o podrijetlu

Preambula, osmi stav

4. Institucije.

6. Pregled.

7. Savjetovanje.

8. Rješavanje sporova.

9. Usklađivanje pravila o porijeklu.

Aneks I Tehnički odbor za pravila o podrijetlu;

xi Sporazum o postupcima izdavanja uvoznih dozvola

1.4. (a) Opšte odredbe (zadnja rečenica)

2.2. Automatsko izdavanje uvoznih dozvola (fusnota 5.)

3.5. iv. Neautomatsko izdavanje uvoznih dozvola (zadnja rečenica).

4. Institucije.

6. Savjetovanje i rješavanje sporova.

7. Pregled (osim stava 3.)

8. Završne odredbe (osim stava 2.);

xii Sporazum o subvencijama i kompenzacijskim mjerama

4. Pravna sredstva (osim stava 4.1., 4.2. i 4.3.).

5. Nepovoljni efekti, zadnja rečenica.

6. Ozbiljna šteta (stav 6.6., fraze, u skladu sa odredbama Aneksa V. stava 3.' i ,proizlazi iz člana 7. i panelu koji je osnovan u skladu sa članom 7. stav 4.', stav 6.8., fraza, uključujući informaciju dostavljene u skladu s odredbama Aneksa V.' i stav 6.9.).

7. Pravna sredstva (osim stava 7.1., 7.2. i 7.3.)

8. Utvrđivanje subvencija protiv kojih se ne mogu preduzeti mjere, stav 8.5. i fusnota 25.

9. Savjetovanja i dopuštena pravna sredstva.

24. Odbor za subvencije i kompenzacijske mjere i pomoćna tijela.

26. Nadzor.

27. Posebno i različito postupanje prema članicama zemljama u razvoju.

29. Prijelaz na tržišnu ekonomiju, stav 29.2. (osim prve rečenice).

30. Rješavanje sporova.

31. Privremena primjena.

32.2., 32.7. i 32.8. (samo u onoj mjeri u kojoj se odnosi na Aneks V. i VII) Završne odredbe.

Aneks V. Postupci za prikupljanje informacija u vezi s ozbiljnom štetom.

Aneks VII Zemlje u razvoju;

xiii Sporazum o zaštitnim mjerama

9. Članice zemlje u razvoju.

12. Obavješćavanje i savjetovanje, stav 10.

13. Nadzor.

14. Rješavanje sporova.

Aneks o izuzeću

(b) Aneks 1.B Sporazumu o STO-u:

Opšti sporazum o trgovini uslugama.

(c) Aneks 1.C Sporazumu o STO-u:

Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine

(d) Aneks 2. Sporazumu o STO-u:

Dogovor o pravilima i postupcima za rješavanje sporova.

(e) Aneks 3. Sporazumu o STO-u:

Mehanizam kontrole trgovinske politike

(f) Aneks 4. Sporazumu o STO-u:

Plurilateralni sporazumi o trgovini:

I Sporazum o trgovini civilnim avionima;

ii Sporazum o javnim nabavama

(g) Ministarske odluke, izjave i dogovor:

I Odluka o mjerama u korist najmanje razvijenih zemalja;

ii Izjava o doprinosu STO-a postizanju veće harmonizacije svjetskih ekonomskih politika;

iii Odluka o postupcima obavještanja;

iv. Izjava o odnosu STO-a i MMF-a;

v. Odluka o mjerama u vezi s mogućim negativnim efektima programa reforme na najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju neto uvoznice hrane;

vi Odluka o obavještanju o prvoj integraciji prema članu 2.6. Sporazuma o tekstilu i odjeći;

vii Odluka o pregledu publikacije informacionog centra ISO/EC;

viii Odluka o predlogu dogovora o sistemu informiranja o normama STO-ISO;

ix. Odluka o mjerama protiv zaobilaženja;

x. Odluka o pregledu člana 17.6. Sporazuma o provedbi člana VI GATT-a 1994. godine;

xi Izjava o rješavanju sukoba u skladu sa Sporazumom o implementaciji člana VI GATT-a 1994 godine ili dijela 5, Sporazuma o subvencijama i kompenzacijskim mjerama;

xii Odluka u vezi sa slučajevima kada carinske uprave imaju razloga sumnjati u istinitost ili točnost deklarirane vrijednosti;

xiii Odluka o tekstovima u vezi s minimalnim vrijednostima i uvozom jedinih agenata, jedinih distributera i jedinih koncesionara;

xiv. Odluka o institucionalnim dogovorima za GATS;

xv. Odluka o određenim postupcima rješavanja sporova za GATS;

xvi Odluka o trgovini uslugama i životne sredine;

xvii Odluka o pregovorima o kretanju fizičkih osoba;

xviii Odluka o finansijskim uslugama;

xix. Odluka o pregovorima o uslugama pomorskog prevoza;

xx. Odluka o pregovorima o osnovnim telekomunikacijama;

xxi Odluka o profesionalnim uslugama;

xxii Odluka o pristupu Sporazumu o javnim nabavkama;

xxiv. Odluka o primjeni i pregledu dogovora o pravilima i postupcima za rješavanje sporova;

xxv. Dogovor o obavezama u finansijskim uslugama;

xxi Odluka o prihvatanju i pristupu Sporazumu o osnivanju STO-a;

xxvii Odluka o trgovini i životnoj sredini;

xxviii Odluka o organizacijskim i finansijskim posljedicama implementacije Sporazuma o osnivanju STO-a;

xxix. Odluka o osnivanju pripremnog odbora za STO.

2. Sve ostale odredbe Sporazuma o STO-u koje se odnose na:

(a) državnu pomoć ekonomskom razvoju i postupanje prema zemljama u razvoju, osim za stavove od 1. do 4. Odluke od 28. novembra 1979. godine (L/4903) o različitom i povoljnijem postupanju, uzajamnosti i potpunijem sudjelovanju zemalja u razvoju;

(b) osnivanje ili rad odbora stručnjaka i drugih pomoćnih institucija;

(c) potpisivanje, pristup, stupanje na snagu, povlačenje, polaganje i registraciju.

3. Svi sporazumi, dogovori, odluke, dogovori ili drugo zajedničko djelovanje prema odredbama koje su navedene kao neprimjenjive u stavovima 1. ili 2.

4. Trgovina nuklearnim materijalima može se urediti sporazumima navedenima u izjavama u vezi s ovim stavom, sadržanima u Završnom aktu Evropske konferencije o Energetskoj povelji.

B. Pravila kojima se uređuje primjena odredbi Sporazuma o STO-u

1. U nedostatku odgovarajućeg tumačenja Sporazuma o STO-u koje usvoji Ministarska konferencija ili Glavni savjet Svjetske trgovinske organizacije u skladu sa članom IX stava 2. Sporazuma o STO-u u pogledu odredbi koje se primjenjuju u skladu s članom 29. stavom 2. tačkom (a), Konferencija o Povelji može usvojiti tumačenje.

2. Zahtjevi za oslobođenje u skladu s članom 29. stavom 2. i stavom 6. tačkom (b) podnose se Konferenciji o Povelji koja slijedi, pri obavljanju tih dužnosti, postupke iz člana IX stava 3. i 4. Sporazuma o STO-u.

3. Za oslobođenja od obaveza na snazi u STO-u smatra se da su na snazi za potrebe člana 29., sve dok su na snazi u STO-u.

4. Odredbe člana II GATT-a 1994. godine godine koje nisu izuzete od primjene, ne dovodeći u pitanje član 29. stavke 4., 5. i 7., mijenjaju se kako slijedi:

I svi energetske materijali i proizvodi navedeni u Aneksu EM II i energetska oprema navedena u Aneksu EQ II, uvezeni iz bilo koje druge ugovorne strane ili izvezeni u bilo koju drugu ugovornu stranu, takođe se izuzimaju od svih carina ili davanja bilo koje vrste koja se primjenjuju ili su u vezi s uvozom ili izvozom, koja premašuju ona koji se primjenjuju na dan mirovanja iz člana 29. stava 6. prve rečenice, ili prema članu 29. stava 7., ili su takve da se izravno i obavezujuće primjenjuju prema važećem zakonodavstvu na uvoznom ili izvoznom teritoriju na dan iz člana 29. stava 6. prve rečenice;

ili ništa u članu II GATT-a 1994. godine godine ne sprečava bilo koju ugovornu stranku da u bilo kojem trenutku na uvoz ili izvoz bilo kojeg proizvoda primjenjuje:

(a) davanje jednako nekom internom davanju koje se primjenjuje u skladu s odredbama člana III stava 2. GATT-a 1994. godine u odnosu na sličan domaći proizvod ili u odnosu na neki artikl iz kojeg je uvezeni proizvod izrađen ili proizveden u cijelosti ili djelomično;

(b) bilo koju antidampinšku ili kompenzacijsku carinu koja se primjenjuje u skladu s odredbama člana VI GATT-a 1994. godine;

(c) naknade ili druga davanja primjerena trošku pruženih usluga;

iiI Nijedna ugovorna strana neće mijenjati svoj način određivanja carinske vrijednosti ili promjene tekućih valuta tako da umanju obaveze u mirovanju predviđene u članu 29. stavcima 6. ili 7.;

iv. Ako bilo koja ugovorna strana formalno ili stvarno ustanovljuje, održava ili odobrava monopol na uvezene ili izvezene energetske materijale ili proizvode iz Aneksa EM II ili u pogledu energetske opreme iz Aneksa EQ II, takav se monopol ne može sprovoditi tako da pruža zaštitu koja prosječno premašuje iznos dopuštene zaštite, prema obavezi u mirovanju predviđenoj u članu 29. stavu 6. ili 7. Odredbama ovog stava ne ograničavaju se ugovorne strane da koriste bilo koji oblik pomoći domaćim proizvođačima koji je dopušten ostalim odredbama ovog Ugovora;

v. Ako bilo koja ugovorna strana smatra da druga ugovorna strana ne postupa s proizvodom na način koji je prema uvjerenju prve ugovorne strane zamišljen obavezom u mirovanju predviđenom u članu 29. stavu 6. ili 7., ona o tome direktno upozorava drugu ugovornu stranu. Ako se potonja složi da je zamišljeno postupanje bilo onakvo kakvo traži prva ugovorna strana, ali izjavi da takvo postupanje nije moguće jer je sud ili drugo odgovarajuće tijelo donijelo odluku prema kojoj se dotični proizvod ne može kvalifikovati prema tarifnim propisima te ugovorne strane kako bi mu se omogućilo postupanje zamišljeno u ovom Ugovoru, dvije ugovorne strane zajedno s bilo kojom drugom bitno zainteresiranom ugovornom stranom odmah započinju daljnje pregovore s ciljem kompezacionog prilagođavanja u tom slučaju;

vi (a) Posebne carine i davanja, sadržani u Tarifnoj evidenciji u pogledu ugovornih strana članica Međunarodnog monetarnog fonda, i granice prioriteta kod posebnih carina i davanja koje takve ugovorne strane održavaju, izražavaju se u odgovarajućoj valuti u paritetnoj vrijednosti koju Fond prihvata ili privremeno priznaje na dan mirovanja iz člana 29. stava 6. prve rečenice, ili u skladu s članom 29. stavom 7. U skladu sa tim, u slučaju smanjenja takve paritetne vrijednosti, uz poštovanje Statuta Međunarodnog monetarnog fonda, za više od dvadeset posto, takve se posebne carine i davanja i granice prioriteta mogu prilagoditi kako bi se uzelo u obzir takvo smanjenje; pod uslovom da se Konferencija složi da takva prilagođavanja ne umanjuju vrijednost obaveze u mirovanju predviđene u članu 29. stavu 6. ili 7. ili drugdje u ovom Ugovoru, podrazumijevajući da su uzeti u obzir svi faktori koji bi mogli uticati na potrebu ili urgentnost takvog prilagođavanja;

(b) Slične odredbe primjenjuju se na svaku ugovornu stranu koja nije članica Fonda, od dana na koji takva ugovorna strana postane članicom Fonda ili sklopi posebni sporazum o razmjeni prema članu XV. GATT-a 1994. godine;

vii svaka ugovorna strana obavještava Sekretarijat o carinama i davanjima bilo koje vrste koja se primjenjuju na dan mirovanja iz člana 29. stava 6. prve rečenice. Sekretarijat čuva tarifnu evidenciju o carinama i davanjima bilo koje vrste relevantnima za stanje mirovanja carina i davanja bilo koje vrste prema članu 29. stavovima 6. ili 7.

5. Odluka od 26. mart 1980. o „Uvođenju nevezanog sistema za popise carinskih koncesija“ (BISD 27S/24) ne primjenjuje se prema članu 29. stavu 2. tački (a). Primjenjuju se odgovarajuće odredbe Dogovora o tumačenju člana II stava 1. tačke (b) GATT-a 1994. godine, ne dovodeći u pitanje član 29. stavove 4., 5. ili 7., uz sljedeće izmjene:

I Kako bi se osigurala transparentnost zakonskih prava i obaveza koje proizlaze iz člana II stava 1. tačke (b) GATT-a 1994. godine, priroda i visina bilo kojih, drugih carina ili naplata propisanih za bilo koje energetske materijale i proizvode navedene u Aneksu EM II ili energetske opremu navedenu u Aneksu EQ II u odnosu na njihov uvoz ili izvoz, kako je navedeno u toj odredbi, navode se u tarifnoj evidenciji na visinama koje se primjenjuju na dan stanja mirovanja iz člana 29. stava 6. prve rečenice, odnosno prema članu 29. stavu 7., za onu tarifnu stavu na koju se primjenjuju. Razumljivo je da se takvim navođenjem ne mijenja zakonski značaj „drugih carina ili naplate“;

ii „Druge carine ili davanja“ navode se za sve energetske materijale i proizvode navedene u Aneksu EM II i energetske opremu navedenu u Aneksu EQ II;

iii Za bilo koju ugovornu stranku otvorena je mogućnost osporavanja postojanja „druge carine ili naplate“ na temelju činjenice da nijedna takva „druga carina ili naplate“ nije postojala na dan mirovanja iz člana 29. stava 6. prve rečenice, ni na odgovarajući dan prema članu 29. stavu 7., za pomenuti stav, kao ni usklađenost navedene visine bilo koje „druge carine ili naplate“ s obavezom o stanju mirovanja predviđenom u članu 29. stavu 6. ili 7., za razdoblje od godinu dana nakon stupanja na snagu izmjene trgovinskih odredbi ovog Ugovora, koje je usvojila Konferencija o Povelji 24. april 1998. godine, ili godinu dana nakon što je Sekretarijat obaviješteno o visini carina i naplata bilo koje vrste iz člana 29. stava 6. prve rečenice ili člana 29. stava 7., ovisno o tome koji je dan kasniji;

iv. Navođenjem „drugih carina ili naplata“ u tarifnoj evidenciji ne dovodi se u pitanje njihova usklađenost s pravima i obavezama iz GATT-a 1994. godine, osim onih na koje utječe gornja podtačka iii. Sve ugovorne strane zadržavaju pravo da u bilo kojem trenutku ospore usklađenost bilo koje druge carine ili nplate s takvim obavezama;

v. „Druge carine ili naplate“ izostavljene iz obavještenja Sekretarijatu ne mogu joj se naknadno dodati te se bilo koja „druga carina ili naplata“ navedena na nižoj visini od one koja je prevladavala na primjenjivi dan ne može promijeniti na tu visinu, osim ako se takva dodavanja ili izmjene izvrše u roku od šest mjeseci od obavještanja Sekretarijatu.

6. Kada se u Sporazumu o STO-u upućuje na „carine upisane u popis“ ili na „vezane carine“, one se zamjenjuju s „visinom carina i davanja bilo koje vrste dozvoljenih prema članu 29. stavovima od 4. do 8.“

7. Kad se u Sporazumu o STO-u navodi dan stupanja na snagu Sporazuma o STO-u (ili neka analogna fraza) kao referentni dan za neko djelovanje, on se zamjenjuje s danom stupanja na snagu izmjene trgovinskih odredbi ovog Ugovora, usvojene na Konferenciji o Povelji 24. aprila 1998. godine.

8. U pogledu obavješćivanja koje se zahtijeva odredbama primjenjivima u skladu sa članom 29. stavom 2. tački (a):

(a) ugovorne strane koje nisu članice STO-a upućuju svoja obavještenja Sekretarijatu. Sekretarijat dostavlja kopije obavještenja svim ugovornim stranama. Obavištenja Sekretarijatu upućuju se na jednom od vjerodostojnih jezika ovog Ugovora. Dodatna dokumentacija može biti samo na jeziku ugovorne strane;

(b) takvi se zahtjevi ne primjenjuju na ugovorne strane ovog Ugovora koje su takođe članice STO-a, koji predviđa vlastite zahtjeve u vezi s obavješćavanjem.

9. Kada se primjenjuje član 29. stav 6. tačka (a) ili stav 6. tačka (b), Konferencija o Povelji obavlja sve primjenjive dužnosti koje je Sporazum o STO-u dodijelio odgovarajućim tijelima u okviru Sporazuma o STO-u.

10. (a) Tumačenja Sporazuma o STO-u usvojena na Ministarskoj konferenciji ili Glavnom savjetu STO u skladu s članom IX. stavom 2. Sporazuma o STO-u primjenjuju se u mjeri u kojoj tumače odredbe koje se primjenjuju prema članu 29. stavu 2. tački (a);

(b) Izmjene Sporazuma o STO-u u skladu članu X. Sporazuma o STO-u koje su obvezujuće za sve članice STO-a (osim onih iz člana X. stava 9.), u mjeri u kojoj mijenjaju ili se odnose na odredbe koje se primjenjuju prema članu 29. stavu 2. tački (a), primjenjuju se, osim ako ugovorna strana od Konferencije o Povelji zahtijeva neprimjenjivanje ili izmjenu takve izmjene. Konferencija o Povelji donosi odluku tročetvrtinskom većinom ugovornih strana i određuje dan od kojeg se takva izmjena ne primjenjuje ili mijenja. Zahtjev za neprimjenjivanje ili izmjenu takve izmjene može uključivati i zahtjev da se primjena izmjene suspenduje do donošenja odluke Konferencije o Povelji.

Zahtjev Konferenciji o Povelji u skladu s ovom tačkom podnosi se u roku od šest mjeseci od obavještenja Sekretarijata o stupanju na snagu izmjene u okviru Sporazuma o STO-u.

(c) Ne primjenjuju se tumačenja, izmjene ili novi instrumenti koje usvoji STO, osim onih tumačenja i izmjena koje se primjenjuju u skladu s tačkama (a) i (b).”

Član 5.

U Aneksu Ugovoru umeću se sljedeći prilozi:

„2. *Aneks EM II*

ENERGETSKI MATERIJALI I PROIZVODI

(u skladu s članom 1. tačkom 4.)”

„3. Aneks *EQ I*

POPIS ENERGETSKE OPREME

(U skladu s članom 1. tačkom 4.a)

Za potrebe ovog Priloga, skraćenica ‚ex’ koristi se radi napomene da opis dotičnog proizvoda ne obuhvata cijeli raspon proizvoda iz niže navedenih tarifnih brojeva nomenklature Svjetske carinske organizacije ili oznaka Harmonizovanog sistema.

ex 3919	Samoljepljive ploče, listovi, filmovi, folije, vrpce, trake i ostali ravni oblici, od plastičnih masa, nezavisno jesu li u rolnama ili ne.
	ex 3919 10 - u rolnama, širine do 20 cm -- za zaštitu naftovoda, gasovoda i pomorskih cjevovoda
ex 7304 (*)	Cijevi i šuplji profili, bešavni, od gvožđa (osim livenog gvožđa) ili čelika.
	7304 10 – cijevi za naftovode ili gasovode - zaštitne cijevi („casing”), proizvodne cijevi („tubing”) i šipke za bušenje koje se koriste pri bušenju za vađenje nafte ili gasa: ⁽¹⁾
	7304 21 ⁽¹⁾ – cijevi za bušenje
	7304 29 ⁽¹⁾ – ostale
ex 7305	Ostale cijevi (npr. zavarene, zakovane ili zatvorene na sličan način), kružnog poprečnog presjeka, čiji spoljni prečnik prelazi 406,4 mm, od gvožđa ili čelika.
	- cijevi za naftovode ili gasovode:
	7305 11 – zavarene uzdužno, elektrolučno, pod zaštitnim slojem
	7305 12 – ostale uzdužno zavarene

ex 7306 (*)	7305 19 – ostale 7305 20 – zaštitne cijevi („casing“) koje se koriste pri bušenju za vađenje nafte ili gasa Ostale cijevi i šuplji profili (npr. s otvorenim spojem, zavareni, zakovani ili zatvoreni na sličan način), od gvožđa ili čelika. 7306 10 – cijevi za naftovode i gasovode 7306 20- zaštitne cijevi („casing“), proizvodne cijevi („tubing“), koje se koriste pri bušenju za vađenje nafte ili gasa
7307	Cijevi ili pribor za cijevi (npr. spojnice, koljena, naglavci) od čelika ili gvožđa.
ex 7308	Konstrukcije (osim montažnih zgrada iz tarifnog broja. 9406) i dijelovi konstrukcija (npr. mostovi i sekcije mostova, vrata prijevodnica, tornjevi, rešetkasti stubovi, krovovi, krovšta, vrata i prozori kao i njihovi okviri, pragovi za vrata, roloi, ograde, podupirači i stubovi) gvozdeni ili čelični; ploče, šipke, kutnici, profili, sekcije, cijevi i slično, pripremljeni za upotrebu u gvozdenim ili čeličnim konstrukcijama. 7308 20 – tornjevi i rešetkasti stubovi 7308 40 – materijal za skele, oplata, podupiraci i potpore za jamska okna ex 7308 90 – ostalo - - dijelovi za naftne i gasne bušače platforme
ex 7309	Rezervoari, cisterne, burad i slični rezervoari za bilo koji materijal (osim za kompresovane i tečne gasove), gvozdeni ili čelični, obima većeg od 300 litara, sa ili bez obloge ili toplotne izolacije, ali neopremljeni mehaničkim ili toplotnim uređajima. ex 7309 00 - za tečnosti - - obima većeg od 1 000 000 litara, posebno projektovanim za strateške naftne rezerve - - toplotno izolovani

ex 7311	Rezervoari za kompresovane i tečne gasove, gvozdeni ili čelični - - više od 1 000 litara
ex 7312 (*)	Žica u strukovima, užad, kablovi, pletene vrpce, slinge i slično, od gvožđa ili čelika, električno neizolovani ex 7312 10 – žica u strukovima, užad i kablovi - - užad i kablovi presvučeni zaštitnim slojem, bez zaštitnog sloja ili pocinkovani, za upotrebu u energetsom sektoru
ex 7326	Ostali proizvodi od gvožđa ili čelika. ex 7326 90 - - ostalo - - spojnice za kablove s optičkim vlaknima
ex 7613	Rezervoari od aluminija za kompresovane ili tečne gasove. - - veći od 1 000 litara
ex 7614	Strukovi od žice, užad, pletene vrpce i slično, od aluminija, električno neizolovani ex 7614 10 - s čeličnim jezgrom - - za upotrebu u proizvodnji, prenosu i distribuciji električne energije ex 7614 90 - - ostalo - - za upotrebu u proizvodnji, prenosu i distribuciji električne energije
ex 7806	Ostali proizvodi od olova. - - rezervoari s antiradijacijskom olovnom oblogom, za prijevoz ili skladištenje visoko radioaktivnih materijala
ex 8109	Cirkon i proizvodi od cirkona, uključujući otpad i strugotine. ex 8109 90 - ostalo - - patrone ili cijevi za nuklearne gorive elemente
ex 8207	Izmjenjivi alati za ručne alate, sa ili bez pogona, ili za alatne strojeve (npr. za presovanje, utiskivanje, probijanje, duboko izvlačenje, kovanje, štancovanje, narezivanje i urezivanje navoja, bušenje, proširivanje rupa, glodanje, struganje ili odvijanje šrafova), uključujući matrice za izvlačenje ili istiskivanje kovina te alati za bušenje stijena

	ili zemlje. - -alat za bušenje stijena ili zemlje: 8207 13 ⁽²⁾ - s radnim dijelovima od kermeta 8207 19 - ostali, uključujući dijelove
ex 8307 (*)	Savitljive cijevi od običnih kovina, sa ili bez pribora. - - za isključivu upotrebu u naftnim ili gasnim bušotinama
8401	Nuklearni reaktori; neozračeni gorivi elementi (ulošci) za nuklearne rektore; strojevi i aparati za separaciju izotopa.
8402	Kotlovi za proizvodnju vodene i druge pare (osim kotlova za centralno grijanje toplom vodom koji mogu proizvoditi i paru pod niskim pritiskom); kotlovi za pregrijanu vodu.
8403	Kotlovi za centralno grijanje osim kotlova iz tarifnog broja 8402.
8404	Pomoćni uređaji za upotrebu sa kotlovima iz tarifnih brojeva 8402 i 8403 (npr. predgrijači napojne vode, predgrijači, uređaji za uklanjanje čađi, uređaji za povraćaj dimnih gasova); kondenzatori jedinica na vodenu ili drugu paru.
8405	Generatori za generatorski ili vodeni gas, sa svojim prečistačima ili bez njih; generatori acetilena i slični generatori vlažnog postupka, sa svojim prečistačima ili bez njih.
ex 8406	Turbine na vodenu ili drugu paru. - ostale turbine ⁽³⁾: 8406 81⁽³⁾ - snage veće od 40 MW 8406 82 ⁽³⁾ – snage od 40 MW 8406 90 - dijelovi
ex 8408 (*)	Klipni motori s unutrašnjim izgaranjem na paljenje pomoću kompresije (dizel ili poludizel motori): ex 8408 90 - ostali motori - - novi, snage veće od 50 kW
ex 8409	

8410 8411 (*) 8413 (*) ex 8414 (*) 8416 ex 8417 ex 8418 (*)	Djelovi pogodni za upotrebu isključivo ili uglavnom sa motorima iz tarifnog broja 8407 ili 8408 8409 99 - ostali Hidraulične (vodene) turbine, vodenična kola i regulatori za njih. Turbomlazni motori, turbopropelerni motori i druge gasne turbine. Sisaljke za tečnosti, sa ili bez mjernih uređaja, elevatori tečnosti. Vazdušne ili vakuumske sisaljke, vazdušni ili gasni kompresori i ventilatori; ventilacijska ili recirkulacijski aspiratori (nape) s ugrađenim ventilatorom, sa ili bez filtera. - - ventilatori: ex 8414 59 - ostali -- za upotrebu u rudnicima i elektranama 8414 80 – ostalo 8414 90 - dijelovi Gorionici za ložišta na tečno gorivo, na čvrsto gorivo u prahu ili na gas; automatska ložišta, uključujući mehaničke dodatke goriva, mehaničke uklanjače pepela i slične uređaje. Neelektrične industrijske ili laboratorijske peći i pećnice, uključujući i peći za spaljivanje. ex 8417 80 - ostale - - isključivo peći za spaljivanje otpada, laboratorijske peći i pećnice, i pećnice za sinteriranje uranijuma ex 8417 90 – dijelovi - - isključivo peći za spaljivanje otpada, laboratorijske peći i pećnice i pećnice za sinteriranje uranija Frižideri, zamrzivači i ostali uređaji za hlađenje ili zamrzavanje, električni ili drugi, toplotne sisaljke, osim uređaja za klimatizaciju iz tarifnog broja 8415. - - ostali uređaji za hlađenje ili zamrzavanje; toplotne

ex 8419 (*)	sisaljke: 8418 61 jedinice pod pritiskom čiji su kondenzatori izmjenjivači toplote 8418 69 - ostalo Mašine, uređaji ili laboratorijska oprema, sa ili bez električnih grejača, za obradu materijala toplotnim postupcima, kao što je grijanje, kuvanje, prženje, destilacija, rektifikacija, sterilizacija, pasterizacija, parenje, sušenje, isparavanje, kondenzacija ili hlađenje, osim mašina ili uređaja za domaćinstvo; neelektrični protočni ili akumulacijski grejači vode. 8419 50 – izmjenjivači toplote 8419 60 – uređaji za ukapljivanje vazduha ili drugih gasova - - ostale mašine, uređaji i oprema:
ex 8421 (*)	8419 89 - ostali Centrifuge, uključujući centrifuge za sušenje; uređaji i aparati za filtriranje ili pročišćavanje tečnosti i gasova. - - uređaji i aparati za filtriranje ili pročišćavanje tečnosti: 8421 21 – za filtriranje ili pročišćavanje vode - - mašine i uređaji za filtriranje ili pročišćavanje gasova 8421 39 - ostali
ex 8425 (*)	Dizalice-koturače; vodoravna i uspravna vitla; dizalice za velike terete s malom visinom dizanja.
ex 8426 (*)	8425 20 izvoznice u rudarskim oknima; specijalno projektovana vitla za upotrebu pod zemljom Brodске obrtne dizalice; kablovkse dizalice, mosne dizalice; prekrajni mostovi i ostale dizalice; portalni prenosnici, portalna nasložna kola i samokretne dizalice. ex 8426 20 – toranjske okretne dizalice - - za platforme na moru i stacionarne na kopnu - - ostale mašine: ex 8426 91 – konstruisani za ugradnju na putnička vozila

ex 8429	- - oprema za podizanje kod popravki i dovršetka bušotina Samohodni buldožeri, angldozeri, grejderi, ravnjači, skrejperi, jaružala (gliboderi), kopači, utovarivači sa žicom, mašine za nabijanje i cestovni valjci - jaružala (gliboderi), kopači i utovarivači sa kašikom:
ex 8430	ex 8429 51 - utovarivači sa čeono postavljenom kašikom - posebno konstruirani utovarivači za upotrebu u podzemlju Ostale mašine za premještanje, gradiranje, ravnanje, odsijecanje, kopanje, nabijanje, kompaktiranje, vađenje ili bušenje zemlje, minerala ili ruda; mašine za zabijanje ili vađenje pilota, snježne ralice i mašine koje otpuhuju snijeg: - - strojevi za podsijecanje uglja ili stijena i strojevi za bušenje tunela: 8430 31 - samokretni 8430 39 - ostali - - ostale mašine za bušenje i dubinsko bušenje ex 8430 41 - samokretni - - za istraživanje i eksploataciju naftnih i gasnih ležišta ex 8430 49 – ostali - - za istraživanje i eksploataciju naftnih i gasnih ležišta
ex 8431	Dijelovi pogodni za upotrebu isključivo ili uglavnom sa mašinama iz tarifnih brojeva od 8425 do 8430. - - samo za obuhvaćene mašine
8471 (*)	Mašine za automatsku obradu podataka i njihove jedinice; magnetski ili optički čitači, mašine za bilježenje podataka u kodiranom obliku na nosače podataka i mašine za obradu takvih podataka, koji nisu drugdje spomenuti ili uključeni
ex 8474	Mašine za sortiranje, prosijavanje, separaciju, pranje, drobljenje, mljevenje, miješanje ili gnječenje zemlje, kamena, rudača ili drugih mineralnih materija u čvrstom stanju (uključujući u prahu ili tjestastom stanju); mašine za aglomeriranje, modeliranje ili oblikovanje čvrstih mineralnih goriva, keramičke mase, cementa, sadrže ili drugih mineralnih proizvoda u obliku praha ili tijesta; strojevi za izradu kalupa za livenje od pijeska:

ex 8479 (*)	8474 10 - mašine za sortiranje, prosijavanje, separaciju ili pranje 8474 20 - mašine za drobljenje ili mljevenje ex 8474 90 - dijelovi - - od livenog gvožđa ili livenog čelika Mašine i mehanički uređaji s vlastitom funkcijom, koji nisu spomenuti ili uključeni drugdje u ovom poglavlju ⁽⁴⁾ - - ostale mašine i mehanički uređaji: ex 8479 89 - ostali - - pokretni hidraulični rudnički plafonski podupirači
ex 8481	Slavine, zatvarači, ventili i slični uređaji za cjevovode, kotlove, rezervoare, posude i slično, uključujući ventile za smanjenje pritiska i termostatski upravljane ventile 8481 10 – ventili za smanjenje pritiska 8481 20 – ventili za uljnihidraulične ili pneumatske prenose 8481 40 – sigurnosni ili rasteretni ventili 8481 80 – ostali uređaji 8481 90 - dijelovi
ex 8483	Transmisijska vratila (uključujući bregasta i koljenasta) i koljena vratila; kućišta za ležaje i klizni ležaji; zupčani prenosi; navojna vretena s kuglicama ili valjcima; mjenjačke kutije i drugi mjenjači brzina, uključujući pretvarače okretnog momenta; zamajci, remenice i užnice, uključujući sklop užnica za koloturnike; spojnice i spojnice za vratila (uključujući zglobne spojnice) ex 8483 40 – zupčani prenosi, osim zupčanika, lančanika i drugih transmisijskih elemenata isporučenih posebno; navojna vretena s kuglicama ili valjcima; mjenjačke kutije i drugi mjenjači brzina, uključujući pretvarače okretnog momenta - - transmisijski elementi isključivo za uporabu u usisnim postrojenjima naftne i plinske industrije

ex 8484 (*)	Zaptivka od kovinskih listova kombinovane s drugim materijalom od dva ili više slojeva kovine; setovi ili asortiman zaptivka, od različitih materijala, u vrećicama, omotima ili sličnim pakiranjima; mehaničke zaptivke. 8484 10 – zaptivke od kovinskih metalnih listova kombinovanih s drugim materijalom od dva ili više slojeva kovine 8484 20 ⁽⁵⁾ – mehaničke zaptivke
8501 (*)	Elektromotori i električni generatori (osim generatorskih agregata)
8502 (*)	Električni generatorski agregati i rotacijski pretvarači
8503 (*)	Dijelovi prikladni za upotrebu isključivo ili uglavnom sa mašinama iz tarifnih brojeva 8501 ili 8502
ex 8504 (*)	Električni transformatori, statični pretvarači (npr. ispravljači) i induktori - - transformatori s tekućim dielektrikom 8504 21 - snage do 650 kVA 8504 22 - snage od 650 kVA do 10 000 kVA 8504 23 - - snage koja prelazi 10 000 kVA - - ostali transformatori: 8504 33 - snage od 16 kVA do 500 kVA 8504 34 - snage preko 500 kVA 8504 40 – statički pretvarači 8504 50 – ostali induktori 8504 90 - dijelovi
ex 8507 (*)	Električni akumulatori, uključujući njihove separatore, pravougaone ili ne (uključujući kvadratne) - - isključuje se upotreba izvan energetskog sektora
8514	Industrijske ili laboratorijske električne peći i pećnice (uključujući indukcijske ili dielektričke); ostala industrijska

ex 8526 (*)	ili laboratorijska oprema za toplotnu obradu materijala pomoću indukcije ili dielektričnih gubitaka. Radari, radionavigacijski uređaji i uređaji za radio-daljinsko upravljanje. 8526 10 - radari - - ostali:
8531 (*)	8526 91 radionavigacijski uređaji Električni aparati za zvučnu ili vizuelnu signalizaciju (npr. zvona, sirene, indikacijske ploče, dojavnici krađe ili požara), osim onih iz tarifnog broja 8512 ili 8530
ex 8532	Električni kondenzatori, stalni, promjenljivi ili podesivi (prethodno podešeni) 8532 10 – stalni kondenzatori konstruisani za upotrebu u strujnim krugovima frekvencije 50/60 Hz i koji imaju jalovu snagu od najmanje 0,5 kVA (kondenzatori snage)
8535	Električni aparati za uklapanje, isklapanje, zaštitu ili spajanje električnih strujnih krugova (npr. sklopke, osigurači, odvodnici prenapona, limitatori napona, prigušivači talasa, utikači, spojne kutije), za napone veće od 1 000 V
8536	Električni aparati za uklapanje, isklapanje, zaštitu ili spajanje električnih strujnih krugova (npr. sklopke, releji, osigurači, prigušnice, utikači, utičnice, grla za sijalice, spojne kutije), za napone ne veće od 1 000 V ex 8536 10 - osigurači - - preko 63 A ex 8536 20 – automatske sklopke - - preko 63 A ex 8536 30 – ostali aparati za zaštitu električnih strujnih krugova - - preko 16 A - releji: 8536 41 - za napon do 60 V

8537	8536 49 - ostali ex 8536 50 – ostale sklopke - - za napone preko 60 V
8538	Ploče, paneli, konzole, pultovi, ormari i ostali nosači, opremljeni s dva ili više aparata iz tarifnog broja 8535 ili 8536, za električno upravljanje ili distribuciju električne energije, uključujući one s ugrađenim instrumentima ili aparatima iz poglavlja 90. i aparati za numeričko upravljanje, osim komutacijskih aparata iz tarifnog broja 8517
ex 8541	Dijelovi prikladni za upotrebu isključivo ili uglavnom s aparatima iz tarifnih brojeva 8535, 8536 ili 8537
ex 8544	Diode, tranzistori i slični poluprovodnički elementi; fotoosjetljivi poluprovodnički elementi, uključujući fotonaponske ćelije, sastavljene ili nesastavljene u module ili ploče; svijetleće diode; sastavljeni piezoelektrični kristali: ex 8541 40 – fotoosjetljivi poluprovodnički elementi; uključujući fotonaponske ćelije, sastavljene ili nesastavljene u module ili ploče; svijetleće diode: - - fotoosjetljivi poluprovodnički elementi; uključujući fotonaponske ćelije, sastavljene ili nesastavljene u module ili ploče
ex 8545	Izolovana žica (uključujući emajliranu ili anodiziranu), kablovi (uključujući koaksijalne kablove) i ostali izolovani električni vodiči, sa ili bez priključnih uređaja; optički kablovi, izrađeni od pojedinačno oplaštenih vlakana, kombinovanih ili ne sa električnim vodičima, sa ili bez priključnih uređaja 8544 60 – ostali električni vodiči, za napon preko 1.000V 8544 70 – optički kablovi
8546	Karbonske elektrode, karbonske četkice, karbon za sijalice, karbon za baterije i drugi proizvodi od grafita ili od drugih vrsta karbona, sa ili bez kovine, za električne namjene 8545 20 - četkice

8547 ex 8704	Električni izolatori od bilo kog materijala Izolacijski dijelovi za električne mašine, uređaje ili opremu, izrađeni u cijelosti od izolacijskog materijala ili samo s manjim dijelovima od kovine (npr. čaure s navojem) ugrađenim za vrijeme oblikovanja isključivo u svrhu montaže, osim izolatora iz tarifnog broja 8546; elektroprovodljive cijevi i njihove spojnice, od običnih kovina obloženih izolacijskim materijalom Motorna vozila za prevoz robe: - - ostala, s klipnim motorom s unutarašnjim sagorijevanjem na paljenje kompresijom (dizel ili poludizel): ex 8704 21 – bruto mase do 5 tona - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala ex 8704 22 – bruto mase od 5 do 20 tona - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala ex 8704 23 – bruto mase preko 20 tona - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala - ostala, s klipnim motorom s unutrašnjim sagorjevanjem na paljenje uz pomoć svjećice: ex 8704 31 – bruto mase do 5 tona - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala
ex 8705 ex 8709	ex 8704 32 – bruto mase preko 5 tona - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala Motorna vozila za posebne namjene, osim onih prvenstveno konstruisanih za prijevoz osoba ili robe (npr. vozila za prijevoz oštećenih vozila, dizalična vozila, vatrogasna vozila, vozila s miješalicom za beton, vozila za čišćenje puteva, vozila za prskanje ili posipanje, pokretne radionice, pokretne radiološke jedinice). 8705 20 – pokretni tornjevi za bušenje

ex 8905	Samokretna radna kolica, bez uređaja za dizanje ili rukovanje, koja se koriste u fabrikama, skladištima, lukama i aerodromima za prijevoz robe na kratkim udaljenostima; vučna vozila koja se koriste na peronima željezničkih prugama; dijelovi za navedena vozila: - vozila ex 8709 11 - električna - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala ex 8709 19 - ostala - - posebno konstruisana za prijevoz visokoradioaktivnih materijala
ex 9015	Brodovi-svjetionici, vatrogasna plovila, ploveće jaruzalo, ploveće dizalice i druga plovila kod kojih je plovidba podređena njihovoj osnovnoj namjeni; ploveći dokovi; ploveće ili uronjive platforme za bušenje ili proizvodnju 8905 20 - ploveće ili uronjive platforme za bušenje ili proizvodnju
ex 9026 (*)	Instrumenti i aparati za geodetskomerenje zemljišta, (uključujući fotogrametriju), hidrografiju, oceanografiju, hidrologiju, meteorologiju i geofiziku, osim kompasa; daljinomjeri: ex 9015 80 – ostali instrumenti i aparati - - samo geofizički instrumenti 9015 26 (*) dijelovi i pribor
9027	Instrumenti i aparati za mjerenje ili nadzor protoka, visine, pritiska ili ostalih promjenjivih veličina tecnosti ili gasova (npr. mjerači protoka, pokazivači visine, manometri, toplinomjeri), osim instrumenata i aparata iz tarifnih brojeva 9014, 9015, 9028 ili 9032: - - osim onih za upotrebu u vodoprivredi
9028	Instrumenti i aparati za fizikalne ili hemijske analize (npr. polarimetri, refraktometri, spektrometri, aparati za analizu gasa ili dima); instrumenti i aparati za mjerenje ili kontrolu viskoziteta, poroznosti, dilatacije, površinskog napona i slično; instrumenti i aparati za kalorimetrijska, akustična, i fotometrijska mjerenja i kontrolu (uključujući

ex 9029 (*)	svjetlomjere); mikrotomi Mjerila potrošnje ili proizvodnje gasa ili tečnosti, električna brojila, uključujući i mjerila za njihovo baždarenje Brojila okretaja, brojila proizvodnje, taksimetri, brojila kilometara, brojila koraka i slično; mjerači brzine i tahometri, osim onih iz tarifnih brojeva 9014 ili 9015; stroboskopi: ex 9029 10 - brojila okretaja, brojila proizvodnje, taksimetri, brojila kilometara, brojila koraka i slično - - brojila proizvodnje
ex 9030 (*)	ex 9029 90 – dijelovi i pribor - - za brojila proizvodnje Osciloskopi, spektralni analizatori i ostali instrumenti i aparati za mjerenje ili ispitivanje električnih veličina, isključujući mjerila iz tarifnog broja 9028; instrumenti i aparati za mjerenje ili otkrivanje alfa-, beta-, gama-, rendgenskih, svemirskih ili drugih ionizirajućih zračenja. ex 9030 10 – instrumenti i aparati za mjerenje ili otkrivanje ionizirajućih zračenja - - za korištenje u energetsom sektoru - ostali instrumenti i aparati za mjerenje ili ispitivanje napona, jačine struje, otpora ili snage, bez uređaja za bilježenje: 9030 31 - multimetri 9030 39 - ostali - - ostali instrumenti i aparati ex 9030 83 ⁽⁶⁾ – ostali, s uređajima za bilježenje - - za korištenje u energetsom sektoru ex 9030 89 - ostali - - za korištenje u energetsom sektoru
9032 (*)	ex 9030 90 – dijelovi i pribor - - za korištenje u energetsom sektoru Instrumenti i aparati za automatsku regulaciju ili upravljanje

* Osim proizvoda koji se koriste u civilnom vazduhoplovstvu	
¹ Pokriveni tarifnim brojem 7304 20 20 u verziji iz 1992.	
² Pokriveni tarifnim brojevima 8207 11 i 12 u verziji iz 1992.	
³ Pokriveni tarifnim brojevima 8406 19 u verziji iz 1992.	
⁴ Poglavlje 84.	
⁵ Nije pokriven posebnim tarifnim brojem u verziji iz 1992.	
⁶ Pokriveni tarifnim brojem 9030 81 u verziji iz 1992.	

4. *Aneks EQ II*

POPIS ENERGETSKE OPREME

(u skladu s članom 1. tačkom 4.a.)”

„14. *Aneks BR*

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE NE POVEĆAVAJU CARINE NI DRUGE NAPLATE IZNAD VISINE KOJA PROIZLAZI IZ NJIHOVIH OBAVEZA ILI BILO KOJIH ODREDBI KOJE SE PRIMJENJUJU NA NJIH NA TEMELJU SPORAZUMA O STO-U

(u skladu s članom 29. stavom 7.)”

„15. *Aneks BRQ*

POPIS UGOVORNIH STRANA KOJE NE POVEĆAVAJU CARINE NI DRUGE NAPLATA IZNAD VISINE KOJA PROIZLAZI IZ NJIHOVIH OBAVEZA ILI BILO KOJIH ODREDBI KOJE SE PRIMJENJUJU NA NJIH NA TEMELJU SPORAZUMA O STO-U

(u skladu s članom 29. stavom 7.)”

Član 6.

Privremena primjena

1. Svaka potpisnica koja privremeno primjenjuje Ugovor o Energetskoj povelji u skladu s članom 45. stavom 1. i svaka ugovorna strana saglasne su da će privremeno primjenjivati ovu izmjenu do njenog nivoa na snagu za takvu potpisnicu ili ugovornu stranu, u mjeri u kojoj takva privremena primjena nije u suprotnosti s njenim ustavom, zakonima ili drugim propisima.

2. (a) Nezavisno od stavu 1.:

I svaka potpisnica koja privremeno primjenjuje Ugovor o Energetskoj povelji ili ugovorna strana može u roku od 90 dana od dana kada je Konferencija o Povelji usvojila ovu izmjenu dostaviti depozitaru izjavu da nije u stanju prihvatiti privremenu primjenu ove izmjene;

I svaka potpisnica koja u skladu s članom 45. stavom 2. ne primjenjuje privremeno Ugovor o Energetskoj povelji može, najkasnije na dan kada postaje ugovorna stranka ili počinje privremeno primjenjivati Ugovor, dostaviti depozitaru izjavu da nije u stanju prihvatiti privremenu primjenu ove izmjene.

Obaveza sadržana u stavu 1. ne primjenjuje se na potpisnicu ili ugovornu stranu koja je dala takvu izjavu. Svaka takva potpisnica ili ugovorna strana može u bilo koje doba pisanim obavještenjem upućenom depozitaru povući tu izjavu.

(b) Ni potpisnica ni ugovorna strana koja je dala izjavu u skladu s tačkom (a), kao ni ulagači te potpisnice ili ugovorne strane, ne mogu se koristiti pogodnostima privremene primjene u skladu sa stavom 1.

3. Svaka potpisnica ili ugovorna strana može prestati s privremenom primjenom ove izmjene putem pisanog obavještenja upućenog depozitaru o svojoj namjeri da neće ratifikovati, prihvatiti ili odobriti ovu izmjenu. Prestanak privremene primjene za svaku potpisnicu ili ugovornu stranu stupa na snagu istekom 60 dana od dana kada depozitar primi pisano obavijestjenje takve potpisnice ili ugovorne strane. Za svaku potpisnicu koja prestane s privremenom primjenom Ugovora o Energetskoj povelji u skladu s članom 45. stavom 3. tačkom (a) smatra se da takođe prestaje sa privremenom primjenom ove izmjene s učinkom od istog dana.

Član 7.

Status odluke

Odluka usvojena u vezi s usvajanjem ove izmjene sastavni je dio Ugovora o Energetskoj povelji.

Aneks II

ODLUKE U VEZI S USVAJANJEM IZMJENE TRGOVINSKIH ODREDBI UGOVORA O ENERGETSKOJ POVELJI

1. Potpisnica koja izmjenu usvojenu 24. aprila 1998. godine ne primjenjuje privremeno, može u trenutku kada preduzme korake s ciljem trajne ili privremene primjene te izmjene obavijestiti Sekretarijat pisanim putem da će, sve dok ne budu navedene u prilogima BR i BRQ, primjenjivati izmjenu kao da su sve stavke energetskih materijala i proizvoda te energetske opreme i dalje navedene u prilogima EM I i EQ I.

Izmjena se na odgovarajući način primjenjuje na takvu potpisnicu.

Svaka potpisnica može u bilo koje doba pisanim obavještenjem upućenom Sekretarijatu povući gore spomenuto obavještenje.

2. Završne odredbe izmjene temelje se na dijelu VIII, posebno članu 42., Ugovora o Energetskoj povelji, u odgovarajućoj mjeri.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore-Međunarodni ugovori".

OBRAZLOŽENJE

USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje Zakona o potvrđivanju Ugovora o Energetskoj povelji sadržan je u članu 82, tačka 17 Ustava Crne Gore, kojim je propisano da Skupština Crne Gore potvrđuje međunarodne ugovore.

Crna Gora je na Konferenciji Energetske povelje u Varšavi, 2012. godine, potpisala Deklaracije o pristupanju Crne Gore Energetskoj povelji. Potpisivanjem deklaracije, Crna Gora je dobila status posmatrača, nakon što je Sekretarijatu Energetske povelje dostavila pismo kojim se izražava interes da postane članica.

Nakon dobijanja statusa posmatrača, Crna Gora je pozvana od strane Sekretarijata Energetske povelje da dostavi izvještaj koji se sastoji od tri dijela. Prvi dio izvještaja se odnosi na poslovni ambijent Crne Gore, drugi je harmonizacija zakona i regulative sa odredbama Energetske povelje i treći dio se odnosi na energetske efikasnost i uticaj na životnu sredinu.

Na sjednici Vlade održane 24. oktobra 2013. godine ovi izvještaji su usvoji i donesen je zaključak kojim su se Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija obavezali da nastave sa daljim aktivnosti u cilju dobijanja statusa punopravne članice Energetske povelje, odnosno pripremu Zakona o potvrđivanju Ugovora o Energetskoj povelji i njeno usvajanje od strane Skupštine Crne Gore.

OCJENA STANJA MEĐUNARODNIH ODNOSA I CILJ DONOŠENJA ZAKONA

Energetska povelja je multilateralni ugovor koji je potiče na osnovama Ugovora o Energetskoj povelji od 1994. godine i broji ukupno 54 ugovorne članice i potpisnice iz zemlja bivšeg SSSR-a, EU, Centralne i Istočne Evrope, zemlje Azije i Pacifika. Takođe, Energetska povelja ima i 20 posmatrača, uključujući međunarodne organizacije i države.

Svrha ovog Ugovora je uspostavljanje pravnog okvira kako bi se promovisala dugoročna saradnja u oblasti energetike, zasnovana na komplementarnostima i uzajamnoj koristi, u skladu s ciljevima i principima Energetske povelje. Povelja, takođe, ima za cilj stvaranje stabilnog, sveobuhvatnog i nediskriminatornog pravnog osnova za prekogranične odnose u energetskom sektoru.

Takođe, važan zadatak Ugovora je da promoviše sigurnost dostupnosti energije svih njenih članicama na jednak i nepristrasan način. To znači da će se starati o interesima proizvođača energije, potrošača, kao članicama koje su uključene u tranzit energije.

OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU MEĐUNARODNIM UGOVOROM

Imajući u vidu da su osnovni elementi Ugovora o Energetskoj povelji zasnovani na principima Svjetske trgovinske organizacije, čiji je član i Crna Gora od 2012.godine, nije za očekivati da postoje tehničke prepreke ka ispunjavanju obaveza iz Ugovora.

U praktičnom smislu Energetska povelja ima za cilj da zaštiti, kao i da obezbijedi investicije u zemljama članicama, da promoviše trgovinu energetskim proizvodima i uslugama, da pomogne da olakša nesmetan prenos energije preko granica država članica, da podrži strategije o

energetskoj efikasnosti i da naglasi prepoznavanje suvereniteta država članica nad njenim prirodnim resursima.

Osim ovih najvažnijih elemenata, Energetska povelja podrazumijeva i opredijeljenost za saradnju vlada, npr. u pogledu transfera tehnologija, otvaranja finansijskih tržišta te unapređivanja pravila konkurencije.

PROCJENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje zakona nije potrebno obezbijediti dodatna sredstva iz Budžeta Crne Gore.

POTREBA USAGLAŠAVANJA PROPISA

Nije neophodno usaglasiti unutrašnje propise sa gore navedenim bilateralnim sporazumom.

RAZLOZI HITNOSTI ZA DONOŠENJE ZAKONA PO SKRAĆENOM POSTUPKU

Ne postoje razlozi za donošenje zakona po hitnom postupku.